

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Klinik Psikoloji Bilim Dalı

**EBEVEYNLİK TUTUMUNUN PSİKOLOJİK BELİRTİLERE
ETKİSİNDE ZİHİNSELLEŞTİRMENİN, DAYANIKLILIĞIN VE
ÇOCUKLUK ÇAĞI DENEYİMLERİNİN ROLÜ:
NESİLLER ARASI BİR ÇALIŞMA**

Sena CÜRE ACER

Doktora Tezi

Ankara, 2020

EBEVEYNLİK TUTUMUNUN PSİKOLOJİK BELİRTİLERE ETKİSİNDE
ZİHİNSELLEŞTİRMENİN, DAYANIKLILIĞIN VE ÇOCUKLUK ÇAĞI
DENEYİMLERİNİN ROLÜ: NESİLLER ARASI BİR ÇALIŞMA

Sena CÜRE ACER

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Klinik Psikoloji Bilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2020

Canım aileme

ve sevgili eşim Kemal'e...

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, beni bugün olduğum yere getirerek hayatıma değer katan kişilerin değerli katkılarıyla ortaya çıktı.

Öncelikle, doktora eğitimim boyunca bana her zaman sabırla, anlayışla ve güvenle yaklaşan, bu çalışmanın olduğu kadar benim de büyümem için bana yol gösteren, bana çok emek ve destek veren değerli hocam Prof. Dr. İhsan Dağ'a çok teşekkür ederim.

Hem jürimde yer alarak bu çalışmaya çok değerli katkılar sunan, hem de doktora eğitimim boyunca bana yol gösteren kıymetli hocalarım Prof. Dr. Müjgan İnözü Mermerkaya'ya ve Doç. Dr. Sait Uluç'a, jürimde yer alarak önemli geri bildirimler veren değerli hocalarım Doç. Dr. Bikem Hacıömeroğlu'na ve Dr. Emrah Keser'e, ve tez izleme komitemde yer alarak çalışmamın ilerlemesi için kıymetli görüşlerini paylaşan değerli hocam Prof. Dr. Şennur Kışlak'a çok teşekkür ederim.

Doktora tez sürecim başta olmak üzere beni her zaman destekleyen ve bana her zaman büyük bir anlayışla yaklaşan, kendisinden çok şey öğrendiğim ve öğreneceğim kıymetli hocam Dr. Bahar Tanyaş'a sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca, doktora tezi yazmanın sancularına benimle ortak olan, bu süreci kolaylaştırmak için ellerinden gelen her türlü desteği veren ve her zaman yanımda olduklarını bildiğim sevgili çalışma arkadaşlarım Asrın Yenihayat'a ve Ebrar Yıldırım'a çok teşekkür ederim.

İstanbul-Ankara arasında mekik dokurken doktoranın ve hayatın bütün zorluklarını paylaştığımız, çeşitli badireler atlattığımız, hayatı benim için renklendiren, daha güvenli kılan ve Ankara'yı bana ev yapan canım arkadaşlarım Berge Velibaşoğlu'na, Mübeccel Yeniada Kırseven'e ve Özge Yüksel Şengün'e çok çok teşekkür ederim.

Hayatlarına bir doktora öğrencisi olarak girdiğim, tanıştığımız andan itibaren sonsuz sevgi ve şefkat hissettiğim, her zaman arkamda duran ve beni destekleyen ikinci ailem Arife-Süleyman-Caner Acer'e ve sevgili eniştem, abim Tunç Sakaoğlu'na çok teşekkür ederim.

Bu tezin konusunu esinlendiğim ve hayatımın her döneminde etkisini üzerimde derinden hissettiğim canım anneannem Sermin Ördekcioğlu'na sonsuz teşekkür ederim. Varlığın benim için çok kıymetli...

Uzun yıllardır üzerinde çalıştığım ebeveynlik ve aile konuları bana, kendimle ve ailemle ilgili pek çok şeyi fark ettirdi. Her şekilde kendim olabildiğim, ne olursa olsun her zaman koşulsuz sevgi ile kabul gördüğüm ve göreceğimi bildiğim, dünyayı güvenli bir yer olarak algılamamı sağlayan, asla yalnız olmadığımı hissettiren, beni ben yapan bütün özelliklerin temelini bana kazandıran canım annem Pelin Cüre, canım babam Fuat Cüre ve diğer yarım, ablam Merve Cüre Sakaoğlu... Siz olduğunuz için çok şanslıyım, sizi çok seviyorum. Size teşekkürlerimin sonu, sınırı yok.

Teşekkürlerin en özellerinden biri de sevgili eşim Kemal Acer'e... Beni her zaman dinlediğin, düşüncelerimi toparlamama yardım ettiğin, beni elinden gelen her şekilde desteklediğin, sabrettiğin, umutsuzluğa kapıldığımda beni canlandırdığın, bana her zaman inandığın ve her zaman yanımda olup elimden tuttuğun için sonsuz teşekkürler...

Ve son olarak, bu çalışmaya katılarak yaşantılarını paylaşan bütün katılımcılara çok teşekkür ederim.

ÖZET

CÜRE ACER, Sena. *Ebeveynlik Tutumunun Psikolojik Belirtilere Etkisinde Zihinselleştirmenin, Dayanıklılığın ve Çocukluk Çağı Deneyimlerinin Rolü: Nesiller Arası Bir Çalışma*, Doktora Tezi, Ankara, 2020.

Pek çok değişimin aynı anda yaşandığı beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin psikolojik belirti gösterip göstermemesi farklı unsurlardan etkilenmektedir. Bu çalışmada, annelerin kendi annelerinden algıladıkları ebeveynlik tutumlarının (duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik) beliren yetişkinlik dönemindeki gençlerin psikolojik belirtilerine etkisinde gençlerin annelerinden algıladıkları ebeveynlik tutumlarının (duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik), psikolojik ve davranışsal kontrolün, gençlerin zihinselleştirme kapasitesinin, psikolojik dayanıklılığının ve çocukluk çağı travmalarının aracı rolünün araştırılması hedeflenmiştir. Bu çalışma ayrıca, zihinselleştirme kapasitesi ve psikolojik dayanıklılığın da nesiller arası aktarım üzerinden gencin psikolojik belirtilerine etkisini göstermeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda çalışmaya İstanbul'daki özel üniversitelerde okuyan 400 öğrenci ve anneleri dahil edilerek katılımcılara demografik bilgi formu, Kısaltılmış Algılanan Ebeveynlik Tutumları Ölçeği, Zihinselleştirme Ölçeği, Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği, Psikolojik Kontrol Ölçeği, Ergen Aile Süreci Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri uygulanmıştır. Annelerden ve gençlerden elde edilen veriler ikili aracı değişken analizi ile değerlendirilmiştir. Bulgular, annenin her üç ebeveynlik tutumuna dair algısının gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin psikolojik dayanıklılığının ve gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrolün aracı etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, annenin zihinselleştirmesinin gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin zihinselleştirmesinin aracı etkisi ile annenin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin psikolojik dayanıklılığının aracı etkisi olduğu belirlenmiştir. Sonuçlar, annenin algıladığı ebeveynlik tutumlarının nesiller arası aktarılmasına rağmen, gencin psikolojik belirtilerine etkisinde duygusal sıcaklığın, aşırı koruyuculuğun ve reddediciliğin aracı rol oynamadığını göstermiştir. Diğer yandan annenin zihinselleştirme kapasitesinin ve psikolojik dayanıklılığının hem bir sonraki nesle aktarıldığı hem de her iki değişkenin gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin zihinselleştirme kapasitesinin ve psikolojik dayanıklılığının aracı rolü olduğu görülmüştür. Elde edilen bulgular ilgili alan yazın ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Beliren yetişkinlik, ebeveynlik tutumu, zihinselleştirme, psikolojik dayanıklılık, karmaşık travma, ebeveyn kontrolü, psikolojik belirtiler

ABSTRACT

CÜRE ACER, Sena. *The Role of Mentalization, Resilience and Childhood Experiences in the Influence of Parenting Style on Psychological Symptoms: An Intergenerational Work*, Ph.D. Dissertation, Ankara, 2020.

Emerging adults experience many changes, and whether they show psychological symptoms is affected by different factors. The current study aimed to explore the mediating role of emerging adults' (youngsters) perceived parenting styles (emotional warmth, overprotection, and rejection), perceived psychological and behavioral control, their mentalizing capacity, psychological resilience, and childhood trauma between mothers' perceived parenting styles (emotional warmth, overprotection, and rejection) and emerging adults' psychological symptoms. This study also aimed to investigate the mediating role of mentalizing capacity and psychological resilience of youngsters, in the relationship between mothers' mentalization and resilience, and youngsters' psychological symptoms. Accordingly, 400 college students from İstanbul and their mothers participated in this study. The participants completed demographic information form, My Memories of Upbringing Scale, Mentalization Scale, Resilience Scale for Adults, Childhood Trauma Questionnaire, Psychological Control Scale – Youth Self Report, The Adolescent Family Process Measure, and Brief Symptom Inventory. The data gathered from mothers and youngsters were analyzed by dyadic mediation analysis. The results showed that, youngsters' psychological resilience and perceived psychological control mediated the relationship between mothers' all three perceived parenting styles and youngsters' psychological symptoms. Besides, youngsters' mentalization mediated the relationship between mothers' mentalization and youngsters' psychological symptoms. Also, youngsters' psychological resilience mediated the relationship between mothers' psychological resilience and youngsters' psychological symptoms. It has been revealed that mothers' perception of all three parenting styles are transmitted intergenerationally, but, youngsters' perception of those three parenting styles do not mediate the relationship between mothers' perception of parenting styles and youngsters' psychological symptoms. On the other hand, the study showed that mothers' mentalization and psychological resilience are transferred intergenerationally, and youngsters' mentalization and resilience mediated the relationship between mothers' mentalization/ resilience and youngsters' psychological symptoms. The results were discussed in the light of related literature.

Keywords

Emerging adulthood, parenting, mentalization, psychological resilience, complex trauma, parental control, psychological symptoms

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	Error! Bookmark not defined.
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI..	Error! Bookmark not defined.
ETİK BEYAN.....	Error! Bookmark not defined.
TEŞEKKÜR	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar DİZİNİ	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiv
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: ALAN YAZIN TARAMASI	3
1.1. BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİ	3
1.2. EBEVEYNLİK	6
1.2.1. Ebeveynlik Stili.....	6
1.2.2. Ebeveynlik Tutumu.....	8
1.2.2.1. Duygusal Sıcaklık	11
1.2.2.2. Reddedicilik	13
1.2.2.3. Aşırı Koruyuculuk.....	16
1.2.3. Ebeveynlik Tutumunun Nesiller arası Aktarımı.....	18
1.2.3.1. Ebeveynlik Tutumunun Nesiller arası Aktarımı ile ilgili Araştırma Bulguları.....	19
1.3. ZİHİNSELLEŞTİRME.....	21

1.3.1. Zihinselleştirme ile ilgili Araştırma Bulguları	25
1.4. PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK	28
1.4.1. Psikolojik Dayanıklılık ile ilgili Araştırma Bulguları	31
1.5. ÇOCUKLUK ÇAĞI DENEYİMLERİ	33
1.5.1. Karmaşık Travma	33
1.5.1.1. Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Karmaşık Travma Sonrası Stres Bozukluğu Arasındaki Farklar	34
1.5.1.2. Karmaşık Travmanın Tanısal Kavramsallaştırılması.....	35
1.5.1.3. Karmaşık Travma ile ilgili Araştırma Bulguları	38
1.5.2. Ebeveyn Kontrolü	40
1.5.2.1. Psikolojik Kontrol	42
1.5.2.2. Davranışsal Kontrol	44
1.5.2.3. Ebeveyn Kontrolü ile ilgili Araştırma Bulguları.....	45
1.6. PSİKOLOJİK BELİRTİLER	47
1.6.1. Anksiyete	47
1.6.2. Depresyon	49
1.6.3. Olumsuz Benlik	51
1.6.4. Somatizasyon	52
1.6.5. Hostilite.....	54
1.6.6. İlgili Araştırma Bulguları.....	55
1.7. ÇALIŞMANIN AMACI, HEDEFİ VE HİPOTEZLER	55
2. BÖLÜM: YÖNTEM	60
2.1. KATILIMCILAR.....	60
2.1.1. Üniversite Öğrencileri.....	60
2.1.2. Anneler.....	62
2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	63

2.2.1. Demografik Bilgi Formu	63
2.2.2. Kısaltılmış Algılanan Ebeveynlik Tutumları Ölçeği – Çocuk Formu	64
2.2.3. Zihinselleştirme Ölçeği (Mentalization Scale – MentS; Dimitrijevic vd., 2018)	65
2.2.4. Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	66
2.2.5. Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği	68
2.2.6. Psikolojik Kontrol Ölçeği	70
2.2.7. Ergen Aile Süreci Ölçeği	72
2.2.8. Kısa Semptom Envanteri	73
2.3. İŞLEM	75
3. BÖLÜM: BULGULAR	76
3.1. TANIMLAYICI VE İKİ DEĞİŞKENLİ ANALİZ	76
3.1.1. Veri Görüntüleme ve Tanımlayıcı Analiz	76
3.1.2. Çalışmadaki Sürekli Değişkenler arasındaki Korelasyonlar	77
3.2. İKİLİ (DYADIC) ANALİZ	85
3.2.1. Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Duygusal Sıcaklığın Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisi	88
3.2.2. Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddediciliğin Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisi	91
3.2.3. Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuğun Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisi	94
3.2.4. Annenin Zihinselleştirme Kapasitesinin Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisinde Gencin Zihinselleştirme Kapasitesinin Aracı Etkisi	97
3.2.5. Annenin Psikolojik Dayanıklılığının Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisinde Gencin Psikolojik Dayanıklılığının Aracı Etkisi	98
4. BÖLÜM: TARTIŞMA	100
4.1. ÇALIŞMA DEĞİŞKENLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	101

4.1.1. Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Ebeveynlik Tutumu ile Diğer Değişkenler Arasındaki İlişkiler	101
4.1.2. Annenin Zihinselleştirme Kapasitesi ve Psikolojik Dayanıklılığı ile Gencin Psikolojik Belirtileri Arasındaki İlişkiler.....	103
4.1.3. Gence Ait Değişkenler ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiler	104
4.2. İKİLİ ANALİZ BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	105
4.2.1. Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Duygusal Sıcaklığın, Reddediciliğin ve Aşırı Koruyuculuğun Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisi	106
4.2.2. Annenin Zihinselleştirme Kapasitesinin Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisinde Gencin Zihinselleştirme Kapasitesinin Aracı Rolü	117
4.2.3. Annenin Psikolojik Dayanıklılığının Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisinde Gencin Psikolojik Dayanıklılığının Aracı Rolü.....	121
4.3. ÇALIşMANIN SINIRLILIKLARI	122
4.4. KLİNİK DOĞURGULAR.....	124
4.5. SONRAKİ ÇALIşMALAR İÇİN ÖNERİLER.....	126
SONUÇ.....	128
KAYNAKÇA	132
EK 1. ORİJİNALLİK RAPORU	174
EK 2. ETİK KURUL İZİNİ.....	175
EK 3. GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU	176
EK 4. GENÇLERİN DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU.....	177
EK 5. ANNELERİN DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU.....	178
EK 6. KISALTILMIş ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI ÖLÇEĞİ – ÇOCUK FORMU.....	179
EK 7. ZİHİNSELLEşTİRME ÖLÇEĞİ	186
EK 8. YETİşKİNLER İÇİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK ÖLÇEĞİ.....	188
EK 9. ÇOCUKLUK ÇAĞI RUHSAL TRAVMA ÖLÇEĞİ	190
EK 10. PSİKOLOJİK KONTROL ÖLÇEĞİ.....	192

EK 11. ERGEN AİLE SÜRECİ ÖLÇEĞİ.....	193
EK 12. KISA SEMPTOM ENVANTERİ	194

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Üniversite Öğrencilerinin Demografik Bilgileri.....	61
Tablo 2: Annelerin Demografik Bilgileri.....	62
Tablo 3: Çalışma Değişkenlerinin Cinsiyet, Sınıf ve Ekonomik Düzeye Göre Ortalama ve Standart Sapmaları (Üniversite Öğrencileri).....	78
Tablo 4: Çalışma Değişkenlerinin Yaş ve Eğitim Düzeyine Göre Ortalama ve Standart Sapmaları (Anneler).....	79
Tablo 5: Çalışma Değişkenlerinin Psikolojik Tanı, Önceki Psikolojik Tedavi ve Güncel Psikolojik Tedaviye Göre Ortalama ve Standart Sapmaları (Üniversite Öğrencileri)....	79
Tablo 6: Çalışma Değişkenlerinin Psikolojik Tanı, Önceki Psikolojik Tedavi ve Güncel Psikolojik Tedaviye Göre Ortalama ve Standart Sapmaları (Anneler).....	80
Tablo 7: Çalışma Değişkenleri arasındaki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonları	81

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Birinci, ikinci ve üçüncü hipotezde belirtilen araştırma değişkenlerinin incelenmesi.....	58
Şekil 2: Dördüncü hipotezde belirtilen araştırma değişkenlerinin incelenmesi	58
Şekil 3: Beşinci hipotezde belirtilen araştırma değişkenlerinin incelenmesi	59
Şekil 4: İkili Aracı Değişken Analizi İlk Aşama: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Duygusal Sıcaklığın Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisi.....	89
Şekil 5: İkili Aracı Değişken Analizi İkinci Aşama: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Duygusal Sıcaklığın Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisi	90
Şekil 6: İkili Aracı Değişken Analizi İlk Aşama: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddediciliğin Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisi.....	92
Şekil 7: İkili Aracı Değişken Analizi İkinci Aşama: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddediciliğin Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisi.....	93
Şekil 8: İkili Aracı Değişken Analizi İlk Aşama: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuğun Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisi	95
Şekil 9: İkili Aracı Değişken Analizi İkinci Aşama: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuğun Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisi	96
Şekil 10: Annenin Zihinselleştirme Kapasitelerinin Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisinde Gencin Zihinselleştirme Kapasitelerinin Aracı Etkisi	97
Şekil 11: Annenin Psikolojik Dayanıklılığının Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisinde Gencin Psikolojik Dayanıklılığının Aracı Etkisi.....	99

GİRİŞ

Bir anne kadar etkileyebilen başka hiçbir güç yoktur.

–Sarah Josepha Hale, *The Ladies' Magazine and Literary Gazette*

Bronfenbrenner'in Ekolojik Teori'sine (1977) göre kişi yalnızca doğrudan maruz kaldığı kişi ve olaylardan değil, aynı zamanda yakın ve uzak çevresinden de etkilenmektedir. Ayrıca toplumsal kanıt çalışmalarına göre kişi, kendine benzer gördüğü kişilerin davranışlarını inceleyerek kendisi için uygun davranışı seçmektedir (Cialdini, 1993). Kişinin ilk ilişkilerini kurduğu ilk sosyal çevresini oluşturan aile ve ailede çoğunlukla birincil bakım veren kişi olan anne ile kurduğu ilişki, kişinin sosyal ve entellektüel gelişimini etkiler (Hobson, 2011). Anne-çocuk ilişkisi, bireyin yaşam boyu aktif olan duygusal süreçlerinde ve başkalarıyla kurduğu ilişkilerde önemli rol oynamaktadır (Winnicott, 1998). Sosyal öğrenme çalışmalarına göre ebeveyn kaygısı ve kaygılı davranışın model alınması, çocuklarda uyumsuz problem çözme stratejileri gelişmesine ve davranışsal kaçınmaya yol açabilmektedir (Barrett vd., 1996).

Erken dönemde yetersiz ebeveynliğin, kişinin sonraki deneyimleri de olumsuz olduğu takdirde, zihinselleştirme gelişimini zorlaştırarak veya benlik gelişiminde bozukluklar ortaya çıkararak, bir kırılma yaratabileceği belirtilmiştir (Fonagy vd., 2018). Benzer şekilde, belli bir zaman diliminde, belli ilişkilerde ve bağlamlarda ortaya çıkan tekrarlı ve biriken bir travma biçimi olarak açıklanan (Courtois, 2004) karmaşık travma ile duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik (Dirik vd., 2015) ile tanımlanan ebeveynlik tutumu arasındaki ilişki pek çok farklı kaynak tarafından belirtilmiştir (örn., Banyard vd., 2003; Williamson vd., 2017). Ayrıca, psikolojik ve davranışsal kontrol bireyi etkileyen önemli ebeveyn davranışları arasındadır (Barber vd., 1994). Genç yetişkinlik döneminde ebeveyn psikolojik kontrolünün etkileri sürerken (Barber ve Harmon, 2002; Luyckx vd., 2007), bu dönemde ebeveynlerden ayrışmanın yoğunlaşmasıyla ebeveyn davranışsal kontrolünün etkilerinin azaldığı gözlenmiştir

(Manzeske ve Stright, 2009). Diğer bir yandan, zorluklar karşısında hem bireysel seviyede hem grup seviyesinde hem de toplumsal seviyede başarılı bir şekilde uyum sağlama (Zautra vd., 2010) şeklinde tanımlanan dayanıklılık, ebeveyn özellikleri ile ilişkili bulunmuş, ebeveynlerin kendi psikolojik dayanıklılıklarının çocuklar için koruyucu bir faktör olduğu belirtilmiştir (Osofsky vd., 2007).

Ebeveynlik tutumunun psikolojik belirtilere etkisinde gencin ebeveynlik tutumu algısının yanı sıra zihinselleştirmenin, dayanıklılığın ve çocukluk çağı deneyimlerinin rolünü nesiller arası aktarımla değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmanın birinci bölümünde öncelikle beliren yetişkinliğin, ebeveynlik tutumunun, zihinselleştirmenin, dayanıklılığın, karmaşık travma ile psikolojik ve davranışsal kontrol olmak üzere farklı açılardan ele alınan çocukluk çağı deneyimlerinin ve psikolojik belirtilerin tanımlarına yer verilmiştir. Ayrıca çalışmada öne çıkan ebeveynlik tutumunun nesiller arası aktarımına yer verilmiş, çalışmada ele alınan değişkenlerin birbirleriyle ilişkileri aktarılmıştır. Son olarak, araştırmanın amacına ve hipotezlerine yer verilmiştir.

1. BÖLÜM

ALAN YAZIN TARAMASI

1.1. BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİ

Son 60 yılda endüstrileşen toplumların sosyal hayatlarında yaşanan değişime sosyal bilimciler tarafından dikkat çekilmiştir (Arnett, 2006 ve Côté, 2006). Evlilik ve çocuk sahibi olma yaşı 1960'lardan bu yana genel olarak tüm dünyada yükselmiştir (Arnett, 2006). Bununla birlikte, evlilik dışı çocuk sahibi olma oranı önceki yıllara göre önemli ölçüde artış göstermiştir (Bianchi ve Casper, 2000; Kiernan, 2002). Ayrıca, 20. yüzyılın başlarında kadınların yüksek eğitime katılmalarını engelleyici bir ortam bulunurken (Kerber, 1997), son 50 yılda üniversiteye giden gençlerin sayısında önemli bir artış gözlenmiş, gençlerin 20'li yaşların başında üniversite eğitimini tamamlayarak istedikleri bir iş bulma arayışları, evlilik ve çocuk sahibi olma yaşının ilerlemesinde etkili olmuştur. Ayrıca bu dönemdeki gençlerin önemli bir bölümünün ailelerinin yanından taşındığı da göze çarpmaktadır (Arnett, 2006).

Yaşanan bu değişimlerin de etkisiyle, 18 yaşından 20'li yaşların ortasına kadar olan dönem, hayatta bir durulmanın olduğu, evlilik, ebeveynlik, uzun süreli işler gibi süreçlerin olduğu bir dönemden son derece yerleşmemiş, belirsiz, keşfin ve istikrarsızlığın ön plana çıktığı ve gençlerin geleceğe dair yeni deneyimler edindiği bir döneme dönüşmüştür (Arnett, 2006). Ayrıca günümüzde bireyler, evlilik ve ebeveynlik gibi yetişkinlere atfedilen sorumlulukları ancak 30'lu yaşlarında almaktadırlar (Arnett, 2004). Buradan hareketle, bu yaş grubuna erken yetişkinlik diyerek bu yaş grubundaki bireylerin yetişkin olduğunu varsaymak yerine, pek çok çalışmada bireylerin çoğunun kendini ergen ve yetişkin olmak arasında gördüğü (örn., Nelson ve Barry, 2005; Sirsch vd., 2009) de göz önünde bulundurularak bu dönem, Arnett (2000a) tarafından *beliren yetişkinlik* olarak isimlendirilmiştir.

Arnett (2004), geç ergenlik ve erken yetişkinlik dönemleri arasında kalan beliren yetişkinlik döneminin farklı kılan beş özellik belirlemiştir. Bu özelliklerden birincisi *kimlik keşfidir*. Bu dönemdeki bireyler, yetişkin hayatlarına temel oluşturacak seçimleri yapmak için iş, aşk ve dünya görüşü gibi çeşitli alanlardaki ihtimalleri değerlendirirler. Bu keşif esnasında kim olduklarını ve hayatta ne elde etmek istediklerini daha iyi öğrenirler. Kimlik ile ilgili meseleler ayrıca, doğrudan kimlikle bağlantılı olmayan ebeveynler, gelecekte beklenenler, romantik partnerde olması istenen özellikler ve dini inançlar gibi farklı alanlarla ilgili sorular karşısında da ortaya çıkabilmektedir (Arnett, 2006).

Beliren yetişkinlik döneminin ikinci belirgin özelliği, *istikrarsızlık* olarak belirtilmiştir. Bu dönemdeki keşifler, dönemi oldukça belirsiz bir hale getirmektedir. Bu dönemdeki bireylerin sıklıkla ikamet değiştirdiği görülmekte, bu da farklı olanakların keşfedildiğinin ve aşk, iş ve eğitim alanında sıklıkla yn değiştirildiğinin göstergesi olarak ortaya çıkmaktadır (Arnett, 2006). Beliren yetişkinlerin yaklaşık %40'ının 20'li yaşların başlarında belli bir süreliğine de olsa ailelerinin yanına geri taşındığı (Goldscheider ve Goldscheider, 1999) düşünüldüğünde, beliren yetişkinlik döneminde ebeveynlik tutumunun önemi dikkat çekici olmaktadır.

Bu dönemin Arnett (2004) tarafından belirtilen üçüncü özelliği *kendine odaklanmadır*. Beliren yetişkinlik dönemindeki bireyler, ergenlere göre daha az egosantrik yapıdadır. Bu bireylerin başta ebeveynleri olmak üzere, başkalarının duygularına ve bakış açılarına daha anlayışlı olarak (Arnett, 2006) zihinselleştirme becerilerini iyi kullanabildikleri görülmektedir. Beliren yetişkinler anne-babalarını yalnızca birer ebeveyn olarak değil, birer birey olarak görmeye başlayarak onlarla ergenlik döneminde olduğundan daha fazla empati kurmaktadırlar (Arnett, 2004). Bununla birlikte beliren yetişkinlerin, ergenlik ve yetişkinlikteki aksine, sosyal yükümlülükleri ile başkalarına bağlılıkları ve başkalarına bağlı görevlerinin çok az olması, kendi yaşamlarını özerk bir Şekilde sürdürebilmelerini sağlamaktadır. Yaşamın sosyal yükümlülükleri ve beklentiler anlamında en serbest Şekilde geçen bu döneminde bireyler, zamanlarının önemli bir bölümünü yalnız geçirmektedirler (Arnett, 2006).

Beliren yetişkinlik döneminin dördüncü özelliği, *arada kalmışlık hissidir*. Bu yaş grubundaki bireyler, kendilerini ergen olarak görmedikleri gibi, tam olarak yetişkin

olarak da nitelendirmemektedirler. Kendilerini yetişkin olarak görüp görmedikleri sorusuna bu dönemdeki çoğu birey bazı açılardan gördüğü fakat bazı açılardan görmediği şeklinde yanıt vermiştir (Arnett, 2006). Otuz yaşından sonra bireyler çoğunlukla kendilerini yetişkin olarak görüyor olmalarına rağmen, genç-orta yetişkinlik döneminde değerlendirilen 30-55 yaş arasındaki bireylerin %12'si yine de kendilerini bazı açılardan yetişkin olarak görüp bazı açılardan görmediklerini belirtmiştir (Arnett, 2001). Çeşitli etnik grupları içeren endüstrileşmiş farklı ülkelerde yapılan çalışmalarda bireylerin yetişkinliğe geçiş kriterleri birbirleriyle tutarlı olarak kendi sorumluluğunu kabul etmek, bağımsız kararlar almak ve ekonomik açıdan bağımsız olmak şeklinde belirtmiştir (Arnett, 2006).

Beliren yetişkinliğin beşinci ve son öne çıkan özelliği *fırsatlar dönemi* olmasıdır. Birinci olarak, bu dönemdeki bireylerin büyük bir iyimserlik içinde olmasıdır. Henüz deneyimlemedikleri evlilik ve uzun süreli iş gibi meseleler ile ilgili olarak hayatlarının sonuna kadar sürdürebilecekleri bir evlilikleri ve iyi kazanacakları ve kendilerini tatmin eden bir işleri olacağı düşüncesini kolaylıkla edinebilmektedirler (Arnett, 2006). Bu düşünce, geleceği umut vadetmeyen bireyler için dahi geçerlidir. Arnett (2000b), beliren yetişkinlikteki düşük sosyoekonomik düzeye sahip bireylerin geleceğine dair, yüksek sosyoekonomik seviyeye sahip bireylerden daha umutlu olduklarını bulmuştur. Bu dönemi fırsatlar dönemi yapan ikinci husus, aileleriyle olan yaşamlarında zor koşullar deneyimlemiş olan bireylerin, yetişkinlik dönemindeki sorumlulukları almadan önce, kendilerine daha farklı ve istedikleri gibi bir yol çizebilmeleridir. Bu dönem, zor koşullar yaşamış bireylerin yaşamlarını değiştirerek kendilerini sağlıklı ortamdan daha olumlu koşullara taşıyabilecekleri bir dönemdir ve bu olanağı sağlayan önemli bir unsur evden rahatlıkla ayrılabilmeleridir (Arnett, 2006).

Beliren yetişkinlik dönemindeki bireyler, evden uzaklaşmış olsalar dahi, ailelerinin etkilerini beraberlerinde taşımaktadırlar (Arnett, 2006). Beliren yetişkinlik dönemi ile ebeveynliğin bir arada olduğu oldukça az sayıda çalışma bulunmaktadır ve ebeveynlik ile beliren yetişkinlik dönemi arasındaki ilişki ile ilgili daha fazla çalışmaya ihtiyaç bulunmaktadır (Jones vd., 2000). Ayrıca Steele ve McKinney (2019), ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocuklar üzerindeki etkilerini araştıran pek çok çalışma olmasına rağmen, bu etkilerin beliren yetişkinlik dönemine taşınmasıyla ilgili çalışmaların eksik olduğunu

belirtmiştir. Mevcut çalışmanın, alan yazındaki bu eksiğin giderilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. EBEVEYNLİK

Bireyler sosyalleşmeyi ilk olarak ebeveynlerinden öğrenirler. Bu öğrenmenin gerçekleşmesinde etkili olan ebeveynlik stili, ebeveyn davranışının ifadesi için duygusal bağlam yaratan, çocuğa yönelik tutumların veya ebeveyn otoritesinin çocuğa aktarıldığı bir model olarak tanımlanmaktadır (Leung, ve Tsang Kit Man, 2014). Amerikan Psikoloji Birliği (American Psychological Association; APA), ebeveynlik uygulamalarının evrensel olarak üç temel hedefi olduğunu belirtir: çocukların sağlığını ve güvenliğini sağlamak, çocukları yaşama üretken yetişkinler olarak hazırlamak ve kültürel değerleri aktarmak (2020). Bununla birlikte ebeveynlik stili ve ebeveynlik uygulamaları her ne kadar iç içe geçmiş olsa da, ebeveynlerin çocuklarının gelişimini etkilediği süreçlerin anlaşılabilmesi için ebeveynlik uygulamaları ve ebeveynlik stili farklı kavramlar olarak ele alınmalıdır. Ebeveynlik uygulamaları, ebeveynlerin çocuklarını sosyalleşmeye götüren hedeflere ulaştırmak için kullandıkları, belirli durumları kapsayan kalıpları temsil eder. Ebeveynlik uygulamaları en iyi akademik başarı, bağımsızlık ve akranlarla iş birliği gibi sınırlı sosyalleşme alanlarında anlaşılmaktadır (Darling ve Steinberg, 1993). Ebeveynlik stili ise, çocuk ve ergenlerle ilgili sonuçları etkileyen tutum, hedef ve ebeveynlik uygulama kalıplarından oluşan gruplar olarak kavramsallaştırılmıştır (Wicks-Nelson ve Israel, 2009).

1.2.1. Ebeveynlik Stili

Ebeveynlik stili kavramı ilk olarak Diana Baumrind'in 1967 yılında farklı ebeveynlik stili ile yetiştirilen okul öncesi çocukların sosyal yeterlilik seviyelerinde farklılık olduğuna dikkat çekmesi ile kullanılmaya başlanmıştır. Baumrind'e göre ebeveynlik stili bir tutum, değer ve davranış düzenlemesidir. Baumrind, yetkeci (authoritative), otoriter (authoritarian) ve izin verici (permissive) ebeveynlik stilleri olmak üzere üç tip ebeveynlik stilinden bahsetmiştir. Ebeveynlerin kontrolcü ve talepkar olmakla birlikte

sıcak, mantıklı ve çocuğun iletişime açık olduğu ebeveynlik stili yetkeci olarak adlandırılmıştır. Bu tip ebeveynlik, yüksek kontrol ve çocuğun özerklik ve bağımsızlık çabalarının teşvik edilmesi ile karakterizedir. Ebeveynlerin mesafeli, kontrolcü ve diğer ebeveynlerden daha az sıcak olduğu ebeveynlik stili otoriter; kontrolcü ve talepkâr olmayan, kısmen sıcak olan ebeveynlik stili ise izin verici olarak isimlendirilmiştir (Baumrind, 1971).

Birey gelişiminde ebeveyn davranışlarının etkisiyle ilgili ortak bir kanı olduğundan, ebeveynlerin çocuklarına davranış şekillerini de kapsayan ebeveynlik stili önem kazanmaktadır. Ebeveynlik stilini değerlendiren önceki çalışmalar, ebeveyn ve çocuk arasındaki duygusal ilişki, ebeveyn uygulamaları ve davranışları ile ebeveynin inanç sistemleri olmak üzere temelde üç unsura odaklanmışlardır. Farklı kuramsal bakış açısına sahip araştırmacılar farklı süreçlere odaklandıklarından, ebeveynlik stilinin bireye etkisinde farklı unsurları ön plana çıkarmışlardır. Psikodinamik modeli benimseyen araştırmacılar, ebeveyn-çocuk arasındaki duygusal ilişkiye ve bunun çocuğun psikoseksüel, psikososyal ve kişilik gelişimlerine etkisine odaklanmışlardır. Davranışçı ve sosyal öğrenme yaklaşımlarını benimseyen araştırmacılar, ebeveynlik stilini ebeveynlik uygulamaları üzerinden çalışmışlardır (Darling ve Steinberg, 1993).

Daha sonra Maccoby ve Martin (1983), Baumrind'in tipolojisini talepkârlık (demandingness) ve duyarlılık (responsiveness) olmak üzere iki boyutta ele almıştır. Bu sayede Baumrind'in modeli, ilk ortaya çıktığı iyi işlevselliği olan ailelerden daha farklı popülasyonlara da uyarlanarak genellenebilirliği kolaylaşmıştır. Maccoby ve Martin'in öne sürdüğü iki boyuttan biri olan talepkârlık, ebeveynin bir sosyalleşme aracı olma isteğini, aynı zamanda ebeveyn sıcaklığı veya desteği olarak da ifade edilen duyarlılık ise ebeveynin çocuğun bireyselliğini tanımasını yansıtmaktadır (Darling ve Steinberg, 1993). Ardından Darling ve Steinberg (1993), ebeveynlerin çocukların gelişim sürecindeki etkilerini anlayabilmek için ebeveyn uygulamaları ve stilini ayrı ayrı ele almanın önemli olduğunu belirtmiş ve ebeveynlik uygulamaları ile ebeveynlik stilinin farklı kavramlar olarak bir arada ele alındığı bütüncül bir model önermişlerdir.

Çocukların sağlıklı, üretken ve yetkin yetişkinler haline gelmesi pek çok farklı değişkene bağlı olmakla birlikte hem ergenlik hem de erken yetişkinlik dönemindeki sonuçlarda ebeveynlik stilinin önemli bir yordayıcı olduğu pek çok çalışma tarafından

ortaya konmuştur (örn., Amato, 1994; Roberts ve Bengtson, 1996; Weiss ve Schwarz, 1996). Kabul ve sıkı kontrolün ön planda olduğu bir ebeveynlik stili ile yetişen ergenlerde okul performansının ve genel psikososyal uyumun arttığı görülmüştür (Steinberg vd., 1994). Benzer şekilde, ergenlik döneminde annelerin kabul ve sıkı kontrol davranışları, erken yetişkinlik döneminde daha az içselleştirme sorunları ve romantik ilişkide güvenli bağlanma ile ilişkilendirilmiştir (Jones vd., 2000).

1.2.2. Ebeveynlik Tutumu

Baumrind'in (1967, 1971) ebeveynlik stilini açıkladığı çalışmalardan, bu kavramın ebeveynlik tutumunu kapsayıcı bir kavram olduğu anlaşılmaktadır. Son zamanlarda yapılan çalışmalarda da ebeveynlik stili kavramının ebeveynin çocuğuyla günlük etkileşimindeki tutum ve davranışları olarak açıklanması, bu iki kavramın iç içe geçmiş olduğunu göstermektedir (örn., Eun vd., 2018). Ebeveynlik tutumu, anne-babaların çocuklarını kontrol etme ve sosyalleştirme girişimindeki olağan farklılıkları açıklayan bir kavram olarak ele alınmaktadır (Baumrind, 1991). Ebeveynlerin, çocukların fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının giderilmesi ile sınır belirleme konusundaki ortak ihtiyaçlarını bir araya getirmeleri, çocuklarda davranışsal düzenleme ve sosyal yeterlilik seviyesi üzerinde temel bir etkiye sahiptir (Baumrind, 1971).

Anne-çocuk arasındaki ilişkinin önemine değinen ilişkiler yaklaşımı, yaptığımız genellemelerin ve kullandığımız açıklayıcı kavramların geçerliliğinin kurduğumuz ilişkinin türüne göre değiştiğinden bahsetmektedir (Hinde, 1992). İlişkilerle ilgili sonsuz sayıda veri elde edilebilecek olsa da, ilişkinin en önemli boyutlarının sekiz kategoride toplanabildiği belirtilmiştir (Hinde, 1979). Bu kategoriler, etkileşimlerin içeriği (bireylerin bir arada ne yaptığı), etkileşimlerin çeşitliliği (bireylerin bir arada kaç farklı şey yaptığı), çeşitli etkileşim türlerinin kalitesi (örneğin, annenin bebeği nazıkçe, hassasiyetle, sıkıca tutup tutmaması), farklı etkileşim türlerinin göreceli sıklığından ve örüntüsünden ortaya çıkan nitelikler (çocuğun aldığı komutların ne kadarlık bir kısmına uyduğu), etkileşimlerin bütünleyiciliği veya karşılıklı olması (örneğin, bireylerden biri baskın, diğeri çekinik mi yoksa her ikisi de benzer şekilde mi davranıyor), yakınlık (bireyler kendilerini birbirlerine açıyorlar mı), kişiler arası algı (birbirlerini gerçekten

oldukları gibi mi görüyorlar) ve bağlılıktan (ilişkiye devam etmek veya özelliklerini geliştirmek için çabalıyorlar mı) oluşmaktadır. Hinde'ye (1992) göre, bir ailenin veya grubun üyeleri kendi içlerindeki ve diğer gruplarla olan ilişkilerden etkilenirler. İlişkiler, dışarıdaki bir gözlemci tarafından görünen nesnel bakış açısı ve ilişkiyi kuran bireylerin kendi zihinlerinde oluşan öznel bakış açısı olmak üzere iki yönden ele alınabilmektedir. Bu yaklaşıma göre ilişkilerde ayrıca, bireylerin diğerleriyle paylaştıkları inançlar ve değerler ile toplumun kültürel yapısının oluşmasında oynadıklarını düşündükleri roller önem kazanmaktadır.

Çocuğun ebeveyni ile kurduğu ilişkiye dikkat çeken bir diğer yaklaşım Murray Bowen'ın (1978) nesiller arası aile sistemleri yaklaşımıdır. Bowen bireylerin, bireyselleşme arzusu ve diğerleri ile bağlantıda olma arzusu arasında sürekli bir mücadele içinde olduğundan bahsetmiştir. Bireylerin psikolojik sınırları belirsiz olduğunda ve çok fazla yakınlık kurup yeterince bireyselleşemediklerinde kaynaşma (fusion) gerçekleşmekte, diğer yandan bireylerin kendilerini uzaklaştırarak çok fazla ayrıştıktıklarında ise kopma (cut off) meydana gelmektedir. Bahsi geçen durumların her ikisi de, ayrışmanın düşük seviyede olduğunu göstermektedir (Robey ve Ford Sori, 2011). Ayrışma, düşünme ve hissetmeyi dengeleyebilme, baskılar karşısında kendine hakim olarak tepki verebilme ve kaygıya, içsel veya dışsal baskılara duygusal tepki vermeden yaklaşabilme (Kerr ve Bowen, 1988) şeklinde tanımlanmaktadır. Bowen'ın yaklaşımına göre, bireyler ailelerinden ayrışmakta zorlanmaktadır ve bu süreç, bireylerin kendi ebeveynlerinin ayrışma deneyiminden etkilenmektedir. Ebeveynlerinden ve kardeşlerinden kopan veya onlarla kaynaşan ebeveynler duygusal olarak tepkisel olmakta ve bu tepkiselliklerini eşleriyle ve çocuklarıyla olan ilişkilerine yansıtmaktadırlar. Ayrışma deneyimlememiş olan ebeveynlerin çocukları, ebeveynler arasındaki gerginlik çocuğa yöneldikçe, bir üçgenleşmeye dahil olurlar. Bu durum çiftin kendi içindeki gerilimin azalmasını sağlasa da, çocuğun duygusal işlevsizlik geliştirmesine neden olur. Bu kaygı ve düşük seviyedeki ayrışma nesilden nesle aktarıldığında çok kuşaklı aktarım süreci meydana gelmektedir (Robey ve Ford Sori, 2011).

Ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları ilişkide sağlıklı işlevselliğin tanımlanması için ebeveyn varlığı (parental presence) kavramından bahsedilmektedir. Ebeveyn varlığında

bireylerin açık, kavrayıcı ve çocuklarının kim olduğunu ve ne yaptığını kabul eden bir tutumda olmaları gerekmektedir. Bu noktada çocuğun önceki beklentilerle, deneyimlerle veya yargılarla dışsal olarak çarpıtılmamış, doğrudan bir görüşü olması gerekmektedir (Farber ve Siegel, 2011). Ebeveyn varlığına sıklıkla, bilinçli farkındalığın merkezinde yer alan merak, açıklık, kabul ve sevgi eşlik etmektedir (Siegel, 2007). Bilinçli farkındalık, her biri ebeveyn varlığı ile ilişkili olan üç farklı açıklama ortaya koymaktadır. Bunlar vicdanlı ve şefkatli olmak ve amaca uygun hareket etmek (bilinçli farkında olma) (Farber ve Siegel, 2011), yeni deneyimlere ve çeşitli yorumlara açık olmak (bilinçli farkında öğrenme) (Langer, 1989) ve yargılara kapılmadan şu andaki deneyimlere açık olmak (bilinçli farkındalıklı ayırısama) (Kabat-Zinn, 2005) şeklinde ele alınmaktadır.

Sağlıklı gelişimi kolaylaştıran annelik şekli ile gelişimi kötüleştiren annelik şekli ile ilgili fikirler öne süren Winnicott (1965), annenin ihtiyaç duyulduğunda orada olmasının, ihtiyaç duyulmadığında ise geri çekilmesinin çok önemli olduğunu belirtmiştir. Bu sayede anne, bebek için, bebeğin korunduğunu bilmeden korunduğu ve bu farkında olmama durumunun bir sonraki doğal olarak ortaya çıkan deneyim için ortam yaratabildiği fiziksel ve ruhsal bir alan – kapsayıcı bir çevre – oluşturmuş olur (Mitchell ve Black, 1995).

Pek çok ebeveynlik tutum ve stiline çocuk gelişiminde etkili olduğu önceki çalışmalarda ortaya konmuştur (Moran vd., 2018; Perris, 1994). Uyumsuz ebeveynliğin çocuklarda psikopatolojiye neden olabildiği belirtilmekte (Perris, 1994), ebeveyn tutumunun bireyin zihinsel sağlığı üzerindeki etkileri hem çocuklukta (Yap ve Jorm, 2015) hem ergenlikte (Eun vd. 2018; Yap vd., 2014) hem de yetişkinlik döneminde (Weich vd, 2009) görülmektedir. Yakın zamanda beliren yetişkinler ile ebeveyn stili algıları üzerinden yapılan bir çalışma, daha iyi ebeveyn-çocuk ilişkisinin beliren yetişkinlerde daha az içselleştirme ve dışsallaştırma sorunu görülmesi ile ilişkili olduğunu bulmuştur (Steele ve McKinney, 2019).

Çalışmalar, ebeveyn davranışlarının zihinsel temsillerinin çocuklar üzerinde etkisi olduğunu göstermiştir (Main vd., 1985). Dolayısıyla, ebeveyn yetiştirme tutumu çalışılırken bu tutumlara dair algıların göz önünde bulundurulması değerlendirilmesi önemlidir (Markus vd., 2003). Bu çalışmada duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve

reddedicilik ebeveynlik tutumları katılımcıların algıları üzerinden çalışılmıştır. Bu bölümün devamında, bahsi geçen ebeveynlik tutumları hakkında daha detaylı bilgi verilmektedir.

1.2.2.1. Duygusal Sıcaklık

Duygusal sıcaklık, ebeveynler ve çocukları arasındaki ilişkinin niteliği ile ebeveynlerin duygularını ifade etmekte kullandıkları fiziksel ve sözel ifadelerle ilişkilendirilmiştir. Sıcaklık boyutunu ebeveyn kabul ve reddi birlikte oluşturmakta ve bu boyutun bir sürekliliği ifade ettiği düşünülmektedir. Sürecin bir ucunda sıcaklık, şefkat, bakım, rahat ettirme, ilgi, doyurma, destek veya sevgi ile tanımlanan kabul bulunurken; diğer ucunda ise bu duyguların önemli ölçüde geri çekilmesi ile psikolojik olarak yaralayıcı davranış ve duygular ile tanımlanan red bulunmaktadır (Rohner vd., 2005).

Duygusal sıcaklıkla ilişkilendirilen, birincil bakım veren tarafından kabul görme durumu, birey üzerinde yaşam boyu etkili olmaktadır. Çocukların ebeveynleri tarafından ne ölçüde kabul gördüklerine yönelik algıları, psikolojik uyumlarındaki değişimin %26'sını açıklamakta, yetişkinlerde ise bu oran çocukluk anılarına bağlı bir şekilde %21 olarak ortaya çıkmaktadır (Rohner vd., 2005). Sıcak, destekleyici ve duyarlı ebeveynlik davranışları çocukluktan (Contreras vd., 2000) erken yetişkinlik dönemine kadar (Zimmermann vd., 2008) daha iyi uyum ve genel iyi olma hali ile ilişkilendirilmiştir. Bunun aksine ihmalkâr, katı ve duyarsız ebeveynlik tutumları ise daha olumsuz sonuçlar ortaya koymuştur (Repetti vd., 2002).

Gelişimin ergenlik döneminden sonra durmayarak yaşam boyu devam ettiğini ve erken çocukluk dönemi yaşantılarının hayatın ileriki yıllarında etkili olduğunu savunan araştırmalar, erken dönem ebeveyn-çocuk ilişkisinin hayatın ileriki dönemlerindeki iyi olma hali için uzun süreli etkileri olduğunu ortaya koymuştur (Moran vd., 2018). Bununla birlikte, ebeveyn sıcaklığının ve kontrolün yüksek olduğu yetkili ebeveynliğin en etkin ebeveynlik türü olduğu düşünülmektedir (Baumrind, 1991). Kerr ve Stattin, ergenlerin duygusal olarak açılma seviyelerinin ebeveynlerin onlara karşı davranışları tarafından belirlendiğini belirtmiştir. Ebeveynlerin, ergenlerin verdikleri bilgiye karşı

tepkileri ile sıcaklık ve kabul düzeylerine dair önceki deneyimlerinin, ergenlerin açılmalarının göstergesi olduğunu savunmuşlardır (2000). Bunun yanı sıra, yetersiz ebeveyn sıcaklığının ve ebeveyn katılımının eksik olmasının yıkıcı davranışlarla ilişkili olduğu belirtilmiştir (Strassberg vd., 1994).

Rohner ve Rohner (1981), ebeveyn sıcaklığı ile ebeveyn kontrolünün, ikisi de iki uçlu olan iki temel ebeveyn boyutu olduğunu belirtmiş, çocukların davranışsal ve kişilik gelişimlerinde önemli rolü bulunduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca Lau ve Cheung (1987) çalışmalarında, ebeveyn kontrolü ile ebeveyn sıcaklığı arasında negatif ilişki olduğunu göstermişlerdir. Duygusal sıcaklık, empati ve yakınlık ile tanımlanan bakımın yetersiz olmasının (Parker vd., 1979), yaşamın ileriki dönemlerinde depresyon gibi olumsuz sonuçlarla ilişkili olduğu bulunmuştur (Parker vd., 1995). Weissmann wind ve Silvern (1994), ebeveyn sıcaklığının aile içindeki istismar ile depresyon ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi etkilediğini bulmuşlar, eksik ebeveyn sıcaklığının depresyon ve düşük benlik saygısına yol açabileceğini tartışmışlardır. Herman ve McHale (1993) ise, çocukların ebeveyn olumsuzluğu ile başa çıkmada ebeveyn-çocuk ilişkilerini araştırdıkları çalışmalarında, ebeveyn sıcaklığının ebeveynlerle daha fazla konuşma ve problem çözme ile ilişkili olduğunu, problem çözenin ise çocukların raporladığı kaygı ve depresyon ile negatif yönde ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Bununla birlikte Brennan ve arkadaşları (2003), yüksek seviyedeki ebeveyn sıcaklığının annenin depresyonu ile etkileşerek gençlerin dayanıklılığını yordadığını belirtmişler, depresif annelerin çocuklarındaki dayanıklılığı arttırmak için annenin ve babanın ebeveynlik niteliklerinin hedef alınmasını önermişlerdir. Önceki çalışmalar, algılanan ebeveyn duygusal sıcaklığının psikopatolojiler üzerinde dolaylı olarak etkisi olduğunu (Lim vd., 2013) ve bu iki unsurun birbirleriyle doğrudan ilişkili olduğunu (Riley, 2003) göstermişse de, Rork ve Morris (2008), ebeveyn aşırı koruyuculuğu ile ilişkili buldukları psikolojik belirtiler ile ebeveyn sıcaklığı arasında ilişki saptamamışlardır.

Schofield, Conger ve Nepl (2014), geçmişte olumlu ebeveynlik tutumuna maruz kalan bireylerin, bireysel kaynakları yetersiz olsa dahi, olumlu ebeveynliğe dair deneyimlerinin dayanıklılıklarını arttırarak kendilerinin de olumlu ebeveynlik tutumu sergileyebileceklerini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde ve Conger, gençlerin ekonomik sıkıntı yaşarken dayanıklı olmalarında ebeveynlerin, kardeşlerinin ve ev halkı dışındaki

yetişkinlerin etkili olduğunu göstermişlerdir. Yazarlar bu boylamsal çalışmalarında ayrıca, önemli gelişimsel dönemler arası geçişteki (çocukluktan ergenliğe ve ergenlikten genç yetişkinliğe) zorlayıcı süreçlerde gençlerdeki dayanıklılığı şefkatli, daha az öfkelenen ve daha az saldırgan olan ebeveynliğin desteklediğini ortaya koymuşlardır (2002). Başka bir çalışma, annenin duygusal sıcaklığının çocukların duygusal uyum süreçleriyle ilişkili olduğunu göstermiştir (Chen vd., 2000). Petrowski ve arkadaşları (2014), yetişkinlerin duygusal sıcaklık gibi olumlu ebeveynlik tutumuna dair anıları ile dayanıklılıklarının yüksek olması arasında pozitif ilişki bulmuşlardır. Olumlu ve olumsuz ebeveynlik tutumları olarak değerlendirilen ebeveyn duygusal sıcaklığı ve psikolojik kontrolü ile ilgili Türk ve Belçikalı ergenlerin algısı bağlanma üzerinden araştırılmıştır. Çalışma sonunda, annenin sıcak ebeveyn tutumu ile kaçınmacı bağlanmanın, anne ve babanın psikolojik kontrolü ile de bağlanma kaygısının pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (Güngör ve Bornstein, 2010). Diğer yandan Young ve arkadaşları (2013), ebeveyn sıcaklığının ebeveyn stresi, ailenin işlevselliği ve çocuklardaki dışsallaştırma davranışlarıyla ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Rohner ve Veneziano (2001), duygusal sıcaklığın da yer aldığı ebeveyn kabulünün beliren yetişkinlik dönemindeki genel psikolojik iyi olma hali ile ilişkili olduğunu göstermiştir.

Davis ve arkadaşları (2020), ekonomik stresin ebeveyn sıcaklığı ile negatif, ebeveynlerdeki depresif belirtiler ile pozitif yönde ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Pinguart (2017) yaptığı meta-analiz çalışmasında, ebeveyn duygusal sıcaklığı ile davranışsal ve psikolojik kontrolünün zaman içinde çocuk ve ergenlerdeki dışsallaştırma sorunlarındaki değişimi yordadığını ve dışsallaştırma sorunları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin çift yönlü olduğunu göstermiştir.

1.2.2.2. Reddedicilik

Başkaları tarafından kabul görmek kişiler arası davranışın temelinde yatan güçlü bir motivasyondur ve bu motivasyon sosyal dışlanma ve reddedilme tarafından engellenmektedir (Baumeister vd., 2007). Kültürler arası araştırmalara göre ebeveynler ve diğer bağlanma figürleri tarafından reddedilme; sıcak ve sevecenliğin aksine soğuk,

düşmanca ve saldırgan, ilgisiz ve ihmalkâr ve farklılaşmamış şekilde reddedici olma unsurlarından birini ya da bunların birkaçının birleşimini içerir. Bu dört unsur her zaman birlikte ele alınmasa da gelişimsel ve davranışsal sonuçlarla ilgili en güçlü kanıt, bu dört unsur aynı anda değerlendirildiğinde ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan farklılaşmamış reddedicilik, ebeveynlerin ihmalkâr, soğuk veya saldırgan olduklarına dair net bir davranışsal belirti olmasa da, bireylerin anne-babaları tarafından gerçekten önemsenmediklerini veya sevilmediklerini düşünmeleri anlamına gelmektedir (Rohner vd., 2005). Ebeveyn reddi konusunda bir tarafta sıcaklık, bakım, destek yer alırken, diğer tarafta sıcaklığın yokluğu, duyarsızlık ve ihmâl ile duygusal ve fiziksel olarak acı veren davranışlar yer almaktadır (Rohner, 2004).

Çocukluk döneminde tecrübe edilen reddedilmenin ileriki gelişimsel dönemlerde pek çok olumsuz etkisi bulunmaktadır. Reddedilmeye bağlı olarak geç çocukluk döneminde saldırganlığın artması (Dodge vd, 2003), ergenlikte içselleştirmeye dair zorlukların artması (Pedersen vd., 2007) ve yetişkinlikte psikopatolojik belirtiler (Bagwell vd., 1998) görülebilir. Önceki araştırmalar ebeveyn reddi, hostilete ve ihmâlin suç davranışlarıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Hoeve vd., 2009). Bununla birlikte reddedici ebeveynlerin çocuklarında daha yüksek düzeyde hostilete, suç davranışı ve saldırganlık, düşük öz-saygı, duygusal dengesizlik ve bağımlılık görülmektedir (Palmer ve Hollin, 2000; Rohner ve Britner, 2002; Russ vd., 2003; Barnow vd., 2005).

Reddedilme deneyimi sosyal bilgi işleme süreçlerini de bozarak kişiler arası ilişkileri olumsuz yönde etkilemektedir. Geçmişte reddedilmiş kişiler, karşılarındaki kişinin tepkilerini düşmanca ve reddeder şekilde algılamalarını sağlayacak şekilde bozulmuş zihinsel temsillere tutunurlar ve ilişkileri güvenilmez ve öngörülemez olarak yorumlarlar (Lansford vd., 2010; Rohner vd., 2012). Buna karşın kabul duygusu, yetişkinlik döneminde daha yüksek seviyede iş performansı ve kişinin daha az yasal sorun yaşamaması gibi yaşama daha iyi adaptasyonla ilişkilendirilmiştir (Bagwell vd., 1998).

Farklı ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkiyi gösteren bir çalışma, annenin reddedicilik algısı ile erkek çocuğun aşırı korumacılık algısı arasında anlamlı ilişki bulmuştur (Lundberg vd., 2000). Fung ve Lau (2012). Ebeveyn psikolojik kontrolünün

çocuklardaki davranışsal problemlerle ilişkisini araştırdığı çalışmasında, ebeveyn reddi ile psikolojik kontrol arasında ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Rezaei ve arkadaşları (2016) üniversite öğrencileriyle yaptıkları bir çalışmada, çocukluk travmaları ile depresyon arasındaki ilişkide bağlantısızlık ve reddedicilik boyutlarının aracı rolü olduğunu bulmuşlardır. Yazarlar, çocukluk çağı travması yaşayan bireylerin reddedicilik şeması geliştirdiklerini, ayrıca bağlantısızlık/reddedicilik şemasının depresif belirtiler geliştirilmesi için bir risk faktörü olduğunu belirtmişlerdir. Şema kuramı, çocuğun olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine uyum sağlamak için çeşitli başa çıkma stilleri geliştirdiğini ifade eder. Bu başa çıkma stilleri, boyun eğme, kaçınma ve aşırı telafi olarak isimlendirilmiştir (International Society of Schema Therapy, 2020; Rafaeli vd., 2011). Boyun eğme, şemalara boyun eğme ve onları tekrar tekrar gerçekleştirme şeklinde; kaçınma, şemalardan kaçmak veya onları görmezden gelmek için yollar bulma şeklinde; aşırı telafi ise şemalarımızın bize hissettirdiğinin tam tersi şekilde davranma şeklinde açıklanmaktadır (Schema Therapy Institute, 2020).

Rohner ve arkadaşları (2005), ebeveyn kabul ve reddinin ebeveyn sıcaklığı boyutunu oluşturduğunu ve düzlemin bir ucunda kabul bulunurken, diğer ucunda ise red olduğunu belirtmişler; Barnow ve arkadaşları (2002) ise Alman ergenlerin alkol sorunları ile ilgili çalışmalarında, alkol sorunu olan grubun ebeveynlerinden daha fazla reddedicilik ile daha az duygusal sıcaklık algıladıklarını belirterek red ve sıcaklığın ters yönde ilişkilendirildiğini göstermişlerdir. Diğer yandan Sarıtaş ve arkadaşları (2013) çalışmalarında, ebeveyn reddinin ve ebeveyn sıcaklığının ergenlerin duygu düzenlemesinde farklı roller oynadığını ve bu iki kavramın aynı alana ait olmadığını belirtmişlerdir.

Kişiler arası kabul-red kuramı, çocukluk döneminde deneyimlenen ebeveyn reddinin yetişkinlik döneminde psikolojik işlevsellikle ilgili ortaya çıkan olumsuz sonuçları olabileceğini ifade etmektedir (Rohner, 2005). Benzer şekilde Ibrahim ve arkadaşları (2015), bireylerin çocukluk dönemindeki ebeveyn kabulü anılarının daha az olmasıyla yetişkinlik dönemindeki önemli diğerleri tarafından reddedilme tehlikesine karşı daha fazla duyarlı olmalarının ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışma, öğrencilerin depresif belirtileri ile annenin reddedici tutumları arasında dayanıklılığın tam bir aracı rol oynadığını ortaya koymuştur (Sart vd., 2016).

Annelerin yansıtıcı işlevlerinin ölçüldüğü bir çalışmada, annenin yansıtıcı işlevselliğinin bozuk bağlanmaya (disrupted attachment) karşı koruyucu olabileceği, anneler reddedici olduğunda ise kaçınmacı stratejinin ortaya çıkıyor olabileceği belirtilmiştir (Slade vd., 2005).

On dört ila doksan iki yaş arasındaki sağlıklı bireyler ile yapılan bir çalışma, reddedici ebeveynlik tutumunun daha düşük dayanıklılıkla ilişkili olduğunu, ayrıca dayanıklılığın kaygı ve depresyon belirtileriyle güçlü bağlantısı olduğunu ortaya koymuştur. Aynı çalışma, yıllar içinde zorlu koşullarda değişiklik olabilmeye karşı, dayanıklılığın etkisinin yaşla birlikte değişmediğini belirterek (Petrowski vd., 2014) dayanıklılığın birey hayatındaki yaşam boyu etkisini gözler önüne sermiştir. Diğer yandan Rapee (1997), ebeveyn reddinin ve ebeveyn kontrolünün daha sonraki kaygı ve depresyonla olumlu yönde ilişkili olabileceğini belirtmiş, ebeveyn reddinin daha çok depresyonla, ebeveyn kontrolünün ise daha çok kaygı ile ilişkili olabileceğine değinmiştir. Yine benzer şekilde, çocuk ve ergenlerle yapılan bir çalışma reddedici ebeveynliğin çocuklardaki endişe ile pozitif yönde ilişkili olduğunu bulmuştur (Brown ve Whiteside, 2008). Ayrıca Young ve arkadaşları (2013), hem ebeveynlere hem de çocuklara göre, reddedici ebeveynliğin ebeveyn stresi ve çocukların dışsallaştırma davranışlarıyla ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Whitbeck ve arkadaşları (1992), annelerin reddedici ebeveynlik tutumunun birer ebeveyn olan erkek çocuklarına doğrudan, kadın çocuklarına ise depresif duygu durum aracılığı ile dolaylı olarak aktarıldığını göstermişlerdir.

Önceki çalışmalar ayrıca, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerde ebeveyn reddinin daha fazla olduğunu göstermektedir (Dwairy, 2010). Benzer şekilde Elder Jr. (1962), düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ebeveynlerin daha baskın olduğunu ve otokratik ilişkilerde ebeveyn ile ergen arasında ikili bir reddedicilik olma ihtimalinin yüksek olduğunu belirtmiştir.

1.2.2.3. Aşırı Koruyuculuk

Ebeveynlerin koruyucu davranışları ihmalden aşırı korumaya kadar değişen bir yelpazede değerlendirilebilir. Ebeveyn aşırı koruyuculuğu, çocuğun gelişimsel dönemini

veya ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmadan sergilenen belirli davranışları içerir. Bu davranışlar arasında çocuğun uyku saatini belirlemek, ne yiyeceğine veya giyeceğine karar vermek ve ne zaman banyo yapacağını belirlemek sayılabilir (Hullmann vd., 2010). nceki bir çalışma, aşırı koruyucu annelerin hem fiziksel hem de sosyal açıdan çocuklarıyla daha fazla etkileşimde bulunduğunu, çocukları için haddinden fazla endişelendiklerini ve çocuklarının bağımsız davranışlarına engel olduklarını belirtmiştir (Levy, 1970).

Çocuğa dünyanın tehlikeli bir yer olduğu mesajını ileten, kaçınmayı pekiştiren ve çocuğun yeni beceriler geliştirmesini ve potansiyelini gerçekleştirmesini engelleyen aşırı koruyucu ebeveynlik tutumu psikolojik belirler ile ilişkilendirilmiştir (McLeod vd., 2007). Son zamanlarda yapılan bir çalışma, aşırı koruyuculuğu işlevsel somatik belirtilerin yordayıcısı olarak bulmuştur (Janssens vd., 2009). Ebeveyn aşırı koruyuculuğu ayrıca, suç davranışları, kaygı ve depresyonla ilişkili bulunmuştur (Biggam ve Power, 1998; Burbach vd., 1989; Hudson ve Rapee, 2005).

Çok kontrolcü, aşırı koruyucu davranışları olan ebeveynlere sahip bireylerin ilgi, onay ve başkalarından yönlendirme beklemeye aşırı derecede ihtiyaç duydukları belirlenmiştir (Odenweller vd., 2014). Bununla birlikte, daha fazla etkisiz başa çıkma becerileri kullandıkları, daha yüksek seviyede narsisizm özellikleri gösterdikleri (Segrin vd., 2013) ve daha düşük öz-saygı gösterdikleri saptanmıştır (van Ingen vd., 2015).

Newell (1934) annenin reddedici tutumunun çocuğun davranışlarında ve kişiliğinde yarattığı etkiyi araştırdığı çalışmasının sonucunda, annelerin reddedici tutumları karşısında, reddediciliklerini suçluluk duygusuna tepki olarak aşırı korumacı tutumla gösterebildiklerini ifade etmiştir. Diğer yandan Parker (1983), aşırı koruyucu davranışları kısıtlayıcı ve kontrolcü olarak nitelendirmiş ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile kontrol arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Mills ve arkadaşları (2007) da çalışmalarında, psikolojik kontrolün iki boyutu olarak ebeveynlerin aşırı koruyucu ve reddedici davranışlarını çalışmışlardır. Thomasgard ve Metz (1993), aşırı koruyucu davranışları ebeveynin geçmiş yaşantısındaki çözülmemiş travmalara bir yanıt olarak ele almaktadır. Yan ve arkadaşları (2016), ebeveyn ilgisinin olmayışının ve ebeveyn aşırı koruyuculuğunun çocuklardaki olumsuz sonuçlarla ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Rork ve Morris (2008) annenin aşırı koruyuculuğunun sosyal kaygı ile, babanın aşırı koruyuculuğunun ise çocuktaki genel kaygı ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca Thomasgard ve Metz (1993), kaygılı ve kontrolcülükle ortaya çıkan aşırı koruyucu ebeveynlerin çocuklarının yaşamlarının ileriki dönemlerinde distimi veya kaygı bozuklukları görülebileceğini, bazı çocukların da bu ebeveynlik özelliğine karşı gelme davranışı ile yanıt verebileceğini belirtmiştir. Diğer yandan Japonya’da üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada, psikolojik dayanıklılıkları yüksek olan öğrencilerin ebeveynlerinin aşırı koruyuculuk tutumlarını düşük olarak raporlamaya daha yatkın oldukları ifade edilmiştir (Hasui vd., 2009).

Sun ve arkadaşları (2012) 11. sınıfa devam eden ergenlerle deprem sonrası yaptıkları çalışmada, ebeveyn aşırı koruyuculuğu ile TSSB arasındaki ilişkide dayanıklılığın kısmi aracı rol oynadığını bulmuşlar; ebeveyn ilgisinin yüksek, aşırı koruyuculuğunun ise düşük olmasının ergenlerde dayanıklılığı arttırarak onları TSSB belirtileri geliştirmeye karşı koruduğu sonucuna varmışlardır. Diğer bir çalışmada, dayanıklılık ile annelerin aşırı koruyucu ebeveynlik tutumları arasında düşük negatif ilişki tespit edilmiş, annelerin aşırı koruyucu tutumları azaldıkça çocukların dayanıklılıklarının arttığı belirtilmiştir (Park vd., 2014). Alan yazındaki çalışmalar ayrıca, aşırı koruyucu ebeveynlik tutumuna maruz kalan çocuklarda endişenin ve kaygının daha fazla gözlemlendiğini göstermektedir (Bogels vd., 2001; Young vd. 2013).

1.2.3. Ebeveynlik Tutumunun Nesiller arası Aktarımı

Ebeveynliğin çocukların gelişimsel uyum sürecinde önemli etkisi olduğu bilinmektedir (Collins vd., 2000; Fraley vd., 2013). Ne var ki, bazı ebeveynler etkili ebeveynlik davranışları sergilerken, bazıları ebeveynlikle ilgili konularda zorlanabilmektedirler. Anne-babaların ebeveynlik tutumları, nesiller arası aktarılacak çocuklarının yetişkinlik döneminde nasıl anne-baba davranışları sergilediklerini etkilemektedir. Bu yöndeki tutumların temelleri erken çocukluk dönemindeki bakım alma deneyimine dayanmaktadır (Raby vd., 2015).

Ebeveynlik tutumunun nesiller arası aktarımı ile ilgili yapılan ilk çalışmalar çoğunlukla, ebeveynlik sırasında uygulanan kötü muamelelerdeki ve diğer türlü katı

ebeveynliklerdeki sürekliliğe ve değişime odaklanmıştır (Belsky ve Jaffee, 2006). Daha sonraki çalışmalar ise, daha çok olumlu ebeveynliğin sonuçlarına odaklanmış ve bireyin çocukluk veya ergenlik döneminde deneyimlediği destekleyici ebeveynliğin sonraki yıllarda kendilerinin de ebeveyn olarak benzer şekilde destekleyici ebeveynlik tutumu sergilediklerini göstermiştir (Belsky vd., 2012; Neppl vd., 2009). Diğer yandan, bireylerin çocuklarına karşı sergiledikleri ebeveynlik tutumlarının yalnızca kendi anne-babalarından deneyimledikleri ebeveynlik tutumlarından değil, aynı zamanda yetişkin olarak ebeveynlikten önceki kişiler arası ilişki deneyimlerinden de etkilendiği belirtilmektedir (Belsky, 1984; Erikson, 1968). Ayrıca, nesiller arası olumlu ebeveynlikler arasındaki ilişkinin orta seviyede olması (Neppl vd., 2009), bu tutumun belli koşullar altında azalıp belli koşullar altında artabileceğine işaret etmektedir (Schofield vd., 2014). Yakın zamanda tamamlanan boylamsal bir çalışma, bebeklik ve erken çocukluk döneminde duyarlı ebeveynlik deneyimi olan bireylerin genç yetişkinlik döneminde romantik ilişkilerindeki yetkinliklerini öngördüğü, bu deneyimlerin daha sonra yetişkinlik döneminde kendi çocuklarına karşı destekleyici ebeveynlik tutumlarını yordadığı sonucuna varmıştır (Raby vd., 2015).

1.2.3.1. Ebeveynlik Tutumunun Nesiller arası Aktarımı ile ilgili Araştırma Bulguları

Ebeveynlik davranışının önemli göstergelerinden biri, ebeveynlerin – özellikle de annelerin – kendi anne-babalarının ebeveynlik tutumlarıdır (Lomanowska vd., 2017). Anne-babaların çocuklarına davranış biçimleri – yani ebeveynlik tutumları – sonraki jenerasyonun çocuklarına nasıl davrandığını etkilemektedir (Capaldi vd., 2003). Ebeveynler, ilk andan itibaren kendi geçmişlerini ve kişilik özelliklerini çocuklarıyla olan etkileşimlerine taşırlar. Geçmişleri ile daha yakın zamandaki çevresel kısıtlar, anne-babaların ebeveynlikle ilgili beklentilerini ve inançlarını etkileyebilmektedir (Boivin vd., 2005). Erken çocukluk döneminde daha az otoriter ebeveynliğe maruz kalan, orta çocukluk döneminde daha olumlu bir ortamda büyüyen ve ergenlik döneminde daha güvenli bağlanması olan bireylerin yetişkinlik dönemlerinde sıcak ve duyarlı anneler olduğu belirtilmektedir (Belsky vd., 2005). Ayrıca Scaramella ve arkadaşları çalışmalarında, sert ve olumlu ebeveynlik tutumlarının nesiller arası aktarımını gözler önüne sermiştir (2008). Diğer yandan bazı araştırmacılar, düşük

sosyoekonomik düzeyin ebeveynliğin duygusal ve sözel yanıt verme, güçlendirme ve aileye eşlik etme gibi bazı yönlerini olumsuz etkilediğini bulmuşlardır (Bradley ve Corwyn, 2002; Sarsour vd., 2011).

Lundberg ve arkadaşları (2000), algılanan ebeveynlik tutumunun nesiller arası aktarımını araştırdıkları çalışmalarında, duygusal sıcaklığın hem anneler hem de babalar için en yüksek korelasyonla sonraki nesillerin duygusal sıcaklığı ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Yakın zamanda yapılan bir çalışma, annenin duygusal sıcaklığının ve kabulünün yetişkin çocuğun kendi çocuğuna gösterdiği duygusal sıcaklıkla ve kabulle ilişkili olduğunu vurgulamış, bu ilişkide oksitonerjik genlerin etkili olabileceğini belirtmiştir (Savelieva vd., 2019).

Bazı çalışmalarda aşırı koruyuculuk bağlamında aktarımın büyükbabadan babaya geçtiği ifade edilerek (Tanaka vd., 2009) bu ebeveynlik tutumu özelinde daha çok babanın etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Yazarlar, annenin aşırı koruyuculuğunun nesiller arası aktarımında ise kişilik özelliklerinin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Diğer yandan, nesiller arası algılanan ebeveynlik tutumlarının araştırıldığı bir çalışmada, annenin aşırı koruyuculuk tutumu ön plana çıkarılarak annenin aşırı koruyuculuk tutumunun çocuğun aşırı koruyuculuk algısıyla, anneden aktarılan diğer ebeveynlik tutumlarından (duygusal sıcaklık ve reddedicilik) daha ilişkili olduğu görülmüştür (Lundberg vd., 2000). Bir başka çalışma, babaların kendi annelerinden ve babalarından algıladıkları aşırı koruyuculuğun kendi çocuklarına destekleyici olmayan yanıtlar vermeleriyle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmaya göre, babaların yaşı çalışma değişkenleriyle ilişkili bulunmazken, yıllık hane gelirinin babaların kendi annelerinden algıladıkları aşırı koruyuculuğu etkilediği tespit edilmiş, daha yüksek hane geliri geçmişi olan babaların annelerinden algıladıkları aşırı koruyuculuğun da daha fazla olduğu bulunmuştur (Yan vd., 2016).

Whitbeck ve arkadaşlarının ebeveyn reddedici tutumu ve depresyon üzerine yaptığı çalışma, annenin reddedici tutumuna dair anıların hem erkek hem kadın bireylerin kendi ebeveynlik tutumlarında doğrudan etkisi olduğunu göstermiştir. Bu ilişkiye kadınlarda ayrıca depresif duygu durum aracılık etmektedir (1992). Algılanan ebeveyn tutumlarını araştıran bir diğer çalışmada, babaların algıladıkları reddedici ebeveyn tutumları, erkek çocuklarının babalarından algıladıkları reddedici ebeveyn tutumuyla ilişkili çıkmıştır

(Lundberg vd., 2000). Ebeveyn tutumunun sonraki nesillere aktarımı hayvan çalışmaları ile de ortaya konmuştur (örn.; Berman, 1990; Francis vd., 1999). Bunu gösteren çalışmalardan birinde, annenin reddedici tutumunun sonraki nesle aktarımı makaklar üzerinde gösterilmiştir. Anne makakın reddedici tutumu hem her bir yavrusu için aynı olurken, hem de kendi annesinin tutumuyla benzerlik gösterdiği saptanmıştır (Berman, 1990). Benzer şekilde Maestripieri ve arkadaşlarının (2007) yine makaklarla yaptıkları çalışmada, ebeveyn reddinin anneden dişi yavruya aktarıldığı bulunmuştur.

1.3. ZİHİNSELLEŞTİRME

Zihinselleştirme, yakın ilişkilerdeki ve benlikteki zihinsel durumları dikkate alarak önemli diğerlerinin davranışlarının altında yatan psikolojik motivasyonları, düşünceleri, duyguları, niyetleri ve istekleri görmek (Fonagy vd., 2002) olarak tanımlanmaktadır. Zihinselleştirmenin ayrıca,

- Zihni zihinde tutmak
- “Kendimizin veya başkalarının ruhsal durumlarına dahil olmak
- Anlamalar veya yanlış anlamalar
- Kendine dışarıdan bakabilme ve kendini başkasının yerine koyabilme
- Zihinsel bir nitelik verme veya zihinsel olarak olgunlaşma”

(Allen vd., 2013, s. 3) gibi farklı ifade biçimleri de bulunmaktadır. Kabul ve Kararlılık Terapisi’ne (Acceptance and Commitment Therapy- ACT) göre, bilişin duygusal ve davranışsal sonuçları, inancın içeriğinden ziyade, kişinin düşünce ve inançlarıyla olan ilişkisi tarafından belirlenir (Hayes, 2004). Kabul ve Kararlılık Terapisi’nde kişiyle düşünceleri, inançları, anıları arasına bir mesafe koymayı amaçlayan bilişsel ayrılma (cognitive defusion) kavramı, anlam ve amaç olarak, zihinselleştirme ile oldukça paralel olarak kullanılmaktadır (Gillanders vd., 2014).

Zihinselleştirmenin temeli, çocukların zihinsel süreçlere dayanarak kendilerinin ve başkalarının davranışlarını anlamlandırma kapasitelerine dayanmaktadır. Yansıtıcı işlev, ya da zihin kuramı, çocukların başkalarının davranışlarına yanıt vermelerini sağlayan gelişimsel kazanımı ifade eder. Zihinleştirme kapasitesinin altında yatan süreçleri işlevsel kılan ve bu yönüyle zihinselleştirme de denen yansıtıcı işlevler aynı zamanda

çocukların başkalarının inançlarına, duygularına, tutumlarına, arzularına, beklentilerine, bilgisine, hayal gücüne, yalanlarına, niyetlerine, planlarına ve bunun gibi süreçlere dair algılarına da yanıt vermelerini mümkün kılar. Bu şekilde çocuklar, başkalarının davranışlarını anlamlandırabilir, tahmin edebilir ve bu sayede kendi ve diğeri temsillerini geliştirir. Zamanla bu becerisini çeşitlendiren çocuk bunu daha esnek olarak kullanabilir, böylece belirli kişiler arası etkileşimlerde daha uygun yanıtlar üretebilir (Fonagy vd., 2018).

Kişi kendini ve diğeri anladığında belli duyguları kontrol etmek daha kolay olabilmekte ve kişiler arası etkileşim daha sağlıklı ilerleyebilmektedir (Oestergaard Hagelquist, 2017). Kişinin diğeri zihniyle ilişkili bilgisi gözlem ve çıkarımlara dayanmaktadır. Örneğin kişi, karşısındaki kişinin buzdolabını açma davranışını gözlemler ve zihinsel durumu hakkında açıklığını yatıştırma için yiyecek aradığına dair bir çıkarımda bulunabilir. Zihin kuramına dayanan benzer yetenekler, kişinin kendisini, kendisine dışarıdan bakıyormuşçasına düşünmesiyle de – “üçüncü şahıs bakış açısıyla” (s. 43) – değerlendirebilmesini sağlar (Allen vd., 2013). Benzer şekilde, kişinin hem kendisini hem de başkalarını zihinselleştirmesinin teşvik edildiği farklı psikoterapi süreçlerinde zihinselleştirmenin klinik anlamda fayda sağladığı görülmektedir. Terapi odasında gerçekleşen aktarım ile çarpıtılmış algılar ve varsayımlar üzerinde çalışıldığının fark edilmesi gibi durumlar zihinselleştirme sürecinin aktive olmasıyla gerçekleşmektedir (Allen vd., 2013).

Zihinselleştirme sürecinde, arada denge kurulması gereken dört boyut bulunmaktadır. Bunlardan birincisinde, bir tarafta reflekse dayalı ve hızlı olan, başkalarıyla birlikteyken yaptığımız ve birbirimizi otomatik olarak anladığımızı düşündüğümüz *otomatik/örtük zihinselleştirme* yer alırken; diğer tarafta ise karşımızdaki kişinin davranışlarını anlamlandıramadığımız ve davranışlarının nedenlerini anlamaya çalıştığımız *kontrollü/açık zihinselleştirme* yer alır. Kontrollü zihinselleştirme aktif zihinsel çaba gerektirir ve karşılıklı iletişim gerektiren daha yavaş bir süreç işler. İkinci olarak, kişinin kendi zihinsel süreçlerine odaklandığı *kendi odaklı*ın yanı sıra diğeri zihinsel süreçlerine odaklandığı *diğeri odaklı* zihinselleştirme yer alır. Diğer bir boyut, kişinin duygulara, ihtiyaçlara, arzulara ve duygu odaklı diğer zihinsel süreçlere odaklanılan *duygulara* karşı varsayımlara, düşüncelere, hedeflere ve diğer bilişsel süreçlere

odaklanılan *bilişsel* zihinselleştirmedir. Dördüncü ve son boyut ise, kişinin sezgileri gibi içsel süreçlerine dikkat ettiği *içsel odaklı* zihinselleştirme ile yüz ifadeleri gibi dış faktörlere odaklanılan *dışsal odaklı* zihinselleştirmeyi kapsar (Oestergaard Hagelquist, 2017).

Diğer yandan kişi, kendisinin veya diğerlerinin zihinsel süreçlerine odaklanamadığında zihinselleştirme başarısızlığından ya da zihinselleştirememekten bahsedilir. Bu durumda kişi, kendisinin ve diğerinin duygularının, ihtiyaçlarının, hedeflerinin ve nedenlerinin izini kaybeder (Oestergaard Hagelquist, 2017). Kişi duygusal olarak yoğun bir şekilde uyarıldığında veya tehdit algıladığında zihinselleştirme yeteneği bozulabilir (Bateman ve Fonagy, 2007). Zihinselleştirme başarısızlığı aynı zamanda kaygıyı azaltan bir savunma mekanizması olarak ortaya çıkabilmektedir. Zihinselleştirmede başarısız olan bir kişi, kendi davranışları karşısında diğerinin nasıl hissedeceğini tahmin etmeden, davranışı karşısında suçluluk duymadan ve suçlanmadan hareket edebilmekte; diğerinin olumsuz duygu durumunu da kendi davranışından ziyade farklı konulara bağlayarak durumla ilgili kaygısını yatıştırabilmektedir (Brown, 2008).

Zihinselleştirmeye benzeyen fakat uygun olmayan zihinselleştirme sonucu ortaya çıkan ve sıklıkla kullanılan iki çeşit zihinselleştirme zorluğu bulunmaktadır: sözde zihinselleştirme (pseudo-mentalization) ve zihinselleştirmenin kötüye kullanılması (Bateman ve Fonagy, 2012). Kişi, diğerinin zihinsel süreçlerini takip ediyor gibi görüldüğünde fakat diğerinin zihniyle ilgili emin olmadığı ve net olmayan konular olsa bile bu konular hakkında kesin yargılar kullandığında sözde zihinselleştirme yapmaktadır. Böyle bir durumda diğerinin zihniyle ilgili kesin yargılara takılıp kalındığından bu sözde zihinselleştirme müdahaleci, zorlayıcı veya yıkıcı olabilmektedir. Diğer yandan zihinsel durumları anlamada bir sıkıntı olmaması fakat bu anlamamanın diğer kişi için zararlı olması durumu, zihinselleştirmenin kötüye kullanılmasıdır. Bu durum çoğunlukla, kişi kendi çıkarlarını korumak için diğerinin duygularını çarpıtığında ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar empati gibi görünse de buradaki asıl amaç, karşıdaki kişinin zihinsel süreçlerini anlamaya çalışmaktan çok uzak bir şekilde, kişinin kendi çıkarlarını gözetmesidir. Zihinselleştirmenin kötüye kullanımı, antisosyal kişilik bozukluğunda görülmektedir (Oestergaard Hagelquist, 2017).

Zihinselleştirmede duyguların önemli rolü bulunmaktadır. Zihinselleştirme hem zihnin hem de duyguların bir arada zihinde tutulmasını ifade eder. Duyguların bu kadar yoğun olarak dahil edildiği bu kavram düşünüldüğünde, duygu durumunun yoğun olduğu zamanlarda zihinselleştirme yapmada zorluklarla karşılaşılabilir (Allen vd., 2013). Bu noktada duyguların önemini altını çizen Fonagy ve arkadaşları (2002), kişinin kendi kendini gözlemleyebilmesi üzerinden duyguların düzenlenmesini ifade eden *zihinselleştirilmiş duygulanım* kavramından bahsetmektedir. Bu özel bir yeti olmadığı gibi, bütün yetişkinlerin böyle bir duygulanım yetenekleri yoktur. Bu kavram bağlamında *duyguları belirleme*, *değiştirme-düzenleme* ve *ifade etme* (Allen vd., 2013, s. 91) olmak üzere üç etmeden bahsedilmektedir. Duyguları belirleme, kişinin hissettiği temel duyguların isimlendirilmesidir. Kişi hissettiği duyguları karıştırabilir ve isimlendirmekte zorlanabilir. Duygular isimlendirilmeye çalışılırken ayrıştırılıp belirlenmesi, farklı duygusal süreçlerin anlamlandırılmasını kolaylaştırmaktadır. Duyguları değiştirme/düzenleme, duyguların yoğunluğunun ve süresinin değiştirilmesi veya doğrudan duygunun düzeltilmesi gibi farklı şekillerde değiştirilmesine karşılık gelmektedir. Değiştirme ya da düzenleme, duyguların artması ve azalması şeklinde bir uyarılma olabileceği gibi, sürdürülmesi anlamına da gelebilir. Üçüncü ve son etmen olan duyguların ifade edilmesi ise, en temel anlamda duyguları ifade etmek ile etmemek arasındaki seçimi belirtir. Bu noktada duyguların içsel ifadesi göz ardı edilmemelidir. Duygusal yanıtların gizlenmesi zaman zaman bireylerin faydasına olabileceğinden bu durum, kişinin duygusunu dışsal olarak ifade etmesinin istenmeyen bir durum yaratabileceği durumlarda kullanabileceği bir strateji olarak düşünülebilir. Bu haliyle duyguların içsel ifadesi, dışsal olarak ifade edilmesi yerine temsili bir sistem yaratarak bireye seçenek sunan bir mekanizma olarak ortaya çıkmaktadır (Fonagy vd., 2002).

Duyguların önemli bir unsur olduğu psikanaliz, bilişsel terapi alan yazınları (Allen vd., 2013) ve dönüşümsel sistemik aile terapisi (Satir vd., 1991) gibi farklı terapi ekollerinde zihinselleştirme kavramına da yer verilmektedir. Freud doğrudan zihinselleştirme terimini kullanmamış, fakat ortaya çıkan bir dürtü karşısında doğrudan harekete geçmek yerine bunun üzerine düşünmek gibi zihinselleştirmenin özelliklerini oluşturan temel mekanizmalara değinmiştir (Pribram ve Gill, 1976; Allen vd., 2013). Diğer yandan, yine doğrudan zihinselleştirme adı altında olmasa da, bilişsel terapide olumsuz otomatik düşünceler ile çalışılması ve bireyin kendi düşünce, duygu ve davranışları üzerinde

çalışması (Beck vd., 1979), kişinin kendine dair zihinselleştirme uyguladığını göstermektedir. Benzer şekilde dönüşümsel sistemik aile terapisi yaklaşımında danışanın kendi, diğeri ve bağlam üçlüsü içinde davranışlar, düşünceler, duygular, duygular hakkındaki duygular, değerler, inançlar, beklentiler ve özlemler gibi zihinselleştirmeye dair süreçler ele alınmaktadır (Satir vd., 1991).

Zihinselleştirmenin gelişmesini destekleyen ebeveynler, çocuklarının yalnızca dışsal davranışlarını değil aynı zamanda içsel deneyimlerini de anlar ve onları yansıtır (Sharp, 2006). Ebeveyninin kendi davranışlarına verdiği tepkiyi gözlemleyen çocuk, kendi davranışları üzerinde etkili olan duygularını, arzularını ve inançlarını keşfetme şansı bulur (Sharp vd., 2009). Annenin zihinselleştirme becerilerinin çocukların zihinselleştirme becerileriyle ilişkili olduğu belirtilmekte (Ensink vd., 2015; Landy ve Menna, 2006) ve ebeveyn zihinselleştirme becerilerinin aynı zamanda ergenlerin zihinselleştirme becerilerinin gelişmesine de katkı sağladığı görülmektedir (Benbassat ve Priel, 2012). Diğer yandan ebeveynin sürekli olarak zihinselleştirmede başarısız olması bebeğin kendi iç ve dış dünyasını keşfetme şeklini değiştirir ve bebekte zihinselleştirmenin ve sağlıklı gelişimin oluşmasını engelleyebilir. Bu noktada annenin zihinselleştirmesindeki başarısızlık fiziksel veya zihinsel bir hastalıktan, annenin olmayışından, ihmal veya istismardan, travmadan veya yalnızca ebeveynlik duygulanımının düşük olduğu düşüncelessiz ebeveynlikten kaynaklanıyor olabilir (Howieson ve Priddis, 2011).

1.3.1. Zihinselleştirme ile ilgili Araştırma Bulguları

Çalışmalar, ebeveynlik tutumu ile zihinselleştirme arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Main, çocukların bakım verenlerle erken dönemdeki deneyimlerinin, ileriki yıllarda üst bilişsel bilgileri için önemli olduğunu belirtmiş, bu deneyimin hem çocukların zihnindeki içeriği değiştirdiğini hem de çocukların bu içerikleri kullandığını belirtmiştir (1991). Bebeklerin öz düzenleme becerilerinin annelerin zihinselleştirmeye alakalı ebeveynlik tutumu sergilemesiyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Senehi vd., 2018). Yakın zamandaki bir çalışma, annelerin yansıtıcı işlevlerinin – ya da zihinselleştirmelerinin – daha düşük olması ile erkek çocuklarının saldırgan ve kural

yıkıcı davranışları arasında ilişki bulmuş, bu ilişki, annenin çocukluk döneminde kendi ebeveynleri ile daha az özerk olduğu bir ilişki kurduğuna dair algısıyla bağdaştırılmıştır (Dejko-Wanczyk vd., 2020). Ayrıca, ebeveynlik ve bebekleri hakkında düşünürken ve konuşurken daha başarılı şekilde zihinselleştirme yapan ebeveynlerin bebekleriyle etkileşimde bulunurken çocuklarının olası duygu ve düşüncelerini yansıtan (mind-minded) yorumlarda bulunabildikleri görülmüştür (Rosenblum vd., 2008). Diğer yandan, erken dönemde yetersiz ebeveynliğe maruz kalan bireylerde zihinselleştirmenin öncü gereksinimlerinin gelişemediği ve zihinselleştirme yetisinin baskılandığı, bu durumun birey üzerinde sınır kişilik bozukluğu gibi farklı etkilerinin olabildiği belirtilmektedir (Fonagy vd., 2018).

Ebeveynin zihinselleştirme becerilerinin, ebeveynlik tutumundan bağımsız olarak çocuğun zihinselleştirme becerileri üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Çocuğun birincil bakım vereni olan annenin zihinselleştirme yetisi ve bunu çocuğuna aktarabilme kapasitesi, çocuğun zihinselleştirme kapasitesi gelişiminde önemli rol oynar (Dunn ve ark., 1991). Diğer bir deyişle, annenin yansıtıcı işlevselliği olarak da bahsedilen zihinselleştirmesi, çocukta daha iyi zihinselleştirme kapasitesiyle ilişkili bulunmuştur (Camoirano, 2017). Ayrıca, başka bir çalışmada hem annenin hem de babanın yansıtıcı işlevselliği ile 14-18 yaş arasındaki ergenlerin yansıtıcı işlevselliği arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (Benbassat ve Priel, 2012).

Gelişimsel çalışmalar, zihinselleştirme becerilerinin zor durumlara başarılı bir şekilde adapte olmayı desteklediğini belirtmektedir (Howieson ve Priddis, 2011). Bireyin kendisiyle ve diğerleriyle ilgili anlamsal temsillerinin zengin olması, bilişsel esneklik ve yeniden çerçevlendirme sağlayarak bireyin otobiyografik benlik ve kimlik algısı geliştirmesine yardımcı olmaktadır (Stein vd., 2000). Olumsuz bir yaşam olayı zihinselleştirme mekanizmasının savunma olarak kapanmasına neden olduğunda, kişi kendini suçlamaya meyilli hale gelmekte ve kendisiyle ilgili olumsuz etki ve algıları bilişsel olarak yeniden çerçevlendirmede zorlanabilmektedir (Ensink vd., 2017).

Önceki çalışmalarda, zihinselleştirme ile ihmal ve istismar gibi karmaşık travma sonuçları (örn., duyguların ayırt edilememesi, benlik farkındalığının gecikmesi, zihin kuramı gelişiminin gecikmesi, duygusal kavramada sorunlar) arasında ilişki olduğuna dair bulgular edinilmiştir (Edwards vd., 2005; Schneider-Rosen ve Cicchetti, 1991;

Pears ve Fisher, 2005; Shipman ve Zeman, 1999). Bireylerin bedel ödemedi, travma ilişkili temsillerin yoğunluğu ile dağılmadan ve bunun hoşnutsuz etkileriyle bunalmadan düşünmeye devam edebilmelerini sağlayan zihinselleştirmenin (de Tychev vd., 2012) travma bağlamında önemli etkisi bulunmaktadır (Allen vd., 2008). Cinsel istismara uğrayan kız çocukları duygularını, yaşlarına göre daha az anlamlandırabilmektedir (Shipman vd., 2000). İstismar deneyimi çocukların, diğerlerinin kötücül düşünceler içeren zihinlerini düşünmekten kaçınmalarına neden olabilmektedir (Allen vd., 2013). Özellikle aile içinde yaşanan istismar durumlarında, ebeveynler zihinsel durumların uyumlu bir şekilde aktarılmasına müsaade etmeyerek çocuklardaki zihinselleştirme gelişimini baltalayabilmektedirler (Fonagy ve Luyten, 2009). Bir çeşit karmaşık travma olarak ele alınabilen çocukluk dönemi cinsel istismarı, bireylerin zihinselleştirme becerilerinin gelişiminin önüne geçmektedir (Ensink vd., 2017).

Önceki çalışmalarda, zihinselleştirme ile depresyon ve yeme bozukluğu gibi farklı psikolojik bozukluklar (Fischer-Kern vd., 2013; Rothschild-Yakar vd., 2010) ile çocuklardaki saldırgan davranışların (Smaling vd., 2016) ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Bateman ve Fonagy (2013) sınır kişilik bozukluğunu kişiler arası etkileşim sırasında sıklıkla ve geçici süreliğine zihinselleştirme kapasitesinin yok olması ile ortaya çıkan bir zihinselleştirme bozukluğu (Bateman, 1998; Fonagy, 1998) olarak tanımlamaktadırlar.

Rosso ve arkadaşları (2015) çalışmalarında, annenin yansıtıcı işlevselliğinin çocukların zihinselleştirmesini yordadığını göstermiştir. Esbjörn ve arkadaşları (2013), annelerdeki düşük yansıtıcı işlevselliğin çocukların yüksek kaygı seviyesini yordadığını bulmuştur. Ayrıca diğer bir çalışma, ebeveynin yansıtıcı işlevselliğinin çocuğun yansıtıcı işlevselliği ile pozitif, çocuğun dışsallaştırma davranışları ile ise negatif yönde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Ensink vd., 2016). Zihinselleştirme temelli terapinin antisosyal kişilik bozukluğu, madde bağımlılığı, yeme bozukluğu ve riskli gruplar için geliştirilip uygulanması (Bateman ve Fonagy, 2013) zihinselleştirmenin psikolojik belirtileri yordadığının klinik açıdan göstergesi sayılabilir.

Kadın depresyon hastalarıyla yapılan bir çalışmada, depresyon hastalarının zihinselleştirme becerileri sağlıklı kontrollere göre anlamlı ölçüde düşük çıkmıştır (Fischer-Kern vd., 2013). Yeme bozukluğu olan bireylerle yapılan bir çalışma,

ebeveynler ile ilişkinin kötü olduğu ve kişinin zihinselleştirme becerisinin düşük olmasının yeme bozukluğu geliştirilmesiyle ilişkili olduğunu belirtmektedir. Aynı çalışma, ebeveynlerle ilişkiler kötü olsa dahi, yüksek zihinselleştirme becerilerine sahip olmanın yeme bozukluğu belirtilerini azalttığını, bu bozukluk için düşük zihinselleştirme becerisinin bir risk faktörü olduğunu, yüksek zihinselleştirme becerisinin ise koruyucu bir faktör olduğunu göstermektedir (Rothschild-Yakar vd., 2010). Ayrıca, düşük zihinselleştirme becerisinin yetişkinlerde depresif bozukluklar için bir risk faktörü olduğu belirtilmektedir (Fischer-Kern vd. 2013). Benzer şekilde, sınır kişilik bozukluğu olan bireylerde düşük zihinselleştirme becerileri olduğu belirlenmiş, zihinselleştirmenin arttırılmasına yönelik uygulanan zaman sınırlı zihinselleştirme temelli tedavinin bu bireylerde etkili olduğu görülmüştür (Bateman ve Fonagy, 2010). Ayrıca, Müller-Pinzler ve arkadaşları (2015), topluma açık alanlarda, özel alanlara kıyasla, sosyal kaygısı ile bireylerin diğerlerine bakma sürelerinin artması arasında olumlu yönde ilişki bulmuşlar; bu durumu sosyal kaygısı yüksek olan bireylerin, diğerlerinin onlar hakkında ne düşündüğüne dikkat etmesi yönündeki (Morrison ve Heimberg, 2013) zihinselleştirme süreci ile tartışmışlardır.

Keulers ve arkadaşları (2010), dört farklı yaş grubundaki 252 ergenle yaptıkları çalışmada, kızların hem duygular hem de davranışlarla ilgili zihinselleştirme hızının erkeklerden anlamlı ölçüde daha fazla olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca, şizofreni hastalarının zihinselleştirme kapasitelerini araştıran bir çalışmada, kadın şizofreni hastalarının genel zihinselleştirme becerilerinin erkek şizofreni hastalarının zihinselleştirme becerilerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiş, kadınların bu konudaki üstünlükleri kendi ve diğeri ile ilgili zihinselleştirmelerinde de açıkça görülmüştür (Abu-Akel ve Bo, 2013).

1.4. PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK

İnsanlar yaşamları boyunca, günlük sıkıntılardan önemli yaşam olayları arasında değişen birtakım zorluklarla karşı karşıya kalırlar (Fletcher ve Sarkar, 2013). Bu olaylar sonrasında kimi bireyler küçük günlük sıkıntılardan dahi çokça etkilenirken (DeLongis vd., 1982), bazıları bu olumsuz deneyimleri daha iyi ele alırlar (Bonanno, 2004).

Psikolojik dayanıklılık pek çok farklı şekilde tanımlanmış ve tanımlanmasındaki çelişkiler dolayısıyla psikolojik dayanıklılıkla ilgili araştırma yapmak zorlaşmış olsa da, çoğu tanım zorluk (adversity) ve olumlu uyum sağlama olmak üzere iki temel kavram üzerinde yoğunlaşmıştır (Fletcher ve Sarkar, 2013). Zorluk kavramı bir yandan risk kavramıyla yakından ilişkili olarak düşünülürken (Luthar ve Cicchetti, 2000), diğer yandan da sıkıntı, talihsizlik ve travma ile bağlantılı olan herhangi bir güç durum ve dert olarak ele alınmıştır (Jackson vd., 2007). Dayanıklılık bağlamında anılan bir diğer temel kavram olan olumlu uyum sağlama ise, sosyal başarının davranışsal olarak ortaya çıkması ya da bir takım gelişimsel görevleri başarılı bir şekilde yerine getirmek olarak tanımlanır (Luthar ve Cicchetti, 2000). Dayanıklılığı tanımlayan riskli ve zorlu durumlara maruz kalma sonrası iyi uyum sağlama ve yüksek işlevsellik seviyesine sahip olma yetileri (Bakic, 2019), alan yazında koruyucu faktörler ve kaynaklar gibi farklı isimlerle yer bulabilmektedir (Hobfoll, 1989; Luthar vd., 2000; Norris vd., 2008). Çalışmalarda farklı isimlerle anılsa da, bu unsurların hepsi bir felaket veya herhangi olumsuz bir yaşam olayı sonrasında bireyin olumlu bir şekilde uyum sağlama ihtimalini arttırmaktadır (Bakic, 2019).

Psikolojik dayanıklılığın ortaya çıkması için bireyin zorlu bir olayla veya bir tehditle karşı karşıya kalması gerekmektedir. Ancak böyle bir durumla karşılaştığında bireyin tepkisinin uyumlu olup olmadığı gözlemlenebilir (Davis vd., 2009). Bu bağlamda kişinin zorluk karşısında ne derece yeterliliğe sahip olması gerektiğini de zorluk yaratan durumun doğası belirler (Fletcher ve Sarkar, 2013). Diğer yandan bir olay veya durum karşısında dayanıklı olunduğuna dair işaret, stresin veya belirtilerin iyileşmesinden ziyade duruma olumlu bir şekilde uyum sağlanmasıdır (Luthar vd., 2000). Önceleri, ciddi olumsuzluklar karşısında bireylerin olumlu adaptasyonunu sağlayan kişilik özellikleri belirlenmeye çalışılmış, bu alandaki çalışmalar ilerledikçe sosyal çevre gibi dışsal faktörlerin uyum sağlamada etkili olduğu anlaşılmıştır (Davis vd., 2009).

Farklı uzmanlık alanları, biri iyileşme (recovery) diğeri sürdürülebilirlik (sustainability) olmak üzere, uyum sağlamakla ilgili iki temel soruya odaklanmaktadır (Zautra vd., 2008). Burada bahsedilen iyileşme, bireylerin zorlayıcı olaylardan sonra kendilerini hızlıca toparlamalarını ve tamamen iyileşmelerini ifade eder (Masten, 2001). Dayanıklı kişiler, stresli olayların ardından dengelerini fizyolojik, psikolojik ve sosyal ilişkileri

bağlamında hızlıca geri kazanabilmektedirler (Zautra, 2009). Diğer yandan sürdürülebilirlik ise, sıkıntılı durumlar karşısında dayanma ve devam etme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır (Bonanno, 2004). Dayanıklılığın bu yönüne, bireyin hayatında devam eden zorluklar olduğu esnada kişinin sağlığını ve psikolojik iyi oluş halini nasıl koruduğu üzerinden değerlendirilmektedir. Bireylerin belirli durumlar karşısında dayanıklı olup olmadığını değerlendirirken iyileşme ve sürdürülebilirlik süreçlerinin altında yatan dinamikleri göz önünde bulundurmak önemlidir. Her iki süreç de yaşamsal zorluklara karşılık olarak ortaya çıksa da, çoğunlukla akut bir stres etkeni karşısında iyileşmeden, kronik zorluklar karşısında da sürdürülebilirlikten bahsedilmektedir (Zautra, 2009).

Bütün bunlar düşünüldüğünde psikolojik dayanıklılık, bireyin önemli olumsuz olaylar karşısında tutarlılığı, hızlı iyileşmesi ve hatta gelişmesi (Leipold ve Greve, 2009), ayrıca zorlu ve sıkıntılı durumlara olumlu yanıt verebilme kapasitesi (Luthar vd., 2000) şeklinde açıklanabilir. Dayanıklılıkla ilgili süreçler, iş stresi gibi günlük zorluklardan kayıp gibi aşırı stres yaratan olaylar arasında değişen şekilde, içinde bulunulan bağlamın ciddiyetine göre değişebilmektedir (Davydov vd., 2010). Dayanıklılık teriminin kökeni bilim ve matematikten gelmekte (Fletcher ve Sarkar, 2013), kişinin bu becerisi Lazarus tarafından metallerin elastikliğine benzetilmektedir. Dayanıklı bir metal gerildiğinde, kırılmak yerine önce bükülüp sonra düzelir (1993). Psikolojik dayanıklılık çalışmaları, bazı insanların neden yaşamlarındaki baskılara dayanabildiğini, hatta onlarla gelişebildiğini anlamaya çalışır (Fletcher ve Sarkar, 2013).

Psikolojik olarak dayanıklı bireyler kırılgan bireylere göre daha esnek olmakla birlikte, kendilerine has veya çevrelerindeki çeşitli koruyucu kaynakları kullanarak zor durumlarla başa çıkabilmektedirler (Friborg vd., 2003). Uzun süreli strese sağlıklı bir şekilde uyum sağlamadaki en önemli etkenler olarak belirtilen bu koruyucu kaynaklar psikolojik veya yapısal özellikler, aile desteği ve uyumu ile dışsal destek sistemleri olarak ifade edilmektedir (Garmezy, 1993). Pek çok çalışma, dayanıklı bireylerin stresle başa çıkmada büyük ölçüde olumlu yapısal özelliklerinden faydalandıklarını, olumlu bir öz-imgeleri olduğunu ve geleceğe iyimser yaklaştıklarını göstermektedir (örn.; Cederblad, 1996; Blum, 1998). Bu gibi olumlu kişilik özellikleri, aile bireylerinden ve arkadaşlarından destek alabildikleri bir ilişki türünü desteklemekte, diğer yandan

karşılıklı sosyal destek alıp vermede problem yaşayanlar hayatlarında sosyal destek eksikliği çekmektedirler (Kringlen, 1990). Olumlu yapısal özellikleri olanlar ayrıca, evlilikle ilgili sorunları çözmek için daha çok çaba sarf etmektedirler (Werner, 2000). Dayanıklılığı bir kişilik özelliği olarak ortaya koyan bu çalışmaların yanı sıra, psikolojik dayanıklılığın sonradan öğrenilebilen bir özellik olduğunu belirten çalışmalar da bulunmaktadır (Beardslee ve Podorefsky, 1988).

Dayanıklılığın altında yatan faktörleri araştırmanın etkili müdahale geliştirmek için önemli olduğu vurgulanmıştır. Daha önce, dayanıklılık özelliklerini olumlu sonuçlara bağlayan süreçlerle ilgili ampirik kanıtların çoğu, aşırı boyuttaki yaşamsal stresle çocukların nasıl başa çıktığının incelenmesine dayanmıştır (Davis vd., 2009). Bu bağlamda ele alınan zorlu koşullar arasında şiddet, kötü davranma ve istismar, doğal afet, yoksulluk, ebeveyn psikopatolojisi ve savaş sayılabilmektedir (Cicchetti ve Lynch, 1993; O'Dougherty-Wright vd., 1997). Yine de, çoğu bireyin yaşamları boyunca yüz yüze kaldığı sıkıntılar büyük felaketlerden ziyade ekonomik zorluklar gibi günlük hayatın içinde var olan bozulmalardan oluşur (Davis vd., 2009). Bu gibi zorlukların üstesinden gelmede çocukluktaki kişisel özellikler ön plana çıkmakta, çocukluk dönemindeki kişisel özelliklerin yetişkinlik dönemindeki ekonomik zorlukların bireysel ve aile işlevselliği üzerindeki etkisini azalttığı belirtilmektedir. Aynı çalışma, ergenlerdeki akademik başarı, yüksek seviyede sorumluluk ve düşük seviyede nevrozluğun yetişkinlik döneminde ekonomik baskının ve sert ebeveynlik davranışlarının daha az olduğu ve romantik ilişkiden doyumun daha fazla olduğu durumla ilişkilendirmiştir (Donnellan vd., 2009).

1.4.1. Psikolojik Dayanıklılık ile ilgili Araştırma Bulguları

Ruh sağlığı sorunlarının yarattığı yükü baş etmede dayanıklılığın önemli bir faktör olduğu ve bu ilişkide zihinselleştirmenin de önemli rolü olduğu belirtilmiştir (Bak vd., 2015). Olumsuzluklara bireysel, grup ve toplumsal seviyede başarılı bir şekilde uyum sağlama olarak tanımlanan (Zautra vd., 2010) dayanıklılık ebeveyn özellikleri ile – en çok da destek ve duygusal açıdan erişilebilirlik ile – ilişkili bulunmuştur (Osofsky vd., 2007). Aynı araştırmacılar, ebeveynlerin kendi psikolojik dayanıklılıklarının çocuklar

için koruyucu bir faktör olduğunu belirtmişlerdir (Osofsky vd., 2007). Ayrıca, ebeveynin olumlu tutumunun çocuktaki dayanıklılığı arttırdığı görülmektedir (Armstrong vd., 2005). Ailelerinden sevgi ve destek gören çocuklar, toplumsal stresörlere veya yoksulluğa maruz kaldıklarında dahi dayanıklı olabilmektedir (Garbarino ve Kostelny, 1996; Werner vd., 1968).

Olumsuzluklar karşısında kendini daha çabuk toparlayabilen kişilerin kendilerinde, ailelerinde ve içinde buldukları toplumda daha fazla kaynakları olduğu belirtilmektedir (Reuther ve Osofsky, 2013). Dayanıklı olan ailelerin üyeleri, yaşam döngüsündeki gelişimsel değişimlerin yarattığı zorluklarla daha iyi başa çıkabilmekte ve değişen duruma daha kolay uyum sağlayabilmektedirler (Carter ve McGoldrick, 2005). Dayanıklılık olgusu ayrıca, yaşanan travmanın ardından kişinin yaşama başarılı bir şekilde uyum sağlamasında etkili olan koruyucu faktörleri barındırması açısından da önem taşımaktadır (Agaibi ve Wilson, 2005). Travma ve kayıp deneyimlerinin ardında yine de bütün olarak uyumlu bir şekilde iyi olma halini koruyabilme (Sroufe vd., 2005) şeklinde açıklanan dayanıklılık, bireylerde travmaya bağlı ortaya çıkan sonuçlarda koruyucu bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır (Agaibi ve Wilson, 2005). Üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışma, olanları veya olanlara karşı tepkilerini kontrol edebileceklerini düşünenlerin, hayatlarının dış güçler tarafından kontrol edildiğini düşünenlerden daha dayanıklı olduklarını göstermiştir. Aynı çalışma, içsel kontrol odağı, daha fazla sosyal destek ve travmatik olayları anlamlandırmanın daha iyi uyum sağlama ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Banyard ve Cantor, 2004). Ayrıca başka bir çalışmada, zihinselleştirmenin ve psikolojik dayanıklılığın travmatik yaşantıların etkileriyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Ensink ve ark., 2015).

Dayanıklılık, psikiyatrik bozuklukların gelişmesine karşı tamamen bir sağlamlık olmasa da, psikopatolojiye karşı bir direnci ifade eder (Ingram ve Price, 2001). Cal ve arkadaşları (2015), dayanıklılık ve kronik hastalık ile ilgili gözden geçirme çalışmalarında, dayanıklılık ile depresyon, kaygı ve somatizasyon arasında; ayrıca hastalığın etkinliği ve depresyonun ciddiyeti gibi hastalığın seyriyle ilişkili konular arasında negatif ilişki bulmuşlardır. Önceki bir çalışma, çocukluk dönemindeki duygusal ihmal ile psikiyatrik belirtiler arasında dayanıklılığın aracı değişken olduğunu ortaya koymuştur (Campbell-Sills vd., 2006). Çalışmalar ayrıca, psikolojik

dayanıklılığın yüksek olmasını aleksitiminin ve kaygının düşük olmasıyla ilişkilendirmişlerdir (Lyvers vd., 2019).

Kazlauskas ve Zelviene (2015), aile öyküsünde siyasi şiddet olan bireylerin psikolojik iyi olma hallerinin bireysel olarak yaşam boyu travma deneyimleyenlerden daha iyi olduğunu bulmuşlar, bunun sonucunda siyasi şiddete maruz kalmanın bireylerin olumsuzluklara uyum sağlamasını arttırdığını ve bu durumun bir sonraki nesilde dayanıklılığı ve iyi olma halini kolaylaştırmış olabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca Kazlauskas ve arkadaşları (2017), geçmişlerinde travmatik olay atlatan ailelerdeki ebeveynlerde ve onların yetişkin çocuklarında benzer şekilde görülen uyum sağlamayı bireydeki dayanıklılığın daha fazla olmasıyla bağdaştırmışlar, ebeveyn dayanıklılığının çocuğun dayanıklılığı ile ilişkili olduğu sonucuna varmışlardır. Dayanıklılığın ayrıca psikolojik belirtilerle ilişkili olduğuna dair pek çok çalışma bulunmaktadır. Örneğin, yaşanan bir felaketin ardından travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), depresyon ya da anksiyete gibi sorunlar yaşamamak dayanıklılık göstergesi olarak ele alınmıştır (Norris vd., 2002). Benzer şekilde, yüksek riskli gruplarda psikopatolojiye rastlanmaması, bu gruplardaki dayanıklılıkla ilişkilendirilmiştir (Alim vd., 2008; Parry vd., 2008).

1.5. ÇOCUKLUK ÇAĞI DENEYİMLERİ

Bu çalışma kapsamında, gençlerin deneyimledikleri karmaşık travma ile annelerinden algıladıkları psikolojik ve davranışsal kontrol, çocukluk çağı deneyimleri olarak ele alınmıştır.

1.5.1. Karmaşık Travma

Karmaşık travma, tekrarlı ve birikerek çoğalan, çoğunlukla belli bir zaman aralığını kapsayan, belirli ilişkiler ve bağlamlar içinde ortaya çıkan bir travma türü olarak açıklanmaktadır. Travmanın bazı türlerinin diğer türlerden daha yayılcı olduğu ortaya konmuştur (Herman, 1992). Ayrıca, başta çocukluk dönemi istismarı olmak üzere, erken dönemde yaşanan kişiler arası travmanın karmaşık travma sonrası stres

bozukluğu (KTSSB) gelişiminde, kazalardan ve felaketlerden daha etkili olduğu bulunmuştur (Courtois, 2004). Karmaşık travma daha geniş anlamda, aile ve diğer yakın ilişkiler bağlamında ortaya çıkmakta, aile içi şiddeti ve bağlanma travmasını kapsamakta, çoğunlukla çocuk istismarı ile diğer travma türlerinden ayrılmaktadır (Courtois, 2004).

Çocuk ihmal ve istismarı Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 18 yaş altı çocuklarda gerçekleşen, her türlü fiziksel ve/veya duygusal kötü muamele, cinsel istismar, ihmal, ihmalkarlık ve ticari veya diğer sömürü çeşitlerini içeren bir olgu olarak açıklanmaktadır. Ayrıca ihmal ve istismar çocuğun sağlığına, sağ kalımına, sorumluluk ilişkilerindeki gelişimine veya onuruna ve güven duygusuna gerçek veya potansiyel zararlar sonuçlanır. İki ila dört yaş arasındaki yaklaşık 300 milyon çocuk sürekli olarak ebeveynleri veya bakım verenleri tarafından fiziksel cezalandırmaya ve/veya psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Her 5 kadından biri ve her 13 erkekten biri 0-17 yaş arasında cinsel istismara uğradığını bildirmiştir. Çocukluğunda istismar gören bireyler yetişkinlik dönemlerinde kendileri istismarda bulunmakta, bu şiddet türü nesiller arası aktarılmaktadır (2020).

1.5.1.1. Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Karmaşık Travma Sonrası Stres Bozukluğu Arasındaki Farklar

Çocuk istismarı travmasının etkileri doğası gereği travma sonrası olsa da, bu travma türünün travma sonrası stres bozukluğundan (TSSB) anlamlı ölçüde farklı olduğu ileri sürülmüştür (Herman, 1992). Çeşitli zaman aralıkları ve gelişimsel dönemler süresince travmaya maruz kalmış kişiler, TSSB'nin tanısına dahil olmayan çeşitli psikolojik belirtilerden yakınmaktadır. Bu belirtiler depresyon, kaygı, kendinden nefret etme, çözülme, madde bağımlılığı, kendine zarar verici davranışlar, yeniden mağdur olma, kişiler arası ve yakın ilişkilerde sorunlar (ebeveynlik dahil), tıbbi ve somatik sorunlar ve çaresizlik şeklinde sıralanabilir (Courtois, 2004). Bu sorunlar, karmaşık travma sonrası adaptasyonun temel unsurları olarak tanınmaktan çok, eş tanıli durumlar olarak sınıflandırılmıştır. Tedavisi oldukça zor olan bu durumun, travmanın gerçekleştiği yaşa ve yere, travmaya neden olan saldırganla olan ilişkiye, travmanın kendisinin

karmaşıklığına ve mağdurun buradaki rolüne, travmanın süresine ve ciddiyet derecesine ve travma yaşandığı zaman alınan desteğe göre değiştiği belirtilmiştir (Courtois, 2004).

TSSB stres kriterlerinin farklı çeşitleri, maddelerin geçerliği, semptomların yeterliği ve gerekli olan minimum değişim gibi konuları araştırmak için *Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı* (4. bs.; [The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders] *DSM-IV*; Amerikan Psikiyatri Birliği, 2000) bünyesinde bir TSSB komitesi yetkilendirilmiştir. Bu komite ayrıca, TSSB tanısının değinmediği travma ilişkili semptom gruplarının uygulanabilirliğini ve bu yeni kavramı ölçen yapılandırılmış bir görüşmenin geçerliğini araştırmıştır (Roth vd., 1997). Bu saha çalışmasının sonuçları karmaşık travmanın travmaya özgü olduğunu, travma harici durumlara maruz kalan kişilerde nadiren görüldüğünü ve TSSB tanısıyla eş tanılı olduğunu ortaya koymuştur. TSSB ve KTSSB arasında her ne kadar bir çakışma olsa da, bu iki tanı semptom ve işlevsellik açısından birbirlerinden farklılık göstermektedir (Ford, 1999).

DSM-V'te (5. bs.), TSSB tek bir geniş tanı kriteri olarak kavramsallaştırılmış, KTSSB için ayrı bir tanı kriteri belirlenmemiştir. TSSB kriterlerinin altında 6 yaş ve daha küçük çocuklar için bir eş kriter eklenmiştir (American Psychiatric Association, 2013). Diğer yandan DSÖ'nün (2019) yayınladığı Uluslararası Hastalık Sınıflandırması (11. bs.; [International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems] ICD-11), özellikle stresle ilişkili bozukluklar altında hem TSSB hem de KTSSB kriterlerine yer vermiştir. KTSSB, genellikle kaçmanın zor olduğu, uzun süreli veya tekrarlı bir veya birden fazla tehdit edici veya korkutucu olaya maruz kalma olarak açıklanmıştır. TSSB için belirtilen bütün tanı kriterlerinin KTSSB için de geçerli olduğu, ayrıca KTSSB'nin ciddi duygu düzenleme sorunları, travmatik olaya bağlı değersizlik düşünceleri, utanç ve suçluluk duyguları ve diğerleriyle ilişkileri sürdürmekte zorluk ile karakterize olduğu belirtilmiştir (DSÖ, 2019).

1.5.1.2. Karmaşık Travmanın Tanısal Kavramsallaştırılması

Herman "Trauma and Recovery" adlı kitabında (1992), KTSSB ile ilgili erken dönem kişiler arası travmayla bağlantılı olan yedi problem alanından bahsetmiştir. Bu problem alanlarından birincisi duygusal dürtülerin düzenlenmesindeki değişimleri içerir. Öfke ve

kendine zarar verme dürtülerinin düzenlenmesindeki zorluklar da bu kategoriye dahil olarak düşünülmektedir. Herman (1992) hayat kurtarıcı olan noktanın genellikle duygu düzenleme ve kendini yatıştırma için kullanılan yöntemler olduğundan bahsetmektedir. Ne var ki bu kategori, bağımlılıkları ve kendine zarar verici davranışları da kapsamaktadır.

İkinci problem alanı olarak dikkat ve bilinçteki değişimlerden bahsedilmektedir. Bu değişimlerin amnezi, disosiyatif epizodlar ve kişinin bedenine duyarsızlaşmasına neden olduğu belirtilmiştir. Bu kategorideki disosiyatif yanıtlar, *DSM*'nin TSSB kriterlerindekiyle farklı olarak ele alınmaktadır. Buradaki disosiyasyonun çocukluk döneminde olan uzamış ve ciddi kişiler arası istismarla ilişkili olması gerektiği, ayrıca ikinci olarak da çocukların disosiyasyona erişkinlerden daha yatkın oldukları belirtilmiştir (Herman, 1992).

Erken dönem kişiler arası travmaya bağlı ortaya çıkan bir diğer problem alanı benlik algısındaki değişimlerdir. Burada bahsedilen kronik bir suçluluk ve sorumluluk ile süregiden yoğun utanç hisleridir. Kronik olarak istismara uğrayan bireyler genellikle istismar yaşadıkları olaydan çıkardıkları dersleri benlik algılarına ve benlik değerlerine ithaf ederler (Courtois, 1979; Pearlman, 2001).

Çocukluk dönemine ait travmatik olaylar sonrasında yalnızca travma yaşayan kişinin değil, saldırganın da algısında bazı değişimler görülmektedir. Bu değişim, saldırganın kendi inanç sistemini de içermektedir. Bu kriter, birincil bakıcılar tarafından tekrarlı ve önceden planlanmış olan bir istismarı takiben meydana gelen karmaşık ilişkilere ve inanç sistemlerine değinmektedir (Herman, 1992).

Diğer bir problem alanı olarak diğer kişilerle ilişkilerdeki değişimlerden bahsedilmektedir. Burada esas olan başka kişilere güvenememek ve yakın hissedememektir. Yaşamın erken dönemlerinde travmatik bir olay yaşayan kişi, insanların rüşvetle kandırılabilir ve kendine hizmet eden varlıklar olduğu düşüncesini içselleştirmektedir. İnsanların, isteklerini elde etmek için her şeyi yapabileceklerini, bu noktada başka bir kişiyi istismar etmekten dahi geri durmayacaklarını düşünmektedir (Herman, 1992).

Çocuklukta yaşanan travma, kişide somatik ve/veya tıbbi bazı sorunların baş göstermesine neden olabilmektedir. Bu somatik tepkiler ve tıbbi durumlar doğrudan istismarın türüyle ve neden olduğu herhangi bir fiziksel zararla ilişkilidir. Önceki çalışmalar, bunların bütün temel vücut sistemlerini içerdiğini göstermektedir (Herman, 1992).

Erken dönem kişiler arası travmayla ilişkilendirilen son problem alanı anlam sistemindeki değişimlerdir. Kronik olarak istismar edilen kişiler sıklıkla kendilerini veya acılarını anlayacak birilerini bulmak konusunda umutsuz hissetmektedirler. Zihinsel ızdıraplarından bir noktada kurtulabileceklerine dair ümitleri yoktur (Herman, 1992).

Çocukluk döneminde istismara maruz kalmış yetişkinlerde karmaşık belirtiler görülmektedir. Bunlar arasında yüksek riskli pek çok durumda bulunmak (kendine zarar verme, intihar eğilimi, risk alma, bağımlılıklar, yeniden mağdur olma) ile duygularını düzenleme, yeniden mağdur olmayı önleme ve terapötik ilişkide kalma becerilerinde bozulma göstermektedirler. Bu özellikler en çok sınır kişilik bozukluğunda görülen duygusal değişkenlik, mantıksal dengesizlik, dürtüsellik ve tutarsız benlik yapısı belirtilerine benzemektedir. Buradan yola çıkılarak bu kişilere ait tanı, ciddi çocukluk dönemi istismarı ve bağlanma travması olarak algılanmıştır (Zanarini, 1997; Kroll, 1993; Herman vd., 1989). Fakat sınır kişilik bozukluğu çok fazla etiketleme içerdiğinden, sınır kişilik bozukluğunu da travma sonrası olarak düşünmek, klinisyenin daha empatik olmasını sağlayabilmektedir (Linehan, 1993).

Erken dönem olumsuz deneyimlerle, özellikle de yakın ilişkide olunan kişilerle iletişim temelli olumsuz yaşantılarla ön plana çıkan karmaşık travmanın, yetişkinlik dönemine uzanan bazı belirgin uzun dönem sonuçları bulunmaktadır. Kişinin yaşamı boyunca karşılaştığı ebeveyn boşanması, ayrılık, fiziksel şiddet, aşağılanma, hastayken doktora götürülmeme, kirli kıyafetle dolaşma, tehdit, cinsel taciz gibi kötü yaşam olaylarının sayısı arttıkça intihar girişimi, sigara kullanımı, alkol bağımlılığı, cinsel partner sayısı, cinsel yolla bulaşan hastalık, depresyon ve mortalitenin de arttığı görülmektedir. Örneğin geçmişte hiç kötü yaşam olayına maruz kalmayan kişilerde intihar girişimi sıklığı ortalama %1.2 iken, geçmişte 4'ten fazla kötü yaşam olayına maruz kalan kişilerde bu oran %18.3'e çıkmaktadır (Perry, 2003).

Karmaşık travma yaşantısının özellikle yetişkinlik döneminde daha çok kendini gösteren bir takım olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Bu sonuçlar şu şekilde sıralanabilir: bağlanma sorunları, davranışsal kontrolsüzlük, kişiler arası meseleler, sınır belirlemede zorluklar, sağlıklı sınırlar koyamama, kötü bilişsel beceriler, yüksek riskli davranışlar, madde kötüye kullanımı ve bağımlılığı, tutuklanma (Enoch, 2011; Wolf ve Shi, 2010). Travmadan kurtulan kişilerin maddeyi sıklıkla travmatik anının etkilerini yatıştırmak veya bu etkileri uyuşturmak için (Enoch 2011); bu anıları ve duyguları düzenleme girişimi olarak bir çeşit kendi kendine tedavi yöntemi (Wagner vd., 2007) olarak kullandıkları belirtilmiştir.

1.5.1.3. Karmaşık Travma ile ilgili Araştırma Bulguları

Alan yazında belli bir zaman diliminde, belli ilişkilerde ve bağlamlarda ortaya çıkan tekrarlı ve biriken bir travma biçimi olarak açıklanan (Courtois, 2004) karmaşık travma ile duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik (Dirik vd., 2015) ile tanımlanan ebeveynlik tutumu arasındaki ilişki pek çok farklı kaynak tarafından belirtilmiştir (örn., Banyard vd., 2003; Williamson vd., 2017). Son yıllarda çocuk ihmal ve istismarının sonuçları ile ebeveynlerin bu ihmal ve istismarı deneyimlemeleri ile ilgili çalışmalar ön plana çıkmıştır (örn., Gara vd., 2000). Bu çalışmaların çoğu çocuğun fiziksel veya cinsel istismarı ile çeşitli ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışmalar sonucunda, ebeveynlerin kendi istismar geçmişlerinin bu kişilerin ebeveynlik rollerindeki olumsuz sonuçlar için risk faktörü olduğu bulunmuştur (Banyard vd., 2003). Moehler ve arkadaşları (2007), cinsel veya fiziksel istismar öyküsü olan annelerin, istismar öyküsü olmayan annelere göre, çocuklarına karşı daha müdahaleci olduklarını bulmuşlardır. Diğer yandan başka bir çalışma, erken dönemde cinsel istismara maruz kalan kadınların anne olma isteklerinin daha az olduğunu, anne olduklarında ise çocuklarını ihmal ettiklerini, daha çok fiziksel cezalandırma kullandıklarını, ebeveynliklerinde duygusal kontrolün eksik olduğunu ve kendilerini ebeveyn olarak olumsuz değerlendirdiklerini belirtmiştir (Roberts vd., 2004).

Sosyal öğrenme kuramına göre, istismara uğrayan çocuklar fiziksel cezalandırmayı kendi çocukluk deneyimlerinde öğrenirler. Kendileri ebeveyn olduklarında,

çocukluklarında deneyimledikleri ve ebeveynlerinden öğrendikleri şekilde davranırlar (Muller vd., 1995). Muller ve arkadaşları (1995) bu ebeveynlik modeli için üniversite öğrencilerinden oluşan bir örnekleme bilimsel kanıt bulmuştur. Bağlanma kuramı da benzer şekilde, ebeveynlerin çocuklarına bakım verme yanıtlarının gelişmesiyle ilgili erken dönem deneyimlerine dikkat çeker. Ebeveynlerde kendi erken bakım verme ilişkilerinde çocuk olarak deneyimlenen gelişen içsel çalışan modeller, kendi ailelerinde çocuklarıyla kurdukları ilişkiye rehberlik eden bir bilişsel şablon halini alır (George ve Solomon, 1999). Sonuçta ebeveynlerin kendi ailelerindeki bağlanma örüntüleri, sonradan kurdukları ailedeki bağlanma örüntülerini etkileyerek nesiller arası bir istismar ve işlevsizlik döngüsü oluşturur (Zuravin vd., 1996).

Yapılan çalışmalar, karmaşık travma ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiyi gözler önüne sermektedir. Cloitre ve diğerlerinin (2009) yaptığı bir araştırmada, çocukluk dönemine ait çoklu travmanın hem çocukluktaki hem de yetişkinlikteki belirti karmaşıklığını yordadığı bulunmuştur. Başka bir çalışmada, çocuk ihmal ve istismarı yaşayan kişilerde depresyon riskinin arttığı ve depresyonun başlangıç yaşının daha erken olduğu (Widom vd., 2007), ayrıca depresyon (Mazzeo ve Espelage, 2002) ve intihar (Bridgeland vd., 2001) görülme ihtimalinin daha fazla olduğu gözlenmiştir. Çocuk ihmal ve istismarına maruz kalan kişilerin ayrıca, sürekli anksiyete puanlarının daha yüksek, işlevselliklerinin ve tedavi uyumlarının ise daha düşük olduğu bulunmuştur (Simon vd., 2009; Mancini vd., 1995). Cinsel istismara maruz kalan çocukların yaklaşık üçte biri ciddi düzeyde içselleştirme (Mathews vd., 2013) ve dışsallaştırma davranışı (Tremblay vd., 1999) geliştirmektedir.

Karmaşık travma deneyimleyen çocukların disosiyatif durumlar deneyimleme riskine dikkat çekilmiş (van der Kolk, 2005), bu travma türünün çocuklar üzerinde tekil travmadan daha büyük etkileri olduğu belirtilmiştir (Cloitre vd., 2009). Karmaşık travma mağdurları ciddi duygusal ve davranışsal düzensizliğe açık durumdadır (Dubowitz vd., 2002; Erickson ve Egeland, 2002). Duygu ve davranışlardaki bu düzensizlik kaygı, depresyon, madde kullanımı ve davranış sorunları gibi bozukluklara yol açabilmektedir (Cook vd. 2005; Ford vd., 2009; Sternberg vd., 2006). Karmaşık travma deneyiminin yetişkinlik döneminde bağımlılık, kronik ağrı, depresyon, kaygı,

kendine zarar verme, kronik hastalık ve erken ölüm gibi uzun süreli sonuçları olabilmektedir (Davis vd., 2005; Scheidell vd., 2018; Yeung vd., 2016).

Çocukken istismara uğrayan bireyler, kendi ebeveynlik deneyimlerinde çocukken öğrendikleri fiziksel cezalandırmayı kullanmaktadırlar (Muller vd., 1995). Diğer yandan Briere ve Lanktree (2011), olumsuz ekonomik ve sosyal durumun kişiler arası mağduriyet riskini arttırdığını belirtmişlerdir. Ayrıca, travmanın epidemiyolojisi ve travma ilişkili psikopatolojilerle ilgili bir çalışmada, dezavantajlı sosyoekonomik koşullarda yaşayan kızların ve çocukların travmaya maruz kaldıktan sonra TSSB geliştirme risklerinin daha fazla olduğu belirtilmiştir (Lewis vd., 2019).

1.5.2. Ebeveyn Kontrolü

Çoğunlukla kontrolünün doğasına ve çocuklara etkisine odaklanan ebeveyn kontrolü çalışmaları, kontrolün pek çok farklı şekilde kavramsallaştırılmasını içermektedir (Barber, 1996; Barber vd., 1994). Ebeveyn kontrolü ile ilgili çalışmalar, ebeveynlerin kullandıkları disiplin ve çocukların bu disiplini içselleştirmeleriyle ilgili araştırmalar sonrasında şekillenmiştir. Disiplin ile ilgili çalışmaların çoğu ise psikanalitik kuramdan etkilenmiştir. Psikanalitik kuram, ebeveynler tarafından engellenmenin çocuklarda hostilete duygusu yarattığına, fakat çocuğun anne-baba tarafından cezalandırılmaktan – özellikle de onların sevgisini kaybetmekten veya onlar tarafından terk edilmekten – korktuğu için bu duygunun bastırıldığından bahsetmektedir. Ebeveynlerin onayını ve kendindeki bastırma davranışını sürdürebilmek için çocuk, ebeveynlerin kurallarını ve yasaklarını benimser. Bu içselleştirmeden sonra çocuk suç işlediğinde, baştaki cezalandırılma veya terk edilmeyi andıran bir suçluluk duygusu geliştirir. Sonuç olarak, dışsal müdahale veya maddi bir sonucu olmadan çocuğu istenen yönde davranmaya iten motivasyon suçluluktan korkmadır (Grusec ve Goodnow, 1994).

Disipline spesifik olarak ilk odaklanan Sears ve arkadaşları (1957), disiplinde sevgi yönelimli teknikler (övgü veya sosyal izolasyon gibi) kullanan ebeveynlerin çocuklarının vicdan gelişimlerinin, nesne yönelimli teknikler (maddi ödül veya fiziksel cezalandırma gibi) kullanan ebeveynlerin çocuklarından daha yüksek seviyelerde olduğunu belirtmiştir. Yazarlar çalışmalarında ayrıca, şefkatli ve sıcak olmakla birlikte

disiplin yöntemi olarak sevgilerini geri çekmeyi kullanan annelerin çocuklarının öz-denetimlerinin olduğunu, kendi davranış standartlarını oluşturduklarını, kendi davranışlarının uygunluğunu gözlemlediklerini ve kendi sapkın davranışlarını itiraf edip kabul ettiklerini bulmuşlardır (Sears vd., 1957). Diğer yandan Hoffman (1970), çocukların ahlaki değerleri içselleştirmelerinde, fiziksel cezalandırma ve verilen hakların geri alınması gibi yalnızca nesne yönelimli veya güç kullanılan yaklaşımlar uygulayan ebeveynlerin, görmezden gelerek, izole ederek ve hoşlanmadıklarını göstererek sevgilerini geri çeken ebeveynlerden daha az başarılı olduklarını göstermiştir.

Diğer yandan bazı araştırmacılar, belirli disiplin teknikleri yerine çocuk yetiştirme uygulamaları ve bunların çocuklarda yarattığı sonuçlara odaklanan ebeveynlik tiplerine odaklanmıştır (Grusec ve Goodnow, 1994). Örneğin Baumrind, otoriter, demokratik ve izin verici olmak üzere üç farklı ebeveyn tipinden bahsetmiş, bu ebeveyn stillerini ebeveynin uyguladığı kontrole göre birbirinden ayırmıştır (1971). Lewis, Baumrind'in (1971) sıkı kontrol ölçütlerinin, bir neden-sonuç ilişkisine bağlı olmamakla birlikte, ebeveyn-çocuk arasında düşük seviyede çatışma olmasıyla paralel olduğunu belirtmiştir (1981).

Ebeveyn-çocuk etkileşimi, bahsi geçen çocuk bir yetişkin olsa dahi, çocuğun benlik algısını etkiler. Ebeveynin kontrol davranışı ise, çocuğun kendi yeteneklerini kullanarak kendine güven geliştirmesini engeller ve sağlıklı başa çıkma tepkileri geliştirmesini önler (Mabbe vd., 2016). Yapılan çalışmalar, ebeveynleri çocukluk döneminde koşulsuz itaat talep eden ve sıcak davranmayan genç yetişkin erkeklerde daha az öz-saygı görüldüğünü ortaya koymuştur (Patock-Peckham ve Morgan-Lopez, 2009). Diğer yandan sıcaklık göstermesine rağmen anlamsız disiplin uygulayan bir ebeveyne sahip üniversite öğrencileri de benzer şekilde daha düşük seviyede öz-değer bildirmişlerdir (Love ve Thomas, 2014).

Ebeveynlerin çocuklar üzerinde kurdukları kontrol, şimdiye kadar pek çok farklı şekilde ifade edilmiş, bu ifadeler arasında hem kontrolün şiddetine hem de niteliğine değinilmiştir (Barber, 1996). Ebeveyn kontrolünün çocuklar tarafından olumlu veya olumsuz algılanması, aile bireylerinin içinde yaşadığı kültüre göre değişmektedir (Barber vd., 1994; Steinberg vd., 1989). Diğer yandan ebeveyn kontrolü psikolojik ve

davranışsal kontrol olarak ayrıştırıldığında, olumlu ve olumsuz algılanan boyutlar daha net bir şekilde görülmektedir (Barber vd., 1994).

1.5.2.1. Psikolojik Kontrol

Genel anlamda psikolojik kontrol, bireyin içsel ve dışsal gerginliği veya stresi tolere etme biçimini ifade eder. Temel bir kişilik değişkeni olarak psikolojik kontrol, bireyin kendi duygularını nasıl yönettiği, kendisiyle ve başkalarıyla nasıl ilişki kurduğu ve otoriteye ve belirsizliğe karşı tutumunu gösterir. Psikolojik kontrol, bir ucunda kısıtlama ve engelleme, diğer ucunda ise dürtüsellik ve dışavurumculuk olan bir süreklilikte düşünülebilir (Luft, 1957).

Psikolojik kontrol kavramı alan yazında geniş kapsamda Becker'in (1964) ve Schaefer'in (1965a, 1965b) çalışmalarıyla dikkat çekmiştir. Becker önceki çalışmalardan esinlenerek sevginin geri çekildiği, çocuğu izole etmenin ve çocuk için utanç duygusunun yer aldığı bir ebeveyn davranışı olarak psikolojik disiplini açıklamıştır (1964). Psikolojik disiplin, sevgi odaklı olumlu disipline (örn., övgü ve nedensellik) karşın, çocuğun davranışını kontrol etmek için ebeveyn-çocuk arasındaki sevgi ilişkisinin fiziksel cezalandırma, bağırma ve sözel tehdit gibi yollarla manipüle edildiği sevgi odaklı olumsuz bir disiplin türü olarak ele alınmıştır (Barber, 1996).

Daha sonra Schaefer'in (1965a), Ebeveyn Davranışları Envanteri'nde (Children's Report of Parental Behavior Inventory; CRPBI) ortaya çıkan üç faktörden birini psikolojik otonomiye karşı psikolojik kontrol şeklinde isimlendirmesiyle (diğer iki faktör kabule karşı red ve katı kontrole karşı düşük kontrol olarak isimlendirilmiştir) psikolojik kontrolün olmayışı psikolojik otonominin varlığına eşdeğer tutulmuş, bunun sonrasında oluşturulan pek çok ölçek, ya psikolojik kontrol maddeleri ile otonomi maddelerini karışık kullanmış, ya da doğrudan psikolojik kontrol maddeleri kullanmış ve bunları psikolojik kontrol veya otonomi ölçeği olarak tanıtmışlardır (örn., Gray ve Steinberg, 1999; Herman vd., 1997). Ne var ki bu çalışmalar, bir ebeveynin çocuğuna psikolojik kontrol uygulamıyor olmasının, otonomiye teşvik ettiği anlamına gelmediği; benzer şekilde otonomiye teşvik etmiyor olmasının da psikolojik kontrol uyguladığı anlamına gelmediği şeklinde eleştirilmiştir (Barber vd., 2002). Barber ve arkadaşları,

psikolojik otonomi ile psikolojik kontrolü karşılaştırdıkları çalışmalarında, bu iki kavramın bir düzlemin iki farklı ucunda yer alabilecek derecede ilişkili olmadığını, hatta otonomi kavramının psikolojik kontrolden ziyade ebeveyn destekleyici davranışlarıyla daha ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (2002).

Ebeveyn psikolojik kontrolü, çocuğun psikolojik ve duygusal gelişimini (örn., düşünce süreçleri, kendini ifade etme, duygular ve ebeveyne bağlanma) engelleyen kontrol girişimleri olarak tanımlanmaktadır. Ebeveynlerin bazı müdahaleleri olumlu olarak düşünülebilse de psikolojik kontrol bir ebeveyn davranış boyutu olarak neredeyse her zaman olumsuz bir kontrol türü olarak kavramsallaştırılır (Barber, 1996). Psikolojik kontrol psikolojik yönelimli, müdahaleci, kısıtlayıcı ve manipülatif bir ebeveyn kontrol türüdür. Bu noktada ebeveynler, çocuğun zararına dahi olsa kendi psikolojik durumlarını koruyarak hareket etmektedirler. Çeşitli kültürel ve etnik gruplarda ebeveynin uyguladığı psikolojik kontrolün çocukların işlevselliğindeki bozulmalarla ilişkili olduğu görülmüştür (Barber vd., 2002).

Ebeveyn psikolojik kontrolü ile bu davranışın ebeveynlerin çocukları üzerindeki etkileri çoğunlukla çocuk (örn.; Fung ve Lau, 2012; Nanda vd., 2012) ve ergen (örn.; Steeger ve Gondoli, 2013; Rogers vd., 2019) gruplarıyla çalışılsa da, yetişkinlikte de ebeveyn psikolojik kontrolünün etkilerini ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (örn.; Kline vd., 2016; Luyckx vd., 2007). Genç yetişkinlik döneminde, daha önceden çok daha yakın olan ebeveyn ile genç yetişkin arasındaki ilişkinin azaldığı görülsede (Aquilino, 1997), ebeveynler çocuklarını psikolojik kontrol uygulayarak etkilemeye devam ederler (Nelson vd., 2011). Psikolojik kontrol, ebeveynden ayrılmayı (Barber ve Harmon, 2002) ve kimlik gelişimini engelleyerek (Luyckx vd., 2007) genç yetişkinlik döneminde bireyi olumsuz etkilemektedir.

Desteğin düşük, psikolojik kontrolün ise yüksek seviyede olduğu ebeveynliğe maruz kalmanın, yetişkinliğe geçiş sürecinde öz-saygıyı düşürdüğü görülmüştür (Reed vd., 2015). Genç yetişkinlerle yapılan bir çalışma, ebeveynin psikolojik kontrol uygulayarak gencin karar verme sürecini yönlendirmesinin, gencin kendi kararları üzerindeki kontrolsüzlüğünü ön plana çıkararak gencin kaygı geliştirmesine yol açtığını ortaya koymuştur (Luyckx vd., 2007). Ayrıca, Soenens ve arkadaşları (2005) üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmada, uyumsuz mükemmeliyetçiliğe sahip ebeveynlerin

çocuklarına daha müdahaleci ve psikolojik olarak kontrolcü bir tavırla yaklaştıklarını; dahası, ebeveynlerdeki uyumsuz mükemmeliyetçiliğin çocuklara aktarımında psikolojik kontrolün önemli bir faktör olduğunu bulmuşlardır.

1.5.2.2. Davranışsal Kontrol

Ebeveyn kontrol davranışlarında psikolojik kontrol olumsuz bir durum olarak kavramsallaştırılırken, davranışsal kontrol olumlu olarak kavramsallaştırılmıştır (Barber vd., 2005). Davranışsal kontrol, ebeveynin uygun davranışlarla ilgili beklentilerini net bir şekilde çocuğa ifade ettiği ve bu beklentilerle ilişkili olarak çocuğun davranışlarını izlediği etkin bir ebeveynlik stratejisi olarak tanımlanmaktadır (Barber, 2002; Smetana vd., 2002). Psikolojik kontrolde ebeveyn, çocuğun davranışları yerine psikolojik deneyimlerini koşullu sevgi, utanç ve suçluluk aşılama gibi manipülatif yöntemler kullanarak kontrol etmeye çalışmakta ve psikolojik ve davranışsal kontrol birbirinden bu şekilde ayrılmaktadır (Barber ve Harmon, 2002). Çocuğun davranışlarını düzenlemek ve yapılandırmak için çocuğu izleyen ebeveyn (Barber vd., 1994), çocuğa övgüde bulunmak ve dikkatini vermek gibi ödüller ile önceden verdiği hakları geri almak gibi cezalar kullanarak bu süreci yönetebilmektedir (Barber, 1996; Barber vd., 2005). Diğer yandan Barber ve arkadaşları (2005), psikolojik kontrolün aksine olumlu bir durum olarak nitelendirilen davranışsal kontrolün, olumlu bir ölçüm olan uyum yerine olumsuz bir koşul olan antisosyal davranış ile ilişkilendirildiğini belirterek, davranışsal kontrolün kavramsallaştırılmasındaki tutarsızlığa dikkat çekmiştir. Ayrıca, psikolojik ve davranışsal kontrolün ayrıştırılmasını eleştiren çalışmalar, davranışsal ve psikolojik kontrol ile duygusal ve davranışsal sonuçlar arasında net bir ayırım yapılamayacağını savunmaktadır (Grolnick ve Pomerantz, 2009; Soenens ve Vansteenkiste, 2010).

Önceki çalışmalar, yüksek psikososyal işlevsellik (örn.; öz düzenleme, akademik başarı, aile uyumu, yeterlilik) ile düşük uyumsuzluğun (örn.; psikolojik bozukluk ve dışsallaştırma sorunları) ebeveyn davranışsal kontrolü ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır (Barber vd., 2005). Ayrıca, ebeveyn davranışsal kontrolü ile ergenlerdeki suç işleme arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada, etkin davranışsal kontrol öğelerinden biri

olan ebeveyn izlemesinin ergenlerin polisle temasında ve suç işlemede en güçlü yordayıcı olduğu bulunmuştur (Patterson ve Stouthamer-Loeber, 1984).

Davranışsal kontrol, psikolojik kontrol ile birlikte genç yetişkinlik döneminde bireyi etkileyen önemli bir ebeveyn davranışıdır (Barber vd., 1994). Ne var ki, bu dönemde ebeveynlerden ayrışmanın yoğunlaşması ve anne-babadan ayrı yaşamının artmasıyla birlikte, ebeveyn davranışsal kontrolünün etkisinin azaldığı görülmektedir (Manzeske ve Stright, 2009). Yine de, aşırı çatışmanın olduğu kontrolcü bir ortamın gelişimsel olarak olumsuz sonuçlara yol açtığı görülmektedir (Steinberg ve Silk, 2012). Ebeveynleri tarafından davranışsal olarak aşırı kontrol altında olan gençlerin dışsallaştırma sorunu yaşamakla ilgili büyük risk altında oldukları belirtilmiştir (Vazsonyi vd., 2003). Bunun aksine, Chorpita ve Barlow (1998) yaptıkları gözden geçirme çalışmasının sonucunda, yaşamın erken dönemlerinde az miktarda kontrol deneyimlemenin, kişinin sonraki olaylar üzerinde kontrolü yokmuş gibi bir algıya kapılarak kaygı geliştirilmesine yatkınlık yarattığını ifade etmişlerdir. Benzer şekilde bir başka meta analiz çalışmasında, çocuklardaki kaygı ile ebeveyn kontrolü arasında, ebeveyn reddinden çok daha güçlü bir ilişki bulunmuş, ebeveynler tarafından uygun düzeyde ve zamanında uygulanmayan kontrolün, bireylerde görülen kaygı semptomları için kırılganlık yaratabileceği tartışılmıştır (McLeod vd., 2007). Ayrıca Manzeske ve Stright (2009), davranışsal ve psikolojik olarak daha kontrolcü olan ebeveynlerin genç yetişkin çocuklarının duygu düzenlemelerinin daha düşük olduğunu bulmuştur.

1.5.2.3. Ebeveyn Kontrolü ile ilgili Araştırma Bulguları

Ebeveynlerin, üniversite öğrencilerinin karar vermelerini etkilemek için psikolojik kontrole başvurmaları, bu genç yetişkinlerin kendi üzerlerinde kontrolleri olmadığına dair bir kaygı geliştirmelerine yol açarak (Luyckx vd., 2007) onları depresyon için risk grubuna sokar (Stein vd., 2001). Anneden algılanan psikolojik kontrol üniversite öğrencilerinin depresif belirtileri ile pozitif yönde ilişkili olarak bulunmuştur (Kline vd., 2016). Benzer şekilde, ebeveyn kontrolcü davranışları ile ergenlerdeki kaygı arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Bögels ve Brechman-Toussaint, 2006). Ebeveynin süren kontrolcü tutumu karşısında anne-babasından ayrışamayan ergen, ayrılık kaygısı

bozukluğu semptomları gibi kaygı bozukluğu semptomları geliştirebilmektedir (Barlow, 2002). Ayrıca Abaied ve Emond (2013), ebeveyn psikolojik kontrolünün beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin stres tepkileriyle ve uyumsuz yanıtlarla ilişkili olduğunu bulmuştur.

Avrupa Amerikan ve Asyalı göçmen gençlerle yapılan bir çalışma, ebeveynlerin psikolojik kontrollerine karşı öfke hissetmenin Avrupa Amerikalılar için koruyucu bir faktör olduğunu, davranışsal kontrolle ilgili öfkenin ise yine Avrupa Amerikalılar arasında kontrolün faydalı sonuçlarını azalttığını göstermiştir (Chao ve Aque, 2009). Ergenlerle yapılan bir başka çalışmada, ergenlerdeki yaygın kaygı bozukluğu ve ayrılık kaygısı bozukluğu belirtilerinin ebeveynlerin davranışsal kontrollerinden ziyade psikolojik kontrolleriyle daha güçlü ve sistematik bir şekilde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada, erken ergenlik dönemindeki erkeklerde kaygı belirtilerinin ebeveyn kontrolünü yordadığı, fakat geç ergenlik dönemindeki katılımcılar arasında bir cinsiyet farkına rastlanmadığı belirtilmiş, kaygı belirtileri yüksek olan ergenlerin ebeveynlerini zamanla daha kontrolcü olarak algıladıkları ifade edilmiştir (Wijsbroek vd., 2011). Diğer yandan farklı çalışmalar, anneden algılanan psikolojik kontrol ile bireylerdeki depresyon (Kline vd., 2016) ve kaygı belirtilerinin (Barlow, 2002; Bögels ve Brechman-Toussaint, 2006) pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir.

Kındap-Tepe ve Sayıl (2012) ergenlerle yaptıkları çalışmada, kızların anne-babalarından algıladıkları davranışsal kontrolün erkeklerin algıladıkları davranışsal kontrolden anlamlı ölçüde daha fazla olduğunu bulmuşlardır. Çalışmalar ayrıca, anneden algılanan davranışsal kontrolün, babadan algılanan davranışsal kontrolden daha fazla olduğunu (Shek, 2006), ayrıca anneden algılanan davranışsal kontrolün ergenlerdeki psikopatolojiler üzerinde babadan algılanan davranışsal kontrolden daha etkili olduğunu belirtmektedirler (Barber vd., 2005).

Farklı bölgelerde ailelerin okulla ilgili konulara katılımını araştıran bir çalışma, düşük sosyo-ekonomik statüye sahip bölgelerde daha çok ebeveyn kontrolü kullanıldığını, buna karşın daha yüksek sosyoekonomik seviyeye sahip bölgelerdeki ailelerin daha çok ebeveyne ait iletişim yöntemleri kullandıklarını belirtmiştir (An vd., 2019). Diğer yandan psikolojik kontrolle ilgili önceden yapılan pek çok çalışma, ekonomik olarak dezavantajlı grupla yapılmış ve sonuçta annelerin psikolojik kontrolünün üniversite

öğrencilerinin depresif belirtileriyle ilişkili olduğu (Kline vd., 2016) veya hem annelerin sınır kişilik özellikleri hem de ergenlerin duygusal dengesizlikleri ile ilişkili olduğu (Mahan vd., 2018) gibi olumsuz sonuçlarla ilişkili bulunmuştur.

1.6. PSİKOLOJİK BELİRTİLER

Yüksek derecede bireysel ve sosyal olarak acı çekmeye neden olan ruhsal bozuklukların verdiği sıkıntı son zamanlarda daha da belirgin hale gelmiştir (Institute for Health Metrics and Evaluation; Global Burden of Disease Study, 2018). Yetişkinlerin %15.4'ünün son 12 ayda bir duygu durum veya kaygı bozukluğu yaşamış olduğu tahmin edilmektedir (Steel vd., 2014). Ruhsal bozuklukların dünya genelindeki bütün uyum bozucu bozuklukların %6'sını oluşturduğu düşünülmektedir (Whiteford vd., 2015).

DSÖ'nün 2019-2023 Ruh Sağlığı Özel Girişimi raporuna göre, depresyon ve kaygı bozuklukları küresel ekonomiye yıllık 1 trilyon dolara mal olmaktadır. Yine aynı rapor, yıllık 800000 kişinin intihar nedeniyle hayatını kaybettiğini ve gençler arasında intiharın, ölümün başlıca nedeni olduğunu belirtmektedir (2019). Bu veriler, beliren yetişkinlik dönemindeki değişimler (Arnett, 2000a) ile birlikte göz önünde bulundurulduğunda, üniversite öğrencilerinin depresif belirtiler ve öz saygı gibi konuları da içeren, uyum sağlama süreçlerini incelemenin önemli olduğu görülmektedir (Kline, Killoren ve Alfaro, 2016).

1.6.1. Anksiyete

Anksiyete, gerginlik veya endişe ile karakterize olan rahatsızlık verici bir duygudur (Cambridge Advanced Learner's Dictionary, 2005). Anksiyetenin aynı zamanda gerginlik, endişe, şaşkınlık, korku, stres, panik ve tedirginlik (Hawker ve Cowley, 1998) gibi tanımları bulunmaktadır. Anksiyete genel anlamda, gelecekteki bir tehlike, talihsizlik veya felakete dair endişe ve bu endişeye dair bedensel gerilimler ile açıklanmaktadır (Karakaş, 2018). Çoğunlukla uzun süre oturamama veya yerinde

duramama ile kendini gösteren baş ağrısı, terleme, kalp çarpıntısı, göğüste sıkışma, hafif mide rahatsızlığı ve huzursuzluğun eşlik ettiği yaygın, hoş olmayan, belirsiz bir endişe hissidir (Sadock ve Sadock, 2007).

Gelişim esnasında sağlıklı bireyler için koruyucu olan, güvenliklerini sağlayan ve bireylerin uyum sağlamalarına yarayan anksiyete, bireyler tarafından yaşam boyunca deneyimlenen bir duygudur (İnal Emiroğlu ve Baykara, 2008). Fakat bu duygu aşırı olduğunda veya bir bozukluk haline geldiğinde, bireylerde belirgin sıkıntılara ve işlevsellikte kayıplara (örneğin, performansın düşmesine neden olarak başarısızlığa ve öz saygının azalmasına) yol açar görülmektedir (İnal Emiroğlu ve Baykara, 2008; Nicaise, 1995). Anksiyetenin patolojik boyutta olup olmadığını anlamak için dışsal bir uyaran tarafından tetiklendiğinde bireyin anksiyeteden kurtulma becerisinin varlığı araştırılmalıdır (İnal Emiroğlu ve Baykara, 2008).

Geleceğe dair bir tehdit sezgisi olarak değerlendirilen anksiyete, bir bozukluk olarak ele alındığında aşırı korku, kaygı ve ilişkili davranışsal bozukluklarla karakterize hale gelir. Korku, anksiyetenin aksine, gerçek veya yakın zamanda algılanan bir tehdide verilen tepkidir. Korku daha çok ani tehlike, kaçma davranışı ve kaç ya da savaş tepkisi için gerekli olan otonom uyarılmanın artmasıyla ilişkiliyken, anksiyete gelecek tehlike ile tedbirli veya kaçınmacı davranışlara hazırlık aşamasında ortaya çıkan kas gerilmesi ve uyanıklık hali ile ilişkilidir. *DSM-V* kaygı bozuklukları kategorisinde ayrılık kaygısı bozukluğu, seçici mutizm, özgül fobi, sosyal kaygı bozukluğu (sosyal fobi), panik bozukluğu, panik atak, agorafobi, yaygın kaygı bozukluğu, maddeye/ilacın neden olduğu kaygı bozukluğu ve diğer tıbbi nedenlere bağlı kaygı bozukluğu yer almaktadır (American Psychiatric Association, 2013).

Kaygı bozuklukları ve duygu durum bozuklukları, yaşam boyu yaygınlığı en yüksek olan psikolojik bozukluk türleridir (de Graaf vd., 2012). Danışmanlık merkezine başvuran üniversite öğrencileri arasında en sık rapor edilen konular kaygı, stres ve depresyon olarak belirtilmiştir (Williams vd., 2008). Ran ve arkadaşları, anksiyetenin üniversite öğrencileri arasında görülme oranını %40.2 olarak belirtmişlerdir (2016). Diğer yandan, kadın üniversite öğrencilerinin anksiyete puanlarının erkeklerden daha fazla olduğu görülmektedir (Bayram ve Bilgel, 2008; Ran vd., 2016). Önceki bir

çalışma, anksiyetenin birinci ve ikinci sınıf üniversite öğrencilerinde daha yüksek seviyede olduğunu göstermektedir (Bayram ve Bilgel, 2008).

Ebeveyn tutumu ve engelleyici kontrolün (effortful control) yetişkinlerdeki kaygıya etkisini araştıran bir çalışma, engelleyici kontrolün ebeveyn aşırı koruyuculuğu ile yetişkinlerdeki kaygı arasındaki ilişki arasında moderatör etkisi olduğunu ve düşük seviyede engelleyici kontrolü olan bireylerde kaygı ile ebeveyn aşırı koruyuculuğu arasında ilişki olduğunu göstermiştir (Stevens vd., 2015). Ayrıca, algılanan ebeveynlik tutumunun sosyal kaygı, yaygın kaygı ve depresyon ile ilişkisini inceleyen bir başka çalışmada, ilginin düşük, koruyuculuğun yüksek olduğu ebeveynlik tutumlarının ergenlerdeki yüksek içselleştirme belirtileri ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Anhalt ve Morris, 2008).

1.6.2. Depresyon

Duygu durum, içsel olarak deneyimlenen ve bireyin dünyaya dair davranışını ve algısını etkileyen, ayrıca yaygın ve sürekliliği olan bir duygu tonu olarak tanımlanır. Duygu durum normal, yüksek veya depresif olabilmektedir. Depresif duygu duruma sahip kişiler, enerji kaybı ve ilgisizlik, suçluluk duygusu, uykusuzluk ve büyülenmeci düşünceler deneyimlerler (Sadock ve Sadock, 2007). *DSM-IV-TR*'de (4. bs., Amerikan Psikiyatri Birliği, 2000) duygu durum bozuklukları altında yer alan majör depresif bozukluk, *DSM-V*'te (American Psychiatric Association, 2013) ayrı bir bölüm olarak depresif bozukluklar altında yer almıştır. *DSM-V*'e göre depresyon bozuklukları; yıkıcı duygu durum düzenleyememe bozukluğu, majör depresif bozukluk, süreğen depresif bozukluk (distimi), premenstrüel disfori bozukluğu, maddenin/ilacın yol açtığı depresif bozukluk, başka bir tıbbi duruma bağlı depresif bozukluk, başka bir belirlenmiş depresif bozukluk ve belirlenmemiş depresif bozukluğu kapsamaktadır. Bu bozuklukların hepsinde ortak olan özellikler üzgün, boş veya huzursuz duygu duruma eşlik eden ve bireyin işlevselliğini önemli derecede etkileyen somatik ve bilişsel değişimlerin olmasıdır (American Psychiatric Association, 2013).

Derogatis ve Melisaratos (1983) depresyonu, klinik depresif bozuklukların geniş bir yelpazede var olan disforik duygu ve ruh hali, yaşamsal aktivitelere olan ilginin kaybı

ve yaşam enerjisinin kaybedilmesi ile umutsuzluk ve anlamsızlık hisleri gibi işaret ve belirtileri şeklinde tanımlamaktadır. Depresyonun, dünya genelinde 264 milyondan fazla insanı etkileyen ve sık rastlanan bir ruhsal bozukluk olduğu, dünya çapında engelliliğin önde gelen nedeni olduğu ve küresel olarak önemli ölçüde bir hastalık yükü getirdiği belirtilmektedir. Ayrıca kadınların erkeklere göre depresyondan daha çok etkilendiği, etkilenen bireylerin çok zarar gördüğü ve depresyonun iş, okul ve aile yaşantısındaki işlevselliği olumsuz etkilediği ifade edilmektedir (DSÖ, 2020b).

Beliren yetişkinlik döneminde depresyon deneyimlemek, uzun süreli sonuçlara yol açabilmektedir (Yaroslavsky vd., 2013). Her yıl 18-25 yaş arası yetişkinlerin %8.3'ünün en az bir majör depresif epizod geçirdiği belirtilmektedir (Substance Abuse and Mental Health Services Administration, 2012). DSÖ, her yıl depresyon sebebiyle 800000'e yakın kişinin intihar ettiğini belirtmiş, 15-29 yaş arasındaki ölümlerin en sık rastlanan ikinci nedeninin depresyon olduğunu açıklamıştır (2020b). Üniversite öğrencilerinin depresif belirtilerinin azalması için müdahale ve önleme çalışmaları yapabilmek adına bu bireylerin depresif belirtilerinin ilişkili olduğu faktörleri incelemek önem taşımaktadır (Kline vd., 2016).

Depresyon ve ebeveynlik tutumu ile ilgili çalışmalar, ikisi arasındaki ilişkiyi gözler önüne sermektedir. Hammen ve arkadaşları (2011), 15 yaşına kadar herhangi bir depresyon geçmişi olan genç kadınların 15 yaşına geldiklerinde kişiler arası zorluklarla ve çocuk yetiştirmeyle ilgili daha büyük risk altında olduklarını ve 20 yaşına geldiklerinde bu gençlerde daha fazla depresyon ve yetersiz ebeveynlik gözlendiğini belirtmişlerdir. Yazarlar, gençlerdeki erken başlangıçlı depresyonun ve kişiler arası zorlukların görülmesinde gençlerin annelerinin depresyonunun etkili olduğunu bulmuşlardır. Çocukların iyi olma hali ile ilişkili olan ebeveyn davranışlarını araştıran bir gözden geçirme çalışmasında, ebeveyn sıcaklığının çocuklarda depresyonun ve dışsallaştırma sorunlarının daha az olmasıyla, ebeveyn reddinin ise çocuklarda depresyon ile içselleştirme ve dışsallaştırma sorunlarının daha fazla olmasıyla ilişkili olduğuna dair bulgular saptanmıştır (Crandell vd., 2018). Annelerin depresyonu ile çocuklardaki sonuçlarını araştıran bir başka çalışmada ise, annenin depresif belirtilerinin hem 6 hem de 12 yaşındaki çocukların içselleştirme ve dışsallaştırma belirtileriyle pozitif yönde ilişkili olduğu, ayrıca depresif belirtileri olan ve geçmişinde kötü

muamele gören annelerin çocuklarına psikolojik ve fiziksel olarak saldırgan davrandıkları ortaya çıkmıştır (Wolford vd., 2019).

1.6.3. Olumsuz Benlik

Bir kişi kendini değerlendirirken, kullandığı yöntem ne olursa olsun, kaçınılmaz olarak kendisiyle ilgili anlamları ve dünyayla kurduğu ilişkileri içeren bir merkezi sisteme – yani benlik algısına – atıfta bulunur. Kişinin kendisini değerlendirdiği her bir ifade, o kişinin benlik algısıyla ilgili bir örnek teşkil eder (Brownfain, 1952). Benlik algısı, gerçekte olduğuna inandığı benlik, gerçekte olmak istediği benlik ve başkaları tarafından algılanan benlik (James, 1890) gibi kavramların ve benlik kavramıyla ilgili olası pek çok tanımın yapılandırılmasıdır. Benlik algısının stabilitesini ise, benliği tanımlamanın bu farklı yollarının karşılıklı ilişkisi sağlamaktadır (Brownfain, 1952).

Brownfain (1952), benlik algısının stabilitesini olumlu ve olumsuz tasarlanmış benlikler arasındaki çelişki olarak sunmuştur. Yazar benlik algısını değerlendirmek için ölçek geliştirdiği çalışmasında, stabil olmayan benlik algısının düşük özsaygı ile ilişkili olduğunu göstermiş, bu ilişkiyi iki farklı şekilde ele almıştır. Yeterli özsaygısı olmayan birey kendi durumunun güvensizliğine karşı kendisini savunmakta ve iyi savunma gerekçeleri sunarsa kendisini olumlu yönde görebilmektedir. Buna karşın stabil olmayan benlik algıları olan bireyler, düşük özsaygılarından ötürü içselleştirdikleri olumsuz unsurları tolere edememekte ve farklı benlik algılarını bir araya getirip stabil bir yapı oluşturamamaktadırlar. Diğer yandan, özsaygısı eksik olan bireyin içinde bulunduğu durum tarafından domine edilmesi muhtemel görülmektedir. Çevresinden ne bekleyeceği konusunda emin olamayan birey, çevrenin kendisinden belli talepleri olduğu yönünde bir algı edinmekte ve bireyin davranışları bu taleplere daha bağımlı hale gelmektedir. Eğer içinde bulunduğu durum olumlu ise, bireyin özsaygısı aşırı derecede yükselmekte, fakat eğer durum elverişsiz ise özsaygı aşırı derecede düşmektedir. Çevresine hâkim olan bireyin ortam değiştirdiğinde benlik algısını yeniden yapılandırması gerekmeyeceğinden, yüksek özsaygısı olan bireyin benlik algısı stabil kalmaktadır.

Çalışmalar, olumsuz benliğin çeşitli unsurlarla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Yalnızlık ile benlik algısı ve uyum arasındaki ilişkiyi araştıran Goswick ve Jones (1981), yalnızlığın daha çok olumsuz benlik algısı ile ilişkili olduğunu bulmuşlar, bu bulguyu yalnız insanların olumsuz benlik imgelerini sürdürüyor olabileceği şeklinde tartışmışlardır. Diğer yandan, orta çocukluk döneminde tepkisel bağlanma bozukluğu geliştirme riskini araştıran bir çalışmada, tepkisel bağlanma bozukluğu riski olan grupta sağlıklı kontrollere göre daha yüksek tepkisel bağlanma bozukluğu raporlandığı ve gözlemlendiği, bu grupta ayrıca daha olumsuz benlik algısına rastlandığı belirtilmiştir (Zimmermann ve Iwanski, 2019). Ebeveynlerle erken dönem etkileşimin üniversite öğrencilerinin paranoid süreçlerindeki rolünü inceleyen bir çalışma, soğuk ve aşırı koruyucu ebeveynliğin olumsuz benlik algısı ve güvensiz bağlanmayla ilişkili olduğunu, ayrıca kişinin kendine dair olumsuz inançlarının ve olumsuz zihinsel durumlardan kaçınmanın paranoid düşünceleri yordadığını göstermiştir (Udachina ve Bentall, 2014).

1.6.4. Somatizasyon

Somatizasyon kavramı Yunanca'da beden anlamına gelen *soma* kelimesinden türemiştir ve temel unsuru bedensel işaret ve belirtilerdir (Sadock ve Sadock, 2007). Somatizasyon, beden işlevsizliğinden kaynaklanan psikolojik stresi ifade etmektedir. Somatizasyon şikayetleri çoğunlukla kardiyovasküler, gastrointestinal ve solunum yolu sistemlerine odaklanmakla beraber; ağrı, sancı ve bütün kas sisteminde rahatsızlık da sıklıkla görülebilmektedir (Derogatis ve Melisaratos, 1983).

DSM-IV-TR'de somatoform bozuklukları altında toplanan bu gruptaki bozukluklar, bu ifadenin kafa karıştırıcı olmasından dolayı *DSM-V*'te *bedensel belirti ve ilişkili bozukluklar* şeklinde adlandırılmış ve bedensel belirti bozukluğu, hastalık anksiyetesi bozukluğu, konversiyon bozukluğu, başka tıbbi koşulları etkileyen psikolojik faktörler, yapay bozukluk, başka bir belirlenmiş bedensel belirti ve ilişkili bozukluk ve belirlenmemiş bedensel belirti ve ilişkili bozukluğu kapsamaktadır. Bu kategoride belirtilen bütün bozuklukların ortak özelliği, ciddi sıkıntı ve bozulma ile ilişkili önemli somatik belirtilerdir. Bu tanı kategorisindeki temel tanı olan somatik belirti bozukluğu,

tıbbi bir açıklama olmamasından ziyade, pozitif belirti ve işaretler (rahatsız edici somatik belirtiler ve bu belirtilere yanıt olarak ortaya çıkan anormal düşünceler, duygular ve davranışlar) temelinde teşhis konmasını vurgulamaktadır. Somatik belirti bozukluğu olan pek çok kişi için ayırıcı özellik somatik belirtilerin kendisi değil, kişilerin onları sunma ve yorumlama şeklindedir (American Psychiatric Association, 2013).

Somatik belirti bozukluğu, çeşitli bedensel duyumlara karşı farkındalığın artmasıyla ve bu duyuların tıbbi bir hastalık olarak yorumlanmasıyla ortaya çıkmaktadır (D'Souza ve Hooten, 2019). Genel popülasyonda görülme sıklığının %5 ila %7 arasında olduğu ve kadınlarda görülme olasılığının erkeklerden 10 kat daha fazla olduğu belirtilmiştir. Somatik belirti bozukluğu çocuklukta, ergenlikte veya yetişkinlikte başlayabilmektedir. Nedenleri belirli olmamakla birlikte çocukluk döneminde ihmal, cinsel istismar, kaotik yaşam tarzı ve alkol ve madde bağımlılığı, somatik belirti bozukluğu için risk faktörü olarak belirtilmiştir (Kurlansik ve Maffei, 2016). Somatizasyonun ayrıca günlük yaşamsal aktivitelerde, sosyal işlevsellikte ve iş yerindeki işlevsellikte bozulmalara yol açtığı ifade edilmiştir (Harris vd., 2008).

Majör depresif bozukluk ve panik bozukluğu gibi bazı zihinsel bozukluklar başlangıçta somatik belirtilerle ortaya çıkabilmektedir. Somatik belirtiler çoğu zaman psikolojik stres ve psikopatolojiyle ilişkili olmakla birlikte, bazen belirsiz nedenlerle ortaya çıkabilir. Somatik belirtiler, eşlik eden kaygı ve depresyon bozukluklarının ciddiyetini ve karmaşıklığını arttırarak işlevsel bozukluklara yol açabilmektedir (American Psychiatric Association, 2013).

Alan yazındaki çalışmalar, somatizasyon ile ebeveynlik tutumu arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Rousseau ve arkadaşları (2013), ebeveyn sıcaklığının, psikolojik kontrolün ve katı cezalandırmanın ebeveyn stresi üzerinden ergenlerin somatizasyonu ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca bir başka çalışma, yüksek seviyede fizyolojik yanıtlara sahip ergenler için uyumsuz ebeveynlik tutumunun yüksek seviyede somatizasyon için risk olabileceğini, fizyolojik yanıt seviyesi düşük olan ergenlerde ise ebeveyn davranışı ile somatizasyon arasında ilişki olmadığını belirtmiştir (Rousseau vd., 2014). Diğer yandan Lackner ve arkadaşları (2004), babaların yüksek seviyedeki reddedici tutumlarının ve hostilitelerinin somatizasyon ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Aynı ilişkinin anneler için bulunamadığı çalışmada, babaların ebeveynlik

tutumlarının somatizasyonu yordamada istismar, yaş ve cinsiyet gibi değişkenlerden daha etkili olduğu belirtilmiştir.

1.6.5. Hostilite

Tarihsel açıdan tutuma dayalı bir kavram olarak (Eckhardt vd., 2004) ele alınan hostilite, Buss (1961) tarafından diğerlerini beğenmeme ve onları olumsuz değerlendirmeyi içeren bir tutum olarak tanımlanmaktadır. Diğer yandan Smith (1994) hostiliteyi, diğerlerinin değer ve isteklerinin değersiz kılındığı, kabahat işleyeceğine dair bir beklenti içine girildiği, karşısında durmaya dair bir görüş edinilen ve diğerlerine acı çektirme veya onların acı çektiklerini görme isteğinin ortaya çıktığı bilişsel bir boyut olarak açıklamaktadır. Hostilite kavramı şüphecilik, güvensizlik ve kötüleme içermekte, diğerleri hakkında olumsuz inançlar ve onlara karşı olumsuz tutumlardan oluşmaktadır (Miller vd., 1996). Hostilite, öfke ile yeterince ayrıştırılmadığından bu iki kavram birbirleri için dönüşümlü olarak kullanılıyor olsa da (Eckhardt vd., 1997), öfke duygusunun daha önceki hostile bilişlerin bir sonucu olarak ortaya çıktığı düşünülerek birbirlerinden ayrılabilir (Eckhardt vd., 2004).

Kişiler arası kabul ve red teorisine (interpersonal acceptance and rejection theory; IPARTheory) göre ebeveyn reddi, duygusal soğukluk ve duygulanım eksikliği, hostilite ve saldırganlık, ilgisizlik ve ihmal ile farklılaşmayan red olmak üzere dört temel forma sahiptir. Bu teoriye göre hostilite ve saldırganlık, ebeveynlerin çocuklarına karşı kırıncı olan sözel veya fiziksel davranışlarına neden olan düşmanlık, öfke ya da kin duymak ve bunu ifade etmek olarak ele alınmaktadır (Khaleque, 2017). Ebeveynlerin birbirlerine karşı düşmanca tavırlarının ergenler üzerindeki etkilerini araştıran bir çalışmada, ebeveynler arası hostilitenin hem annenin hem de babanın acımasızlığı, babanın izleme bilgisinin az olması ve annenin psikolojik müdahaleciliği üzerinden ergenlerin dışsallaştırma sorunlarını; annenin acımasızlığı, psikolojik müdahaleciliği ve düşük seviyedeki kabul davranışı üzerinden de ergenlerin içselleştirme sorunlarını yordadığı bulunmuştur (Buehler vd., 2006). Yakın zamanda yapılan bir meta analiz çalışması hem annenin hem de babanın hostilite ve saldırganlığının çocukların psikolojik uyumsuzluğu ve yatkın oldukları kişilik özellikleri (hostilite/saldırganlık, bağımlılık ya da savunmacı

bağımsızlık, olumsuz özsaygı, olumsuz öz yeterlik, duygusal dengesizlik, duygusal yanıtızlık ve olumsuz dünya algısı) ile anlamlı ölçüde ilişkili olduğunu göstermiştir (Khaleque, 2017).

1.6.6. İlgili Araştırma Bulguları

Araştırmalar gelişimsel sürecin bir döneminde yaşanan sıkıntı ve rahatsızlıkların sonraki dönemler için sonuçları olabildiğini göstermektedir. Tracy ve arkadaşları (2019), çocukluk döneminin bir zamanında orta veya yüksek seviyede zorluk yaşayan bireylerin, zorluğu ne zaman yaşadıklarından bağımsız olarak, erken yetişkinlik döneminde depresyon risklerinin ve depresyon şiddetinin daha fazla olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca, genç yetişkinlik dönemindeki depresyonun – özellikle kadınlarda – kardiyovasküler hastalıklar için risk faktörü olduğu bulunmuştur (Klakk vd., 2018).

Travmanın benlik saygısı üzerindeki etkisini ve benlik saygısı ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin klinik ve sağlıklı örneklem üzerinde araştırıldığı bir çalışmada hem psikiyatrik hasta grubundaki katılımcıların hem de ebeveynlerinin eğitim düzeyi, sağlıklı kontrollerden daha düşük bulunmuştur (Ataoğlu vd., 2019). Benzer şekilde, Vertommen ve arkadaşları (2018), psikolojik belirtilerin düşük eğitim seviyesiyle ilişkine dikkat çekmişlerdir. Ayrıca, Araya ve arkadaşları (2003), düşük eğitim seviyesinin sık rastlanan psikolojik bozukluklarla ilişkili olduğunu göstermişlerdir.

1.7. ÇALIŞMANIN AMACI, HEDEFİ VE HİPOTEZLER

Önceki çalışmalar ebeveynlik tutumu ile zihinselleştirme, psikolojik dayanıklılık, karmaşık travma, ebeveynlerden algılanan psikolojik ve davranışsal kontrol ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkileri göstermiştir (Fonagy vd., 2018; Armstrong vd., 2005; Banyard vd., 2003; Cüre, 2014; Luyckx vd., 2007; Chao ve Aque, 2009; Bak vd., 2015; Sharp ve Venta, 2012). Ne var ki bu çalışmalar çoğunlukla çocuk ve ergen popülasyonları üzerinde yapılmıştır (örn.; Cüre, 2014; Sharp ve Venta, 2012). Diğer yandan beliren yetişkinlik dönemi yaşamdaki temel ilişkilerin yeniden şekillendiği bir

dönem olduğundan, bu popülasyonundaki anne-çocuk ilişkisini incelemek büyük önem taşır (Tanner, 2006).

Ebeveynlik tutumunun çocuğun (çocuk, ergen veya yetişkin) psikolojik belirtileriyle bağlantısı çokça ortaya konmuş olsa da (örn.; Pinquart, 2017; Sart vd., 2016), bu ilişkiyi nesiller arası boyutta ele alarak bu ilişkiye aracılık eden etmenlere pek fazla değinilmemiştir. Diğer yandan, öğrenci evreni içinde ruh sağlığı sorunlarının boyutu küresel bir mesele haline gelmiştir (Eisenberg vd., 2007; Zivin vd., 2009) ve bu durumda beliren yetişkinlerin, içinde buldukları gelişimsel dönem dolayısıyla pek çok değişimi aynı anda yaşamalarının (Arnett, 2004) da etkisinin olabileceği düşünülmektedir. Buradan hareketle, ebeveynlik tutumunun beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin psikolojik belirtileri üzerindeki etkisine aracılık eden farklı değişkenler olduğu düşünülmüştür.

Alan yazındaki çalışmaların çoğunlukla ya her biri ebeveyn olan iki nesil arasındaki ebeveynlik tutumlarının ilişkisinin (örn.; Capaldi vd., 2003) ya da biri ebeveyn diğeri çocuk olan iki nesil arasında ebeveynlik tutumlarının çocuğa olan davranışlarla ilişkisinin incelendiği görülmektedir (örn.; Scaramella vd., 2008). Ebeveynlik tutumuyla doğrudan ilişkili olarak nesiller arası algılanan ebeveynlik tutumunu inceleyen çalışmaların sayısı oldukça azdır (Lundberg vd., 2000). Lundberg ve arkadaşları (2000) algılanan ebeveynlik tutumundaki nesiller arası aktarımı araştırmışlar, fakat çalışmalarında katılımcılar arasındaki nesil farkını gözeterik ikili analiz yöntemi kullanmaktan ziyade, verilerini korelasyon ve t-testi ile analiz etmişlerdir.

Son yıllarda, ilişki süreçleri çeşitli çiftlerin (örn., eşler, anne-çocuk, kardeşler) her ikisinden de veri toplanarak, Aktör-Partner Karşılıklı Bağımlı Etki Modeli (APIM) kullanılarak daha detaylı incelenmekte ve daha kapsamlı sonuçlar elde edilmektedir (Kenny ve Cook, 1999; Kenny vd., 2006). Bu çalışmada, annenin kendi annesinden algıladığı ebeveynlik tutumunun (duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk, reddedicilik) üniversite öğrencisi çocuğunun psikolojik belirtilerine etkisinde gencin annesinden algıladığı ebeveynlik tutumunun, zihinselleştirmesinin, psikolojik dayanıklılığının, çocukluk çağı travmalarının, annesinden algıladığı psikolojik kontrolün ve annesinden algıladığı davranışsal kontrolün aracı rolü, ikili analiz türlerinden biri olan APIMeM (Aktör-Partner Karşılıklı Bağımlı Etki Modeli – Aracı Değişken Analizi) kullanılarak

değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, annenin zihinselleştirme becerisinin gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin zihinselleştirme becerisinin aracı rolü ile annenin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik belirtileri üzerindeki etkisinde gencin psikolojik dayanıklılığının aracı rolünün ele alınması hedeflenmiştir.

Mevcut çalışmanın amaçları doğrultusunda aşağıdaki hipotezlerin test edilmesi hedeflenmiştir:

H1: Annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın, aşırı koruyuculuğun, reddediciliğin, gencin zihinselleştirme becerisinin, gencin psikolojik dayanıklılığının, gencin çocukluk çağı travmalarının, gencin annesinden algıladığı psikolojik ve davranışsal kontrolün aracı etkisi vardır.

H2: Annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuğun gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın, aşırı koruyuculuğun, reddediciliğin, gencin zihinselleştirme becerisinin, gencin psikolojik dayanıklılığının, gencin çocukluk çağı travmalarının, gencin annesinden algıladığı psikolojik ve davranışsal kontrolün aracı etkisi vardır.

H3: Annenin kendi annesinden algıladığı reddediciliğin gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın, aşırı koruyuculuğun, reddediciliğin, gencin zihinselleştirme becerisinin, gencin psikolojik dayanıklılığının, gencin çocukluk çağı travmalarının, gencin annesinden algıladığı psikolojik ve davranışsal kontrolün aracı etkisi vardır.

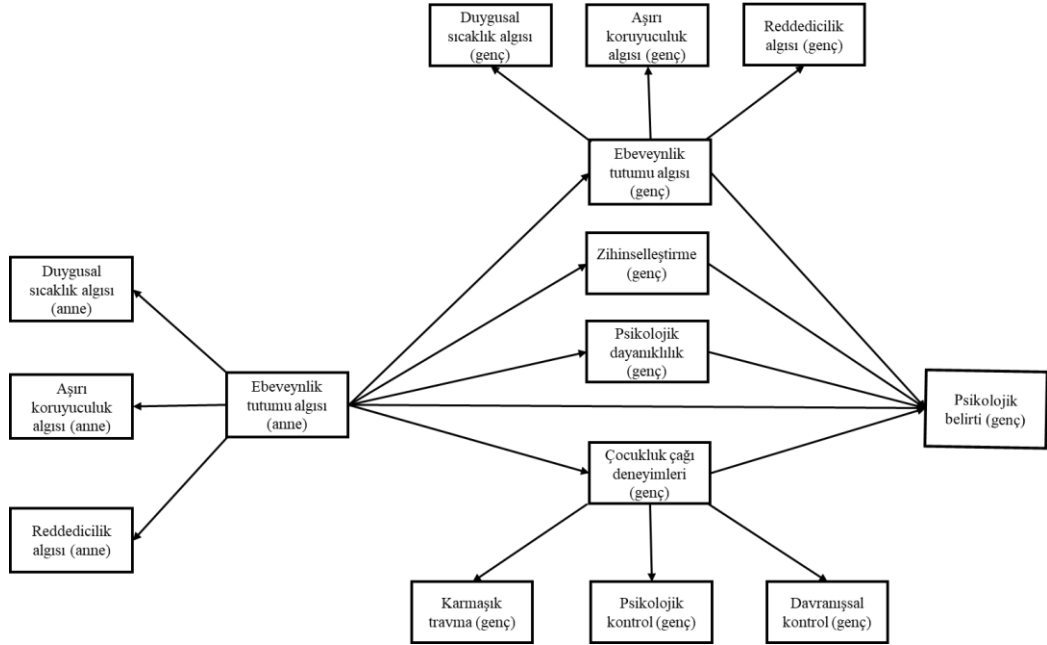
H4: Annenin zihinselleştirme becerisinin gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin zihinselleştirme becerisinin aracı etkisi vardır.

H5: Annenin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin psikolojik dayanıklılığının aracı etkisi vardır.

Çalışma için sıralanan hipotezlerin belirginliğini arttırabilmek amacıyla Şekil 1, Şekil 2 ve Şekil 3 oluşturulmuştur.

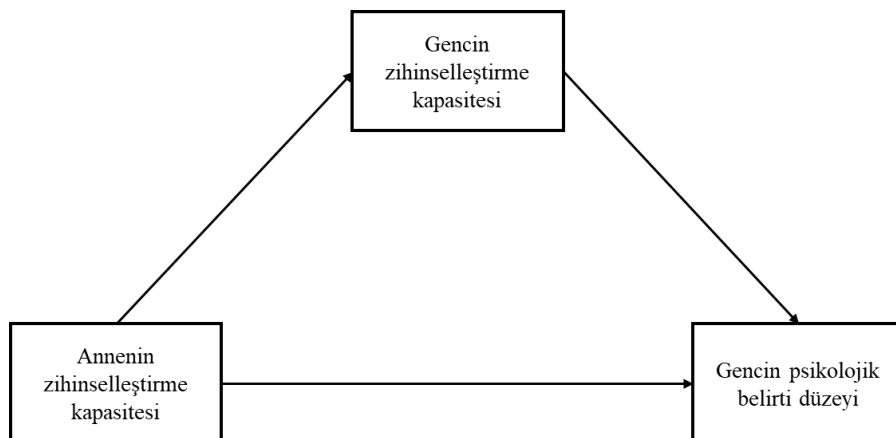
Şekil 1

Birinci, ikinci ve üçüncü hipotezde belirtilen araştırma değişkenlerinin incelenmesi

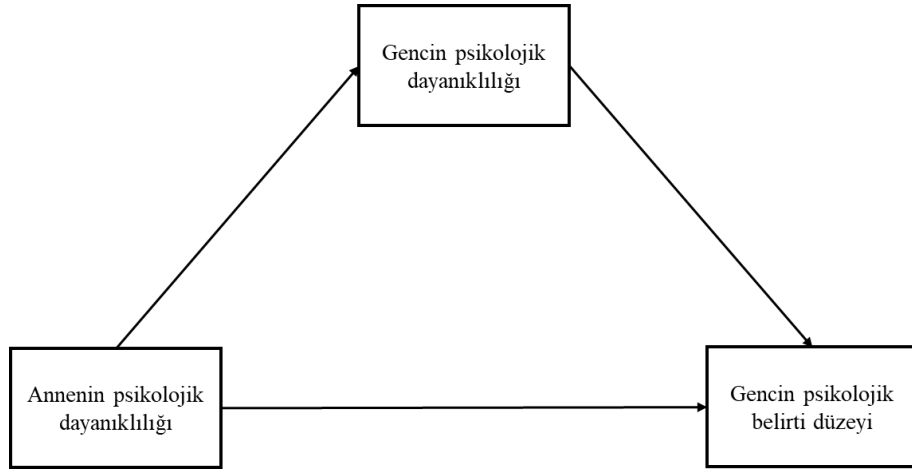
Şekil 2

Dördüncü hipotezde belirtilen araştırma değişkenlerinin incelenmesi

Şekil 3

Beşinci hipotezde belirtilen araştırma değişkenlerinin incelenmesi

Çalışmadaki değişkenlerin, alan yazın ile de desteklenen, anneden çocuğa aktarıldığı varsayılan süreçlerin tek taraflı değil, ilişkinin her iki aktörü tarafından da değerlendirilmesinin aile içi ilişkiler, psikolojik süreçlerin anneden çocuğa aktarımı ve bireyde görülen psikolojik belirtileri etkileyen faktörler açısından önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca, bu aktarımın sonuçlarının yorumlanmasıyla alan yazında anne-yetişkin çocuk arasındaki etkileşim bağlamında eksik kalan noktalara ışık tutulacağı ve bu sayede klinik uygulamada ön plana çıkan aile öykülerinin farklı noktalarına dikkat çekilerek terapi sürecine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. KATILIMCILAR

Bu çalışmanın örneklemini 18-28 yaş arası ($X= 21.36$, $Ss= 1.68$) 400 üniversite öğrencisi ve onların 35-68 yaş arası ($X= 48.49$, $Ss= 5.51$) anneleri oluşturmaktadır. İstanbul dışındaki okullarda okuyan üniversite öğrencilerine, devlet üniversitelerinde okuyan üniversite öğrencilerine, üniversiteye henüz başlamamış öğrencilere ve üniversiteden mezun olmuş kişilere ve bu kişilerin annelerine ait veriler çalışma dışında bırakılmıştır. Ayrıca, çalışmaya katılan üniversite öğrencilerinin annelerinde okur-yazar olma koşulu aranmıştır. Bu bölümde üniversite öğrencilerine ve annelerine ait veriler ayrı başlıklar halinde sunulmuştur.

2.1.1. Üniversite Öğrencileri

Örnekleme dahil olan üniversite öğrencilerinin 257'si kadın (%64.25), 140'ı erkektir (%35) ve 3 kişi (%0.75) cinsiyetini belirtmemiştir. Katılımcıların tamamına İstanbul'daki özel üniversitelerden uygun örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Buna göre, araştırmaya İstanbul'daki özel üniversitelerde okuyan öğrenciler katılmıştır. Katılımcıların üniversite, sınıf, bölüm, ekonomik düzey, psikolojik bozukluğu olup olmadığı, çalışma öncesinde veya çalışma esnasında psikolojik veya psikiyatrik bir tedavi görüp görmediği ve çalışma esnasında psikiyatrik bir ilaç kullanıp kullanmadığına dair bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1*Üniversite Öğrencilerinin Demografik Bilgileri*

Değişken	X	%
<i>Üniversite</i>		
Bahçeşehir Üniversitesi	239	59.75
Sabancı Üniversitesi	46	11.5
Altınbaş Üniversitesi	36	9
Diğer ^a	70	17.5
Belirtmeyen	9	2.25
<i>Sınıf</i>		
Hazırlık	7	1.75
1. sınıf	37	9.25
2. sınıf	112	28
3. sınıf	108	27
4. sınıf	105	26.25
5. sınıf (diş hekimliğı)	2	0.5
Belirtmeyen	29	7.25
<i>Bölüm</i>		
Psikoloji	229	57.25
Sosyoloji	18	4.5
Mühendislik	37	9.25
Mimarlık	9	2.25
Diğer ^b	98	24.5
Belirtmeyen	9	2.25
<i>Ekonomik düzey</i>		
Düşük	7	1.75
Orta	220	55
Yüksek	171	42.75
Belirtmeyen	2	0.5
<i>Psikolojik bozukluk</i>		
Evet	39	9.75
Hayır	358	89.5
Belirtmeyen	3	0.75
<i>Çalışma öncesi psikolojik tedavi</i>		
Evet	99	24.75
Hayır	301	75.25
<i>Çalışma esnasında psikolojik tedavi</i>		
Evet	23	5.75
Hayır	376	94
Belirtmeyen	1	0.25
<i>Psikiyatrik ilaç kullanımı</i>		
Evet	14	3.5
Hayır	386	96.5

^a İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Kadir Has Üniversitesi, Beykent Üniversitesi, Doğu Üniversitesi, Nişantaşı Üniversitesi, Gelişim Üniversitesi, Medipol Üniversitesi, Özyeğin Üniversitesi, Haliç Üniversitesi, Acıbadem Üniversitesi, Maltepe Üniversitesi, Yeditepe Üniversitesi, Arel Üniversitesi, Kültür Üniversitesi, Koç Üniversitesi

^b Uluslararası ilişkiler, ekonomi, işletme, yeni medya, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, beslenme ve diyetetik, turizm otel işletme, hukuk, sivil havacılık ve kabin hizmetleri

2.1.2. Anneler

Araştırmaya dahil olan annelerin eğitim durumu, ekonomik düzeyi, psikolojik bozukluğu olup olmadığı, çalışma öncesinde veya çalışma esnasında psikolojik veya psikiyatrik bir tedavi görüp görmediği ve çalışma esnasında psikiyatrik bir ilaç kullanıp kullanmadığına dair bilgiler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Annelerin Demografik Bilgileri

Değişken	X	%
<i>Eğitim durumu</i>		
Okur-yazar	3	0.75
İlkokul mezunu	49	12.25
Ortaokul mezunu	40	10
Lise mezunu	147	36.75
Üniversite mezunu	139	34.75
Lisans üstü mezunu	19	4.75
Belirtmeyen	3	0.75
<i>Ekonomik düzey</i>		
Düşük	15	3.75
Orta	232	58
Yüksek	148	37
Belirtmeyen	5	1.25
<i>Psikolojik bozukluk</i>		
Evet	36	9
Hayır	364	91
<i>Çalışma öncesi psikolojik tedavi</i>		
Evet	72	18
Hayır	328	82
<i>Çalışma esnasında psikolojik tedavi</i>		
Evet	16	4
Hayır	384	96
<i>Psikiyatrik ilaç kullanımı</i>		
Evet	22	5.5
Hayır	378	94.5

2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Çalışmaya katılan üniversite öğrencileri ve anneleri birer demografik bilgi formu, annelerinden algıladıkları ebeveynlik tutumunun belirlenmesi amacıyla Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği-Çocuk Formu, kendileri ve başkaları hakkındaki zihinselleştirme kapasitelerinin belirlenmesi amacıyla Zihinselleştirme Ölçeği (Mentalization Scale, MENTS) ve psikolojik dayanıklılıklarının belirlenmesi amacıyla Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği doldurmuşlardır. Ayrıca, çocukluk çağı deneyimlerinin çalışılması kapsamında katılımcılara, çocukluk dönemine ait travmaları belirlemek amacıyla Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği, annelerinden algıladıkları psikolojik kontrolü ölçmek için Psikolojik Kontrol Ölçeği ve annelerinden algıladıkları davranışsal kontrolü ölçmek için Ergen Aile Süreci Ölçeği kullanılmıştır. Son olarak, katılımcıların psikolojik belirti düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Kısa Semptom Envanteri kullanılmıştır. Bahsi geçen ölçeklerin tamamı çalışmaya katılan anneler tarafından da doldurulmuştur. Üniversite öğrencilerine ve annelere uygulanan demografik bilgi formları birbirlerinden farklılık göstermektedir.

2.2.1. Demografik Bilgi Formu

Çalışmaya katılan hem üniversite öğrencileri hem de anneler dahil olmak üzere bütün katılımcılar birer demografik bilgi formu doldurmuşlardır. Bu formda katılımcılardan, yaş ve ekonomik düzey gibi bilgilerin yanı sıra, herhangi bir psikolojik rahatsızlıkları olup olmadığı, formu doldurdıkları sırada veya daha öncesinde herhangi bir psikolojik veya psikiyatrik tedavi görüp görmedikleri ve formu doldurdıkları sırada herhangi bir psikiyatrik ilaç kullanıp kullanmadıkları gibi bilgileri yanıtlamaları istenmiştir. Araştırmada üniversite öğrencileri için kullanılan demografik bilgi formunun bir örneği Ek 4'te, anneler için kullanılan demografik bilgi formunun bir örneği ise Ek 5'te verilmiştir.

2.2.2. Kısaltılmış Algılanan Ebeveynlik Tutumları Ölçeği – Çocuk Formu (KAET-Ç; Arrindell vd., 1999)

Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği – Çocuk Formu (KAET-Ç; Egna Minnen Barndoms Uppfostran; EMBU) ilk olarak Perris ve arkadaşları tarafından, yetişkinlerin ebeveyn yetiştirme davranışları algısını ölçmek için bir öz bildirim ölçeği olarak geliştirilmiştir (1980). Ölçeğin orijinali, 4'lü Likert tipi bir ölçek üzerinden anne ve babalar için ayrı ayrı değerlendirilen, 81 madde ve 14 alt boyuttan oluşan bir ölçek olarak tasarlanmıştır. Fakat hem akademik çalışmalarda hem de klinik uygulamalarda katılımcıların ölçek maddelerini anlamakta zorlanması ve uygulamanın uzun sürmesi gibi nedenlerden ötürü ölçek madde sayısı azaltılarak 64 maddelik bir form oluşturulmuştur (Arrindell vd., 1983). Ölçek daha sonra 27 maddeye indirgenmiş (Winefield vd., 1994), son olarak da 23 madde ve 3 alt boyuttan oluşan kısa formu oluşturularak Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği – Çocuk Formu (KAET-Ç) olarak isimlendirilmiştir (Arrindell vd., 1999). En son oluşturulan 23 madde ve 3 alt boyutlu ölçek formu, Yunanistan, Guatemala, İtalya ve Macaristan'daki üniversite öğrencilerine uygulanmış, çalışma sonunda ölçeğin bu yeni kısa formu için farklı kültürlerde birbirine yakın geçerlik-güvenirlilik değerleri elde edilmiştir (Arrindell vd., 1999).

KAET-Ç'nin 23 maddelik kısa formu duygusal sıcaklık (6 madde), aşırı koruyuculuk (10 madde) ve reddedici tutumlardan (7 madde) oluşan üç alt boyuttan oluşmaktadır (Arrindell ve ark. 1999). Ölçek maddeleri, yanıtlayan katılımcıların hem annelerine hem de babalarına ait ebeveynlik davranışlarını değerlendirdikleri 4'lü Likert tipi bir derecelendirmeye (1= Hayır, hiçbir zaman; 2= Evet, bazen; 3= Evet, çoğu zaman; 4= Evet, her zaman) sahiptir. Ölçek maddeleri arasından yalnızca 17. Madde ters kodlanmaktadır (1=4, 2=3, 3=2, 4=1). Ölçeğin orijinal formunun Cronbach alfa iç geçerlik değerleri duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedici tutumlar alt boyutlarında anne için sırasıyla .79-.81, .74-.82 ve .74-.79 arasında, baba için ise sırasıyla .79-.85, .74-.80 ve .72-.77 arasında değişmektedir.

KAET-Ç'nin Türkçe formuna yönelik ilk çalışma Dirik ve arkadaşları (2004) tarafından öğrenci örneklemini kullanılarak yapılan pilot çalışmadır. Bu pilot çalışmadan elde edilen verilere göre, ölçeğin duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedici tutumlar alt

boyutlarında Cronbach alfa katsayıları anne için sırasıyla .65, .71 ve .68 olarak, baba için ise sırasıyla .73, .72 ve .50 olarak bulunmuştur.

KAET-Ç'nin Türk örneğine uyarlama çalışması daha sonra Dirik ve arkadaşları (2015) tarafından daha geniş kapsamlı bir örneklem elde edilerek, yaş ortalamaları 26.87 olan bir grup yetişkin ile yapılmıştır. Yapılan uyarlama çalışmasında, orijinal ölçekteki üç alt boyut (duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedici tutumlar) ve bu alt boyutlara yüklenen maddeler korunmuştur. Ölçeğin Türkçe formu, orijinal formundaki gibi 4'lü Likert tipi ölçek üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçeğin Türkçe formundaki alt boyutların Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları anne için sırasıyla .75, .72 ve .64 olarak, baba için ise sırasıyla .79, .73 ve .71 olarak bulunmuştur. Ayrıca yapılan analizler, ölçeğin eş zaman geçerliği ile yapı geçerliğinin uygun olduğunu göstermiştir. Ölçeğin duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik alt boyutlarının bu çalışmadaki Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları anneler için sırasıyla .85, .74 ve .76 olarak; gençler için ise sırasıyla .82, .71 ve .77 olarak hesaplanmıştır.

2.2.3. Zihinselleştirme Ölçeği (Mentalization Scale – MentS; Dimitrijevic vd., 2018)

Alan yazında zihinselleştirmeye dair çalışmalar gün geçtikçe artmasına rağmen bu kavram daha önce doğrudan zihinselleştirme için oluşturulan bir araçla değil, yakın veya benzer kavramlar için oluşturulmuş değerlendirme yöntemleri ile (örn., Empati Ölçeği; Baron-Cohen ve Wheelwright, 2004 ve Mayer-Salovey-Caruso Duygusal Zeka Testleri 2. Versiyon [MSCEIT v2.0]; Mayer vd., 2003) ölçülmekteydi. Diğer yandan doğrudan zihinselleştirmeyi ölçen bir değerlendirme aracı olan Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği (Reflective Function Questionnaire; RFQ; Fonagy vd., 2016) ise uygulama için uzmanlık gerektiren ve uygulanması uzun süren mülakata dayalı bir ölçüm aracı idi. Bu durum, bu değerlendirme aracının geniş örneklem gruplarına uygulanmasını zorlaştırıyordu. Zihinselleştirme kavramının ölçümüyle ilgili eksiklikler göz önünde bulundurularak 2018 yılında Dimitrijevic ve arkadaşları tarafından Zihinselleştirme Ölçeği (Mentalization Scale; MENTS), kişinin kendi kendine yanıtlayabildiği bir kalem-kağıt ölçeği olarak geliştirilmiştir.

Ölçeğin psikometrik çalışmaları hem sağlıklı yetişkin örneklem (288 çalışan yetişkin ve 278 üniversite öğrencisi), hem de psikiyatrik hastalar (62 sınır kişilik bozukluğuna sahip birey ve 62 kontrol) üzerinde test edilmiştir. Ölçek toplam 28 madde ve 3 alt boyuttan (benlik, diğerleri, motivasyon) oluşmakta, 5'li Likert tipi derecelendirme üzerinden değerlendirilmektedir (1- Tamamen doğru, 5- Tamamen yanlış). Ölçeğin orijinal formunun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları benlik, diğerleri ve motivasyon alt boyutları için sırasıyla .76, .77 ve .77 olarak, ölçeğin toplam puanı için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ise .84 olarak belirtilmiştir (Dimitrijevic ve ark., 2018).

Ölçeğin Türkçe geçerlik-güvenirlik çalışmaları halihazırda Özçürümez ve Alpay tarafından sağlıklı örnekleme yürütülmektedir. Ölçeğin Türkçe formu, orijinal formdaki gibi benlik, diğerleri ve motivasyon olmak üzere üç alt boyuttan oluşmakta ve yine 5'li Likert tipi ölçek üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçekte 8, 9, 11, 14, 18, 19, 21, 22, 26, 27. maddeler ters kodlanmaktadır. Türkçe formdan sağlıklı örneklem için elde edilen verilere göre benlik, diğerleri ve motivasyon alt boyutlarının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .78, .85 ve .87 olarak bulunmuş, toplam puanının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ise .88 olarak belirtilmiştir (Özçürümez ve Alpay, değerlendirme aşamasında).

Bu çalışmanın hedefleri doğrultusunda, alan yazın da göz önünde bulundurularak (Luyten vd., 2012), ölçeğin toplam puanı yerine iki alt boyutunun (benlik ve diğerleri) toplam puanı kullanılmıştır. Bu iki alt boyutun toplamından elde edilen puanların bu çalışmadaki Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı gençler için .80 olarak, anneler için ise .82 olarak hesaplanmıştır.

2.2.4. Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (Fribog ve ark. 2005)

Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ilk olarak Hjerdal ve arkadaşları tarafından 45 madde ve 5 alt boyuttan oluşan bir öz bildirim ölçeği olarak geliştirilmiştir (2001). Ölçeğin ilk formunun alt boyutlarının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları .92 ile .74 arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam puanından elde edilen psikolojik dayanıklılık skorunun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ise .93 olarak belirtilmiştir. Daha sonra Friborg ve arkadaşları, ölçeğin orijinal formuna 20 madde daha ekleyerek

ölçeğin yapı geçerliğini yeniden test etmişlerdir (2003). Friberg ve arkadaşlarının (2003) çalışması, ölçeği orijinal formundaki gibi beş alt boyutta (kişisel güç, yapısal stil, sosyal yeterlilik, aile uyumu, sosyal kaynaklar) çözümlenmiş, fakat bu çalışma ile madde sayısı 45'ten 37'ye inmiştir.

Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin yapı geçerliğine dair son çalışma, Friberg ve arkadaşları tarafından daha yoğun stres yaşayan bir grup katılımcı üzerinde ölçeğin uygunluğunu test etmek ve bu ölçekten yüksek puan alan katılımcıların daha düşük alanlara göre psikolojik açıdan daha sağlıklı olup olmadığını araştırmak amacıyla yapılmıştır (2005). Bu çalışmada, ölçeğin askeri okula başvuran 482 katılımcı üzerinde kişilik, bilişsel beceriler ve sosyal zeka ölçekleri ile karşılaştırması yapılmıştır. Ölçeğin bu formunda, önceden 37 madde olarak belirlenen madde sayısı 33'e inmiştir. Ayrıca ölçek, kabul etme yanlılığı (acquiescence bias) sorununu azaltmak amacıyla Likert tipi değerlendirme ölçütünden anlamsal ayırıcı tip yanıt formatına (semantic differential-type response format) dönüştürülmüştür (Friberg vd., 2006). Bu değerlendirme formatı, olumlu ve olumsuz ifadelerin ölçek formunun sağ ve solu olmak üzere farklı taraflarında yer aldığı, her zıt ifadenin ortasında ise değerlendirmenin işaretlendiği beş kutucuğun olduğu bir formattır. Ölçeğin bu yeni formu ölçeğin yapısını toplam 6 alt boyutta açıklanmış, alt boyutların isimlerinde de önceki forma göre bazı değişiklikler yapılmıştır: kişisel güç, sosyal yeterlilik, yapısal stil, aile uyumu ve sosyal kaynaklar. Bu altı alt boyutun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayılarının .66 ile .78 arasında değiştiği belirtilmiştir, ayrıca yine ölçeğin güvenilirliği için yapılan yapısal eşitlik modeline göre alt boyutların iç tutarlılık katsayıları kendilik algısı, gelecek algısı, sosyal yeterlilik, aile uyumu, sosyal kaynaklar, yapısal stil için sırasıyla .80, .75, .82, .86, .84, .76 olarak belirtilmiştir (Friberg ve ark., 2005).

Ölçeğin Türkçe geçerlik-güvenirlik çalışması Basım ve Çetin (2011) tarafından üniversite öğrencilerinden ($N= 350$) ve çalışanlardan ($N= 262$) oluşan iki farklı örneklem üzerinde yapılmıştır. Yapılan çalışmada ölçeğin altı boyutlu faktör yapısı doğrulanmış ($RMSEA= .05$, $TLI= .91$, $CFI= .92$) ve alt boyut isimleri orijinal formdaki şekilde korunmuştur. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları öğrenci örnekleme için .66 ile .81 arasında, çalışan örnekleme için ise .68 ile .79 arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam puanı için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .86 olarak hesaplanmıştır.

Ayrıca yapılan test – tekrar test analizine göre, kendilik algısı, gelecek algısı, yapısal stil, sosyal yeterlilik, aile uyumu ve sosyal kaynaklar alt boyutlarının Pearson korelasyon katsayıları sırasıyla .72, .75, .68, .78, .81 ve .77 olarak belirtilmiştir (Basım ve Çetin, 2011). Bu ölçeğin toplam puanının bu çalışmadaki Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı gençler için .88 olarak, anneler için ise .87 olarak hesaplanmıştır.

2.2.5. Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği (CTQ; Bernstein vd., 1994)

Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği (CTQ) ilk olarak Bernstein ve arkadaşları tarafından 1994 yılında 70 maddeden 56 maddeye indirgenen bir ölçek olarak çocukluk dönemindeki travmatik deneyimleri kısa ve öz olarak, güvenilir ve geçerli bir şekilde değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin bu ilk formunda maddeler fiziksel ve duygusal istismar, duygusal ihmal, cinsel istismar ve fiziksel ihmal olmak üzere toplam 4 alt boyutta açıklanmıştır. Ölçek 5'li Likert tipi derecelendirme üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçeğin bu ilk formundaki dört alt boyutun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları .79 ile .94 arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam puanının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ise .95 olarak belirtilmiştir. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik değerleri alt boyutlar için .80 ile .83 arasında değiştiği, toplam puan için ise .88 olarak hesaplandığı ifade edilmiştir. Bernstein ve arkadaşları tarafından ergen psikiyatri hastalarıyla 1997 yılında yapılan çalışma, Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği'nin ilk faktörü olan fiziksel ve duygusal istismar maddelerinin farklı faktörlere yüklenerek ölçeğin toplam 5 faktörlü bir yapıda açıklandığını ortaya koymuştur.

Daha sonra Bernstein ve arkadaşları (2003) Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği'nin hasta olan ve olmayan popülasyonlarda istismar hikayeleri için daha hızlı tarama sağlayacak kısa bir formunu oluşturmak ve bu kısa formun yapı geçerliğini incelemek amacıyla, ölçeğin kısa formunu oluşturmuşlardır. Yazarlar bu kısa formu, beş alt boyutun her birine beş madde düşecek şekilde 25 klinik madde ve 3 geçerlik maddesi olmak üzere toplam 28 maddeden oluşturmuşlardır. Ölçek, orijinal formundaki gibi 5'li Likert tipi ölçek üzerinden (1= Hiç doğru değil, 5= Sıklıkla doğru) değerlendirilmektedir. Çalışma, toplam 1978 katılımcının yer aldığı, psikiyatrik hastalardan ve normatif örneklemeden oluşan dört farklı grup ile yürütülmüştür.

Doğrulamalı faktör analizi sonuçları, ölçeğin 5 faktörlü yapısının model uyumunun iyi olduğunu göstermiştir. Ölçeğin ayrıca, çalışmadaki dört grubunun her biri için iyi iç tutarlılık değerlerine sahip olduğu belirtilmiştir. Buna göre çalışmaya dahil edilen dört grubun iç tutarlılık değerleri fiziksel istismar alt boyutu için .83 ile .86 arasında, duygusal istismar için .84 ile .89 arasında, cinsel istismar için .92 ile .95 arasında, fiziksel ihmal için .61 ile .78 arasında ve duygusal ihmal için .85 ile .91 arasında değişmektedir (Bernstein ve ark., 2003).

Ölçeğin Türkçe geçerlik-güvenirlik çalışması Şar ve arkadaşları (2012) tarafından dissosiyatif bozukluk hastaları ($N= 24$), bu hastaların yakınları ($N= 50$) ve hasta yakınları ile çeşitli demografik bilgiler açısından denk olan klinik dışı kişilerle ($N= 50$) yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe formu, orijinal formundaki gibi duygusal istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal olmak üzere toplam beş alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek 5'li Likert tipi derecelendirme üzerinden (1= Hiçbir zaman, 5= Çok sık) değerlendirilmekte, elde edilen olumlu ifadelerin (2,5,7,13,19,26,28. maddeler) puanları ters çevrilerek hesaplanmaktadır. Ölçekteki alt boyutların toplamı çocukluk çağı ruhsal travma toplam puanını vermektedir. Alt boyutların her birinin toplam puanı 5 ila 25 arasında, ölçek toplam puanı ise 25 ila 125 arasında değişmektedir. Ölçekten ayrıca 10, 16 ve 22. maddelerin toplamı ile travma inkarını ölçen bir minimizasyon puanı elde edilmekte, fakat bu puan ölçeğin toplam puanına dahil edilmemektedir. Ölçeğin Türkçe formunun toplam puanının bütün katılımcıların dahil olduğu örneklem için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .93 olarak hesaplanmış, 48 kişinin dahil olduğu test-tekrar test korelasyon katsayısı ise .90 olarak belirtilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarının korelasyon katsayılarının .71 ile .90 arasında değiştiği ifade edilmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun ayrıca, yapı geçerliğini de karşıladığı belirtilmiştir (Şar vd., 2012). Bu ölçeğin toplam puanının bu çalışmadaki Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı gençler için .90 olarak, anneler için ise .85 olarak hesaplanmıştır.

2.2.6. Psikolojik Kontrol Ölçeği (Barber, 1996; Barber vd., 2007)

Psikolojik Kontrol Ölçeği, revize edilmiş Ebeveyn Davranışları Envanteri'nin (Children's Report of Parental Behavior Inventory; CRPBI; Schaefer, 1965a, 1965b; Schludermann ve Schludermann, 1988) 10 maddelik psikolojik kontrol alt ölçeği temel alınarak Barber tarafından oluşturulmuştur (1996). Ölçek çalışması, Ebeveyn Davranışları Envanteri'nden davranışsal olarak daha belirgin olan bu yeni öz bildirim ölçeğinin ve ölçek bulgularının geçerliğinin test edilmesi amacıyla beşinci ve sekizinci sınıfa giden ergenlerle yapılmıştır. Ölçek ilk olarak, 16 maddeden oluşan sözel ifadelerin sınırlandırılması, duyguları geçersizleştirme, kişisel saldırı, suçluluk yaratma, sevginin esirgenmesi ve tutarsız duygusal davranış bileşenlerinden oluşan bir form olarak hazırlanmıştır (Barber, 1996). Faktör analizi sonucu tek boyut altında toplanan sekiz madde bir araya getirilerek ölçeğin son formu oluşturulmuştur. Ölçeğin son hali, duyguları geçersizleştirme, sözel ifadelerin sınırlandırılması, kişisel saldırı ve sevginin esirgenmesi bileşenlerinden oluşmuş, ölçeğe Psikolojik Kontrol Ölçeği – Gençler için Kendini Değerlendirme (Psychological Control Scale – Youth Self Report; PCS – YSR) adı verilmiştir (Barber, 1996). Ölçeğin bu son hali 4'lü Likert tipi derecelendirme (1= Annemin/Babamın özelliklerine hiç benzemiyor, 4= Annemin/Babamın özelliklerine çok benziyor) üzerinden anne ve babalar için ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Ölçeğin orijinal formu %42 ila %46 varyans açıklayan tek boyutlu bir yapı göstermiş, Cronbach alfa iç tutarlık katsayısının .80 ile .83 arasında değiştiği belirtilmiştir (Barber, 1996).

Barber ve arkadaşları (2007) daha sonra Psikolojik Kontrol Ölçeği'nin ilk oluşturulduğu formundaki eksikliklerden hareketle üç farklı etnik gruptan 120 ergenle yaptığı görüşmeler sonucu psikolojik kontrol için kültürler arası 8 madde daha geliştirmiş, bunlar önceki 8 madde ile birlikte 2000 ergene uygulanmıştır. Ölçeğe daha sonra kültürler arası 8 madde daha eklenerek ölçek 16 maddelik son halini almıştır (Barber vd., 2007). Oluşturulan bu yeni ölçekte, klasik maddeler ve kültürler arası maddeler iki farklı faktör oluşturmuştur. Bu ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı klasik maddeler alt boyutunda anne için .73 ile .78 arasında, baba için .74 ile .78 arasında değişmekte; kültürler arası alt boyutta ise anne için .83 ile .88 arasında, baba için .83 ile .90 arasında değiştiği gözlenmiştir.

Psikolojik Kontrol Ölçeği'nin Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması, Sayıl ve Kındap tarafından 2010 yılında yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğinin sınanması amacıyla elde edilen Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri anne için .92, baba için ise .93 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin temel bileşenler analizi, Barber ve arkadaşlarının (2007) çalışmasındakine benzer bir yapı göstermiş ve klasik maddeler ile kültürler arası maddelerin bazıları diğer faktöre yüklenmişlerdir. Bu analiz sonucunda alt boyutlar, Barber ve arkadaşlarının (2008) önerdiği şekilde psikolojik kontrol (klasik maddelerin yoğunlukta olduğu boyut) ve ebeveyn saymazlığı (kültürler arası maddelerin yoğunlukta olduğu boyut) olarak adlandırılmıştır (Sayıl ve Kındap, 2010). Ölçeğin Türkçe formunun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı psikolojik kontrol alt boyunda anne için .77, baba için .79; ebeveyn saymazlığı alt boyutunda ise anne için .85, baba için .89 olarak belirtilmiştir (Sayıl ve Kındap, 2010).

Psikolojik Kontrol Ölçeği'nin Türkçe formunun psikometrik özellikleri daha sonra, Sayıl ve arkadaşları tarafından 2012 yılında daha geniş ölçekli bir projenin bir parçası olarak yaş ortalaması 14.9 olan 777 ergen üzerinde sınanmıştır. Doğrudan ergenlere uygulanan bu öz bildirim ölçeğin KMO değeri anne ve baba formları için sırasıyla .87 ve .92 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin Türkçe formunun yapısı, ilk formunda olduğu gibi tek faktörde açıklanmış, Türkçe formun yine orijinal formda olduğu gibi 4'lü Likert tipi derecelendirme (1= Annemin/Babamın özelliklerine hiç benzemiyor, 4= Annemin/Babamın özelliklerine çok benziyor) üzerinden değerlendirildiği belirtilmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı anne için .79, baba için ise .83 olarak tespit edilmiştir (Sayıl vd., 2012).

Burada bahsedilen çalışmanın hedefleri doğrultusunda çalışmada klasik maddelerden oluşan 8 maddelik form (psikolojik kontrol) kullanılmıştır. Ayrıca bu çalışmada baba formu kullanılmamış, yalnızca anne formu kullanılmıştır. Anne formunun bu çalışmadaki Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı üniversite öğrencileri için .81 olarak, anneler için ise .85 olarak hesaplanmıştır.

2.2.7. Ergen Aile Süreci Ölçeği (Vazsonyi vd., 2003)

Ergen Aile Süreci Ölçeği Vazsonyi ve arkadaşları (2003) tarafından daha geniş bir çalışma olan Uluslararası Ergen Gelişimi Çalışması (International Study of Adolescent Development; ISAD) kapsamında, Cernkovich ve Giordano'nun (1987) çalışması temel alınarak geliştirilmiştir. Yazarlar bu çalışma ile anne ve babaların Steinberg ve Silk'in (2002) uyum, özerklik ve çatışma olarak nitelendirdiği ebeveynlik boyutlarını inceleme, bireysel ebeveynlik boyutlarının uluslararası geçerliliğini sına ve ebeveynlik boyutları ile ilgili gelişimsel sonuçların muhtemel benzerlik ve sonuçlarını uluslararası düzeyde inceleme amacıyla gütmüşlerdir. Ölçekle ilgili çalışma Macaristan, Hollanda, İsviçre ve Amerika Birleşik Devletleri'nden katılımcılar ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya dahil edilecek ülkelerin seçiminde ülkelerinden sosyal, eğitsel, ekonomik ve politik alanlarda birbirlerinden farklı olmalarına dikkat edilmiştir (Vazsonyi vd., 2003).

Ölçek geliştirme çalışması için veri, belirtilen dört ülkeden 14-22 yaş arası 8417 ergenden toplanmıştır. Daha sonra bu grubun içinden orta ve geç ergenlik dönemine bağlı kalmak adına 15-20 yaş arası katılımcıların verileri seçilmiş, eksik verilerin de çalışma dışı bırakılmasıyla toplam 5810 katılımcının verileri analiz edilmiştir. Orijinal formda genel olarak ebeveynler ile ilgili sorular yeniden yazılarak anne ve babanın ayrı ayrı değerlendirilmesi sağlanmıştır. Ayrıca, faktörleri güçlendirmek, maddelerin daha net anlaşılmasını sağlamak ve tutarlılık sağlamak gibi nedenlerle orijinal maddelerde değişiklikler yapılmış ve böylece ölçeğin ilk formu 7 alt boyut (yakın iletişim, destek, izleme, yakın iletişim, araçsal iletişim, çatışma ve akran kabulü) ve anne ve baba için 30'ar maddeden oluşmuştur. Daha sonra, yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucu ölçekten beş madde ve bir alt boyut çıkarılmış (araçsal iletişim), ölçek son formu olan 25 madde ve 6 alt boyuttan oluşan halini almıştır (Vazsonyi vd., 2003).

Ölçek 5'li Likert tipi derecelendirme üzerinden ilk üç alt boyut 1= hiç katılmıyorum, 2= katılmıyorum, 3= ne katılıyorum ne katılmıyorum, 4= katılıyorum, 5= tamamen katılıyorum şeklinde, diğer dört alt boyut 1= hiçbir zaman, 2= nadiren, 3= bazen, 4= sık sık, 5= çok sık şeklinde değerlendirilmektedir. Ölçeğin 6 alt boyutlu son formunun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları yakınlık, destek, izleme, iletişim, çatışma ve akran kabulü de sırasıyla anneler için .77, .77, .78, .83, .78 ve .78 olarak; babalar için ise .82,

.79, .86, .86, .83 ve .85 olarak belirtilmiştir (Vazsonyi vd., 2003). Ayrıca Türkiye'nin de dahil olduğu bir çalışma ile ölçeğin psikometrik özellikleri yeniden sınanmıştır (Scarpate vd., 2008).

Daha sonra, daha geniş bir proje kapsamında 13-22 yaş arası 490 ergenin oluşturduğu bir örnekleme ölçeğin geçerlik güvenirlik değerleri test edilmiştir (Sayıl vd., 2012). Yapılan temel bileşenler analizi sonucu Vazsonyi ve arkadaşlarının (2003) çalışmasındaki şekilde yakınlık, destekleme, izleme, yakın iletişim, çatışma ve akran kabulü olmak üzere 6 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Diğer yandan 1. maddenin ("Annem okulda ne yaptığımı sık sık sorar") kendi faktörü dışındaki faktörlere yüklenmesi dolayısıyla bu madde analizden çıkarılmıştır. Ölçek orijinal formundaki gibi 5'li Likert tipi derecelendirme (ilk 14 madde: 1= Hiç uygun değil, 5= Çok uygun; son 11 madde: 1= Hiçbir zaman, 5= Her zaman) üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçeğin Türkçe formunun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları yakınlık, destek, izleme, yakın iletişim, çatışma ve akran kabulü alt boyutları için sırasıyla .77, .73, .80, .88, .70 ve .64 olarak belirtilmiştir (Sayıl vd., 2012). Bu çalışma kapsamında ölçeğin yalnızca izleme alt boyutu kullanılmıştır. İzleme alt boyutunun bu çalışmadaki Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı üniversite öğrencileri için .86 olarak, anneler için ise .88 olarak hesaplanmıştır.

2.2.8. Kısa Semptom Envanteri (KSE; Derogatis 1992)

Kısa Semptom Envanteri (KSE; Brief Symptom Inventory) Derogatis (1992) tarafından 90 maddeden oluşan Semptom Tarama Testi (Symptom Check List; SCL-90) temel alınarak geliştirilmiş bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Ölçek, 9 alt boyut (somatizasyon, obsesif-kompulsif, kişilerarası alınganlık, depresyon, anksiyete, hostilite, fobik-anksiyete, paranoid düşünceler ve psikotizm) ve 3 global rahatsızlık belirleyicisi ölçekten (Rahatsızlık Ciddiyeti İndeksi – RCI, Belirti Toplamı – BT, Semptom Rahatsızlık İndeksi – SRI) oluşan toplam 53 madde içermektedir. KSE, 4'lü Likert tipi (0= Hiç, 4= Çok fazla) derecelendirme üzerinden değerlendirilmektedir. Her alt boyutun puanı, alt boyuttan elde edilen toplam puanın o alt boyutun madde sayısına bölünmesiyle elde edilmektedir. KSE'nin psikometrik çalışması toplam 1370 kişi ile

yapılmış, 9 alt boyutunun iç tutarlılık katsayılarının .71 ile .85 arasında değiştiği belirtilmiştir. Ölçeğin iki hafta sonra 60 katılımcı ile yapılan test – tekrar test güvenilirliğinden elde edilen korelasyon katsayıları ise .68 ile .91 arasında değişmektedir. Test – tekrar test korelasyon katsayıları GSI, PSDI ve PST global rahatsızlık ölçekleri için sırasıyla .90, .87 ve .80 olarak hesaplanmıştır (Derogatis, 1992).

KSE'nin Türk örneklemindeki psikometrik özellikleri, Şahin ve Durak (1994) tarafından üç farklı araştırma bağlamında incelenmiştir. Birinci çalışma 17-26 yaş arası 627 üniversite öğrencisi ile; ikinci çalışma yaşları 11-35 arasında değişen 252 üniversite öğrencisi, 258'i lise öğrencisi, 128'i ortaokul öğrencisi ve 67 yetişkin olmak üzere toplam 712 katılımcı ile; üçüncü çalışma ise iki aşamalı olarak uyum sorunları yaşayan ve yaşamayan iki grup ile gerçekleştirilmiştir.

Yaş ortalamaları 20.85 olan 627 üniversite öğrencisi ile yapılan çalışmada, KSE'nin orijinal alt boyutları olan obsesif-kompulsif, paranoid düşünceler, hostilite, fobik anksiyete, psikotizm, somatizasyon, kişiler arası alınganlık, depresyon, anksiyete ve ek maddeler için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .72, .72, .76, .64, .66, .78, .71, .81, .80 ve .61 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin orijinal yapısının test edilmesi amacıyla yapılan temel bileşenler analizi sonucunda ölçeğin, toplam varyansın %40'ını açıklayan 5 faktörlü bir yapıda açıklandığı görülmüştür. Elde edilen yeni faktörler, kendilerine yüklenen maddeler göz önünde bulundurularak anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite olarak adlandırılmışlardır. Belirtilen bu yeni alt boyutların Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayıları sırasıyla .87, .88, .87, .75 ve .76 olarak verilmiştir. Ayrıca ölçeğin 9 orijinal alt boyutu üzerinden yapılan faktör analizi sonucu tek ve güçlü bir faktör elde edildiği ve bu tek faktörün toplam varyansın %66.2'sini açıkladığı belirtilmiştir. Ölçeğin 5 faktörlü yapısının geçerliliği, diğer iki çalışmada da doğrulanmıştır (Şahin ve Durak, 1994). Bu ölçeğin toplam puanının bu çalışmadaki Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı gençler için .96 olarak, anneler için ise .95 olarak hesaplanmıştır.

2.3. İŞLEM

Burada bahsedilen araştırmanın saha çalışmasına başlanması için öncelikle Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan gerekli izin alınmıştır (EK 2). Araştırma için İstanbul ilindeki özel üniversitelerde okuyan öğrencilere ve bu öğrencilerin annelerine ulaşılmıştır. Katılımcılardan, araştırmada yer alan ölçekleri yanıtlamadan önce bir gönüllü katılım formu (EK 3) doldurmaları istenerek araştırmaya katılımlarına dair katılımcıların onayları alınmıştır. Üniversite öğrencilerinin çoğuna anketler araştırmacının kendisi tarafından, bir kısmı da öğrencilerin derslerine giren öğretim üyeleri tarafından dağıtılmıştır. Öğrencilerin hepsine anket dağıtılırken çalışma hakkında bilgi verilmiştir. Anne anketleri de yine öğrencilere teslim edilerek annelerinin ölçekleri doldurmaları istenmiştir. Uygulama esnasında sıra etkisinden kaynaklanabilecek yanlılığı en aza indirmek için demografik bilgi formu hariç diğer ölçekler katılımcılara seçkisiz olarak karıştırılmış bir sıralama ile verilmiştir (her bir anne ve o annenin çocuğu olan üniversite öğrencisi gence aynı sıralamadaki ölçek setleri verilmiştir). Bütün ölçek paketleri katılımcılara, üzerleri numaralandırılmış kapalı zarflarda teslim edilmiş, katılımcılardan ölçekleri yine aynı zarflarla ve zarfların ağzı yapıştırılmış olarak teslim etmeleri istenmiştir. Katılımcılar ölçekleri evlerinde doldurup geri getirmişlerdir. Ölçeklerin yanıtlanması yaklaşık olarak 20 dakika sürmüştür. Araştırmaya katılan öğrenciler, katılımları karşılığında farklı derslerden puan almışlardır. Araştırmanın veri toplama süreci Aralık 2018 – Ocak 2020 tarihleri arasında tamamlanmıştır.

3. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde anne ile annenin üniversite öğrencisi çocuğuna ait çift verileri için tanımlayıcı ve iki değişkenli analizler ile anne-çocuk arasındaki nesiller arası aktarımın araştırıldığı ikili (dyadic) analiz bulguları aktarılmıştır.

3.1. TANIMLAYICI VE İKİ DEĞİŞKENLİ ANALİZ

Bu bölüm, çalışmadaki anne-çocuk verilerine ait değişkenlerin tanımlayıcı niteliği hakkında bilgi vermektedir. Çalışmadaki değişkenler arasındaki ilişkileri anlayabilmek adına duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk, reddedicilik, zihinselleştirme, psikolojik dayanıklılık, çocukluk çağı travması, psikolojik kontrol, davranışsal kontrol, psikolojik belirtiler arasında iki değişkenli korelasyon analizi uygulanmıştır.

3.1.1. Veri Görüntüleme ve Tanımlayıcı Analiz

Çalışmadaki bütün değişkenler, analiz öncesi muhtemel herhangi bir hatayı ortadan kaldırmak adına veri girişinin doğruluğu açısından taranmıştır. Veriler ayrıca, değişkenler arasındaki uyum ve çok değişkenli analiz varsayımlarının karşılanıp karşılanmadığı açısından taranmıştır. Çalışmada yer alan demografik değişkenlerdeki (yaş, cinsiyet, sınıf, üniversite, ekonomik düzey, psikolojik tanı, önceki psikolojik tedavi, güncel psikolojik tedavi) eksik veriler için “999” sayısı girilmiştir. Çalışmadaki sürekli değişkenlerdeki (duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk, reddedicilik, zihinselleştirme, psikolojik dayanıklılık, çocukluk çağı travması, psikolojik kontrol, davranışsal kontrol, psikolojik belirtiler) eksik veriler yerine ise, serilerin ortalama değerleri girilmiştir. Her bir ölçek için, ölçeğin %5’inden fazla boş bırakılan madde olan

katılımcıların verileri veri setinden çıkarılmıştır ($N= 23$). Veriler normallik, lineerlik ve eş varyanslık (homoscedasticity) varsayımları açısından kontrol edilmiştir. Çalışma değişkenlerinin üniversite öğrencileri için cinsiyet, sınıf ve ekonomik düzeye göre ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 3'te verilmiştir. Aynı şekilde Tablo 4'te, anneler için çalışma değişkenlerinin iki farklı yaş grubu ve eğitim düzeyine göre ortalama ve standart sapmalarına yer verilmiştir. Ayrıca, Tablo 5'te üniversite öğrencilerinin psikolojik tanı, önceki psikolojik tedavi ve güncel psikolojik tedaviye göre çalışma değişkenlerinin ortalama ve standart sapmaları görülürken, Tablo 6'da annelerin psikolojik tanı, önceki psikolojik tedavi ve güncel psikolojik tedaviye göre çalışma değişkenlerinin ortalama ve standart sapmaları yer almaktadır.

3.1.2. Çalışmadaki Sürekli Değişkenler arasındaki Korelasyonlar

Çalışma değişkenleri arasındaki ilişkileri hesaplamak için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu analizleri yapılmıştır. Korelasyon analizi göz önünde bulundurulduğunda, çalışma değişkenlerinin büyük ölçüde birbirleriyle anlamlı ölçüde ilişkili olduğu görülmektedir ($p < .05$). Tablo 7 bu değişkenlere ait Pearson korelasyon katsayılarını ve anlamlılık derecelerini göstermektedir.

Pearson korelasyon bulgularına göre, gencin annesinden algıladığı duygusal sıcaklık ile gencin zihinselleştirme kapasitesi, psikolojik dayanıklılığı ve annesinden algıladığı davranışsal kontrol ile annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklık, annenin zihinselleştirme kapasitesi ve annenin psikolojik dayanıklılığı arasında pozitif yönde ilişki (sırasıyla $r = .16, .47, .30, .26, .19, .28$) saptanmıştır ($p < .01$). Diğer yandan gencin annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın, gencin annesinden algıladığı reddedicilik, çocukluk çağı travmaları, annesinden algıladığı psikolojik kontrol ve gencin psikolojik belirti düzeyi ile annenin kendi annesinden algıladığı reddedicilik, annenin çocukluk çağı travmaları, annenin kendi annesinden algıladığı psikolojik kontrol ve annenin psikolojik belirti düzeyi ile negatif yönde ilişkili (sırasıyla $r = -.52, -.53, -.41, -.25, -.18, -.20, -.15, -.18$) olduğu gözlenmiştir ($p < .01$). Ayrıca, gencin annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın, gencin annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk ile de negatif yönde ilişkili ($r = -.11$) olduğu görülmüştür ($p < .05$).

Tablo 3

Çalışma Değişkenlerinin Cinsiyet, Sınıf ve Ekonomik Düzeye Göre Ortalama ve Standart Sapmaları (Üniversite Öğrencileri)

	Cinsiyet				Sınıf				Ekonomik Düzey					
	Kadın (N= 257)		Erkek (N= 140)		0-2 (N= 156)		3-5 (N= 243)		Düşük (N= 7)		Orta (N= 220)		Yüksek (N= 171)	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Duygusal Sıcaklık	22.47	4.24	22.33	4.08	22.56	3.90	22.37	4.36	20.71	6.50	22.18	4.43	22.94	3.63
Aşırı Koruyuculuk	20.14	5.51	20.30	4.84	20.02	5.11	20.33	5.40	19.71	5.68	20.66	5.27	19.67	5.27
Reddedicilik	9.24	2.79	8.94	2.60	8.80	2.12	9.33	3.02	9.14	2.41	9.31	3.07	8.86	2.20
Zihinselleştirme	70.05	8.48	68.88	8.90	68.59	8.56	70.29	8.64	73.86	12.17	69.64	8.20	69.46	9.04
Psikolojik Dayanıklılık	127.47	18.20	129.04	16.52	128.22	17.18	128.07	17.95	128.04	13.03	126.86	17.63	130.03	17.61
Çocukluk Çağı Travması	32.44	10.25	32.19	9.23	32.10	9.09	32.47	10.36	37.57	13.55	33.26	11.11	30.73	7.50
Psikolojik Kontrol	13.34	4.67	12.60	3.89	12.97	4.34	13.13	4.47	13.57	5.59	13.25	4.76	12.75	3.90
Davranışsal Kontrol	16.88	3.18	14.56	3.79	16.19	3.75	16.02	3.47	14.57	5.16	16.15	3.53	16.10	3.53
Psikolojik Belirtiler	44.30	32.62	33.47	30.72	44.74	32.48	37.20	31.91	30.57	22.74	43.33	33.49	35.88	29.84

Tablo 4

Çalışma Değişkenlerinin Yaş ve Eğitim Düzeyine Göre Ortalama ve Standart Sapmaları (Anneler)

	Yaş				Eğitim Düzeyi					
	35-45 (N= 94)		46-68 (N= 221)		8 yıldan az (N= 93)		8-12 yıl (N= 147)		12 yıldan fazla (N= 158)	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Duygusal Sıcaklık	19.32	4.51	18.97	4.77	18.86	5.05	18.69	5.04	19.73	4.46
Aşırı Koruyuculuk	22.30	5.39	21.28	5.14	23.47	4.98	21.92	5.20	20.54	5.23
Reddedicilik	10.24	3.17	9.66	2.85	10.20	3.33	10.07	3.02	9.47	2.89
Zihinselleştirme	69.62	9.38	69.06	9.13	66.45	9.52	69.15	9.80	71.73	8.23
Psikolojik Dayanıklılık	129.73	18.74	132.45	17.18	127.96	20.10	129.75	17.17	136.89	16.54
Çocukluk Çağı Travması	35.21	10.43	34.27	9.35	37.23	11.72	34.91	9.89	33.58	8.24
Psikolojik Kontrol	13.94	5.59	14.20	5.18	14.80	5.82	14.26	5.56	13.44	5.10
Davranışsal Kontrol	16.80	3.70	16.75	3.52	17.10	3.64	16.87	4.07	16.52	3.45
Psikolojik Belirtiler	31.47	26.25	30.24	23.64	37.64	27.89	31.63	24.31	26.17	24.01

Tablo 5

Çalışma Değişkenlerinin Psikolojik Tanı, Önceki Psikolojik Tedavi ve Güncel Psikolojik Tedaviye Göre Ortalama ve Standart Sapmaları (Üniversite Öğrencileri)

	Psikolojik Bozukluk				Önceki Psikolojik Tedavi				Güncel Psikolojik Tedavi			
	Evet (N= 39)		Hayır (N= 358)		Evet (N= 99)		Hayır (N= 301)		Evet (N= 23)		Hayır (N= 376)	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Duygusal Sıcaklık	20.21	4.55	22.68	4.08	21.04	4.43	22.91	3.99	19.09	4.95	22.64	4.04
Aşırı Koruyuculuk	22.19	5.98	19.97	5.18	21.79	5.48	19.68	5.12	25.05	6.02	19.90	5.10
Reddedicilik	10.26	3.41	8.99	2.59	10.03	3.00	8.82	2.55	10.79	4.23	9.02	2.57
Zihinselleştirme	65.74	9.01	70.03	8.44	68.01	8.03	70.15	8.76	65.89	9.85	69.88	8.51
Psikolojik Dayanıklılık	115.01	17.62	129.63	17.05	119.90	16.35	130.84	17.19	111.93	14.41	129.13	17.34
Çocukluk Çağı Travması	37.87	13.78	31.59	9.03	35.11	11.08	31.39	9.27	38.24	12.31	31.96	9.61
Psikolojik Kontrol	14.28	4.57	12.91	4.38	14.41	4.86	12.61	4.17	15.13	4.76	12.94	4.37
Davranışsal Kontrol	16.13	3.02	16.05	3.63	15.73	3.65	16.20	3.55	15.70	3.34	16.11	3.60
Psikolojik Belirtiler	73.37	37.13	36.47	29.36	56.43	35.72	34.94	29.31	66.88	32.17	38.73	31.65

Tablo 6

Çalışma Değişkenlerinin Psikolojik Tanı, Önceki Psikolojik Tedavi ve Güncel Psikolojik Tedaviye Göre

Ortalama ve Standart Sapmaları (Anneler)

	Psikolojik Bozukluk				Önceki Psikolojik Tedavi				Güncel Psikolojik Tedavi			
	Evet (N= 36)		Hayır (N= 364)		Evet (N= 72)		Hayır (N= 328)		Evet (N= 16)		Hayır (N= 384)	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Duygusal Sıcaklık	19.38	4.66	19.13	4.85	18.06	4.73	19.39	4.82	19.34	4.64	19.14	4.84
Aşırı Korumacılık	23.73	5.70	21.50	5.20	21.78	5.88	21.69	5.14	24.63	4.86	21.58	5.26
Reddedicilik	10.78	3.25	9.76	3.02	10.52	3.42	9.71	2.95	10.75	3.38	9.82	3.04
Zihinselleştirme	67.69	9.05	69.72	9.34	69.13	9.68	69.63	9.25	70.45	8.80	69.50	9.35
Psikolojik Dayanıklılık	125.15	16.00	132.90	18.07	128.60	16.41	132.99	18.28	129.44	15.68	132.31	18.12
Çocukluk Çağı Travması	35.70	10.47	34.82	9.76	37.37	10.85	34.36	9.50	37.32	10.25	34.80	9.80
Psikolojik Kontrol	16.28	5.68	13.82	5.39	15.22	5.93	13.78	5.32	15.81	4.26	13.97	5.49
Davranışsal Kontrol	17.31	3.26	16.72	3.77	15.67	4.73	17.01	3.43	18.06	2.79	16.72	3.75
Psikolojik Belirtiler	44.36	30.15	29.53	24.51	38.86	32.89	29.10	23.12	46.77	34.77	30.20	24.76

Tablo 7*Çalışma Değişkenleri arasındaki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonları*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18		
Gençler	1																			
1. Duygusal Sıcaklık		1																		
2. Aşırı Koruyuculuk			1																	
3. Reddedicilik				1																
4. Zihinselleştirme					1															
5. Psikolojik Dayanıklılık						1														
6. Çocukluk Çağı Travması							1													
7. Psikolojik Kontrol								1												
8. Davranışsal Kontrol									1											
9. Psikolojik Belirti										1										
Anneler											1									
10. Duygusal Sıcaklık												1								
11. Aşırı Koruyuculuk													1							
12. Reddedicilik														1						
13. Zihinselleştirme															1					
14. Psikolojik Dayanıklılık																1				
15. Çocukluk Çağı Travması																	1			
16. Psikolojik Kontrol																		1		
17. Davranışsal Kontrol																			1	
18. Psikolojik Belirti																				1

* p< .05 (2-kuyruklu).

** p< .01 (2-kuyruklu).

Gencin annesinden algıladığı aşırı koruyuculuğun, gencin annesinden algıladığı reddedicilik, gencin çocukluk çağı travmaları, gencin annesinden algıladığı psikolojik ve davranışsal kontrol, gencin psikolojik belirti düzeyi ile annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk, reddedicilik ve annenin psikolojik belirti düzeyi ile pozitif yönde ilişkili (sırasıyla $r = .36, .26, .43, .23, .25, .27, .13, .21$) olduğu görülmektedir ($p < .01$). Benzer şekilde, gencin annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk annenin kendi annesinden algıladığı psikolojik kontrol ile de pozitif yönde ilişkili ($r = .11$) olarak bulunmuştur ($p < .05$). Yine gencin annesinden algıladığı aşırı koruyuculuğun, gencin zihinselleştirme kapasitesi, gencin psikolojik dayanıklılığı, annenin zihinselleştirme kapasitesi (sırasıyla $r = -.18, -.26, -.13$) ile negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür ($p < .01$).

Gencin annesinden algıladığı reddediciliğin, gencin çocukluk çağı travmaları, gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol, gencin psikolojik belirti düzeyi, annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk, reddedicilik, annenin çocukluk çağı travmaları, annenin kendi annesinden algıladığı psikolojik kontrol ve annenin psikolojik belirti düzeyi ile pozitif yönde ilişkili (sırasıyla $r = .67, .65, .37, .13, .36, .32, .28, .28$) olduğu gözlenmiştir ($p < .01$). Diğer yandan, gencin annesinden algıladığı reddedicilik, gencin zihinselleştirme kapasitesi, gencin psikolojik dayanıklılığı ve annesinden algıladığı davranışsal kontrol ile annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklık, annenin zihinselleştirme kapasitesi ve annenin psikolojik dayanıklılığı ile negatif yönde (sırasıyla $r = -.20, -.41, -.19, -.19, -.23, -.27$) ilişkilidir ($p < .01$).

Gencin zihinselleştirme kapasitesi ile gencin psikolojik dayanıklılığı ve annenin zihinselleştirme kapasitesi arasında pozitif yönde ilişki (sırasıyla $r = .49$ ve $.22$) görülmüştür ($p < .01$). Diğer yandan gencin zihinselleştirme kapasitesi, gencin çocukluk çağı travmaları, gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol ve gencin psikolojik belirti düzeyi ile negatif yönde ilişkili (sırasıyla $r = -.25, -.16, -.30$) olarak bulunmuştur ($p < .01$). Yine gencin zihinselleştirme kapasitesinin, annenin kendi annesinden algıladığı reddedicilik ile de negatif yönde ilişkili olduğu görülmektedir ($r = -.11, p < .05$).

Gencin psikolojik dayanıklılığı ile gencin annesinden algıladığı davranışsal kontrol, annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklık, annenin zihinselleştirme

kapasitesi ve annenin psikolojik dayanıklılığı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki (sırasıyla $r = .19, .15, .21, .34$) saptanmıştır ($p < .01$). Diğer yandan gencin psikolojik dayanıklılığı, gencin çocukluk çağı travmaları, gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol, gencin psikolojik belirti düzeyi, annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk ve reddedicilik, annenin çocukluk çağı travmaları ve annenin psikolojik belirti düzeyi ile negatif yönde (sırasıyla $r = -.49, -.36, -.48, -.15, -.17, -.15, -.13$) ilişkilidir ($p < .01$). Gencin psikolojik dayanıklılığı ayrıca, annenin kendi annesinden algıladığı psikolojik kontrol ile de negatif yönde ilişkilidir ($r = -.10, p < .05$).

Bulgular, gencin çocukluk çağı travmalarının gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol, gencin psikolojik belirti düzeyi, annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk, reddedicilik ve psikolojik kontrol, annenin çocukluk çağı travmaları ve annenin psikolojik belirti düzeyi ile pozitif yönde anlamlı ilişkili (sırasıyla $r = .46, .40, .14, .29, .24, .31, .25$) olduğunu göstermektedir ($p < .01$). Gencin çocukluk çağı travmaları ayrıca, gencin annesinden algıladığı davranışsal kontrol, annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklık, annenin zihinselleştirme kapasitesi ve annenin psikolojik dayanıklılığı ile negatif yönde ilişkili (sırasıyla $r = -.24, -.20, -.23, -.27$) olarak bulunmuştur ($p < .01$).

Gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol ile gencin psikolojik belirti düzeyi, annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk, reddedicilik ve psikolojik kontrol, annenin çocukluk çağı travmaları ve annenin psikolojik belirti düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki (sırasıyla $r = .38, .20, .32, .32, .27, .32$) görülmüştür ($p < .01$). Gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol, annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklık, annenin zihinselleştirme kapasitesi ve psikolojik dayanıklılığı ile negatif yönde (sırasıyla $r = -.20, -.24, -.29$) ilişkilidir ($p < .01$). Diğer yandan gencin annesinden algıladığı davranışsal kontrolün psikolojik dayanıklılığı ($r = .12, p < .05$) ve annenin kendi annesinden algıladığı davranışsal kontrol ($r = .19, p < .01$) ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Gencin psikolojik belirti düzeyinin annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk, reddedicilik ve psikolojik kontrol, annenin çocukluk çağı travmaları ve annenin psikolojik belirti düzeyi ile pozitif yönde ilişkili (sırasıyla $r = .13, .19, .18, .16, .31$) olduğu tespit edilmiştir ($p < .01$). Diğer yandan, gencin psikolojik belirti düzeyi ile

annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklık ve annenin zihinselleştirme kapasitesi (sırasıyla $r = -.12, -.11$; $p < .05$) ve annenin psikolojik dayanıklılığı ($r = -.18$, $p < .01$) arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur.

Annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklık, annenin zihinselleştirme kapasitesi, psikolojik dayanıklılığı ve kendi annesinden algıladığı davranışsal kontrol ile pozitif yönde ilişkili (sırasıyla $r = .17, .38, .22$) olarak bulunmuştur ($p < .01$). Yine annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklık, annenin kendi annesinden algıladığı reddedicilik ve psikolojik kontrol, annenin çocukluk çağı travmaları ve psikolojik belirti düzeyi ile negatif yönde (sırasıyla $r = -.56, -.39, -.55, -.22$) ilişkilidir ($p < .01$).

Annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk ile annenin kendi annesinden algıladığı reddedicilik, psikolojik kontrol, davranışsal kontrol ve annenin psikolojik belirti düzeyi (sırasıyla $r = .36, .42, .16, .27$; $p < .01$) ile annenin çocukluk çağı travmaları ($r = .11$, $p < .05$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki görülmüştür. Annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk ayrıca, annenin psikolojik dayanıklılığı ($r = -.18$, $p < .01$) ve annenin zihinselleştirme kapasitesi ($r = -.11$, $p < .05$) ile negatif yönde ilişkili olarak bulunmuştur.

Annenin kendi annesinden algıladığı reddedicilik, annenin çocukluk çağı travmaları, annenin kendi annesinden algıladığı psikolojik kontrol ve annenin psikolojik belirti düzeyi ile pozitif yönde (sırasıyla $r = .54, .59, .37$) ilişkilidir ($p < .01$). Annenin kendi annesinden algıladığı reddedicilik ayrıca, annenin zihinselleştirme kapasitesi ($r = -.22$, $p < .01$), annenin psikolojik dayanıklılığı ($r = -.39$, $p < .01$) ve annenin kendi annesinden algıladığı davranışsal kontrol ($r = -.12$, $p < .05$) ile negatif yönde ilişkilidir.

Annenin zihinselleştirme kapasitesi ile annenin psikolojik dayanıklılığı ($r = .45$, $p < .01$) ve annenin kendi annesinden algıladığı davranışsal kontrol ($r = .11$, $p < .01$) pozitif yönde; annenin çocukluk çağı travmaları, annenin kendi annesinden algıladığı psikolojik kontrol ve annenin psikolojik belirti düzeyi negatif yönde (sırasıyla $r = -.23, -.18, -.38$) ilişkili ($p < .01$) olarak bulunmuştur. Diğer yandan, annenin psikolojik dayanıklılığı ile annenin çocukluk çağı travmaları, annenin kendi annesinden algıladığı psikolojik kontrol ve annenin psikolojik belirti düzeyi arasında negatif yönde ilişki

(sırasıyla $r = -.45, -.35, -.40$) saptanmıştır ($p < .01$). Ayrıca, annenin çocukluk çağı travmaları ile annenin kendi annesinden algıladığı psikolojik kontrol ve annenin psikolojik belirti düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki (sırasıyla $r = .38$ ve $.35$) bulunmuş ($p < .01$); benzer şekilde annenin kendi annesinden algıladığı psikolojik kontrol ile annenin psikolojik belirti düzeyi arasında yine pozitif yönde ilişki ($r = .40$, $p < .01$) saptanmıştır.

3.2. İKİLİ (DYADIC) ANALİZ

Bu çalışmada, annenin kendi annesinden algıladığı ebeveynlik tutumlarının (duygusal sıcaklık, reddedicilik ve aşırı koruyuculuk), annenin zihinselleştirme kapasitesinin ve annenin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik belirtileri üzerinde yarattığı etkinin nasıl – hangi nedensel yollar üzerinden – ortaya çıktığının (Hayes, 2009) araştırılması hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda mevcut çalışmada test edilen beş modelin her birindeki bağımsız değişkenin sonuç değişkenine etkisinde çeşitli değişkenlerin aracı rollerinin analiz edilebilmesi için aracı değişken analizi (Hayes, 2009) kullanılmıştır. Diğer yandan bu çalışmada, biri beliren yetişkinlik dönemindeki üniversite öğrencileri, diğeri ise bu üniversite öğrencilerinin anneleri olmak üzere iki farklı evrenden katılımcıların yanıtları değerlendirilmiştir. Çalışmanın hedefleri doğrultusunda, anneye ait değişkenler (annenin kendi annesinden algıladığı ebeveynlik tutumları, annenin zihinselleştirme kapasitesi ve psikolojik dayanıklılığı) ile gence ait değişkenlerin (gencin annesinden algıladığı ebeveynlik tutumları, gencin zihinselleştirme becerisi, psikolojik dayanıklılığı, çocukluk çağı travmaları, annesinden algıladığı psikolojik ve davranışsal kontrol) aynı model içinde analize dahil edilmesi gerekmiştir. Anne-çocuk ilişkisi gibi birbirlerini etkileyen ikili ilişki içindeki bireylerin her ikisinden birden veri toplandığında, ölçümlerdeki istatistiksel bağımlılığa bağlı olarak analiz daha karmaşık hale gelmektedir (Kenny vd., 2006). İkili ilişkideki bir çiftin her birinden veri toplanarak analiz yapıldığında, bu verilere bağımsız bireylerin verileri gibi davranılması yanlış olmaktadır. Bunun nedeni, belli bir değişken için, ilişki içindeki iki kişinin, ilişkide olmayan herhangi başka iki kişiden çok daha benzer ölçümlere sahip olma eğiliminde olmalarıdır. Bir çiftin üyelerine birbirlerinden

bağımsız olarak bilgi sağlıyormuş gibi davranmak, yapılan analizi geçersiz kılabilir (Coutts vd., 2019).

Çiftlerin dahil edildiği analizlerde, bahsi geçen çiftlerin birbirlerinden ayırt edilebilir (distinguishable) olup olmaması da önemlidir. Çift üyelerinin birbirlerinden ayırt edilebilir olması, yapılan çalışmanın ve analizin hedefleri ile teorik veya ampirik olarak ilişkili bir boyutta farklı olmalarına bağlıdır. Örneğin, doktor-hasta iletişiminin analiz edilmesinde, bu çift ayırt edilebilir bir çifttir çünkü her iki üye de etkileşimde farklı roller oynamaktadırlar. Diğer yandan, aynı cinsiyetten iki oda arkadaşının çift olarak ele alınarak oda arkadaşlarının iletişim şekilleriyle ilgili bir çalışma yapıldığında, bu çift ayırt edilebilir bir çift olarak düşünülemez. Fakat araştırmanın amacı, yaşça büyük olan oda arkadaşının küçük olanla nasıl iletişim kurduğu şeklinde belirlendiğinde, bahsi geçen oda arkadaşları ayırt edilebilir bir çift olarak ele alınır. Yani, ayırt edilebilirlik her zaman için çiftlerin kendisinde bulunan bir özellik değil, kısmen araştırmanın ve analizin amaçlarına bağlı olarak ortaya çıkan bir durumdur (Coutts vd., 2019). Bu durumda, bu çalışmaya dahil edilen anneler ve genç çocukları, çift üyelerinin ikili ilişki içinde farklı rollere sahip olmaları nedeniyle ayırt edilebilir çift olarak ele alınmıştır.

Çiftlerle yapılan çalışmalarda öne çıkan yöntem APIM (Aktör Partner Karşılıklı Bağımlı Etki Modeli) olmuştur. Bu modelin iki kilit unsuru bulunmaktadır: aktör ve partner. Bu çalışmadaki çiftler üzerinden düşünülürse, annenin algıladığı ebeveynlik tutumunun annenin kendi psikolojik belirtileri üzerindeki etkisi aktör etkisi, annenin ebeveynlik tutumu algısının gencin psikolojik belirtileri üzerindeki etkisi ise partner etkisi olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla aktör etkisi, kişinin (annenin) bağımsız değişkendeki puanı aynı kişinin (annenin) sonuç değişkeni üzerindeki puanını etkilediğinde; partner etkisi ise kişinin (annenin) bağımsız değişkendeki puanı kişinin partnerinin (gencin) sonuç değişkeni üzerindeki puanını etkilediğinde ortaya çıkmaktadır. Çift analizinde önemli olan bir diğer nokta, bağımsız değişkenin türüne karar vermektir. Eğer puanlar çiftten çifte değişiyorsa, fakat çiftin kendi içinde farklı puanlardan bahsedilmiyorsa – ya da bir puan çiftin içindeki her iki kişi için de geçerliyse – *çiftler arası* (between-dyads) *değişken* olarak, bir değişkende çiftin her iki üyesi için farklı puanlardan bahsediliyorsa *çiftler içi* (within-dyads) *değişken*, bir değişkenin puanları hem çift üyelerinin kendi aralarında hem de farklı çiftler arasında

değişiklik gösteriyorsa *karma* (mixed) *değişken* olarak nitelendirilmektedir (Kenny vd., 2006).

APIM, partnerin bağımsız değişkeninin kontrol edilerek, sonuç değişkenindeki varyansın aktöre ve onun partnerine atfedebilen birer sonuç değişkenine ayrılabilmesini sağlamaktadır (Coutts vd., 2019). Yani bu çalışmada aktör etkisi, annenin kendi psikolojik belirtilerinin, gencin ebeveynlik tutumu algılarının etkisi olmadan, annenin ebeveynlik tutumu algılarından nasıl etkilendiğini temsil etmektedir. APIM ile yapılan analizlerde, bağımsız değişken ve sonuç değişkeni, hem aktör hem de partner için sonuç vermektedir (Kenny vd., 2006). Ne var ki bu çalışmada klasik APIM modellerinden farklı olarak, yalnızca annenin kendi annesinden algıladığı ebeveynlik tutumunu yansıtan duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik ile yalnızca annenin zihinselleştirme kapasitesinin ve psikolojik dayanıklılığının yalnızca çocuğun psikolojik belirtilerine etkisi çalışılmıştır.

Bütün bu bilgiler ile mevcut çalışmanın analizleri bir arada değerlendirildiğinde, bu çalışmada hem çiftlerin bir arada değerlendirilebileceği hem de aracı değişkenlerin test edilebileceği bir analiz yöntemi kullanılması gerektiği göz önünde bulundurularak APIM’de aracı değişken analizi yöntemleri gözden geçirilmiştir. Daha önce yapılan ikili aracı değişken analizleri arasında bir karma aracı değişken içeren (Ledermann vd., 2011), bütün değişkenlerin karma olduğu iki aracı değişkenli ikili analiz kullanılan (örn.; Le vd., 2017; Xu vd., 2018), çiftler arası üç aracı değişken kullanılan (Schrodt, 2016) ve bir çiftler arası, bir de çiftler içi olmak üzere iki aracı değişken kullanılan (Zamir vd., 2018) çalışmalara rastlanmıştır. Ne var ki mevcut çalışmada, çiftler arası bir bağımsız değişkenin çiftler arası bir sonuç değişkeni üzerine etkisinde sekiz çiftler arası değişkenin aracı etkisinin test edilmesini hedefleyen üç model bulunmaktadır. Coutts ve arkadaşları (2019), bu çalışmanın gerektirdiği analizi mümkün kılan ve SPSS, SAS ve R programlarında çalıştırılabilen MEDYAD isimli bir makro geliştirmişlerdir. Bu makro, Hayes’in (2017) aracı değişken analizini mümkün kılan PROCESS makrosundan farklı olarak, matematiksel bir düzenleme ile ikili analizi (çift analizini) mümkün kılmaktadır. Bu makronun bu çalışmada test edilmesi hedeflenen beş modeli de sorunsuz bir şekilde analiz edebilmesi ve kullanım kolaylığı dolayısıyla bu çalışmada önerilen modeller R (R Core Team, 2013) için MEDYAD (Coutts vd., 2019)

kullanılarak analiz edilmiştir. Bu çalışmada analiz edilen modeller, Coutts ve arkadaşlarının (2019) MEDYAD kullanımı için önerdiği sekiz modelden sekizincisine uymaktadır.

Çalışmaya katılan 400 anne-çocuk çifti içinde üniversite öğrencileri arasından 7 kişi (%1.8), anneler arasından ise 15 kişi (%3.8) düşük sosyoekonomik düzeyde olduklarını belirtmişlerdir. Buna karşın, orta ekonomik düzeyde olduğunu belirten 220 (%55) üniversite öğrencisi ve 232 (%58) anne, yüksek ekonomik düzeyde olduğunu belirten ise 171 (%42.8) üniversite öğrencisi ve 148 (%37) anne bulunmaktadır. Çalışmaya dahil olan katılımcıları özel üniversite öğrencileri ve bu öğrencilerin anneleri oluşturmasına rağmen, her iki veri setinde de düşük ekonomik düzeye dahil olduğunu belirten katılımcı sayısının diğer gruplarla sayıca orantısız olmasından ötürü, ikili analiz öncesinde hem üniversite öğrencileri hem de anneler arasından ekonomik düzeylerini düşük olarak değerlendiren katılımcılar ($N= 19$) veri setinden çıkarılarak ikili aracı değişken analizleri 381 katılımcının verileri üzerinden yapılmıştır.

3.2.1. Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Duygusal Sıcaklığın Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisi

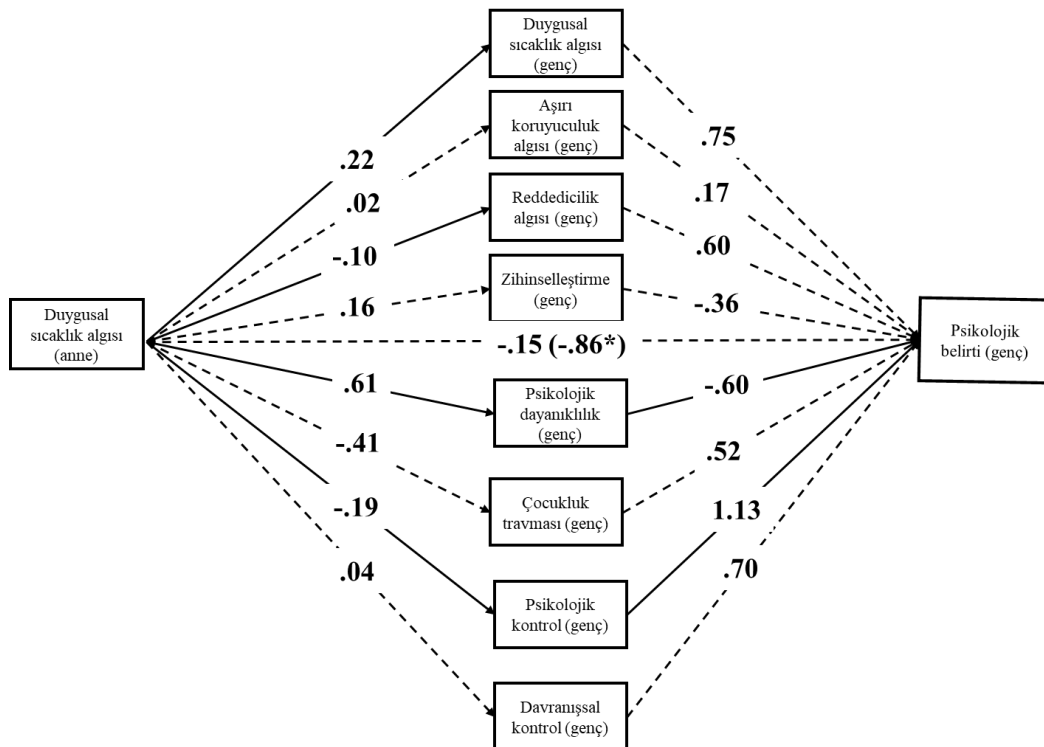
Gencin annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın, annesinden algıladığı aşırı koruyuculuğun, annesinden algıladığı reddediciliğin, zihinselleştirmesinin, psikolojik dayanıklılığının, çocukluk çağı travmalarının, annesinden algıladığı psikolojik kontrolün ve annesinden algıladığı davranışsal kontrolün, annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklık ile gencin psikolojik belirtileri arasındaki ilişkide aracı rol oynayıp oynamadığını test etmek için Coutts ve arkadaşları (2019) tarafından ikili aracı değişken (dyadic mediation) analizi için geliştirilen MEDYAD makrosu, R programında (R Core Team, 2013) 5000 yeniden örnekleme (resamples) bir önyükleme (bootstrapping) prosedürü ile çalıştırılmıştır. Bahsedilen aracı ilişkinin test edilmesi için Coutts ve arkadaşları tarafından önerilen Model 8 (2019) kullanılmıştır.

Yapılan ikili aracı değişken analizi sonucunda, annenin duygusal sıcaklık algısının gencin psikolojik belirti düzeyi üzerindeki etkisinde gencin psikolojik dayanıklılığı, gencin çocukluk çağı travmaları ve gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol,

anlamlılık düzeyleri dolayısıyla aracı değişken olarak düşünülmüştür ($p < .05$). Ne var ki, çocukluk çağı travmalarının dolaylı etkisi incelendiğinde, güven aralığının “0” içermesi nedeniyle (95% *CI* [-.52, .10]), çocukluk çağı travmaları aracı değişken olarak ele alınmamış, yalnızca gencin psikolojik dayanıklılığı ile gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol aracı değişken olarak değerlendirilmiştir. Bahsedilen aracı değişken analizine ait ilk model Şekil 4’te gösterilmiştir. Modelde istatistiksel olarak anlamlı olan ilişkiler düz çizgi ile, istatistiksel olarak anlamlı olmayan ilişkiler ise kesik çizgi ile gösterilmiştir.

Şekil 4

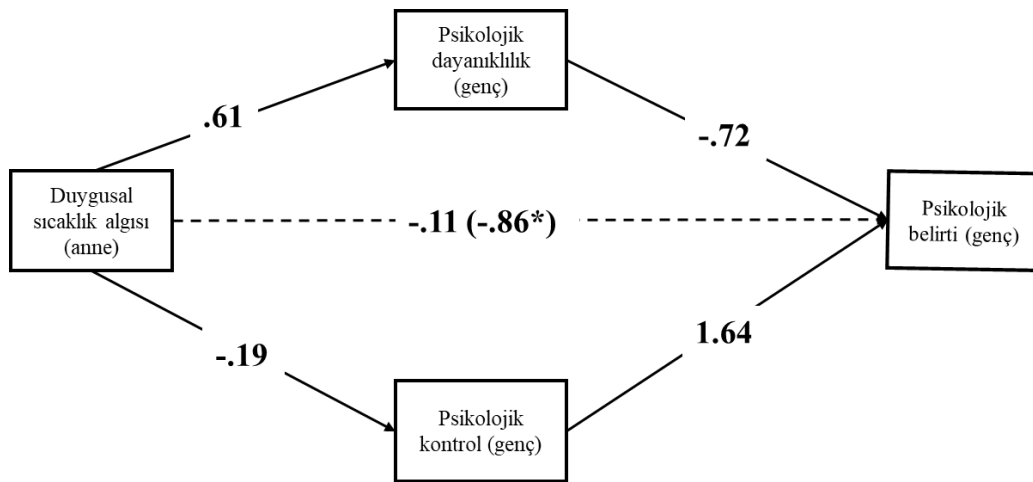
İkili Aracı Değişken Analizi İlk Aşama: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Duygusal Sıcaklığın Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisi

Buradan elde edilen bulgular doğrultusunda modelde istatistiksel olarak anlamlı çıkmayan altı aracı değişken çıkarılarak model yeniden test edilmiştir (Şekil 5).

Şekil 5

İkili Aracı Değişken Analizi İkinci Aşama: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Duygusal Sıcaklığın Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisi

Bulgular, annenin algıladığı duygusal sıcaklığın gencin psikolojik dayanıklılığı için anlamlı bir yordayıcı olduğunu, ($B = .61, p < .01$) ve gencin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik belirti düzeyi için anlamlı bir yordayıcı olduğunu ($B = -.72, p < .001$) göstermiştir. Ayrıca, annenin algıladığı duygusal sıcaklığın gencin psikolojik dayanıklılığı üzerinden, gencin psikolojik belirti düzeyi üzerinde anlamlı dolaylı etkisi ortaya çıkmıştır, ($B = -.44, 95\% CI [-.75, -.15]$).

İkili aracı değişken analizi sonucunda, annenin duygusal sıcaklık algısının gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol için anlamlı bir yordayıcı olduğunu, ($B = -.19, p < .001$) ve gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrolün gencin psikolojik belirti düzeyi için anlamlı bir yordayıcı olduğunu ($B = 1.64, p < .001$) belirtmektedir. Bunun yanı sıra, annenin algıladığı duygusal sıcaklığın gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol üzerinden, gencin psikolojik belirti düzeyi üzerinde anlamlı dolaylı etkisi ortaya çıkmıştır, ($B = -.31, 95\% CI [-.58, -.10]$).

Değişkenler birlikte analiz edildiğinde, annenin duygusal sıcaklık algısının gencin psikolojik belirti düzeyi üzerindeki doğrudan etkisi kaybolduğundan ($B = -.11$, 95% $CI [-.70, .48]$, $p > .05$) değişkenler arasında bir aracı etki görülmektedir. Bununla birlikte modelin toplam etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır ($B = -.86$, 95% $CI [-1.53, -.19]$, $p < .05$). Gencin psikolojik belirti düzeyindeki varyansın yaklaşık %28'i annenin duygusal sıcaklık algısı ile gencin psikolojik dayanıklılığı ve gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol ile açıklanmaktadır, $R^2 = .28$, $F(3, 377) = 48.89$, $p < .001$.

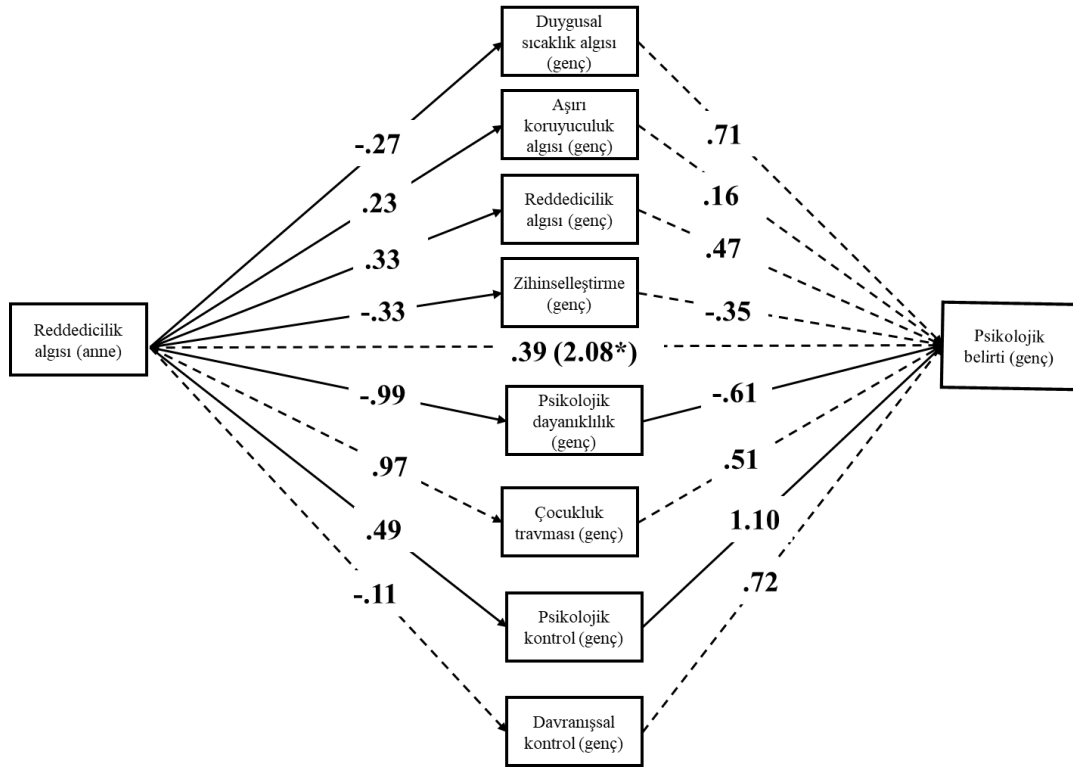
3.2.2. Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddediciliğin Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisi

Gencin annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın, annesinden algıladığı aşırı koruyuculuğun, annesinden algıladığı reddediciliğin, zihinselleştirmesinin, psikolojik dayanıklılığının, çocukluk çağı travmalarının, annesinden algıladığı psikolojik kontrolün ve annesinden algıladığı davranışsal kontrolün, annenin kendi annesinden algıladığı reddedicilik ile gencin psikolojik belirtileri arasındaki ilişkide aracı rol oynayıp oynamadığını test etmek için Coutts ve arkadaşları (2019) tarafından ikili aracı değişken (dyadic mediation) analizi için geliştirilen MEDYAD makrosu, R programında (R Core Team, 2013) 5000 yeniden örnekleme bir önyükleme prosedürü ile kullanılmıştır. Bahsedilen aracı ilişkinin test edilmesi için Coutts ve arkadaşları tarafından önerilen Model 8 (2019) kullanılmıştır.

Yapılan ikili aracı değişken analizi sonucunda, annenin reddedicilik algısının gencin psikolojik belirti düzeyi üzerindeki etkisinde gencin psikolojik dayanıklılığı, gencin çocukluk çağı travmaları ve gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol, anlamlılık düzeyleri dolayısıyla aracı değişken olarak düşünülmüştür ($p < .05$). Ne var ki, gencin çocukluk çağı travmalarının dolaylı etkisi incelendiğinde, güven aralığının “0” içermesi nedeniyle (95% $CI [-.21, 1.27]$) çocukluk çağı travmaları aracı değişken olarak ele alınmamış, yalnızca gencin psikolojik dayanıklılığı ile gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol aracı değişken olarak değerlendirilmiştir. Bahsedilen model Şekil 6’da gösterilmiştir. Modelde istatistiksel olarak anlamlı olan ilişkiler düz çizgi ile, istatistiksel olarak anlamlı olmayan ilişkiler ise kesik çizgi ile gösterilmiştir.

Şekil 6

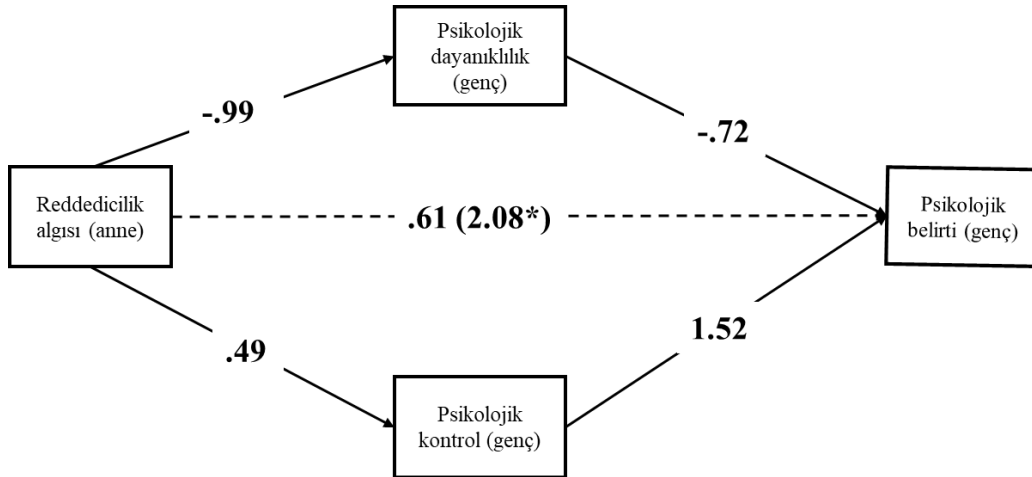
İkili Aracı Değişken Analizi İlk Aşama: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddediciliğin Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisi

Buradan elde edilen bulgular doğrultusunda modelde istatistiksel olarak anlamlı çıkmayan altı aracı değişken çıkarılarak model yeniden test edilmiştir (Şekil 7).

Şekil 7

İkili Aracı Değişken Analizi İkinci Aşama: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Reddediciliğin Genç Psikolojik Belirtilerine Etkisi

Bulgular, annenin algıladığı reddediciliğin gencin psikolojik dayanıklılığı için anlamlı bir yordayıcı olduğunu, ($B = -0.99$, $p < .001$) ve gencin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik belirti düzeyi için anlamlı bir yordayıcı olduğunu ($B = -0.72$, $p < .001$) göstermiştir. Ayrıca, annenin algıladığı reddediciliğin gencin psikolojik dayanıklılığı üzerinden, gencin psikolojik belirti düzeyi üzerinde anlamlı dolaylı etkisi ortaya çıkmıştır, ($B = 0.61$, 95% CI [0.23, 1.29]).

Sonuçlar ayrıca, annenin reddedicilik algısının gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol için anlamlı bir yordayıcı olduğunu, ($B = 0.49$, $p < .001$) ve gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrolün gencin psikolojik belirti düzeyi için anlamlı bir yordayıcı olduğunu ($B = 1.52$, $p < .001$) belirtmektedir. Bunun yanı sıra, annenin algıladığı reddediciliğin gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol üzerinden, gencin psikolojik belirti düzeyi üzerinde anlamlı dolaylı etkisi ortaya çıkmıştır, ($B = 0.61$, 95% CI [0.28, 1.33]).

Değişkenler birlikte analiz edildiğinde, annenin reddedicilik algısının gencin psikolojik belirti düzeyi üzerindeki doğrudan etkisi kaybolduğundan ($B = .61$, 95% $CI [-.36, 1.57]$, $p > .05$), değişkenler arasında bir aracı etki görülmektedir. Bununla birlikte modelin toplam etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır ($B = 2.08$, 95% $CI [1.03, 3.13]$, $p < .001$). Gencin psikolojik belirti düzeyindeki varyansın yaklaşık %28'i annenin reddedicilik algısı ve gencin psikolojik dayanıklılığı, gencin çocukluk çağı travmaları ve gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol ile açıklanmaktadır, $R^2 = .28$, $F(3, 377) = 49.53$, $p < .001$.

3.2.3. Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuğun Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisi

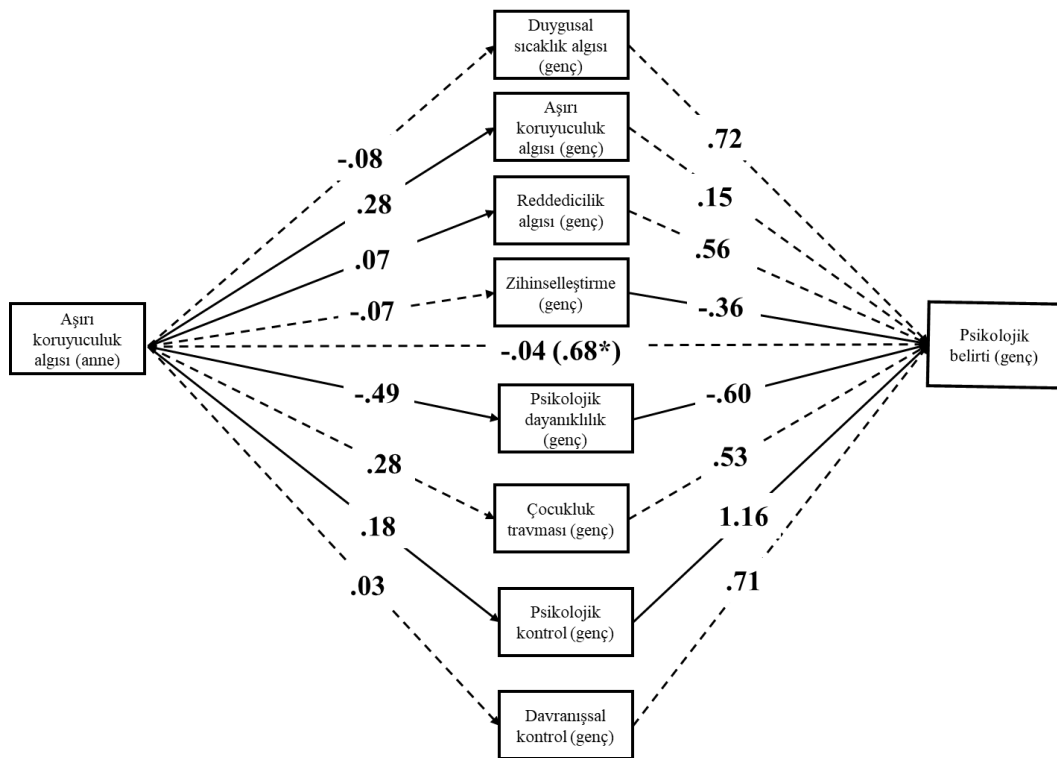
Gencin annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın, annesinden algıladığı aşırı koruyuculuğun, annesinden algıladığı reddediciliğin, zihinselleştirmesinin, psikolojik dayanıklılığının, çocukluk çağı travmalarının, annesinden algıladığı psikolojik kontrolün ve annesinden algıladığı davranışsal kontrolün, annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk ile gencin psikolojik belirtileri arasındaki ilişkide aracı rol oynayıp oynamadığını test etmek için Coutts ve arkadaşları (2019) tarafından ikili aracı değişken (dyadic mediation) analizi için geliştirilen MEDYAD makrosu, R programında (R Core Team, 2013) 5000 yeniden örnekleme bir önyükleme prosedürü ile kullanılmıştır. Bahsedilen aracı ilişkinin test edilmesi için Coutts ve arkadaşları tarafından önerilen Model 8 (2019) kullanılmıştır.

Yapılan ikili aracı değişken analizi sonucunda, annenin aşırı koruyuculuk algısının hem gencin psikolojik dayanıklılığı, gencin çocukluk çağı travmaları ve gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol, anlamlılık düzeyleri dolayısıyla aracı değişken olarak düşünülmüştür ($p < .05$). Ne var ki, çocukluk çağı travmalarının dolaylı etkisi incelendiğinde, güven aralığının "0" içermesi nedeniyle (95% $CI [-.06, .42]$), çocukluk çağı travmaları aracı değişken olarak ele alınmamış, yalnızca gencin psikolojik dayanıklılığı ile gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol aracı değişken olarak değerlendirilmiştir. Bahsedilen model Şekil 8'de gösterilmiştir. Modelde istatistiksel

olarak anlamlı olan ilişkiler düz çizgi ile, istatistiksel olarak anlamlı olmayan ilişkiler ise kesik çizgi ile gösterilmiştir.

Şekil 8

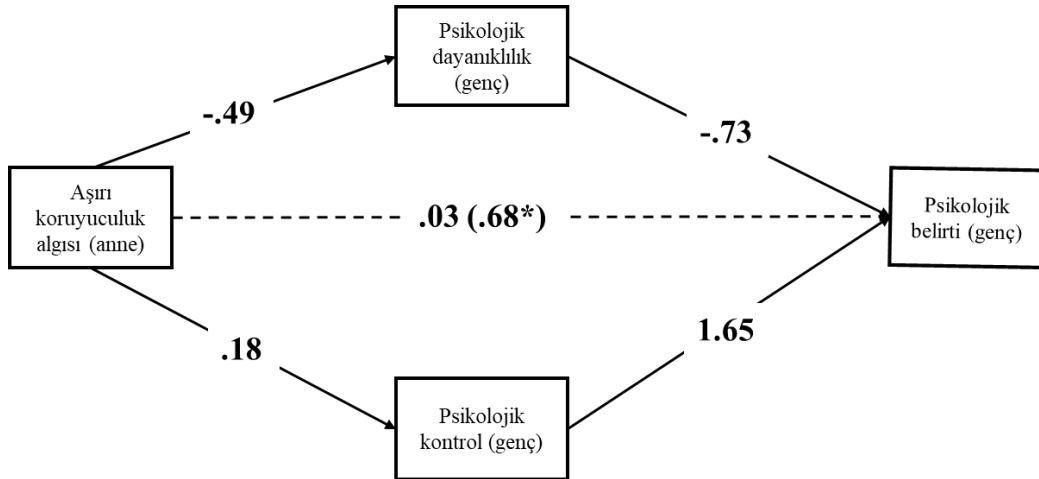
İkili Aracı Değişken Analizi İlk Aşama: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuğun Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisi

Buradan elde edilen bulgular doğrultusunda modelde istatistiksel olarak anlamlı çıkmayan altı aracı değişken çıkarılarak model yeniden test edilmiştir (Şekil 9).

Şekil 9

İkili Aracı Değişken Analizi İkinci Aşama: Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Aşırı Koruyuculuğun Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisi

Bulgular, annenin algıladığı aşırı koruyuculuğun gencin psikolojik dayanıklılığı için anlamlı bir yordayıcı olduğunu, ($B = -.49, p < .01$) ve gencin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik belirti düzeyi için anlamlı bir yordayıcı olduğunu ($B = -.73, p < .001$) göstermiştir. Ayrıca, annenin algıladığı aşırı koruyuculuğun gencin psikolojik dayanıklılığı üzerinden, gencin psikolojik belirti düzeyi üzerinde anlamlı dolaylı etkisi ortaya çıkmıştır, ($B = .35, 95\% CI [.09, .66]$).

Diğer yandan sonuçlar, annenin aşırı koruyuculuk algısının gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol için anlamlı bir yordayıcı olduğunu, ($B = .18, p < .001$) ve gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrolün gencin psikolojik belirti düzeyi için anlamlı bir yordayıcı olduğunu ($B = 1.65, p < .001$) belirtmektedir. Bunun yanı sıra, annenin algıladığı aşırı koruyuculuğun gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol üzerinden, gencin psikolojik belirti düzeyi üzerinde anlamlı dolaylı etkisi ortaya çıkmıştır, ($B = .30, 95\% CI [.11, .54]$).

Değişkenler birlikte analiz edildiğinde, annenin aşırı koruyuculuk algısının gencin psikolojik belirti düzeyi üzerindeki doğrudan etkisi kaybolduğundan ($B = .03, 95\% CI [-$

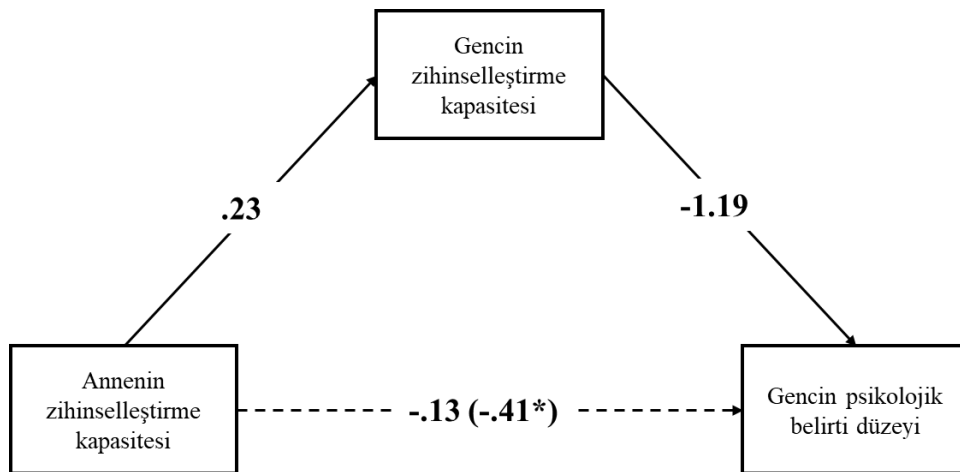
.52, .57], $p > .05$), değişkenler arasında bir aracı etki görölmektedir. Bununla birlikte modelin toplam etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır ($B = .68$, 95% CI [.06, 1.30], $p < .05$). Gencin psikolojik belirti düzeyindeki varyansın yaklaşık %28'i annenin aşırı koruyuculuk algısı ve gencin psikolojik dayanıklılığı, gencin çocukluk çağı travmaları ve gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol ile açıklanmaktadır, $R^2 = .28$, $F(3, 377) = 48.85$, $p < .001$.

3.2.4. Annenin Zihinselleştirme Kapasitesinin Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisinde Gencin Zihinselleştirme Kapasitesinin Aracı Etkisi

Gencin zihinselleştirme kapasitelerinin, annenin zihinselleştirme kapasiteleri ile gencin psikolojik belirtileri arasındaki ilişkide aracı rol oynayıp oynamadığını test etmek için Coutts ve arkadaşları (2019) tarafından ikili aracı değişken (dyadic mediation) analizi için geliştirilen MEDYAD makrosu, R programında (R Core Team, 2013) 5000 yeniden örnekleme bir önyükleme prosedürü ile kullanılmıştır. Bahsedilen aracı ilişkinin test edilmesi için Coutts ve arkadaşları tarafından önerilen Model 8 (2019) kullanılmıştır. Test edilen ikili aracı değişken analizi modeli Şekil 10'da gösterilmiştir.

Şekil 10

Annenin Zihinselleştirme Kapasitelerinin Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisinde Gencin Zihinselleştirme Kapasitelerinin Aracı Etkisi

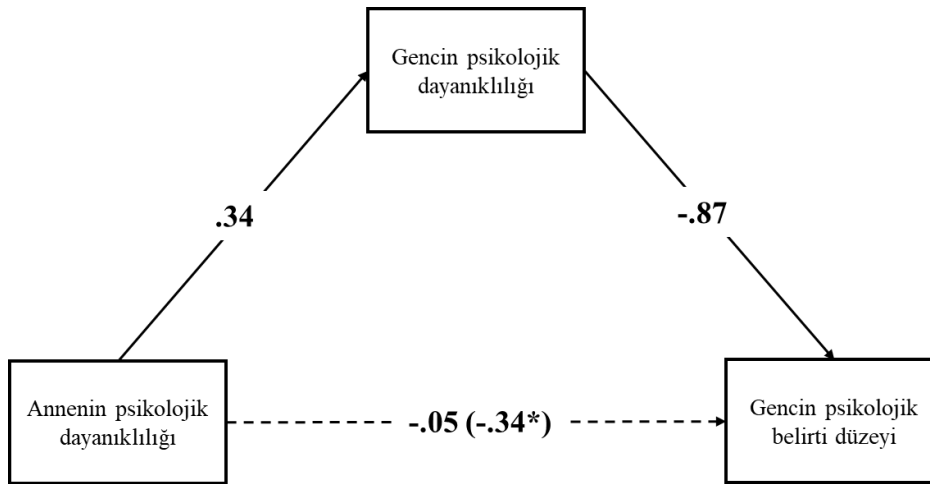
Bulgular, annenin zihinselleştirme kapasitelerinin gencin zihinselleştirme kapasitesi için anlamlı bir yordayıcı olduğunu, ($B = .23, p < .001$) ve gencin zihinselleştirme kapasitesinin gencin psikolojik belirti düzeyi için anlamlı bir yordayıcı olduğunu ($B = -1.19, p < .001$) göstermiştir. Ayrıca, annenin zihinselleştirme kapasitesinin gencin psikolojik belirti düzeyi üzerinde anlamlı dolaylı etkisi ortaya çıkmıştır, ($B = -.27, 95\% CI [-.43, -.15]$). Değişkenler birlikte analiz edildiğinde, annenin zihinselleştirme kapasitesinin gencin psikolojik belirti düzeyi üzerindeki doğrudan etkisi kaybolduğundan ($B = -.13, 95\% CI [-.48, .21], p > .05$), değişkenler arasında bir aracı etki görülmektedir. Bununla birlikte modelin toplam etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır ($B = -.41, 95\% CI [-.76, -.05], p < .05$). Gencin psikolojik belirti düzeyindeki varyansın yaklaşık %11'i annenin zihinselleştirme kapasitesi ve gencin zihinselleştirme kapasitesi ile açıklanmaktadır, $R^2 = .11, F(2, 378) = 22.20, p < .001$.

3.2.5. Annenin Psikolojik Dayanıklılığının Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisinde Gencin Psikolojik Dayanıklılığının Aracı Etkisi

Gencin psikolojik dayanıklılığının, annenin psikolojik dayanıklılığı ile gencin psikolojik belirtileri arasındaki ilişkide aracı rol oynayıp oynamadığını test etmek için Coutts ve arkadaşları (2019) tarafından ikili aracı değişken (dyadic mediation) analizi için geliştirilen MEDYAD makrosu, R programında (R Core Team, 2013) 5000 yeniden örnekleme bir önyükleme prosedürü ile kullanılmıştır. Bahsedilen aracı ilişkinin test edilmesi için Coutts ve arkadaşları tarafından önerilen Model 8 (2019) kullanılmıştır. Test edilen ikili aracı değişken analizi modeli Şekil 11'de gösterilmiştir.

Şekil 11

Annenin Psikolojik Dayanıklılığının Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisinde Gencin Psikolojik Dayanıklılığının Aracı Etkisi

Bulgular, annenin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik dayanıklılığı için anlamlı bir yordayıcı olduğunu, ($B = .34, p < .001$) ve gencin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik belirti düzeyi için anlamlı bir yordayıcı olduğunu ($B = -.87, p < .001$) göstermiştir. Ayrıca, annenin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik belirti düzeyi üzerinde anlamlı dolaylı etkisi ortaya çıkmıştır ($B = -.29, 95\% CI [-.40, -.19]$). Değişkenler birlikte analiz edildiğinde, annenin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik belirti düzeyi üzerindeki doğrudan etkisi kaybolduğundan ($B = -.05, 95\% CI [-.22, .12], p > .05$), değişkenler arasında bir aracı etki görülmektedir. Bununla birlikte modelin toplam etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır ($B = -.34, 95\% CI [-.52, -.17], p < .001$). Gencin psikolojik belirti düzeyindeki varyansın yaklaşık %24'ü annenin psikolojik dayanıklılığı ve gencin psikolojik dayanıklılığı ile açıklanmaktadır $R^2 = .24, F(2, 378) = 58.59, p < .001$.

4. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu çalışmada, annenin kendi annesinden algıladığı ebeveynlik tutumunun, annenin zihinselleştirme kapasitesinin ve annenin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik belirtilerine etkisinde çeşitli aracı değişkenlerin rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Arnett (2004), beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin ebeveynlerine çocukluk ve ergenlik dönemlerindeki gibi bağımlı olmadıklarını, diğer yandan bu dönemde ebeveynlerle tam bir ayrışmanın yaşanmadığını ve yetişkin sorumluluklarının tamamen alınmadığını ifade etmiştir. Bu çalışma, gençlerin pek çok değişime açık oldukları bu dönemde etkisi olduğu düşünülen algılanan ebeveynlik tutumu, zihinselleştirme kapasitesi, psikolojik dayanıklılık ve çocukluk çağı deneyimlerine odaklanmıştır. Bu çalışma ayrıca, önceki çalışmalarda da belirtilen ebeveynlik tutumunun nesiller arası aktarımının (Scaramella vd., 2008) üniversite öğrencileri üzerindeki etkilerini incelemeyi hedeflemiştir.

Bu çalışmanın amacı doğrultusunda ilk olarak, çalışma değişkenleri arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. Daha sonra, annenin kendi annesinden algıladığı üç farklı ebeveynlik tutumunun gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin annesinden algıladığı üç farklı ebeveynlik tutumunun, zihinselleştirme kapasitesinin, psikolojik dayanıklılığının ve çocukluk çağı deneyimlerinin aracı rolü değerlendirilmiştir. Belirtilen ilişkideki aracı değişkenlerin rolleri, üç farklı model üzerinde sınanmıştır. Ardından, annenin zihinselleştirme kapasitesinin gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin zihinselleştirme kapasitesinin aracı rolünü değerlendirmek amacıyla bir model sınaması yapılmıştır. Son olarak, annenin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin psikolojik dayanıklılığının aracı rolü, yine bir model üzerinde sınanarak değerlendirilmiştir. Bu bölümde, bahsedilen incelemeler ve model sınamalarıyla elde edilen bulgular mevcut alan yazın ile değerlendirilmiştir. Bu

bölümde son olarak, çalışmanın sınırlılıklarına, çalışmadan elde edilen bulguların klinik doğrularına ve sonraki çalışmalar için önerilere yer verilmiştir.

4.1. ÇALIŞMA DEĞİŞKENLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1.1. Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Ebeveynlik Tutumu ile Diğer Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Bu çalışmada öncelikle çalışma değişkenleri arasındaki ilişkilerin ortaya konması hedeflenmiş, çalışmanın amaçları doğrultusunda annenin kendi annesinden algıladığı ebeveynlik tutumunun gence ait çalışma değişkenleriyle ilişkisine öncelik verilmiştir. Bulgular, annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın gencin anneden algıladığı duygusal sıcaklık ile pozitif yönde ilişkili olduğunu ve bu ilişkinin literatürle uyumlu bir şekilde beklenen yönde olduğunu göstermektedir (Capaldi vd., 2003; Lundberg vd., 2000; Savelieva vd., 2019). Annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın ayrıca gencin annesinden algıladığı reddedicilik ve psikolojik kontrol ile gencin çocukluk çağı travmaları ve psikolojik belirtileri ile negatif yönde, gencin psikolojik dayanıklılığı ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Alan yazındaki çalışmalar bu bulgulara benzer nitelikte olmakla birlikte (Brennan vd., 2003; Herman ve McHale, 1993; Lau ve Cheung, 1987; Rohner vd., 2005; Rohner ve Rohner, 1981; Weissmann wind ve Silvern, 1994) mevcut çalışma, anneye ait bir unsur (annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklık) ile gence ait unsurlar (reddedicilik ve psikolojik kontrol algısı, çocukluk çağı travmaları ve psikolojik belirtiler) arasındaki ilişkiyi göstererek diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Bu çalışmada duygusal sıcaklık ile reddedicilik arasında ilişki bulunmasını Rohner ve arkadaşlarının (2005) ebeveyn kabul ve reddini aynı düzlemde ele almaları destekliyor olsa da, daha yakın zamandaki bir çalışma ebeveyn sıcaklığı ile red boyutlarının aynı alana ait olmadığını belirtmiştir (Sarıtaş vd., 2013). Yine de, Sarıtaş ve arkadaşlarının (2013) çalışmasında ebeveynlik tutumuna ait bu iki boyutun, anne ve ergenin duygu düzenlemeleri arasında aracı değişken olarak ele alınmış olmasına karşın, mevcut

çalışmada sıcaklık ile red boyutları arasındaki ilişkiye doğrudan bakılmış olmasının bulgular arasındaki farka neden olmuş olabileceği düşünülmektedir. Diğer yandan Rork ve Morris (2008), bu çalışmadaki bulgunun aksine, ebeveyn sıcaklığı ile çocuklardaki kaygı arasında ilişki bulamamışlardır. Mevcut çalışmada annenin kendi annesinden algıladığı sıcaklık ile gencin sadece kaygısı değil, kaygısını da kapsayan genel psikolojik belirtileri arasındaki ilişkinin araştırılmış olması, ayrıca çalışmaya çocukların değil beliren yetişkinlik dönemindeki gençlerin dahil edilmiş olması, iki çalışma arasındaki farkı ortaya koyarak bulgular arasındaki uyumsuzluk hakkında fikir vermektedir.

Bu çalışmada, annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuğun gencin annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Önceki çalışmalar da benzer şekilde aşırı koruyuculuğun nesiller arası aktarımını göstermiş (Lundberg vd., 2000; Tanaka vd., 2009; Yan vd., 2016), fakat mevcut çalışmada anneden gence aktarımı araştırılan bu ebeveynlik özelliği bazı çalışmalarda baba ile ön plana çıkmış, (örn.; Tanaka vd., 2009) bazılarında ise doğrudan baba üzerinden araştırılmıştır (örn.; Yan vd., 2016). Araştırma bulguları ayrıca, annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk ile gencin annesinden algıladığı reddedicilik, psikolojik kontrol, gencin çocukluk çağı travmaları ve psikolojik belirtileri arasında pozitif yönde, gencin psikolojik dayanıklılığı ile ise negatif yönde anlamlı ilişki olduğunu göstererek önceki çalışmalarla paralel sonuçlar ortaya koymuştur (Hasui vd., 2009; Mills vd., 2007; Newell, 1934; Parker, 1983; Rork ve Morris, 2008; Thomasgard ve Metz, 1993).

Mevcut çalışmada, annenin kendi annesinden algıladığı reddediciliğin gencin kendi annesinden algıladığı reddedicilikle pozitif yönde ilişkili olduğu gösterilerek önceki çalışma bulgularıyla paralel sonuçlar elde edilmiştir (Berman, 1990; Francis vd., 1999; Lundberg vd., 2000; Maestripieri vd., 2007; Whitbeck vd., 1992). Bu çalışmada ayrıca, annenin kendi annesinden algıladığı reddedicilik ile gencin annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk, psikolojik kontrol, gencin çocukluk çağı travmaları ve psikolojik belirtileri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuş ve alan yazında daha önce elde edilen bulguları (Fung ve Lau, 2012; Lundberg vd., 2000; Rezaei vd., 2016) desteklemiştir. Diğer yandan bu araştırmada, annenin kendi annesinden algıladığı

reddedicilik ile gencin annesinden algıladığı duygusal sıcaklık ve gencin psikolojik dayanıklılığı arasında negatif yönde anlamlı ilişki saptanmış, bulgular önceki çalışmalarla paralellik göstermiştir (Barnow vd., 2002; Petrowski vd., 2014; Rohner vd., 2005; Sart vd., 2016).

Bu çalışmada ayrıca, annenin kendi annesinden algıladığı reddedicilik tutumu ile gencin zihinselleştirme kapasitesi arasında negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Alan yazındaki çalışmalar da benzer şekilde zihinselleştirme ile ebeveynlik tutumu arasındaki ilişkiyi göstermiş (örn.; Fonagy vd., 2018; Main, 1991; Senehi vd., 2018), fakat zihinselleştirme ile doğrudan reddedici ebeveynlik tutumuna odaklanan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Diğer yandan annelerin yansıtıcı işlevselliğinin araştırıldığı bir çalışmada, ortaya çıkan reddedici tutumun illa yansıtıcı işlevsellik eksikliğinden kaynaklanmıyor olabileceği, buradaki muhtemel çelişkinin daha fazla araştırılması gerektiği belirtilmiştir (Slade vd., 2005). Mevcut çalışma, annelerin kendi annelerinden daha az reddedicilik algılamalarının gençlerin zihinselleştirme kapasitelerinin daha fazla olmasıyla ilişkili olduğunu göstermiştir.

4.1.2. Annenin Zihinselleştirme Kapasitesi ve Psikolojik Dayanıklılığı ile Gencin Psikolojik Belirtileri Arasındaki İlişkiler

Bu çalışma, annenin zihinselleştirme kapasitesinin gencin zihinselleştirme kapasitesiyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Alan yazındaki çalışmalarda da, bu bulguyu destekler nitelikte annenin yansıtıcı işlevselliği ile çocuğun zihinselleştirmesi arasında ilişki bulunmuştur (Benbassat ve Priel, 2012; Camoirano, 2017; Ensink vd., 2015; Landy ve Menna, 2006). Burada sunulan çalışma ayrıca, annenin zihinselleştirme kapasitesinin çocuğun psikolojik belirtileriyle negatif yönde ilişkili olduğunu göstererek önceki çalışmalarla uyumlu sonuçlar elde etmiştir (Ensink vd., 2016; Esbjørn vd., 2013; Smaling vd., 2016).

Bu çalışma, annenin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik dayanıklılığı ve gencin psikolojik belirtileri ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Alan yazındaki çalışmalar bu bulguyu destekler nitelikte olup, dayanıklılığın bir nesilden diğerine aktarılan bir unsur olduğunu göstermektedir (Kazlauskas ve Zelviene, 2015; Kazlauskas

vd., 2017). Ayrıca, dayanıklılığın psikolojik belirtilerle ilişkili olduğuna dair pek çok çalışma zorlu yaşam olayları sonrasında psikopatolojik bulgulara rastlanmamasını dayanıklılıkla ilişkilendirerek (Alim vd., 2008; Norris vd., 2002; Parry vd., 2008) mevcut çalışma bulgularını desteklemiştir.

4.1.3. Gence Ait Değişkenler ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiler

Bu çalışmada ebeveyn duygusal sıcaklığının, aşırı koruyuculuğunun ve reddinin psikolojik belirtilerle ilişkili olduğu bulunmuştur. Elde edilen bulgular önceki çalışmalarla paralellik göstermektedir (İbrahim vd., 2015; Parker vd., 1995; Rohner, 2005; Yan vd., 2016). Ayrıca, gencin zihinselleştirme kapasitesi ve psikolojik dayanıklılığı ile psikolojik belirtileri arasında da ilişki saptanmış, bu bulgular alan yazındaki sonuçlarla desteklenmiştir (Bateman ve Fonagy, 2013; Bonanno, 2004; Fischer-Kern vd., 2013; Rothschild-Yakar vd., 2010).

Bu çalışmadan elde edilen bulgular, karmaşık travma olarak da adlandırılan çocukluk çağı travmalarının psikolojik belirtilerle pozitif yönde ilişkili olduğunu ortaya koymuş, önceki çalışmalardan elde edilen bulgular da bu çalışmayla uyum göstermiştir (Simon vd., 2009; Mancini vd., 1995). Ayrıca, olumsuz ebeveynlik özelliklerinden biri olarak görülen ebeveyn psikolojik kontrolünün de psikolojik belirtilerle pozitif yönde ilişkili olduğunu gösteren araştırma bulguları (Abaied ve Emond, 2013; Kline vd., 2016; Stein vd., 2001) burada sunulan çalışma tarafından desteklenmiştir.

Bu çalışmadaki değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren bulgular, anneden algılanan davranışsal kontrolün anneden algılanan duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik tutumları ile gencin psikolojik dayanıklılığı ve çocukluk çağı travmalarıyla ilişkili olmakla birlikte, gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol, gencin zihinselleştirme kapasitesi ve gencin psikolojik belirtileriyle ilişkili bulunmamıştır. Alan yazında davranışsal kontrol ile psikolojik belirtileri ilişkili bulan çalışmalardan bazıları, bu ilişkinin başka bir değişken üzerinden kuruluyor olabileceğini belirtmişlerdir (Chorpita ve Barlow, 1998; McLeod vd., 2007). Buradan hareketle, bu çalışmada da davranışsal kontrol ile psikolojik belirtiler arasında ilişki bulunmamasının, iki değişken arasındaki muhtemel bir aracı etki olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada

davranışsal kontrol ile psikolojik belirtiler arasında ilişki bulunmamasının bir diğer nedeninin ise, davranışsal kontrolün kavramsal tanımının net olarak ifade edilememesi olabileceği düşünülmektedir. Bu kavramla ilgili alan yazında çelişkili bulgular yer almaktadır. Bir yandan ebeveynleri tarafından daha fazla davranışsal kontrole maruz kalan gençlerde dışsallaştırma davranışı ve duygu düzenleyememe gibi sorunlar olduğu belirtilirken (Vazsonyi vd., 2003; Manzeske ve Stright, 2009), diğer yandan psikolojik kontrolün aksine davranışsal kontrolün olumlu bir durum olarak nitelendirildiği (Barber vd., 2005) belirtilmektedir. Bunun yanısıra Barber ve arkadaşları (2005), davranışsal kontrolün olumlu bir unsur olarak görülmesine rağmen olumsuz bir koşul olan antisosyal davranışla ilişkilendirildiğini ifade ederek bu olgunun kavramsallaştırılmasındaki tutarsızlığın altını çizmiştir.

4.2. İKİLİ ANALİZ BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu çalışmada, annenin kendi annesinden algıladığı ebeveynlik tutumlarının (duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik) gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin annesinden algıladığı farklı ebeveynlik tutumlarının (duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik), gencin zihinselleştirme becerilerinin, psikolojik dayanıklılığının ve çocukluk çağı deneyimlerinin (karmaşık travma, psikolojik kontrol ve davranışsal kontrol) aracı etkisi araştırılmıştır. Bu çalışmada yapılan ikili aracı değişken analizleri ile ayrıca, annenin zihinselleştirme becerisinin gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin zihinselleştirme becerilerinin aracı rolü ile annenin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin psikolojik dayanıklılığının aracı rolü araştırılmıştır.

Çalışmaya ait verilerin özel üniversite öğrencilerinden ve onların annelerinden elde edildiği çalışmanın bu bölümünde, yukarıda değinilen araştırma sonuçları değerlendirilmiştir.

4.2.1. Annenin Kendi Annesinden Algıladığı Duygusal Sıcaklığın, Reddediciliğin ve Aşırı Koruyuculuğun Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisi

Çalışmanın ikili analizlerinin ilk kısmında, annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin annesinden algıladığı duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk, reddedicilik, psikolojik ve davranışsal kontrol ile gencin zihinselleştirme kapasitesi, psikolojik dayanıklılığı ve çocukluk çağı travmalarının aracı rolü incelenmiştir. Yapılan ikili aracı değişken analizi sonucunda annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın, gencin psikolojik dayanıklılığı ve gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol aracılığı ile gencin psikolojik belirtilerini yordadığı görülmüştür. Alan yazındaki çalışmalar bu bulguyu desteklemekle birlikte (Chen vd., 2000; Conger ve Conger, 2002; Güngör ve Bornstein, 2010; Petrowski vd., 2014; Rohner ve Veneziano, 2001; Schofield vd., 2014; Young vd., 2013), bahsi geçen değişkenler arasında tek yönlü ilişkiler belirtmektedirler. Bununla birlikte, alan yazında annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın, gencin psikolojik dayanıklılığının ve annesinden algıladığı psikolojik kontrolün aracı rolü ile gencin psikolojik belirtilerini etkilediğine dair bir bulguya rastlanmamıştır.

Bu çalışmada elde edilen bulgu, anne-geç çocuk ilişkisinde ebeveyn kabul boyutunda ele alınan annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklık ne kadar fazla olursa, gencin psikolojik dayanıklılığının da o kadar fazla olarak psikolojik belirtilerinin bir o kadar azalacağını; diğer yandan yine annenin algıladığı duygusal sıcaklığın fazla olmasıyla birlikte gencin anneden algıladığı psikolojik kontrolün daha az olduğunu ve gencin psikolojik belirtilerinin de daha az olacağını göstermiştir.

Farber ve Siegel'in (2011) ebeveyn varlığı olarak isimlendirdikleri kavramın ebeveyn duygusal sıcaklığı ile bahsedilen olumlu ebeveynlik tutumuyla (Rohner vd., 2005) paralel bir anlam içermesi, ebeveyn varlığı gibi ebeveyn kabul boyutunda yer alan duygusal sıcaklığın da bilinçli farkındalık (mindfulness) ile benzer düzlemlerde bulunduğunu düşündürmektedir. Ebeveyn kabul boyutunda yer alan duygusal sıcaklıktaki gibi, bilinçli farkındalıkta da ilginin önemli bir belirleyici olması, daha sıcak ebeveynlerin bilinçli farkındalıklarının da yüksek olacağını düşündürmektedir.

Ayrıca bilinçli farkındalığın, psikolojik belirtilerin azalmasını sağlayan önemli bir etken olduğu da belirtilmektedir (Keng vd., 2011). Bilinçli farkındalık aynı zamanda, içinde bulunulan anı deneyimlemeye açık olmayı gerektirmekte (Kabat-Zinn, 2005), bu özelliğin psikolojik olarak dayanıklı olma unsurlarından biri olan olumlu uyum sağlama (Luthar ve Cicchetti, 2000) ile benzerliği dikkat çekmektedir. Bilinçli farkındalık ile olumlu ebeveyn özellikleri ve psikolojik dayanıklılık arasındaki bu bağlantılar göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmada elde edilen annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın gencin psikolojik dayanıklılığı aracılığı ile gencin psikolojik belirtilerini etkilediği bulgusu anlam kazanmaktadır. Kaldı ki, annenin duygusal sıcaklık algısının gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin duygusal sıcaklık algısının aracı etkisinin bulunmamış olmasında, duygusal sıcaklık ile psikolojik dayanıklılığın bilinçli farkındalık kavramında buluşuyor olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın bulguları, annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın gencin psikolojik belirtilerini etkilemesinde gencin annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın aracı rolü olmadığını göstermiştir. Bunun bir nedeni, Schofield ve arkadaşlarının (2014) çalışmasındakine benzer şekilde, annenin kendi duygusal sıcaklık algısı ile gencin duygusal sıcaklık algısı arasında, gencin psikolojik dayanıklılığı veya gencin kişisel kaynakları gibi, farklı muhtemel aracı değişkenler olması olabilir. Baumrind (1991), en etkin ebeveynlik türünün ebeveyn sıcaklığı ile kontrolünü bir arada barındırdığından bahsetmektedir. Oysaki bu çalışmada etkin ebeveynlik özelliklerinden yalnızca birinin (annenin duygusal sıcaklık algısı) gencin psikolojik belirtileri üzerine etkisinde gence ait çeşitli değişkenlerin aracı etkisi test edilmiştir. Buradaki ilişkide ebeveynin etkinliğini arttıran diğer özelliğin de modele dahil edilerek ebeveyn kontrolünün düzenleyici etkisinin araştırılmasının olumlu ebeveyn tutumunun bir bütün olarak ele alınmasını sağlayarak, psikolojik kontrolün yanı sıra, gencin duygusal sıcaklık algısının da aracı etkisinin ortaya çıkmasını sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu noktada ebeveyn kontrolünün psikolojik ve davranışsal kontrol olmak üzere farklı iki boyutta inceleniyor olması ile beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin önemli bir kısmının ebeveynlerinden fiziksel olarak ayrıştığı (Arnett, 2006) göz önünde bulundurulduğunda, davranışsal kontrolün anlamlı bir etki yaratmayacağı, spesifik olarak psikolojik kontrolün düzenleyici etkisinin araştırılmasının anlamlı olacağı akla gelmektedir.

Bu çalışmada, annenin kendi annesinden algıladığı reddediciliğin gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin annesinden algıladığı duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk, reddedicilik, psikolojik ve davranışsal kontrol ile gencin zihinselleştirme kapasitesi, psikolojik dayanıklılığı ve çocukluk çağı travmalarının aracı rolü incelenmiştir. Yapılan ikili aracı değişken analizi sonucunda annenin kendi annesinden algıladığı reddediciliğin, gencin psikolojik dayanıklılığı ve gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol aracılığı ile gencin psikolojik belirtilerini yordadığı görülmüştür. Alan yazındaki çalışmalar bu bulguları desteklemektedir (Brown ve Whiteside, 2008; Petrowski vd., 2014; Rapee, 1997; Sart vd., 2016; Young vd., 2013). Ne var ki, alan yazında annenin kendi annesinden algıladığı reddediciliğin gencin psikolojik dayanıklılığının ve annesinden algıladığı psikolojik kontrolün aracı etkisi ile gencin psikolojik belirtilerini yordadığına dair bir bulguya rastlanmamıştır. Bu çalışma, anne-genç çocuk ilişkisinde annenin kendi annesinden algıladığı reddedicilik ne kadar az olursa, gencin psikolojik dayanıklılığının da o kadar fazla olarak psikolojik belirtilerinin bir o kadar azalacağını; diğer yandan yine annenin algıladığı reddediciliğin az olmasıyla birlikte gencin anneden algıladığı psikolojik kontrolün daha az olduğunu ve böylece gencin psikolojik belirtilerinin de daha az olacağını göstermiştir.

Ebeveyn Kabul-Red Teorisi'ne (PARTheory) göre kabul boyutunda ele alınan ebeveyn sıcaklığı ile aynı düzlemde yer aldığı belirtilen ebeveyn reddediciliğinin (Rohner vd., 2005), tıpkı duygusal sıcaklıkta olduğu gibi bilinçli farkındalıkla ilişkili olduğu ve bilinçli farkındalığı daha yüksek olan annelerin daha az reddedici tutumlar sergileyeceği düşünülmüştür. Diğer yandan bilinçli farkındalık ile psikolojik dayanıklılığın tanımları arasındaki paralellik de göz önünde bulundurulduğunda, annenin reddedicilik algısının, tıpkı duygusal sıcaklık ile kurulan modelde olduğu gibi, gencin psikolojik dayanıklılığı aracılığı ile gencin psikolojik belirtilerini etkilediğinin görülmesi şaşırtıcı olmamaktadır.

İlişkiler yaklaşımının önemli boyutları arasında yer alan çeşitli etkileşim türlerinin kalitesi, anne ile çocuğun birlikte neler yaptığından ziyade nasıl yaptığının ilişkiyi güçlendiren unsurlardan biri olduğuna değinmektedir (Hinde, 1992). Anne, çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı bir şekilde yanıt verdiğinde (Ainsworth vd., 1974) veya fiziksel temastan keyif aldığında (Main ve Stadtman, 1981) anne-çocuk arasındaki ilişki, annenin duyarsız ve fiziksel temasa dirençli olduğu durumdan çok daha farklı olacaktır.

(Hinde, 1992). Bu durumda, anne reddedici bir tutum sergilediğinde, çocuğu ile arasındaki ilişkinin bundan olumsuz yönde etkileneceği ve çocuğun bu tutumdan negatif mesajlar alacağı düşünülebilir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar ilişkiler yaklaşımı ışığında düşünüldüğünde, kendi annesinden reddedici ebeveynlik tutumu algılayan annenin, kendi annesiyle kaliteli bir etkileşim kuramayacağı, ayrıca yine ilişkilerin önemli boyutlarından biri olan yakınlık (Hinde, 1992) geliştiremeyeceği, böylelikle annesiyle olan ilişkisinde olumsuz mesajların ağırlıklı olarak yer alacağı ve bu olumsuz ilişki paternini kendi çocuğuna aktaracağı düşünülmektedir. Annenin kendi annesinden algıladığı reddedicilik üzerinden geliştirdiği olumsuz ilişki paternini deneyimleyen genç ise, annesinden psikolojik kontrolü yoğun olarak algıladığında psikolojik belirtilerinin arttığı, gencin psikolojik dayanıklılığı fazla olduğunda ise psikolojik belirtilerinin azaldığı düşünülmektedir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular, beklenenin aksine, annenin kendi annesinden algıladığı reddediciliğin gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin annesinden algıladığı reddediciliğin aracı rolü olmadığını göstermiştir. Alan yazındaki çalışmalar ebeveynin ve erişkin çocuğunun reddedici ebeveynlik tutumları arasında ilişki olduğunu belirtse de (örn., Lundberg vd., 2000), bazı çalışmalar reddedici ebeveynlik tutumunun bir önceki nesilden aktarımında depresyon gibi farklı unsurların etkili olabileceğini göstermiştir (örn.; Whitbeck vd., 1992). Dolayısıyla, bu çalışmadan elde edilen sonuçta gencin reddedici ebeveynlik tutumu algısının aracı değişken olarak belirmemesi, fakat yine de annenin kendi annesinden algıladığı ebeveynlik tutumları (duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik) ile ilişkili olduğunun görülmesi, annenin ve gencin reddedicilik algıları arasında depresif duygu durum veya kaygı gibi üçüncü bir unsurun rolünün olabileceğini düşündürmektedir. Yine Whitbeck ve arkadaşlarının (1992) çalışmaları sonucunda reddedici ebeveyn tutumunun doğrudan aktarılmadığını, fakat ebeveynin reddediciliğinin bir sonraki nesilde depresif duygu durumuna yol açarak bu duygu durum üzerinden sonraki neslin reddediciliğini etkilediğini belirtmeleri, bu çalışmanın modelinin farklı şekilde test edilebileceğini de düşündürmektedir. Buradan hareketle, annenin kendi annesinden algıladığı reddediciliğin gencin psikolojik belirtileri üzerinden gencin annesinden algıladığı reddedici ebeveynlik tutumunu yorduyor olabileceği düşünülmektedir.

Rohner ve arkadaşları (2005) Ebeveyn Kabul-Red Teorisi'nin ebeveyn kabul boyutunu açıklarken farklılaşmamış reddedicilikten bahsetmektedirler. Buna göre farklılaşmamış reddedicilik, ebeveynlerin ihmalkâr, soğuk veya saldırgan olduklarına dair net davranışsal ifadelerden ziyade, bireylerin ebeveynlerinin onları gerçekten sevmediklerine veya önemsemediklerine dair inançlarına vurgu yapmaktadır. Oysaki çoğunlukla ele alınan ebeveyn reddine dair gelişimsel ve davranışsal sonuçlarla ilgili en güçlü kanıt, yine Ebeveyn Kabul-Red Teorisi'nde (Rohner vd., 2005) belirtildiği üzere, red boyutunun içinde barındırdığı dört unsurun (soğuk, düşmanca ve saldırgan, ilgisiz ve ihmalkâr ve farklılaşmamış şekilde reddedici olma) bir arada ele alınmasıyla ortaya çıkmaktadır. Buradan hareketle, bu çalışmada ele alınan ebeveyn reddine dair algının, dört unsurun tamamını iyi bir şekilde yansıtamamış olabileceği, diğer yandan reddedici ebeveynlik tutumuna dair algının daha belirli olarak kişinin ebeveyn hakkındaki inançlarına odaklanan farklılaşmamış reddedicilik üzerinden çalışılmasının daha anlamlı sonuçlar verebileceği düşünülmüştür.

Bu çalışmada ayrıca, annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuğun gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin annesinden algıladığı duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk, reddedicilik, psikolojik ve davranışsal kontrol ile gencin zihinselleştirme kapasitesi, psikolojik dayanıklılığı ve çocukluk çağı travmalarının aracı rolü incelenmiştir. Yapılan ikili aracı değişken analizi sonucunda annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuğun, gencin psikolojik dayanıklılığı ve gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrol aracılığı ile gencin psikolojik belirtilerini yordadığı görülmüştür. Alan yazındaki çalışmalar bu bulguları desteklemektedir (Bogels vd., 2001; Hasui vd., 2009; Park vd., 2014; Sun vd., 2012; Young vd. 2013). Yine de, alan yazında annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuğun gencin hem psikolojik dayanıklılığının hem de annesinden algıladığı psikolojik kontrolün aracı etkisi ile gencin psikolojik belirtilerini etkilediğine dair bir bulguya rastlanmamıştır. Anne-geç çocuk ilişkisinde annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk ne kadar az olursa, gencin psikolojik dayanıklılığının da o kadar fazla olarak psikolojik belirtilerinin bir o kadar azalacağı; diğer yandan yine annenin algıladığı aşırı koruyuculuğun az olmasıyla birlikte gencin anneden algıladığı psikolojik kontrolün daha az olduğu ve gencin psikolojik belirtilerinin de daha az olacağı bu çalışma ile gösterilmiştir.

Ebeveyn-çocuk etkileşimi ile ilgili yapılan önceki çalışmalar, ilişkilerin en önemli özelliklerinden bazılarının belirli etkileşim türlerinin oranından ziyade, farklı türlerin o ilişki içindeki sıklığına bağlı olduğunu belirtmiştir (Baumrind, 1967, 1971; Maccoby ve Martin, 1983). Benzer şekilde Hinde (1992) de ilişkiler kuramında, aynı ilişki içindeki farklı tür etkileşimlerin birbirlerini etkilediğinden bahsetmiş; sıklıkla şefkat gösteren bir annenin belli bir sayıda verdiği engelleyici komutlar ile hiç şefkat göstermeyen bir annenin aynı sayıda verdiği engelleyici komutların çocuk için aynı anlamı taşımayacağını belirtmiştir. Aşırı koruyuculuk ve psikolojik kontrol deneyimleyen çocukların maruz kaldığı engelleyici yanıtlar ile ilişkiler kuramındaki bu bakış açısı bir arada değerlendirildiğinde, annenin aşırı koruyucu tutumlarının çocuğu için farklı anlamlar yükleyebileceği düşünülmektedir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular bu doğrultuda değerlendirildiğinde, kendi annesinden engelleyici komutlar içeren aşırı koruyucu bir ebeveynlik tutumu algılayan anne, bunu çocuğuna yine engelleyici komutlar içeren psikolojik kontrol üzerinden yansıttığında (gencin algısına göre), gençte daha fazla psikolojik belirti görülmektedir. Diğer yandan, kendi annesinden engelleyici komutlar içeren aşırı koruyucu bir tutum algılayan annenin genç çocuğu psikolojik olarak dayanıklı olduğunda, psikolojik dayanıklılık genç için koruyucu bir faktör durumuna gelmekte ve bu sayede gençte daha az psikolojik belirti ortaya çıkmaktadır. Ebeveyn aşırı koruyuculuğunun alan yazında çocuklardaki olumsuz sonuçlarla ilişkilendirilmesine rağmen Young ve arkadaşları (2013), aşırı koruyucu ebeveynlik tutumu ile çocuklardaki psikolojik olumsuzluklara bağlı işlevsizlik arasında ilişki bulamamışlardır. Bu durumu aşırı koruyucu olan ebeveynlerin fazla müdahaleci tutumlarının ve kaygı yaratan durumları çocukları yerine yönetmelerinin, çocuklarda kaygıya bağlı işlev yitimi beklenen becerilerin bozulmasını kısa süreliğine engelliyor olabileceği şeklinde açıklamışlardır. Buradan hareketle, bu çalışmada elde edilmesi öngörülen gencin annesinden algıladığı aşırı koruyuculuğun, annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuk ile gencin psikolojik belirtileri arasındaki ilişkide aracı rol oynadığı varsayımının doğrulanamamış olmasında, her ne kadar olumsuz olarak algılanan bir ebeveynlik tutumu da olsa, aşırı koruyuculuğun çocuğun işlevini sürdürmesine yardımcı olan bir etkisi olabileceği düşünülmektedir. Diğer yandan Baumrind (1991) tarafından kontrol ve sosyalleştirme boyutları üzerinden açıklanan ebeveynlik tutumunun, bireyin psikolojik sağlığı (Perris, 1994; Steele ve McKinney,

2019; Weich vd, 2009) üzerindeki etkileri önceki çalışmalarda ortaya konmuştur. Bu çalışmada, annenin aşırı koruyuculuk algısının gencin aşırı koruyuculuk algısını yordadığı görülmüş, fakat aracı etkinin tamamlanması için gerekli olan diğer etki – yani gencin aşırı koruyuculuk algısının gencin psikolojik belirtilerine etkisi – anlamlı bulunmamıştır. Bu çalışmadan elde edilen bulgular, önceki çalışma bulguları ile değerlendirildiğinde ve ebeveynlik tutumunun tanımı da göz önüne alındığında, annenin ebeveynlik tutumu algısı ile gencin psikolojik belirtileri arasındaki ilişkide gencin anneden algıladığı ebeveynlik tutumunun aracı etkisinin ortaya çıkmasında, gencin sosyalleşme süreci (Baumrind, 1991), ailesinden ve arkadaşlarından algıladığı sosyal destek ve gencin kişisel kaynaklarının düzenleyici etkilerinin rolünün olabileceği düşünülmüştür.

Diğer yandan, nesne ilişkileri kuramında Winnicott'ın bahsettiği, annenin koruyucu bir çevre yaratırken çocuğa alan bırakması gerektiği tezi (Mitchell ve Black, 1995), aşırı koruyucu ebeveynlik tutumuyla uyumsuz bir yargı içermektedir. Çocuğun gelişiminin ilerleyebilmesi için gerekli olan keşifleri yapabilmesi adına annenin çocuk üzerindeki kontrolünü çocuğun fark etmemesi gerekirken (Mitchell ve Black, 1995), aşırı koruyucu ebeveynlikte olan şey tam olarak çocuğun bu kontrolcülüğü algılıyor olmasıdır. Dolayısıyla çocuk, gelişimi için ihtiyaç duyduğu alanı bulamayabilmekte ve çocukta psikolojik belirtiler ortaya çıkabilmektedir. Bu çalışmada dolaylı olarak görüldüğü kadarıyla, anne kendi annesinden aşırı koruyuculuk algıladığında, annenin kendi gelişim sürecinde farklı keşifler için ihtiyaç duyduğu alanı bulamamış olabileceği ve bu kontrolcü tutumu, beliren yetişkinlik döneminde olduğu için en rahat psikolojik olarak kontrol sağlayabileceği genç çocuğuna psikolojik kontrol olarak aktarmış olabileceği düşünülmüştür. Mevcut çalışmada, her ne kadar şekil değişirse de, yine bir çeşit ebeveyn kontrolünün nesiller arası aktarılmış olmasının, sonuçta gencin psikolojik belirtilerini etkilemiş olduğu görülmektedir. Diğer yandan gencin psikolojik olarak dayanıklı olması, kendisine gelişim sürecinde yeterince alan tanınmamış olan annenin bu deneyiminin, gencin psikolojik belirtilerini arttırmasının önüne geçiyor gibi görünmektedir.

Ebeveyn duygusal sıcaklığı, reddediciliği ve aşırı koruyuculuğu, her ne kadar tek bir ana boyut olarak ele alınmasa da, her biri ebeveynlik tutumunun önemli bir unsurunu

yansıtan boyutlardır. Dolayısıyla bu boyutların her biri için ayrı olarak test edilen modellerde, annenin kendi annesinden algıladığı ebeveynlik tutumu algılarının her birinin, gence ait aynı değişkenler (psikolojik dayanıklılık ve psikolojik kontrol) aracılığı ile gencin psikolojik belirtilerini etkilediğinin görülmesi, bahsi geçen üç ebeveynlik tutumunun birbirleri arasındaki ilişkinin gücüne işaret etmekle birlikte, ebeveynlik tutumu özelliklerinin ayrı ayrı olduğu kadar bir bütün olarak da değerlendirilebileceğini düşündürmektedir.

Bu çalışmada ebeveynlik tutumunu içeren modellerin aynı zamanda ebeveynlik tutumunun tanımında da yer alan ebeveyn kontrolünü (psikolojik ve davranışsal kontrol) aracı değişken olarak test etmiş olması ve psikolojik kontrolün önemli bir aracı etkiye sahip olduğunun görülmesinin belki de, annenin ebeveynlik tutumu ile gencin psikolojik belirtileri arasındaki ilişkide gencin ebeveynlik tutumlarının aracı etkisi olmadığı şeklinde yorumlanmasından ziyade, bu iki değişken arasındaki ilişkide ebeveynlik tutumunun önemli bir boyutunun (psikolojik kontrol) (Baumrind, 1991) aracı etkisinin olduğu yönünde yorumlanabileceği düşünülmektedir.

Bowen'ın nesiller arası aile sistemleri yaklaşımında bahsedilen ebeveynden ayrışma ve üçgenleşme kavramları (Robey ve Ford Sori, 2011) düşünüldüğünde, bir önceki nesildeki ebeveynlik tutumu olumsuz olduğunda anne bunu çocuğuna yansıtmakta ve daha önce kendisine olduğu gibi çocuğunun da kendisinden ayrışmasını engellemektedir. Bunun sonucunda gencin psikolojik belirtilerinin arttığı veya azaldığı görülebilir. Bu psikolojik belirtiler de bireyin sağlıklı ve mutlu bir yetişkin olarak gelişmesini engellemekte ve ebeveyninden ayrışmamış olarak yaşamını sürdürmesine neden olmaktadır. Devamında, kendi annesinden ayrışamayan annenin de kendi çocuğuyla bu ayrışmamış ilişkiyi kuracağı, onun çocuğuna da nihayetinde psikolojik belirti olarak yansıyabileceği ve bu durumun bir kısır döngü içinde süreceği düşünülmektedir. Bu çalışmada aslında bu döngüyü kıran şeyin gencin psikolojik dayanıklılığı olduğu görülebilir. Annenin olumlu ebeveynlik tutumu (duygusal sıcaklık) algısı gencin psikolojik dayanıklılığını arttırmakta ve psikolojik belirtilerini azaltmaktadır. Fakat annenin kendi annesinden aşırı koruyucu ve reddedici ebeveynlik tutumları algıladığı durumda gencin psikolojik dayanıklılığı yüksekse, psikolojik belirti çıkma ihtimali yine azalmaktadır. Dolayısıyla nesiller arası aktarılan anneden

ayrışamama durumunun ve bunun etkilerinin psikolojik dayanıklılıkla kırılabileceği düşünülmüştür. Bu noktada, psikolojik dayanıklılığı artırıcı önleyici çalışmaların oldukça önemli müdahaleler olduğu düşünülebilir.

Darling ve Steinberg (1993), ebeveynlik uygulamalarının çocukların sosyalleşmelerini teşvik edici bir unsur olduğunu belirtmiştir. Diğer yandan çocuk gelişiminde ilişkisel yaklaşım, çocukların yalıtılmış birer varlık olarak değil, sosyal ilişkiler ağının bir parçası olarak görülmesi gerektiğini belirtir (Hinde, 1992). Dolayısıyla toplum içindeki ilişkiler ağında yer alan çocuğun, yaşamı boyunca kurduğu ilişkilerin temelini ebeveynlerinin kendisiyle kurduğu ilişkiden öğrendiği düşünülebilir. Bu noktada çoğunlukla birincil bakım veren ebeveynin anne olması, çocuğun ilişki kurma paternlerini öğrendiği kişi olan anneyi, çocuğun gelişimsel süreci için oldukça önemli bir unsur haline getirmektedir. Buradan hareketle, bu çalışmada çalışıldığı şekliyle gencin, annenin kendi annesine dair ebeveynlik tutumu algılarını ve gencin annesinden algıladığı psikolojik kontrolü, bir bakıma annenin kendisiyle kurduğu ilişkiden yaptığı çıkarımlarla elde ettiği ve bu çalışmanın ötesinde, anneden gence aktarılan süreçlerin, gencin kendi çocuğuyla kurduğu ilişki doğrultusunda gençten bir sonraki nesle aktarılacağı düşünülmektedir. Burada bahsedilen nesiller arası aktarımın, tıpkı 60 yıl önce yetişkin olarak nitelendirilen bireylerin endüstrileşmenin etkisiyle şu an beliren yetişkinler olarak adlandırılması gibi (Arnett, 2004), dünyadaki gelişmelerden, teknolojiden ve kültürden etkileneceği; böylelikle özellikle ebeveynlik tutumunun bir önceki nesilde var olduğu haliyle doğrudan aktarılmayabileceği, bu çalışmada da görüldüğü gibi psikolojik kontrol ve psikolojik dayanıklılık gibi çağın gereklilikleri karşısında daha sabit kalması beklenen değişkenler üzerinden, değişime uğrayarak aktarılabilir ve bu şekilde gencin psikolojik belirtilerini etkileyebileceği düşünülmektedir.

APA (2020), kültürel değerlerin aktarılmasını da bir ebeveynlik hedefi olarak sıralamakta, annenin algısal olarak deneyimlediği ebeveynlik tutumlarının gence kültürel değerlerle bir arada aktarılması beklenmektedir. Diğer yandan, özellikle beliren yetişkinlerin içinde buldukları değişimlerle ve seçeneklerle dolu gelişimsel dönem (Arnett, 2004) ve günümüz koşulları düşünüldüğünde, toplumsal kültürün aktarılmasında ebeveynlerin etkisinin azalmış olabileceği düşünülmektedir. Yine de

psikolojik kontrol, anne ve gencin fiziksel olarak yakın olmasını gerektirmediğinden, annenin çocuğuna aktarması ve genç çocuğun da bu algıyı edinmesi için elverişli bir ebeveyn kontrolü olarak düşünülebilmektedir. Böylelikle, Türk kültüründe sıklıkla yer alan söylemler de düşünüldüğünde (örneğin, “anne olunca anlarsın”), annenin kendi annesinden algıladığı ebeveynlik tutumlarının, manipülatif bir yaklaşım içeren ve bir çeşit ebeveyn kontrolü olarak ele alınan psikolojik kontrol (Barber vd., 2002) üzerinden aktarılmış olabileceği göz önünde bulundurulmaktadır.

Önceki çalışmalar, yaşanan zorluk karşısında olumlu adaptasyonun sağlanmasında sosyal çevrenin de etkili olduğundan bahsetmektedir (Davis vd., 2009). Ailenin en yakın sosyal çevrede olduğu düşünülürse (Bronfenbrenner, 1979), olumlu ve olumsuz ebeveynlik tutumlarının gencin psikolojik dayanıklılığında – yani zorlu durumlar karşısında olumlu uyum sağlamasında – etkili olması biraz daha anlam kazanmaktadır. Diğer yandan, psikolojik dayanıklılıktan bahsedebilmek için öncelikle zorlu bir olayla veya tehditle karşılaşılması gerektiği (Davis vd., 2009) ve annenin kendi annesinden algıladığı olumlu ve olumsuz ebeveynlik tutumlarının gencin psikolojik dayanıklılığını etkilediği düşünüldüğünde, gençteki dayanıklılığı ortaya çıkaran zorlu koşulun belki de annenin olumsuz ebeveynlik tutumu algısı ve bunu gence aktarma biçimi olduğu düşünülebilir. Bu zorlu durumun (annenin ebeveynlik tutumu algısı) gencin psikolojik dayanıklılığı aracılığı ile gencin psikolojik belirtilerini etkilemesinin, yani sonuç olarak gencin psikolojik belirtilerinin bu dolaylı etkiyle ortaya çıkıyor olmasının, bahsedilen durumun bir göstergesi olarak ele alınabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada görüldüğü üzere, annenin ebeveynlik tutumu algısı, gencin psikolojik belirtilerini doğrudan gencin ebeveynlik tutumu algısı üzerinden etkilememekte, gencin psikolojik dayanıklılığı ile psikolojik kontrol algısı üzerinden etkilemektedir. Bunun bir nedeni, Fraiberg ve arkadaşlarının (1975) da belirttiği gibi, annelerin kendilerinin olumsuz çocukluk deneyimlerine sahip olması ve bu olumsuz deneyimi çocuklarına yaşatmamak için çabalamaları olabileceği düşünülmektedir. Benzer şekilde, şema literatüründe aşırı telafi (Rafaeli vd., 2011) olarak belirtilen sürecin bu çalışmanın katılımcıları için de devreye girmiş olabileceği, annelerinden aşırı koruyucu ve/veya reddedici ebeveynlik tutumu algılayan annelerin kendi çocuklarına bu olumsuz tutumları telafi ederek yaklaşmış olabileceği, bu nedenle de gençlerin annelerinden

algıladıkları ebeveynlik tutumlarının annelerin ebeveynlik tutumu algıları ile gençlerin psikolojik belirtileri arasında birer aracı rol oynamamış olabileceği düşünülmüştür. Ayrıca, bu çalışmada nesiller arası aktarım üzerinden gençlerin psikolojik belirtilerine etkisi araştırılan ebeveynlik tutumlarının, yaş farkı da göz önünde bulundurulduğunda, anneler ve gençler için farklı anlamlar taşıyor olabileceği, dolayısıyla annelerin ve gençlerin aynı ebeveynlik tutumundan farklı anlamlar çıkarabiliyor olmalarından ötürü, bu aracı etkinin görülmemiş olabileceği düşünülmektedir.

Alan yazında belirtilen gencin zihinselleştirme kapasitesinin anneden aktarımına dair bulgular (örn.; Rosso vd., 2015) ile ebeveynlik tutumu ile zihinselleştirme arasındaki ilişkiler (Camoirano, 2017), annenin kendi annesinden algıladığı ebeveynlik tutumunun gencin zihinselleştirme becerilerinin aracı etkisiyle gencin psikolojik belirtilerini yordaması beklentisini doğurmuş, fakat sonuçta bu değişkenler arasında zihinselleştirmenin aracı etkisi bulunmamıştır. Şimdiye kadar yapılan çalışmalar, zihinselleştirme ile bireyin kendi bakım vereninin davranışlarıyla şekillenen bağlanma arasındaki ilişkiyi net bir şekilde göstermiştir (örn.; Jurist ve Meehan, 2009). Bu bulgular bir arada değerlendirildiğinde, zihinselleştirme aracılığı ile gencin psikolojik belirtilerini etkileyebilecek etmenin bir önceki neslin ebeveyn tutumu algısından ziyade bağlanma örüntüsü olabileceği düşünülmüştür.

Önceki çalışmalar, çocuklarına ihmalkâr yaklaşan ve istismar uygulayan anne-babaların çoğunlukla kendilerinin de benzer deneyimler yaşadıklarını göstermektedir (Banyard vd., 2003; Muller vd., 1995). Her ne kadar duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik gibi ebeveynlik tutumları ile ilişkili olsa da ihmal ve istismar gibi karmaşık travma yaşantılarının bireyler için ebeveyn tutumundan ayrıştırılan birer deneyim olarak algılanıyor olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada öngörülen annenin kendi annesinden algıladığı ebeveynlik tutumunun gencin karmaşık travma yaşantısı aracılığı ile gencin psikolojik belirtilerini etkileyeceği varsayımının doğrulanamamış olmasında, yukarıda bahsedilen fark da göz önünde bulundurularak, annenin kendi karmaşık travma yaşantılarının karıştırıcı bir değişken olarak belirmiş olabileceği düşünülmüştür. Diğer yandan, karmaşık travmanın ebeveynlik tutumundan bağımsız olarak, bireyin anne-baba dışındaki yakın çevresinden de etkilenebilir olmasının da bu unsurun bir aracı faktör olarak belirmemesinde etkili olmuş olabileceği düşünülmektedir.

Davranışsal kontrolün önemli bir ebeveyn davranışı olarak ele alınmasına (Barber vd., 1994) ve bu davranışın psikolojik belirtilerle (Vazsonyi vd., 2003) ilişkisini gösteren çalışmalar olmasına rağmen, mevcut çalışmada annenin kendi annesinden algıladığı ebeveynlik tutumlarının gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin annesinden algıladığı davranışsal kontrol aracı değişken olarak belirmemiştir. Bu durumun, davranışsal kontrolün kavramsallaştırılmasındaki belirsizlikten (Barber vd., 2005) kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. Diğer yandan, bu çalışmanın katılımcılarını beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin oluşturduğu düşünüldüğünde ve dönemin özellikleri göz önünde bulundurulduğunda (Arnett, 2004; 2006), genç yetişkinlerle yaptığı çalışmada Manzeske ve Stright'ın (2009) da belirttiği gibi, ebeveynlerden algılanan davranışsal kontrolün bu gençleri ergenlikteki kadar etkilemiyor olabileceği düşünülmüştür.

4.2.2. Annenin Zihinselleştirme Kapasitesinin Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisinde Gencin Zihinselleştirme Kapasitesinin Aracı Rolü

Annenin zihinselleştirme kapasitesinin gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin kendi zihinselleştirme kapasitesinin aracı rolü olup olmadığını araştıran bu çalışma, bu iki değişken arasında gencin zihinselleştirme kapasitesinin aracı etkisi olduğunu bulmuştur. Yapılan ikili aracı değişken analizi sonucunda, gencin zihinselleştirme kapasitesinin aracı değişken olarak analize dahil edilmesiyle annenin zihinselleştirme kapasitesinin gencin psikolojik belirtilerine doğrudan etkisi kaybolmuş, annenin zihinselleştirme kapasitesinin gencin zihinselleştirme kapasitesine etkisi ve gencin zihinselleştirme kapasitesinin gencin psikolojik belirtilerine etkisi istatistiksel olarak anlamlı sonuç vermiştir. Test edilen modelin toplam etkisi anlamlılık seviyesini korumuştur. Bulgular, önceki çalışmaları destekler niteliktedir (Bateman ve Fonagy, 2013; Ensink vd., 2016; Esbjörn vd., 2013; Rosso vd., 2015). Alan yazında yer alan bu çalışmalara rağmen, doğrudan annenin kendi zihinselleştirme kapasitesinin beliren yetişkinlik dönemindeki gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin kendi zihinselleştirme kapasitesinin aracı rolünü araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma, annenin zihinselleştirme kapasitesi ne kadar yüksek olursa gencin

zihinselleştirme kapasitesinin de o kadar yüksek olduğunu ve bu sayede gencin psikolojik belirtilerinin daha az olduğunu göstermiştir.

Allen ve arkadaşları (2013), zihinselleştirmenin zihinselleştirmeyi doğurduğu gibi zihinselleştirmemenin de zihinselleştirmemeyi doğurduğunu belirtmişlerdir. Annenin hamilelik sürecinden itibaren çocukta gelişmeye başlayan zihinselleştirme sürecine, annenin de kendi anneliğini zihinselleştirme süreci eşlik eder. Doğum sonrasında ise o ana kadar zihinsel temsiller üzerinden ilerleyen anne-çocuk ilişkisi somut bir hal alır ve anneden çocuğa aktarılan süreçler netleşir. Allen ve arkadaşlarının (2013) ifadeleri ile bu çalışmanın sonuçları bir arada değerlendirildiğinde, beliren yetişkinlik dönemindeki gencin zihinselleştirme kapasitesinin aslında anne karnındayken oluşmaya başladığı ve bu kapasitenin gelişiminde annenin psikolojik iyi oluş hali, benlik algısı ve kaygı ve korkuları ile bunları nasıl yönettiği gibi konuların da etkili olmuş olabileceği düşünülmektedir. Ne var ki, anneye ilgili olan bu süreçlerin annenin kendi zihinselleştirme kapasitesi üzerinde de etkili olmuş olacağından, annenin zihinselleştirme kapasitesinin doğrudan gencin zihinselleştirme kapasitesini etkilediği ve bunun üzerinden gencin psikolojik belirtilerini de etkilediği görülebilmektedir.

Anne-çocuk arasındaki zihinselleştirmeye dair etkileşimin anne karnında başladığı (Allen vd., 2013) düşünüldüğünde ayrıca, olumsuz çocukluk deneyimleri olan annelerin çocukları için önleyici çalışmaların hamilelik sürecindeki anneler ile yapılabileceği de akla gelmektedir. Anne karnında başlayan anne-çocuk etkileşimi, annenin olumsuz deneyimleriyle edindiği olumsuz etkileri, tıpkı olumluları olduğu gibi, çocuğa aktarabilmektedir. Fraiberg ve arkadaşlarının (1975) anaokulundaki hayalet benzetmesiyle ifade ettikleri, bebeklerin dünyaya geldikleri andan itibaren içinde buldukları ailelerin geçmişleriyle yaşıyor olmaları da bu yargıyı destekler niteliktedir.

İlişkiler kuramının (Hinde, 1992) kişiler arası ilişkiler hakkındaki değerlendirmeleri (kişinin hem kendisini hem de karşısındakini, inançları, değerleri ve toplumdaki rolleri ile değerlendirmesi), zihinselleştirme yapan bir kişinin kendisi ve karşısındaki için yapması beklenen değerlendirmelerle büyük benzerlik göstermektedir. Zihinselleştirme becerisi ve ilişki kurmadaki başarının, karşılıklı olarak birbirlerini etkileyebileceği düşünülmüştür. Ayrıca, Ekolojik Sistem Kuramı'nda (Bronfenbrenner, 1979) bireyin yüz yüze etkileşime geçtiği en yakın ilişki çevresinde (mikrosistem) bulunan

ebeveynleri ve çoğunlukla birincil bakım veren olarak değerlendirilen anne (Hobson, 2011) ile olan ilişkilerinin yaşamda kurulan ilk ilişkiler olduğu göz önüne alındığında, kişinin yaşamında kurduğu ilk ilişkisi çoğunlukla anne ile olmaktadır. Bu sayede kişi, nasıl ilişki kurulacağı, bu ilişkilerin nasıl anlamlandırılacağı ve nasıl sürdürüleceği gibi deneyimleri ilk olarak annesiyle olan ilişkisinden edinmekte, bu durum da sonraki ilişkilerini etkilemektedir. Bu yönüyle düşünüldüğünde anne, bir çeşit yol gösterici olmakla birlikte, kişinin yaşamına yön veren önemli bir unsur halini almaktadır. İlişkiler kuramında bahsedilen ilişki kurma yöntemi ile zihinselleştirme becerisindeki paralellik düşünüldüğünde, zihinselleştirme becerisi yüksek bireylerin daha iyi ilişki kurmaları beklenmektedir. Bu çalışma sonucunda zihinselleştirmenin anneden bir sonraki nesle aktarılan bir beceri olduğu da göz önünde bulundurulduğunda, annenin hem kendi ilişkilerini, hem de çocuğunun ilişkilerini etkileyen zihinselleştirme becerisi, içinde buldukları kültürü de etkilemektedir.

Belsky ve arkadaşları (2009), ebeveynlik tutumunun nesiller arası aktarımından bahsetmişler, fakat bu tutumların hangi durumlarda nesiller arasında aktarılmadığına dair çalışmaların eksik kaldığını belirtmişlerdir. Bu çalışmada elde edilen bulgular, annenin kendi annesinden algıladığı ebeveynlik tutumlarının erişkin çocuğa aktarıldığını, dahası, annenin kendi annesinden algıladığı bazı belli tutumların gencin annesinden algıladığı farklı ebeveynlik tutumları ile de ilişkili olduğunu göstermektedir. Diğer yandan, annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklık ve aşırı koruyuculukla ilişkili olmayan, yalnızca reddedicilik ile ilişkili olan gencin zihinselleştirme kapasitesi, annenin zihinselleştirme kapasitesi ile ilişkili olarak bulunmuş, ayrıca annenin zihinselleştirme kapasitesinin gencin psikolojik belirtileri üzerinde doğrudan etkisi bulunmazken, gencin zihinselleştirme kapasitesi üzerinden gencin psikolojik belirtilerini etkilediği görülmüştür. Bu bulgular bir arada değerlendirildiğinde, gencin zihinselleştirme kapasitesinin, annenin kendi annesinden algıladığı ebeveynlik tutumunun çocuğuna aktarımını etkileyen önemli bir faktör olabileceği, bu aktarımda zihinselleştirmenin karıştırıcı bir değişken olabileceği düşünülmektedir.

Ayrıca Sharp ve Fonagy (2008) gözden geçirme çalışmalarında, annenin zihinselleştirmesindeki başarısızlığın çocuğun zihinselleştirme kapasitesinin düşmesine

neden olabileceği, bunun da çocuğun bozuk duygu düzenleme süreçleri üzerinden psikopatoloji gelişmesini etkileyebileceği sonucuna varmışlardır. Bu çalışmada ele alınan zihinselleştirme modeli, Sharp ve Fonagy'nin (2008) bahsettiği ilişkiden duygu düzenleme adımını çıkarmış, annenin zihinselleştirme kapasitesinin doğrudan gencin zihinselleştirme kapasitesi üzerinden gencin psikolojik belirtilerini etkilediğini göstermiştir.

Elde edilen bulgular önceki çalışmaların ve zihinselleştirmeye dair kuramsal çerçevenin ışığında (Allen vd., 2013; Fonagy vd., 2018) düşünüldüğünde, bireyde zihinselleştirme kapasitesinin gelişiminde annenin büyük ve önemli bir rolü olduğu sonucuna varılmıştır. Annenin buradaki rolü yalnızca kendi zihinselleştirme kapasitesini aktarmakla sınırlı kalmamakta, bu kapasitenin annedeki gelişimini etkilediği kadar çocuğundaki gelişimini de etkileyen farklı süreçler bulunmaktadır. Bu süreçlerin en önemlisi annenin çocukluk çağı yaşantıları (Allen vd., 2013), daha genel anlamıyla içinde büyüdüğü ortam olmakla birlikte, çocuğun kendinden büyük bir kardeşinin olup olmaması, çocuğun mizacı ve çocukların sosyal-bilişsel nedensellik kurmalarını sağlayan annenin çocukların davranışlarını doğru anlamlandırması (Sharp ve Fonagy, 2008) da çocuktaki zihinselleştirme kapasitesini anneye bağlı etkileyen unsurlar arasındadır. Farklı değişkenlerin etkisi göz önünde bulundurulduğunda dahi, yine de, çocuğun kendisini, karşısındakini ve çevresini bütün olarak anlamlandırmasını sağlayan zihinselleştirme becerisinin – tıpkı anne kuşun yavrusunu beslemesinde olduğu gibi – annenin birikiminde işlenerek çocuğa aktarılmasının, çocuğun bu kapasiteyi edinmesi ve geliştirmesinde en önemli adım olduğu söylenebilir. Bu çalışmada annenin zihinselleştirme kapasitesinin doğrudan gencin zihinselleştirme kapasitesi üzerinden gencin psikolojik belirtilerini etkilediğinin görülmesi de, annenin zihinselleştirme sürecini başlatan en önemli unsur olduğunun bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Zihinselleştirme ile ilgili kapsamlı bir gözden geçirme çalışması yapan Camoirano (2017), annenin kendi zihinselleştirme kapasitesi ile çocuğunun zihinselleştirme kapasitesinin anne-çocuk ilişkisinin niteliğine ve çocuğun psikolojik gelişimine katkılarıyla ilgili çalışmaların yetersiz olduğunu belirtmiştir. Burada sunulan çalışmanın, annenin zihinselleştirme becerisinin gencin psikolojik belirtilerini gencin

kendi zihinselleştirme kapasitesi aracılığı ile yordadığını ortaya koyarak bu alandaki belirsizliğin giderilmesine katkı sağladığı düşünülmektedir.

4.2.3. Annenin Psikolojik Dayanıklılığının Gencin Psikolojik Belirtilerine Etkisinde Gencin Psikolojik Dayanıklılığının Aracı Rolü

Bu çalışma son olarak, annenin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin kendi psikolojik dayanıklılığının aracı rolü olduğunu ortaya koymuştur. Yapılan ikili aracı değişken analizi sonucunda, gencin psikolojik dayanıklılığının aracı değişken olarak analize dahil edilmesiyle annenin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik belirtilerine doğrudan etkisi kaybolmuş, annenin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik dayanıklılığına etkisi ve gencin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik belirtilerine etkisi istatistiksel olarak anlamlı sonuç vermiştir. Test edilen modelin toplam etkisi anlamlılık seviyesini korumuştur. Bulgular, önceki çalışmaları destekler niteliktedir (Alim vd., 2008; Kazlauskas ve Zelviene, 2015; Kazlauskas vd., 2017; Norris vd., 2002; Parry vd., 2008). Alan yazında yer alan bu çalışmalara rağmen, doğrudan annenin kendi psikolojik dayanıklılığının beliren yetişkinlik dönemindeki gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin kendi psikolojik dayanıklılığının aracı rolünü araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma, annenin psikolojik dayanıklılığının yüksek olmasının gencin psikolojik dayanıklılığını da arttırdığını ve bu sayede gencin psikolojik belirtilerinin daha az olmasını sağladığını göstermiştir.

Psikolojik olarak daha dayanıklı olan bireylerin daha esnek olan ve kaynakları daha iyi kullanan (Friborg vd., 2003), ayrıca olumlu öz-imgeleri olan iyimser bireyler (Cederblad, 1996; Blum, 1998) olduğu belirtilmiştir. Anneden gence nesiller arasında aktarılan psikolojik dayanıklılığın, aslında bahsedilen bu özelliklerin aktarımıyla ilerlediği düşünülebilir. Bu olumlu kişilik özelliklerinin aktarımının, aynı zamanda aile bireylerinin desteği ile de pekiştiği (Kringlen, 1990) düşünüldüğünde, psikolojik dayanıklılığın anneden hem doğrudan dayanıklılık olarak, hem de ebeveyn tutumları üzerinden aktarılıyor olması daha anlamlı hale gelmektedir. Diğer yandan dayanıklılığın bir kişilik özelliği olmaktan ziyade sonradan öğrenilebilen bir özellik olduğunu belirten

çalışmalar (Beardslee ve Podorefsky, 1988), mevcut çalışma sonuçları ile birlikte ele alındığında, dayanıklılığın yalnızca annenin dayanıklılığı üzerinden değil, aynı zamanda annenin kendi annesinden algıladığı ebeveynlik tutumları üzerinden de aktarılıyor olması, psikolojik dayanıklılığın değişmez bir kişilik özelliği olmaktan çok, sonradan öğrenilebilen ve başta aile olmak üzere sosyal destek faktörleri ile desteklenebilen bir özellik olduğu kanaatini güçlendirmektedir. Ayrıca, alan yazında dayanıklılığın koruyucu bir faktör olarak ele alınması (Hobfoll, 1989; Luthar vd., 2000; Norris vd., 2008), anneden aktarılan bu özelliğin gençlerde psikolojik belirtilerin ortaya çıkmasında önemli bir koruyucu faktör olarak görülebileceğini düşündürmektedir.

4.3. ÇALIŞMANIN SINIRLILIKLARI

Bu çalışma, yalnızca annelerin kendi annelerinden algıladıkları ebeveynlik tutumunun gençlerle ilgili farklı unsurlar üzerinden gencin psikolojik belirtileri üzerindeki etkilerini ele almış, gençlerin babalarından algıladıkları ebeveynlik tutumlarına, annelerin babalarından algıladıkları ebeveynlik tutumlarına ya da çalışmaya dahil olan gençlerin babalarının kendi ebeveynlerinden algıladıkları ebeveynlik tutumlarının etkilerine yer verilmemiştir. Benzer şekilde, zihinselleştirme kapasitesinin ve psikolojik dayanıklılığın aktarımında da yine baba ile değil, anne ile çalışılmıştır. Önceki çalışmalar her ne kadar annenin ebeveynlik tutumunun babadan daha fazla model alındığını (Whitbeck vd., 1992) belirtse ve çocuktaki zihinselleştirme gelişiminin annenin zihinselleştirme kapasitesiyle ilişkisine (Rosso vd., 2015) odaklansa da, babanın ebeveynlik tutumunun, zihinselleştirme kapasitesinin ve psikolojik dayanıklılığının sonraki nesle aktarımına ve sonraki nesilde hangi unsurları eklediğine dair daha çok çalışmaya ihtiyaç vardır.

Bu çalışmada ayrıca, çalışmadaki değişkenlerin kadın ve erkek üniversite öğrencileri arasında bir farkının olup olmadığına bakılmamıştır. Cinsiyet farkı bu çalışmanın amaçlarının dışında olsa da gelecek çalışmalarda ebeveynlik tutumunun nesiller arası aktarımında aracı faktörler araştırılırken cinsiyet farkına dair sonuçlar edinilmesi, bu aktarımdaki sürecin daha net anlaşılmasını sağlayacaktır. Benzer şekilde zihinselleştirmenin ve psikolojik dayanıklılığın sonraki nesle aktarımında da cinsiyet farklarına dair sonuçlar edinilmesi süreçlerin belirginleşmesine yardımcı olacaktır.

Burada sunulan çalışma, İstanbul'daki özel üniversitelere devam eden öğrencilerle yapılmış, İstanbul dışında okuyan, herhangi bir devlet üniversitesinde okuyan veya üniversite öğrencisi olmayan bireyler çalışmaya dahil edilmemiştir. Ne var ki, çalışma evrenini kapsayan beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin demografik bilgileri çeşitlilik gösterdiğinden (Arnett, 2000a) çalışmanın yalnızca üniversite öğrencileriyle yapılmış olması çalışmanın bir sınırlılığı olarak görülebilir. Buradan hareketle, çalışma evreni genişletilerek ileriki çalışmalarda özel ve devlet olmak üzere hem üniversite öğrencilerinin hem de öğrenci olmayan beliren yetişkinlerin dahil edilmesi, kuşkusuz çalışmayı daha zengin kılacaktır.

Mevcut çalışma yalnızca araştırmaya katılmaya gönüllü olan bireyler ve onların anneleriyle yapılmıştır. Dolayısıyla çalışmaya katılmayı çeşitli sebeplerden dolayı tercih etmeyen grubun demografik özellikleri ve çocukluk çağı yaşantılarını da içeren çeşitli özellikleri bu çalışmada yeterince yansıtılamamış olabilir. Diğer yandan çalışmada kullanılan ölçek formlarının araştırmacı gözetiminde doldurulmamış olması, katılımcıların formları yanlarında götürüp doldurduktan sonra araştırmacıya teslim etmiş olması – elde edilen yanıtlarda bu şekilde bir bulguya rastlanmamış olmasına rağmen – ölçeklerin belli bir yanlılıkla yanıtlanmış olabileceği ihtimalini göz önünde bulundurmaya gerektirmektedir. Ayrıca, çalışma sırasında sıra etkisinden kaynaklanabilecek yanlılıkların en aza indirgenmesi için ölçek formlarının farklı sıralı paketler halinde katılımcılara ulaştırılmış olmasına rağmen toplam madde sayısının fazlalığı, katılımcıların ölçekleri yanıtlarken yorulmalarına, sıkılmalarına ve dikkatlerinin dağılmasına sebep olmuş olabilir.

Önceki çalışmalar ebeveynlik tutumu ile çoğunlukla kaygı (örn., Mousavi vd., 2016; Young vd., 2013), depresyon (örn., Randolph ve Dykman, 1998), TSSB (örn., Williamson vd., 2017), yeme bozukluğu (örn., Enten ve Golan, 2009; Lobera vd., 2011) gibi belli psikolojik bozukluklar veya belirtiler arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Burada sunulan çalışmada, ebeveynlik tutumunun, zihinselleştirmenin ve psikolojik dayanıklılığın aracı değişkenler etkisi ile kaygı, depresyon, somatizasyon, hostilite ve olumsuz benliği içeren daha genel psikolojik belirtiler üzerine etkisi değerlendirilmiştir. Burada sınanan modellerin, önceki çalışmalarda olduğu gibi, bahsi geçen bozukluklar veya bu bozukluklara ait belirtiler için tek tek analiz edilmesi halinde gencin algıladığı

ebeveynlik tutumlarının da aracı etkisinin olabileceği düşünülmüştür. Ebeveynlik tutumunun nesiller arası aktarımını araştıran daha sonraki çalışmaların spesifik psikolojik belirtiler üzerine odaklanmalarının daha net sonuçlar elde edilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

4.4. KLİNİK DOĞURGULAR

Bütün dünyada son altı aydır yaşanan pandemi süreci gibi beklenmedik olumsuz durumlarla ve zorlu hayat tecrübeleriyle başa çıkmada ebeveyn kabulü, zihinselleştirme ve dayanıklılık gibi faktörlerin önemli rolü bulunmaktadır (Fonagy ve Bateman, 2016; Tein vd., 2000; Zautra vd., 2010). Bu çalışma, ebeveynlerin ebeveyn tutumu algılarının ve onların belli özelliklerinin, yetişkinlik dönemine geçiş sürecindeki çocuklarını etkilediğini göstermiştir. Annelerin algıladıkları ebeveyn tutumlarının, gençlerin doğrudan ebeveyn tutumu algılarından ziyade psikolojik dayanıklılık ve psikolojik kontrol algıları gibi farklı iki önemli unsur üzerinde etkili olarak gençlerin psikolojik belirti geliştirmelerinde belirleyici olması, psikopatolojilerin ortaya çıkmasında hem aile öyküsünün hem de bu öykünün ebeveyninden çocuğa yansıtılma biçiminin etkili olabileceğini düşündürmektedir. Kaldı ki bu bulguların beliren yetişkinlik döneminde olan, kimileri ailelerinden ayrı yaşayan gençlerden elde edildiği düşünüldüğünde, annenin kendi geçmişinden getirdiği ebeveynlik tutumu örüntülerinin çocuğun yaşamının ileriki dönemlerinde dahi etkisini sürdürdüğü görülmektedir. Çalışmada ayrıca, annenin kendi ebeveynlerine dair algısındaki duygusal sıcaklığın gencin özellikleri üzerinde olumlu, annenin geçmişten getirdiği aşırı koruyuculuk ve reddedicilik tutumlarına dair algıların da olumsuz etki yarattığı ortaya çıkmıştır. Bütün bunlar bir arada değerlendirildiğinde, psikolojik belirtilerin hafifletilmesi ve psikolojik iyilik halinin korunması ile ilgili çalışmalarda bireyin geçmişine dair öykünün kapsamlı şekilde ele alınarak olumlu ve olumsuz ebeveynlik tutumlarının geniş kapsamda değerlendirilmesinin ve içinde bulunan zamandaki yaşantılarla bağdaştırılmasının öneminin altı bir kez daha çizilmiştir.

Zihinselleştirme kapasitesinin ve psikolojik dayanıklılığın anneden genç çocuğuna aktarıldığını gösteren bu çalışma, annenin zihinselleştirme kapasitesinin ve psikolojik

dayanıklılığının dolaylı yoldan gencin psikolojik belirtilerini etkilediğini göstermiştir. Özellikle pek çok değişimin aynı anda yaşandığı beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerde (Arnett, 2004) zihinselleştirme bağlamında böyle bir etkinin görülmüş olması, zihinselleştirme temelli terapilerin önemli ölçüde etkili olduğunu düşündürmektedir. Bu tip müdahalelerin yardımıyla kişi zorlandığı durumlarda çevresini ve içinde bulunduğu durumu fark ederek, koşulları gözden geçirebilir ve belli başlı durumları kabul etmesi kolaylaşabilir (Oestergaard-Hagelquist, 2017). Kişinin bu yolla kendi zihinsel süreçleriyle savaşmak yerine onları anlamlandırma yoluna gidebileceği ve ebeveynlerinden öğrendiği dayanıklılığı kendi içinde tecrübe edip onu geliştirerek zor yaşamsal tecrübelerin üstesinden gelmesinin kolaylaşacağı düşünülmektedir. Ayrıca, bu çalışmada gösterilen anneden gence aktarılan süreçlerin, bireyin yaşamında annenin etkisini ortaya koyduğu düşünüldüğünde, bahsedilen müdahalelerin yalnızca gence değil, anneyi de içerecek bir şekilde planlanması ve uygulanmasıyla daha etkili sonuçlar elde edilebileceği düşünülmüştür.

Bu çalışma, bir önceki nesildeki ebeveynlik tutumunun kişi üzerinde çeşitli yollardan etkili olabildiğini göstermiştir. Ebeveynlik tutumunun depresyon ve kaygı gibi psikolojik belirtiler üzerinde önceden kanıtlanan etkileri (örn., Shute vd., 2019) de düşünüldüğünde, önleme çalışmalarının önemi ortaya çıkmaktadır. Anne-babaların olumlu olduğu kadar olumsuz ebeveyn tutumları ve bu tutumların sonuçları hakkında bilgi edinmeleri, ayrıca kendi tutumlarının farkına varabilmelerini hedefleyen seminer ve eğitimlerin etkili olacağı düşünülmektedir. Annelere hamilelik döneminde, ebeveynlik ve karşılaşılması muhtemel sorunların en etkili nasıl çözülebileceği ile ilgili eğitimler verilmesinin ve çocuğun gelişimsel sürecinde (örneğin; erken çocukluk, çocukluk, ergenlik başlangıcı, orta ergenlik ve geç ergenlik dönemleri gibi) bu eğitimlerin sürdürülmesinin, olumsuz ebeveynlik tutumunun etkilerinin bireyde olası olumsuz sonuçlarının ortaya çıkmasını önlemede, ayrıca bu olumsuz etkilerin bir sonraki nesle aktarımını engellemede yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular bir arada değerlendirildiğinde, bireyin psikolojik iyilik halinin korunmasında ebeveyn kabulüne dair kendi tecrübesinin, zihinselleştirme kapasitesinin ve psikolojik dayanıklılığının önemi gözler önüne serilmektedir. Bireyde görülen olumsuz sonuçlar, yalnızca doğrudan bireyin kendisine bağlı unsurlardan

kaynaklanmayabilmekte, bireyin ebeveynlerinden – bu çalışmadaki bulgular doğrultusunda özellikle annesinden – edindiği miras da bu süreçte etkili olabilmektedir. Hem psikolojik belirtilerin giderilmesi için yapılan müdahale, hem de önleme çalışmalarında bireye ait aile öyküsünün ve kendisiyle taşıdığı mirasın ve bunların etkilerinin etraflıca araştırılması önerilmektedir.

4.5. SONRAKİ ÇALIŞMALAR İÇİN ÖNERİLER

Bu çalışma, yalnızca beliren yetişkinlik dönemindeki özel üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Daha kapsamlı bilgi edinmek adına, benzer çalışmaların beliren yetişkinlik dönemindeki öğrenci olan ve olmayan bireyleri, ayrıca ergenleri de kapsayacak şekilde tekrarlanarak farklı yaş grupları arasında karşılaştırma yapılması önerilmektedir. Bunun yanı sıra, mevcut çalışmadaki gibi kesitsel olarak tek bir gelişimsel döneme odaklanmak yerine boylamsal araştırma desenlerinin oluşturulmasının, bu çalışmadaki ilişkilerin gelişimsel süreçteki ilerleyişi hakkında daha detaylı bilgi edinilmesine katkı sağlayacaktır.

Bu çalışma ayrıca, yalnızca annelerin kendi annelerinden algıladıkları ebeveynlik tutumunu değerlendirmiş ve bunun gençle ilişkili çeşitli unsurlar üzerinden gencin psikolojik belirtileri üzerindeki etkisi araştırılırken cinsiyetin etkisine bakılmamıştır. İleriki çalışmaların, burada sunulan çalışmayı hem annenin hem de babanın kendi ebeveynlerinden algıladıkları ebeveynlik tutumlarını dahil ederek, gençlerde cinsiyete göre anlamlı bir fark olup olmadığını değerlendirmesinin, ebeveynlik tutumunun nesiller arası aktarımı konusundaki süreçlerin daha net anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Burada sunulan çalışmada, annenin ebeveynlik tutumu algısının, annenin zihinselleştirme kapasitesinin ve annenin psikolojik dayanıklılığın gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gence ait çeşitli değişkenlerin aracı etkileri beş farklı model üzerinden test edilmiştir. Bahsedilen ilişkilerin çeşitli demografik özelliklerden de etkilenebileceği düşünüldüğünden, sonraki çalışmalarda bu ilişkilerdeki cinsiyet, yaş gibi unsurların düzenleyici etkilerinin araştırılması önerilmektedir.

Bu çalışmada, annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın, aşırı koruyuculuğun, reddedidiciliğin ve annenin zihinselleştirmesi ile psikolojik dayanıklılığının çeşitli aracı değişkenler üzerinden gencin genel psikolojik belirtilerine etkisi klinik olmayan örneklemler üzerinde test edilmiştir. Bu konuyu araştıracak olan yeni çalışmalara klinik olan ve olmayan örneklemler dahil edilerek, bu çalışmaların bahsedilen etkiyi kaygı, depresyon ve somatizasyon gibi belirli bozukluklara ait belirtilerle test etmesi önerilmektedir.

SONUÇ

Beliren yetişkinlik her ne kadar yeni fırsatlarla, yeni arayışlarla ve aileden uzak olmakla karakterize bir dönem (Arnett, 2006) olsa da, ebeveynlik tutumu bu bireyleri pek çok açıdan etkilemektedir. Ebeveynliğin birey üzerindeki etkisi çokça kez gösterilmiş olsa da (örn., McKinney vd., 2018; Tani vd., 2018), gencin ebeveyninin ebeveynlik tutumu algısının genç üzerindeki etkilerini araştıran ve beliren yetişkinlik dönemini kapsayan yeterli çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmada, gencin annesinin ebeveynlik tutumu algılarının, zihinselleştirme kapasitesinin ve psikolojik dayanıklılığının gence ait çeşitli unsurlar aracılığı ile gencin psikolojik belirtilerine etkisine dair varsayımlar test edilmiştir.

Çalışmada ilk olarak, annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın, aşırı koruyuculuğun, reddediciliğin, gencin zihinselleştirme kapasitesinin, gencin psikolojik dayanıklılığının, gencin çocukluk çağı travmalarının, gencin annesinden algıladığı psikolojik ve davranışsal kontrolün aracı etkisi test edilmiştir. Elde edilen bulgular, *annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın psikolojik dayanıklılık ve psikolojik kontrol aracılığı ile gencin psikolojik belirtilerini yordadığını* göstermiş, bu hipotez kısmi olarak desteklenmiştir. Bu modelde gencin annesine dair ebeveynlik tutumu algıları (duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik), zihinselleştirme kapasitesi, çocukluk çağı travmaları ve annesinden algıladığı davranışsal kontrolün aracı etkisi bulunmamıştır.

İkinci olarak, annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuğun gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın, aşırı koruyuculuğun, reddediciliğin, gencin zihinselleştirme kapasitesinin, gencin psikolojik dayanıklılığının, gencin çocukluk çağı travmalarının, gencin annesinden algıladığı psikolojik ve davranışsal kontrolün aracı etkisi test edilmiştir. Bulgular, *annenin kendi annesinden algıladığı aşırı koruyuculuğun psikolojik dayanıklılık ve psikolojik kontrol aracılığı ile gencin psikolojik belirtilerini yordadığını* göstermiş, bu hipotez kısmi

olarak desteklenmiştir. Bu modelde gencin annesine dair ebeveynlik tutumu algıları (duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik), zihinselleştirme kapasitesi, çocukluk çağı travmaları ve annesinden algıladığı davranışsal kontrolün, önceki modelde olduğu gibi, aracı etkisi bulunmamıştır.

Üçüncü olarak, annenin kendi annesinden algıladığı reddediciliğin gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın, aşırı koruyuculuğun, reddediciliğin, gencin zihinselleştirme kapasitesinin, gencin psikolojik dayanıklılığının, gencin çocukluk çağı travmalarının, gencin annesinden algıladığı psikolojik ve davranışsal kontrolün aracı etkisi test edilmiştir. Edinilen bulgular, *annenin kendi annesinden algıladığı reddediciliğin psikolojik dayanıklılık ve psikolojik kontrol aracılığı ile gencin psikolojik belirtilerini yordadığını* göstermiş, bu hipotez kısmi olarak desteklenmiştir. Bu modelde gencin annesine dair ebeveynlik tutumu algıları (duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik), zihinselleştirme kapasitesi, çocukluk çağı travmaları ve annesinden algıladığı davranışsal kontrolün, önceki iki modelde olduğu gibi, aracı etkisi bulunmamıştır.

Bu araştırmanın ilk üç hipotezinden elde edilen bulgular, annenin kendi annesinden algıladığı duygusal sıcaklığın, aşırı koruyuculuğun ve reddediciliğin bir sonraki nesildeki gencin psikolojik dayanıklılığı ve annesinden algıladığı psikolojik kontrol aracılığı ile gencin psikolojik belirtilerini etkilediğini göstermiştir. Test edilen modeller annenin bahsedilen ebeveynlik tutumu algılarının bir sonraki nesle aktarımını göstermiş olsa da, annenin ebeveynlik tutumu algısının gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin ebeveynlik tutumu algısının aracı rolüne rastlanmamıştır. Bu iki etken arasındaki aktarımda farklı süreçlerin rol oynamış olabileceği, ayrıca genç katılımcıların içinde buldukları gelişimsel dönemin özellikleri ve bu özelliklerin son 60 yılda etkilendiği unsurlar (Arnett, 2006) dolayısıyla, ebeveynlik tutumu algılarını değiştirebilecek yaşamsal etmenlere sahip olabilecekleri düşünülmüştür. Elde edilen sonuçlar, ebeveynlik tutumunun, nesiller arasında aktarılsa da, gencin psikolojik belirtileri gibi farklı sonuçlar söz konusu olduğunda doğrudan etkili olmadığı, bireyin bu tutumlara dair algılarının çeşitli yaşamsal koşullardan etkilenebildiği şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca ebeveynlik tutumunun, sonraki nesilde görülen psikolojik belirtileri, gencin psikolojik dayanıklılığı ve psikolojik kontrol algısı aracılığı ile etkilemesi,

dayanıklılığın ve psikolojik kontrolün gençlerin yaşamlarındaki güçlü iki unsur olduğunu düşündürmektedir.

Bu çalışmada dördüncü olarak, annenin zihinselleştirme kapasitesinin gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin zihinselleştirme becerisinin aracı etkisi test edilmiştir. Elde edilen bulgular, *annenin zihinselleştirme kapasitesi ile gencin psikolojik belirtileri arasında gencin zihinselleştirme kapasitesinin aracı etkisi olduğunu* göstermiş ve bu hipotez desteklenmiştir. Zorlayıcı durumlarla başa çıkabilmek için önemli bir beceri olan zihinselleştirmenin doğrudan sonraki nesle aktarılıyor olması ve psikolojik belirtilere olan etkisi, önleyici çalışmalarda ve müdahale için uygulanan terapilerde zihinselleştirme temelli çalışmaların önemine dikkat çekmektedir. Diğer yandan bu çalışmada zihinselleştirmenin, çoğunlukla birincil bakım veren kişi olan anneden aktarımının araştırılmış olması, bu bulgunun edinilmesini sağlayan önemli bir faktör olarak görülmektedir.

Bu çalışmada son olarak, annenin psikolojik dayanıklılığının gencin psikolojik belirtilerine etkisinde gencin psikolojik dayanıklılığının aracı etkisi test edilmiştir. Bulgular, *annenin psikolojik dayanıklılığı ile gencin psikolojik belirtileri arasında gencin psikolojik dayanıklılığının aracı etkisi olduğunu* göstermiş ve bu hipotez desteklenmiştir. Bu sonuçlar, önceki sonuçlarla birlikte değerlendirildiğinde, psikolojik dayanıklılığın hem doğrudan hem de ebeveyn tutumları ile aktarıldığı görülmektedir. Bu çalışma ile dayanıklılığın, özellikle psikolojik belirtilere etkisi düşünüldüğünde, gelişimsel süreçte pek çok değişim deneyimlemekte olan beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin yaşamlarında kritik rol oynadığı bir kez daha ortaya konmuştur. Bu bulgular, özellikle şu günlerde içinde bulunduğumuz pandemi sürecinde, bireylerin çeşitli koşullarla başa çıkabilmek için ihtiyaç duyduğu psikolojik dayanıklılığın farklı şekillerde sonraki nesle aktarılan güçlü bir özellik olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada elde edilen bulguların hepsi aslında ortak bir noktada buluşmaktadır. Olumlu ve olumsuz ebeveynlik tutumları ile zihinselleştirmenin ve dayanıklılığın anneden çok güçlü bir şekilde aktarıldığı ve bunların genç üzerinden oldukça yoğun bir şekilde etkili olduğu görülmektedir. Diğer yandan, günümüzde 18-28 yaş arası bireylerin yoğun ve tekrarlı bir şekilde yaşadığı değişim süreci ile bu süreçlere her defasında yeni bir duruma olumlu şekilde uyum sağlamaya duydukları gereksinimin

eklenmesi ve bu becerinin de yine anneden aktarıldığının görülmesi, aslında bireyin tek başına yalnızca kendi yaşantıları üzerinden değerlendirilmesinin oldukça yetersiz kaldığını göstermektedir. Bu çalışmadaki nesiller arası aktarımın gösterildiği süreçlerin ayrıca, yapılan müdahalelerin yalnızca bireyin kendi yaşantıları hedef alındığında kapsamlı sonuç alınamayacağına bir göstergesi olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular, her ne kadar belirli terapötik yöntemler uygulanmamış ya da kıyaslanmamış olsa da, bireyi sistemin merkezine koyarak aile bireylerini ve onların yaşantılarını da detaylıca araştıran sistem yaklaşımının önemini gözler önüne sermektedir. Bu bulgular, gerek klinik müdahalelerde, gerek önleyici çalışmalarda önceki nesillerden aktarılan özellikler ve öyküler ile bunların aktarılış şeklinin klinik çalışmanın önemli bir parçası olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Abaied, J. L. ve Emond, C. (2013). Parent psychological control and responses to interpersonal stress in emerging adulthood: Moderating effects of behavioral inhibition and behavioral activation. *Emerging Adulthood, 1* (4), 258-270.
- Abu-Akel, A. ve Bo, S. (2013). Superior mentalizing abilities of female patients with schizophrenia. *Psychiatry Research, 210* (3), 794-799.
- Agaibi, C. E. ve Wilson, J. P. (2005). Trauma, PTSD, and resilience: A review of the literature. *Trauma, Violence and Abuse, 6*, 195–216. doi:10.1177/1524838005277438
- Ainsworth, M. D. S., Bell, S. M. ve Stayton, D. J. (1974). Infant-mother attachment and social development: “Socialization” as a product of reciprocal responsiveness to signals. M. P. M. Richards (Yay. haz.), *The integration of a child into a social world* içinde, (s. 99-135). Londra: Cambridge University Press.
- Alim, T. N., Feder, A., Graves, R. E., Wang, Y., Weaver, J., Westphal, M., Alonso, A., Aigbogun, N. U., Smith, B. W., Doucette, J. T., Mellman, T. A., Lawson, W. B. ve Charney, D. S. (2008). Trauma, resilience, and recovery in a high-risk African-American population. *American Journal of Psychiatry, 165*, 1566–1575.
- Allen, J. G. (2013). *Mentalization in the development and treatment of Attachment Trauma*. London, UK: Karnac Books.
- Allen, J. G., Fonagy, P. ve Bateman, A. W. (2008). *Mentalizing in clinical practice*. American Psychiatric Publishing, Inc.
- Allen, J. G., Fonagy, P. ve Bateman, A. W. (2013). *Klinik Uygulamada Zihinselleştirme*. Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Amato, P. R. (1994). Father–child relations, mother–child relations, and offspring psychological well-being in early adulthood. *Journal of Marriage and the Family, 56*(4), 1031–1042.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2000). *Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı* (4. bs. TR). Hekimler Yayın Birliği.

- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5. bs.). Washington, DC. <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>
- American Psychological Association. (2020, 8 Haziran). *Parenting*. <https://www.apa.org/topics/parenting/>
- An, G., Wang, J. ve Yang, Y. (2019). Chinese parents' effect on children's math and science achievements in schools with different SES. *Journal of Comparative Family Studies*, 50(2), 139-161.
- Anhalt, K. ve Morris, T. L. (2008). Parenting characteristics associated with anxiety and depression: A multivariate approach. *Journal of Early and Intensive Behavior Intervention*, 5(3), 122-137.
- Arrindell, W. A., Emmelkamp, P. M. G., Brilman, E. ve Monsma, A. (1983). Psychometric evaluation of an inventory for assessment of parental rearing practices: A Dutch form of the EMBU. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 67, 163-177.
- Arrindell, W. A., Sanavio, E., Aguilar, G., Sica, C., Hatzichristou, C., Eisemann, M., Recinos, L. A., Gaszner, P., Peter, M., Battagliese, G., Kallai, J. ve van der Ende, J. (1999). The development of a short form of the EMBU: Its appraisal with students in Greece, Guatemala, Hungary and Italy. *Personality and Individual Differences*, 27(4), 613-628.
- Aquilino, W. S. (1997). From adolescent to young adult: A prospective study of parent-child relations during the transition to adulthood. *Journal of Marriage and the Family*, 59, 670-686.
- Araya, R., Lewis, G., Rojas, G. ve Fritsch, R. (2003). Education and income: Which is more important for mental health? *Journal of Epidemiology and Community Health*, 57, 501-505.
- Armstrong, M. I., Birnie-Lefcovitch, S. ve Ungar, M. T. (2005). Pathways between social support, family well being, quality of parenting, and child resilience: What we know. *Journal of Child and Family Studies*, 14(2), 269-281.
- Arnett, J. J. (2000a). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, 469-480.

- Arnett, J. J. (2000b). High hopes in a grim world: Emerging adults' views of their futures and of "Generation X." *Youth & Society*, 31, 267-286.
- Arnett, J. J. (2001). Conceptions of the transition to adulthood: Perspectives from adolescence to midlife. *Journal of Adult Development*, 8, 133-143.
- Arnett, J. J. (2004). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. New York: Oxford University Press.
- Arnett, J. J. (2006). Emerging adulthood: Understanding the new way of coming of age. J. J. Arnett ve J. L. Tanner (Yay. haz.), *Emerging Adults in America: Coming of age in the 21st century* içinde (s. 3-19). American Psychological Association.
- Ataoğlu, B. B., Ataoğlu, A. ve Ankaralı, H. (2019). Travmatik yaşantıların benlik saygısı üzerine etkisi. *Düzce Tıp Fakültesi Dergisi*, 21 (3), 186-191.
- Bagwell, C. L., Newcomb, A. F. ve Bukowski, W. M. (1998). Preadolescent friendship and peer rejection as predictors of adult adjustment. *Child Development*, 69(1), 140-153.
- Bak, P. L., Midgley, N., Zhu, J. L., Wistoft, K. ve Obel, C. (2015). The Resilience Program: Preliminary evaluation of a mentalization-based education program. *Frontiers in Psychology*, 6, Makale 753.
- Bakic, H. (2019). Resilience and disaster research: Definitions, measurement, and future directions. *Psihologijske teme*, 28(3), 529-547.
- Banyard, V. L. ve Cantor, E. N. (2004). Adjustment to college among trauma survivors: An exploratory study of resilience. *Journal of College Student Development*, 45(2), 207-221.
- Banyard, V. L., Williams, L. M. ve Siegel, J. A. (2003). The impact of complex trauma and depression on parenting: An exploration of mediating risk and protective factors. *Child Maltreatment*, 8(4), 334-349.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67, 3296-3319.
- Barber, B. K., Bean, R. L. ve Erickson, L. D. (2002). Expanding the study and understanding of psychological control. B. K. Barber (Yay. haz.), *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents* içinde (s. 263-289). American Psychological Association.

- Barber, B. K. ve Harmon, E. L. (2002). Violating the self: Parental psychological control of children and adolescents. B. K. Barber (Yay. haz.), *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents içinde* (s. 15–52). Washington, DC: APA.
- Barber, B. K., Olsen, J. A., Hunter, S. B., Schluterman, J. M., McNeely, C. ve Bose, K. (2007). *Refining the measurement of parental control: Integrating input from adolescents*. Society for Research in Child Development Konferansında sunulan bildiri, Boston, ABD.
- Barber, B. K., Olsen, J. E. ve Shagle, S. C. (1994). Associations between parental psychological and behavioral control and youth internalized and externalized behaviors. *Child Development*, 65, 1120-1136.
- Barber, B. K., Olsen, J. A., Xia, M., McNeely, C., ve Bose, K. (2008). Examining the essence of parental psychological control: Exploring parental disrespect. European Association of Research on Adolescence, Mayıs, Torino, İtalya.
- Barber, B. K., Stolz, H. E. ve Olsen, J. A. (2005). Parental support, psychological control, and behavioral control: Assessing relevance across time, culture, and method. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 70 (4), i+v+vii+1-147.
- Barlow, D. H. (2002). *Anxiety and its disorders: The nature and treatment of anxiety and panic* (2. Basım). New York: Guilford Press.
- Barnow, S., Lucht, M. ve Freyberger, H. J. (2005). Correlates of aggressive and delinquent conduct problems in adolescence. *Aggressive Behavior*, 31, 24-39.
- Barnow, S., Schuckit, M. A., Lucht, M., John, U. ve Freyberger, H. J. (2002). The importance of a positive family history of alcoholism, parental rejection and emotional warmth, behavioral problems and peer substance use for alcohol problems in teenagers: A path analysis. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 63(3), 305-315.
- Baron-Cohen, S. ve Wheelwright, S. (2004). The empathy quotient: An investigation of adults with Asperger syndrome or high functioning autism, and normal sex differences. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 34(2), 163–175.

- Barrett, P. M., Rapee, R. M., Dadds, M. M. ve Ryan, S. M. (1996). Family enhancement of cognitive style in anxious and aggressive children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 24(2), 187-203.
- Basım, N. ve Çetin, F. (2011). Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(2), 104-114.
- Bateman, A. W. (1998), Thick- and thin-skinned organisations and enactment in borderline and narcissistic disorders. *International Journal of Psychoanalysis*, 79, 13–25.
- Bateman, A. ve Fonagy, P. (2007). The use of transference in dynamic psychotherapy [Letter]. *American Journal of Psychiatry*, 164, 680.
- Bateman, A. ve Fonagy, P. (2010). Mentalization based treatment for borderline personality disorder. *World Psychiatry*, 9 (1), 11-15.
- Bateman, A. W. ve Fonagy, P. (Yay. haz.). (2012). *Handbook of mentalizing in mental health practice*. American Psychiatric Publishing, Inc.
- Bateman, A. ve Fonagy, P. (2013). Mentalization-based treatment. *Psychoanalytic Inquiry*, 33, 595-613.
- Baumeister, R. F., Brewer, L. E., Tice, D. M. ve Twenge, J. M. (2007). Thwarting the need to belong: Understanding the interpersonal and inner effects of social exclusion. *Social and Personality Psychology Compass*, 1(1), 506–520.
- Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs*, 75, 43-88.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs*, 4(1, Pt. 2), 1-103.
- Baumrind, D. (1991). Parenting styles and adolescent development. J. Brooks-Gunn, R. Lerner ve A. C. Petersen (Yay. haz.), *The encyclopedia of adolescence* içinde (s. 746-758). New York: Garland.
- Bayram, N. ve Bilgel, N. (2008). The prevalence and socio-demographic correlations of depression, anxiety and stress among a group of university students. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 43, 667–672.

- Beardslee, W. R. ve Podorefsky, D. (1988). Resilient adolescents whose parents have serious affective and other psychiatric disorders: importance of self-understanding and relationships. *The American Journal of Psychiatry*, 145(1), 63–69.
- Beck, A. T., Rush, J., Shaw, B. ve Emery, G. (1979). *Cognitive Therapy of Depression*. New York: Guildford Press
- Becker, W. C. (1964). Consequences of different kinds of parental discipline. M. L. Hoffnian ve W. W. Hoffman (Yay. haz.), *Review of child development research* içinde (Cilt 1, s. 169-208). New York: Russell Sage Foundation.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55, 83–96.
- Belsky, J., Conger, R. ve Capaldi, D. M. (2009). The intergenerational transmission of parenting: Introduction to the special section. *Developmental Psychology*, 45(5), 1201–1204. <https://doi.org/10.1037/a0016245>
- Belsky, J., Hancox, R. J., Sligo, J. ve Poulton, R. (2012). Does being an older parent attenuate the intergenerational transmission of parenting? *Developmental Psychology*, 48, 1570–1574.
- Belsky, J. ve Jaffee, S. (2006). The multiple determinants of parenting. D. Cicchetti ve D. Cohen (Yay. haz.), *Developmental Psychopathology: Vol. 3. Risk, disorder, and adaptation* içinde (2. bs., s. 38 – 85). Hoboken, NJ: Wiley.
- Belsky, J., Jaffee, S. R., Sligo, J., Woodward, L. ve Silva, P. A. (2005). Intergenerational transmission of warm-sensitive-stimulating parenting: A prospective study of mothers and fathers of 3-year-olds. *Child Development*, 76, 384–396.
- Benbassat, N. ve Priel, B. (2012). Parenting and adolescent adjustment: The role of parental reflective function. *Journal of Adolescence*, 35, 163–174.
- Berman, C. M. (1990). Intergenerational transmission of maternal rejection rates among free-ranging rhesus monkeys. *Animal Behavior*, 39 (2), 329-337.
- Bernstein, D. P., Ahluvalia, T., Pogge, D. ve Handelsman, L. (1997). Validity of the Childhood Trauma Questionnaire in an adolescent psychiatric population. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 36(3), 340–348.

- Bernstein, D. P., Fink, L., Handelsman, L. ve Foote, J. (1994). Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. *American Journal of Psychiatry*, *151*(8), 1132-1136.
- Bernstein, D. P., Stein, J. A., Newcomb, M. D., Walker, E., Pogge, D., Ahluvalia, T., Stokes, J., Handelsman, L., Medrano, M., Desmond, D. ve Zule, W. (2003). Development and validation of a brief screening version of the Childhood Trauma Questionnaire. *Child Abuse & Neglect*, *27*(2), 169–190.
- Bianchi, S. M. ve Casper, L. M. (2000). American families. *Population Bulletin*, *55*, 1-44.
- Biggam, F. H. ve Power, K. G., (1998). The quality of perceived parenting experienced by group of Scottish incarcerated young offenders and its relation to psychological distress. *Journal of Adolescence*, *21*, 161-1176.
- Blum, R.W. (1998). Healthy youth development as a model for youth health promotion: A review. *Journal of Adolescent Health*, *22*, 368-375.
- Bogels, S. M., van Oosten, A., Muris, P. ve Smulders, D. (2001). Familial correlates of social anxiety in children and adolescents. *Behaviour Research and Therapy*, *39*(3), 273–287.
- Boivin, M., Perusse, D., Dionne, G., Saysset, V., Zoccolillo, M., Tarabulsy, G. M., Tremblay, N. ve Tremblay, R. E. (2005). The genetic-environmental etiology of parents' perceptions and self-assessed behaviours toward their 5-month-old infants in a large twin and singleton sample. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *46*, 612–630.
- Bonanno, G. A. (2004). Loss, trauma, and human resilience: Have we underestimated the human capacity to thrive after extremely aversive events? *American Psychologist*, *59*, 20–28.
- Bowen. (1978). *Family therapy in clinical practice*. Northvale, NJ: Jason Aronson.
- Bögels, S. M. ve Brechman-Toussaint, M. L. (2006). Family issues in child anxiety: Attachment, family functioning, parental rearing and beliefs. *Clinical Psychology Review*, *26*, 834–856.
- Bradley, R. H. ve Corwyn, R. F. (2002). Socioeconomic status and child development. *Annual Review of Psychology*, *53*, 371–399.

- Brennan, P. A., Le Brocque, R. ve Hammen, C. (2003). Maternal depression, parent-child relationships, and resilient outcomes in adolescence. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 42 (12), 1469-1477.
- Bridgeland, W. M., Duane, E. A. ve Stewart, C. S. (2001). Victimization and attempted suicide among college students. *College Student Journal*, 35(1), 01463934.
- Briere, J. N. ve Lanktree, C. B. (2011). *Treating complex trauma in adolescents and young adults*. Sage Publications.
- Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an Experimental Ecology of Human Development. *American Psychologist*, 32, 513-531.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. USA: The President and Fellows of Harvard College.
- Brown, W. G. (2008). Failure to mentalize: Defect or defense? *Psychoanalytic Social Work*, 15(1), 28-42.
- Brown, A. M. ve Whiteside, S. P. (2008). Relations among perceived parental rearing behaviors, attachment style, and worry in anxious children. *Journal of Anxiety Disorders*, 22(2), 263–272. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2007.02.002>
- Brownfain, J. J. (1952). Stability of the self-concept as a dimension of personality. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 47(3), 597–606.
- Buehler, C., Benson, M. J. ve Gerard, J. M. (2006). Interparental hostility and early adolescent problem behavior: The mediating role of specific aspects of parenting. *Journal of Research on Adolescence*, 16 (2), 265-292.
- Burbach, D. J., Kashani, J. H. ve Rosenberg, T. K. (1989). Parental bonding and depressive disorder in adolescents. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 30, 417-429.
- Buss, A. H. (1961). *The psychology of aggression*. New York: Wiley.
- Cal, S. F., de Sa, L. B., Glustak, M. E., ve Santiago, M. B. (2015). Resilience in chronic diseases: A systematic review. *Cogent Psychology*, 2(1), 1024928. DOI:10.1080/23311908.2015.1024928
- Cambridge. (2005). Anxiety. *Cambridge Advanced Learner's Dictionary* içinde. Cambridge University Press.

- Camoirano, A. (2017). Mentalizing makes parenting work: A review about parental reflective functioning and clinical interventions to improve it. *Frontiers in Psychology*, 8 (14), doi: 10.3389/fpsyg.2017.00014
- Campbell-Sills, L., Cohan, S. L. ve Stein, M. B. (2006). Relationship of resilience to personality, coping, and psychiatric symptoms in young adults. *Behaviour Research and Therapy*, 44, 585-599.
- Capaldi, D. M., Pears, K. C., Patterson, G. R. ve Owen, L. D. (2003). Continuity of parenting practices across generations in an at-risk sample: a prospective comparison of direct and mediated associations. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 31, 127–142.
- Carter, B. ve McGoldrick, M. (Yay. haz.). (2005). *The expanded family life cycle: Individual, family and social perspectives*. Boston: Allyn & Bacon.
- Cederblad M. (1996). The children of the Lundby study as adults: a salutogenic perspective. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 5 Suppl 1, 38–43.
- Cernkovich, S. A. ve Giordano, P. C. (1987). Family relationships and delinquency. *Criminology*, 25, 295–321.
- Chao, R. K. ve Aque, C. (2009). Interpretations of parental control by Asian immigrant and European American youth. *Journal of Family Psychology*, 23(3), 342-354. <https://doi.org/10.1037/a0015828>
- Chen, X., Liu, M. ve Li, D. (2000). Parental warmth, control, and indulgence and their relations to adjustment in Chinese children: A longitudinal study. *Journal of Family Psychology*, 14(3), 401–419. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.14.3.401>
- Cialdini, R. B. (1993). *Influence: The Psychology of Persuasion*. Harper-Collins. http://elibrary.bsu.az/books_400/N_232.pdf
- Cicchetti, D. ve Lynch, M. (1993). Toward an ecological/transactional model of community violence and child maltreatment: Consequences for children's development. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, 56(1), 96–118.
- Chorpita, B. F. ve Barlow, D. H. (1998). The development of anxiety: the role of control in the early development. *Psychological Bulletin*, 124, 3–21.

- Cloitre, M., Stolbach, B. C., Herman, J. L., van der Kolk, B., Pynoos, R., Wang, J. ve Petkova, E. (2009). A developmental approach to complex PTSD: Childhood and adult cumulative trauma as predictors of symptom complexity. *Journal of Traumatic Stress, 22*, 399–408. <http://dx.doi.org/10.1002/jts.20444>
- Collins, W. A., Maccoby, E. E., Steinberg, L., Hetherington, E. M. ve Bornstein, M. H. (2000). Contemporary research on parenting: The case for nature and nurture. *American Psychologist, 55*, 218–232.
- Conger, R. D. ve Conger, K. J. (2002). Resilience in midwestern families: Selected findings from the first decade of a prospective, longitudinal study. *Journal of Marriage and Family, 64*, 361-373.
- Contreras, J. M., Kerns, K. A., Weimer, B. L., Gentzler, A. L. ve Tomich, P. L. (2000). Emotion regulation as a mediator of associations between mother-child attachment and peer relationships in middle childhood. *Journal of Family Psychology, 14*(1), 111–124.
- Cook, A., Spinazzola, J., Ford, J., Lanktree, C., Blaustein, M., Cloitre, M., DeRosa, R., Hubbard, R., Kagan, R., Liautaud, J., Mallah, K., Olafson, E. ve van der Kolk, B. (2005). Complex trauma in children and adolescents. *Psychiatric Annals, 35*, 390–398. <http://dx.doi.org/10.3928/00485713-20050501-05>
- Côté, J. E. (2006). Emerging adulthood as an institutionalized moratorium: Risks and benefits to identity formation. J. J. Arnett ve J. Tanner (Yay. haz.), *Emerging adults in America: Coming of age in the 21st century* içinde (s. 85–116). Washington, DC: American Psychological Association.
- Courtois, C. (1979). The incest experience and its aftermath. *Victimology: An International Journal, 4*, 337–347.
- Courtois, C. A. (2004). Complex trauma, complex reactions: Assessment and treatment. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training, 41*(4), 412-425.
- Coutts, J.J., Hayes, A.F. ve Jiang, T. (2019). Easy statistical mediation analysis with distinguishable dyadic data. *Journal of Communication, 69*(6), 1-38.
- Crandell, J. L., Sandelowski, M., Leeman, J., Havill, N. L. ve Knafl, K. (2018). Parenting behaviors and the well-being of children with a chronic physical condition. *Families, Systems, & Health, 36*(1), 45–61.

- Cüre, S. (2014). Self-concept, perceived parenting, and social support among adolescents with internalizing and externalizing symptoms [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi.
- Darling, N. ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113 (3), 487-496.
- Davydov, D. M., Stewart, R., Ritchie, K. ve Chaudieu, I. (2010). Resilience and mental health. *Clinical Psychology Review*, 30(5), 479–495.
- Davis, A. N., Carlo, G., Crockett, L. J., Pietrantonio, K. ve Llamas, J. (2020). The role of economic stress in parents' depression and warmth and adolescents' prosocial behaviors among U.S. Latino/as. *Peace & Conflict*, 26 (2), 162-170.
- Davis, M. C., Luecken, L. ve Lemery-Chalfant, K. (2009). Resilience in common life: Introduction to the special issue. *Journal of Personality*, 77(6), 1637–1644.
- Davis, D. A., Luecken, L. J. ve Zautra, A. J. (2005). Are reports of childhood abuse related to the experience of chronic pain in adulthood? A meta-analytic review of the literature. *The Clinical Journal of Pain*, 21, 398–405. <http://dx.doi.org/10.1097/01.ajp.0000149795.08746.31>
- de Graaf, R., ten Have, M., van Gool, C. ve van Dorselaer, S. (2012). Prevalence of mental disorders and trends from 1996 to 2009. Results from the Netherlands Mental Health Survey and Incidence Study-2. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 47(2), 203–213. <https://doi.org/10.1007/s00127-010-0334-8>
- de Tychey, C., Lighezzolo-Alnot, J., Claudon, P., Garnier, S. ve Demogeot, N. (2012). Resilience, mentalization, and the development tutor: A psychoanalytic and projective approach. *Rorschachiana*, 33(1), 49–77.
- Dejko-Wańczyk, K., Janusz, B. ve Józefik, B. (2020). Understanding the externalizing behavior of school-age boys: The role of a mother's mentalization and attachment. *Journal of Child and Family Studies*, 29, 155-166.
- DeLongis, A., Coyne, J. C., Dakof, G., Folkman, S. ve Lazarus, R. S. (1982). Relationship of daily hassles, uplifts, and major life events to health status. *Health Psychology*, 1(2), 119–136.
- Derogatis, L. R. (1992). *The Brief Symptom Inventory (BSI): Administration, scoring and procedures manual-II*. Clinical Psychometric Research Inc.

- Derogatis, L. R. ve Melisaratos, n. (1983). The brief symptom inventory: An introductory report. *Psychological Medicine*, 13, 595-605.
- Dimitrijević, A., Hanak, N., Altaras Dimitrijević, A. ve Jolić Marjanović, Z. (2018). The Mentalization Scale (MentS): A self-report measure for the assessment of mentalizing capacity. *Journal of Personality Assessment*, 100(3), 268–280.
- Dirik, G., Karancı, A. N. ve Yorulmaz, O. (2004). Yetişkinlerin çocukluk anıları ve sosyal kaygı. XIII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışma Kitabı, İstanbul.
- Dirik, G., Yorulmaz, O. ve Karancı, A. N. (2015). Çocukluk dönemi ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi: Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları – Çocuk Formu. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(2), 123-130.
- Dodge, K. A., Lansford, J. E., Burks, V. S., Bates, J. E., Pettit, G. S., Fontaine, R. ve Price, J. M. (2003). Peer rejection and social information-processing factors in the development of aggressive behavior problems in children. *Child Development*, 74(2), 374–393.
- Donnellan, M. B., Conger, K. J., McAdams, K. K. ve Neppl, T. K. (2009). Personal characteristics and resilience to economic hardship and its consequences: Conceptual issues and empirical illustrations. *Journal of Personality*, 77, 1645-1676.
- D'Souza, R. S. ve Hooten, W. M. (2019). *Somatic Syndrome Disorders*. StatPearls [Internet] içinde. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK532253/>
- Dubowitz, H., Papas, M. A., Black, M. M. ve Starr, R. H., Jr. (2002). Child neglect: Outcomes in high-risk urban preschoolers. *Pediatrics*, 109, 1100–1107. <http://dx.doi.org/10.1542/peds.109.6.1100>
- Dunn, J., Brown, J., Slomkowski, C., Tesla, C. ve Youngblade, L. (1991). Young children's understanding of other people's feelings and beliefs: Individual differences and their antecedents. *Child Development*, 62(6), 1352-1366.
- Dünya Sağlık Örgütü [World Health Organization]. (2019). International statistical classification of diseases and related health problems (11. bs.). <https://icd.who.int/>

- Dünya Sağlık Örgütü [World Health Organization]. (2019). The WHO special initiative for mental health (2019-2023): Universal health coverage for mental health. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/310981/WHO-MSD-19.1-eng.pdf?ua=1>
- Dünya Sağlık Örgütü [World Health Organization]. (2020a, 8 Haziran). *Child Maltreatment*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>
- Dünya Sağlık Örgütü [World Health Organization]. (2020b, 20 Mayıs). *Depression*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/depression>
- Dwairy, M. (2010). Parental acceptance–rejection: A fourth cross-cultural research on parenting and psychological adjustment of children. *Journal of Child and Family Studies*, 19, 30-35.
- Eckhardt, C. I., Barbour, K. A. ve Stuart, G. L. (1997). Anger and hostility in maritally violent men: conceptual distinctions, measurement issues, and literature review. *Clinical Psychology Review*, 17, 333–358.
- Eckhardt, C., Norlander, B. ve Deffenbacher, J. (2004). The assessment of anger and hostility: A critical review. *Aggression and Violent Behavior*, 9, 17-43.
- Edwards, A., Shipman, K. ve Brown, A. (2005). The socialization of emotional understanding: A comparison of neglectful and nonneglectful mothers and their children. *Child Maltreatment*, 10(3), 293-304.
- Eisenberg, D., Gollust, S. E., Golberstein, E. ve Hefner, J. L. (2007). Prevalence and correlates of depression, anxiety, and suicidality among university students. *The American Journal of Orthopsychiatry*, 77(4), 534–542.
- Elder Jr., G. H. (1962). Structural variations in the child rearing relationship. *Sociometry*, 25 (3), 241-262.
- Ensink, K., Normandin, L., Target, M., Fonagy, P., Sabourin, S. ve Berthelot, N. (2015). Mentalization in children and mothers in the context of trauma: An initial study of the validity of the Child Reflective Functioning Scale. *British Journal of Developmental Psychology*, 33, 203–217.

- Ensink, K., Bégin, M., Normandin, L. ve Fonagy, P. (2016). Maternal and child reflective functioning in the context of child sexual abuse: Pathways to depression and externalizing difficulties. *European Journal of Psychotraumatology*, 7, 30611. doi: 10.3402/ejpt.v7.30611
- Ensink, K., Bégin, M., Normandin, L., Godbout, N. ve Fonagy, P. (2017). Mentalization and dissociation in the context of trauma: Implications for child psychopathology. *Journal of Trauma and Dissociation*, 18(1), 11-30.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York, NY: Norton.
- Erickson, M. R. ve Egeland, B. (2002). Child neglect. J. E. B. Myers, L. Berliner, J. Briere, C. T. Hendrix, C. Jenny ve T. A. Reid (Yay. haz.), *APSAC handbook on child maltreatment* içinde (2. bs., s. 3–20). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Enoch, M. A. (2011). The role of early life stress as a predictor for alcohol and drug dependence. *Psychopharmacology*, 214(1), 17–31.
- Enten, R. S. ve Golan, M. (2009). Parenting styles and eating disorder pathology. *Appetite*, 52 (3), 784-787.
- Esbjørn, B. H., Pedersen, S. H., Daniel, S. I. F., Hald, H. H., Holm, J. M. ve Steele, H. (2013). Anxiety levels in clinically referred children and their parents: Examining the unique influence of self-reported attachment styles and interview-based reflective functioning in mothers and fathers. *British Journal of Clinical Psychology*, 52, 394–407. doi: 10.1111/bjc.12024
- Eun, J. D., Paksarian, D., He, J. P. ve Merikangas, K. R. (2018). Parenting style and mental disorders in a nationally representative sample of US adolescents. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 53, 11-20.
- Farber, H. R. ve Siegel, D. J. (2011). Parental presence: An interpersonal neurobiology approach to healthy relationships between adults and their parents. S. M. Dunham, S. B. Dermer ve J. Carlson (Yay. haz.), *Poisonous Parenting : Toxic Relationships Between Parents and Their Adult Children* içinde, (s. 49-61). Taylor & Francis.
- Fischer-Kern, M., Fonagy, P., Kapusta, N., Luyten, P., Boss, S., Naderer, A., Blüml, V. ve Leithner, K. (2013). Mentalizing in female inpatients with major depressive disorder. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 201 (3), 202-207.

- Fletcher, D. ve Sarkar, M. (2013). Psychological resilience: A review and critique of definitions, concepts, and theory. *European Psychologist, 18*(1), 12–23.
- Fonagy, P. (1998), An attachment theory approach to treatment of the difficult patient. *Bulletin of the Menninger Clinic, 62*, 147–169.
- Fonagy, P. ve Bateman, A. W. (2016). Adversity, attachment, and mentalizing. *Comprehensive Psychiatry, 64*, 59-66.
- Fonagy P., Gergely G., Jurist E. L. ve Target M. (2002). *Affect Regulation, Mentalization, and the Development of the Self*. New York, NY: Other Press.
- Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E. L. ve Target, M. (2018). *Affect regulation, mentalization and the development of the self*. Routledge.
- Fonagy, P. ve Luyten, P. (2009). A developmental, mentalization-based approach to the understanding and treatment of borderline personality disorder. *Development and Psychopathology, 21*(4), 1355–1381.
- Fonagy, P., Luyten, P., Moulton-Perkins, A., Lee, Y. W., Warren, F., Howard, S., Ghinai, R., Fearon, P. ve Lowyck, B. (2016). Development and validation of a self-report measure of mentalizing: The Reflective Functioning Questionnaire. *Plos One, 11*(7), e0158678. doi: 10.1371/journal.pone.0158678
- Ford, J. D. (1999). PTSD and disorders of extreme stress following war zone military trauma: Comorbid but distinct syndromes? *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 67*, 3–12.
- Ford, J. D., Connor, D. F. ve Hawke, J. (2009). Complex trauma among psychiatrically impaired children: A cross-sectional, chart-review study. *The Journal of Clinical Psychiatry, 70*, 1155–1163. <http://dx.doi.org/10.4088/JCP.08m04783>
- Fraiberg, S., Adelson, E. ve Shapiro, V. (1975). Ghosts in the nursery: A psychoanalytic approach to the problems of impaired infant-mother relationships. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 14*, 387-408.
- Fraley, R. C., Roisman, G. I. ve Haltigan, J. D. (2013). The legacy of early experiences in development: Formalizing alternative models of how early experiences are carried forward over time. *Developmental Psychology, 49*, 109 –126.
- Francis, D., Diorio, J., Liu, D. ve Meaney, M. J. (1999). Nongenetic transmission across generations of maternal behavior and stress responses in the rat. *Science, 286*, 1155–1158.

- Friborg, O., Barlaug, D., Martinussen, M., Rosenvinge, J. H. ve Hjemdal, O. (2005). Resilience in relation to personality and intelligence. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 14, 29–40.
- Friborg, O., Hjemdal, O., Rosenvinge, J. H. ve Martinussen, M. (2003). A new rating scale for adult resilience: what are the central protective resources behind healthy adjustment? *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 12(2), 65–76.
- Friborg, O., Martinussen, M. ve Rosenvinge, J. H. (2006). Likert-based vs. semantic differential-based scorings of positive psychological constructs: A psychometric comparison of two versions of a scale measuring resilience. *Personality and Individual Differences*, 40(5), 873–884.
- Fung, J. ve Lau, A. S. (2012). Tough love or hostile domination? Psychological control and relational induction in cultural context. *Journal of Family Psychology*, 26 (6), 966-975.
- Garbarino, J. ve Kostelny, K. (1996). The effects of political violence on Palestinian children's behavior problems: A risk accumulation model. *Child Development*, 67, 33–45.
- Garmezy, N. (1993). Children in poverty: Resilience despite risk. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, 56(1), 127–136.
- Gillanders, D. T., Bolderston, H., Bond, F. W., Dempster, M., Flaxman, P. E., Campbell, L., Kerr, S., Tansey, L., Noel, P., Ferenbach, C., Masley, S., Roach, L., Lloyd, J., May, L., Clarke, S. ve Remington, B. (2014). The development and initial validation of the cognitive fusion questionnaire. *Behavior Therapy*, 45(1), 83–101.
- Ingram, R. E. ve Price, J. M. (2001). *The role of vulnerability in understanding psychopathology*. R. E. Ingram ve J. M. Price (Yay. haz.), *Vulnerability to psychopathology: Risk across the lifespan* içinde (s. 3–19). Guilford Press.
- Institute for Health Metrics and Evaluation (IHME). (2018). Findings from the Global Burden of Disease Study 2017. Seattle, WA: IHME.

- Gara, M. A., Allen, L. A., Herzog, E. P. ve Woolfolk, R. L. (2000). The abused child as parent: the structure and content of physically abused mothers' perceptions of their babies. *Child Abuse & Neglect*, 24(5), 627–639.
- George, C. ve Solomon, J. (1999). Attachment and caregiving: The caregiving behavioral system. J. Cassidy ve P. R. Shaver (Yay. haz.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* içinde (s. 649–670). The Guilford Press.
- Goldscheider, F. ve Goldscheider, C. (1999). *The changing transition to adulthood: Leaving and returning home*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Goswick, R. A. ve Jones, W. H. (1981). Loneliness, self-concept, and adjustment. *The Journal of Psychology*, 107(2), 237-240.
- Gray, M. R. ve Steinberg, L. (1999). Unpacking authoritative parenting: Reassessing a multidimensional construct. *Journal of Marriage and the Family*, 61(3), 574–587.
- Grolnick, W. S. ve Pomerantz, E. M. (2009). Issues and challenges in studying parental control: Toward a new conceptualization. *Child Development Perspectives*, 3(3), 165–170.
- Grusec, J. E. ve Goodnow, J. J. (1994). Impact of parental discipline methods on the child's internalization of values: A reconceptualization of current points of view. *Developmental Psychology*, 30, 4 - 19.
- Güngör, D. ve Bornstein, M. H. (2010). Culture-general and -specific associations of attachment avoidance and anxiety with perceived parental warmth and psychological control among Turk and Belgian adolescents. *Journal of Adolescents*, 33 (5), 593-602.
- Hammen, C., Brennan, P. A. ve Le Brocque, R. (2011). Youth depression and early childrearing: Stress generation and intergenerational transmission of depression. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 79 (3), 353-363.
- Harris, A. M., Orav, E. J., Bates, D. W. ve Barsky, A. J. (2008). Somatization increases disability independent of comorbidity. *Journal of General Internal Medicine*, 24 (2), 155-161.

- Hasui, C., Igarashi, H., Shikai, N., Shono, M., Nagata, T. ve Kitamura, T. (2009). The resilience scale: A duplication study in Japan. *The Open Family Studies Journal*, 2, 15-22.
- Hawker, S ve Cowley, C. (Yay. haz.). (1998). Anxiety. *Oxford Quick reference Dictionary & Thesaurus* içinde. Oxford University press.
- Hayes, A. F. (2009). Beyond Baron and Kenny: Statistical mediation analysis in the new millenium. *Communication Monographs*, 76 (4), 408-420.
- Hayes, A. F. (2017). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach* (2. bs.). Guilford Press.
- Hayes, S. C. (2004). Acceptance and commitment therapy, relational frame theory, and the third wave of behavioral and cognitive therapies. *Behavior Therapy*, 35(4), 639-665.
- Herman, J. L. (1992). *Trauma and recovery*. New York: Basic Books.
- Herman, J. L., Perry, J. C. ve Van der Kolk, B. A. (1989). Childhood trauma in borderline personality disorder. *American Journal of Psychiatry*, 146, 490-495.
- Herman, M. R., Dombusch, S. M., Herron, M. C. ve Herting, J. R. (1997). The influence of family regulation, connection, and psychological autonomy on six measures of adolescent functioning. *Journal of Adolescent Research*, 12, 34-67.
- Herman, M. A. ve McHale, S. M. (1993). Coping with parental negativity: Links with parental warmth and child adjustment. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 14 (1), 121-136.
- Hinde, R. A. (1979). *Towards understanding relationships*. Academic Press.
- Hinde, R. A. (1992). Ethological and relationships approaches. R. Vasta (Yay. haz.), *Six theories of child development: Revised formulations and current issues* içinde, (s. 251-285). Jessica Kingsley Publishers.
- Hjemdal, O., Friborg, O., Martinussen, M. ve Rosenvinge, J. H. (2001). Preliminary results from the development and validation of a Norwegian scale for measuring adult resilience. *Journal of the Norwegian Psychological Association*, 38, 310-317.
- Hobfoll, S. E. (1989). Conservation of resources: A new attempt at conceptualizing stress. *American Psychologist*, 44(3), 513-524.

- Hobson R. P. (2011). Congenital blindness and autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 41(11), 1593–1597.
- Hoeve, M., Dubas, J. S., Eichelsheim, V. I., van der Laan, P. H., Smeenk, W. ve Gerris, J. R. (2009). The relationship between parenting and delinquency: a meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37(6), 749–775.
- Hoffman, M. L. (1970). Moral development. P. H. Mussen (Yaz. haz.), *Carmichael's manual of child psychology* içinde (Cilt 2, s. 261-360). New York: Wiley.
- Howieson, J. ve Priddis, L. (2011). Building resilience for seperating parents through mentalizing and constructive lawyering techniques. *Psychiatry, Psychology and Law*, 18(2), 202-211.
- Hudson, J. L. ve Rapee, R. M. (2005). Parental perceptions of overprotection: Specific to anxious children or shared between siblings? *Behavior Change*, 22, 185-194.
- Hullmann, S. E., Wolfe-Christensen, C., Ryan, J. L., Fedele, D. A., Rambo, P. L., Chaney, J. M. ve Mullins, L. L. (2010). Parental overprotection, perceived child vulnerability, and parenting stress: a cross-illness comparison. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 17(4), 357–365.
- Ibrahim, D. M., Rohner, R. P., Smith, R.L. ve Flannery, K. M. (2015). Adults' remembrances of parental acceptance-rejection in childhood predict current rejection sensitivity in adulthood. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 44 (1), 51-62.
- International Society of Schema Therapy. (2020, 5 Temmuz). *The Schema Therapy Model*. <https://www.schematherapysociety.org/schema-therapy>
- İnal Emiroğlu, F. ve Baykara, B. (2008). Yaygın anksiyete bozukluğu, panik bozukluğu, özgül fobi, sosyal fobi. F. Çuhadaroğlu Çetin, A. Coşkun, E. İşeri, S. Miral, N. Motavallı, B. Pehlivan Türk, T. Türkbay, R. Uslu ve F. Ünal (Yay. haz.), *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı* içinde (s. 320-329). Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği Yayınları.
- Jackson, D., Firtko, A. ve Edenborough, M. (2007). Personal resilience as a strategy for surviving and thriving in the face of workplace adversity: A Literature review. *Journal of Clinical Nursing*, 60(1), 1-9.
- James, W. (1890). *Principles of Psychology*, Vol. I. New York: Holt.

- Janssens, K. A. M., Oldehinkel, A. J. ve Rosmalen, J. G. M. (2009). Parental overprotection predicts the development of functional somatic symptoms in young adolescents. *The Journal of Pediatrics*, 154, 918-923.
- Jones, D. J., Forehand, R. ve Beach, S. R. (2000). Maternal and paternal parenting during adolescence: forecasting early adult psychosocial adjustment. *Adolescence*, 35(139), 513–530.
- Jurist, E. L., ve Meehan, K. B. (2009). *Attachment, mentalization, and reflective functioning*. J. H. Obegi ve E. Berant (Yay. haz.), *Attachment theory and research in clinical work with adults* içinde (s. 71–93). The Guilford Press.
- Kabat-Zinn, J. (2005). *Coming to our senses: Healing ourselves and the world through mindfulness*. New York: Hyperion.
- Karakaş, S. (2018). Prof. Dr. Sirel Karakaş Psikoloji Sözlüğü: Bilgisayar Programı ve Veritabanı (www.psikolojisozlugu.com).
- Kazlauskas, E., Gailiene, D., Vaskeliene, I. ve Skeryte-Kazlauskiene, M. (2017). Intergenerational transmission of resilience? Sense of coherence is associated between Lithuanian survivors of political violence and their adult offspring. *Frontiers in Psychology*, 8, 1677. doi: 10.3389/fpsyg.2017.01677
- Kazlauskas, E. ve Zelviene, P. (2015). A history of political violence in the family as a resilience factor. D. Ajdukovic, S. Kimhi ve M. Lahad (Yay. haz.), *Resiliency: Enhancing Coping with Crisis and Terrorism* içinde, (s. 141–148). Amsterdam: IOS Press. doi: 10.3233/978-1-61499-490-9-141
- Keng, S. L., Smoski, M. J. ve Robins, C. J. (2011). Effects of mindfulness on psychological health: A review of empirical studies. *Clinical Psychology Review*, 31 (6), 1041-1056.
- Kenny, D. A. ve Cook, W. (1999). Partner Effects in Relationship Research: Conceptual Issues, Analytic Difficulties, and Illustrations. *Personal Relationships*, 6, 433-448.
- Kenny, D. A., Kashy, D. A. ve Cook, W. L. (2006). *Methodology in the social sciences* (David A. Kenny, yay. haz.). *Dyadic data analysis*. Guilford Press.
- Kerber, L. K. (1997). *Toward an intellectual history of women*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.

- Kerr, M., ve Bowen, M. (1988). *Family evaluation*. New York: Norton.
- Kerr, M. ve Stattin, H. (2000). What parents know, how they know it, and several forms of adolescent adjustment: Further support for a reinterpretation of monitoring. *Developmental Psychology*, 36(3), 366-380.
- Keulers, E. H. H., Evers, E. A. T., Stiers, P. ve Jolles, J. (2010). Age, sex, and pubertal phase influence mentalizing about emotions and actions in adolescents. *Developmental Neuropsychology*, 35 (5), 555-569.
- Khaleque, A. (2017). Perceived parental hostility and aggression, and children's psychological maladjustment, and negative personality dispositions: A meta-analysis. *Journal of Child and Family Studies*, 26, 977-988.
- Kındap-Tepe, Y. ve Sayıl, M. (2012). Ebeveyn kontrolü ve ergenin sosyal işlevselliği arasındaki bağlantıda ilişkisel saldırganlığın aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 27 (7), 119-132.
- Kiernan, K. (2002). Cohabitation in Western Europe: Trends, issues, and implications. A. Booth ve A. C. Crouter (Yay. haz.), *Just living together: Implications of cohabitation on families, children, and social policy* içinde (s. 3-31). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Klakk, H., Kristensen, P. L., Andersen, L. B., Froberg, K., Møller, N. C. ve Grøntved, A. (2018). Symptoms of depression in young adulthood is associated with unfavorable clinical- and behavioral cardiovascular disease risk factors. *Preventive Medicine Reports*, 11, 209-215.
- Kline, G. C., Killoren, S. E. ve Alfaro, E. C. (2016). Perceived parental psychological control, familism values, and Mexican American college students' adjustment. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 22 (4), 524-532.
- Kringlen, E. (1990). *Psykiatri* [Psikiyatri]. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kroll, J. (1993). *PTSD/borderlines in therapy: Finding the balance*. New York: Norton.
- Kurlansik, S. L. ve Maffei, M. S. (2016). Somatic symptom disorder. *American Family Physician*, 93 (1), 49-54.
- Lackner, J. M., Gudleski, G. D. ve Blanchard, E. B. (2004). Beyond abuse: The association among parenting style, abdominal pain, and somatization in IBS patients. *Behavior Research and Therapy*, 42 (1), 41-56.

- Landy, S. ve Menna, R. (2006). *Early intervention with multi-risk families: An integrative approach*. Paul H Brookes Publishing.
- Langer, E. (1989). *Mindfulness*. Cambridge, MA: Perseus Books.
- Lansford, J. E., Malone, P. S., Dodge, K. A., Pettit, G. S. ve Bates, J. E. (2010). Developmental cascades of peer rejection, social information processing biases, and aggression during middle childhood. *Development and Psychopathology*, 22(3), 593–602.
- Lau, S. ve Cheung, P. C. (1987). Relations between Chinese adolescents' perception of parental control and organization and their perception of parental warmth. *Developmental Psychology*, 23(5), 726–729.
- Lazarus, R. S. (1993). From psychological stress to the emotions: A history of changing outlooks. *Annual Review of Psychology*, 44, 1–21.
- Le, Y., Fredman, S. J. ve Feinberg, M. E. (2017). Parenting stress mediates the association between negative affectivity and harsh parenting: A longitudinal dyadic analysis. *Journal of Family Psychology*, 31, 679-688. doi:10.1037/fam0000315
- Ledermann, T., Macho, S. ve Kenny, D. A. (2011). Assessing mediation in dyadic data using the actor-partner interdependence model. *Structural Equation Modeling*, 18, 595-612. doi: 10.1080/10705511.2011.607099
- Leipold, B. ve Greve, W. (2009). Resilience: A conceptual bridge between coping and development. *European Psychologist*, 14(1), 40–50.
- Leung C. ve Tsang Kit Man S. (2014) Parenting Style. A.C. Michalos (Yay. haz.), *Encyclopedia of Ouality of Life and Well-Being Research* içinde (s. 199-311). Springer, Dordrecht.
- Levy, D. M. (1970). The concept of maternal overprotection. E. J. Anthony ve T. Benedek (Yay. haz.), *Parenthood* içinde (s. 387-409). New York: Little-Brown.
- Lewis, C. C. (1981). The effects of parental firm control: A reinterpretation of findings. *Psychological Bulletin*, 90, 547-563.
- Lewis, S. J., Arseneault, L., Caspi, A., Fisher, H. L., Matthews, T., Moffitt, T. E., Odgers, C. L., Stahl, D., Teng, J. Y. ve Danese, A. (2019). The epidemiology of trauma and post-traumatic stress disorder in a representative cohort of young people in England and Wales. *Lancet Psychiatry*, 6, 247-256.

- Lim, H. J., Baharudin, R. ve Tan, J. (2013). Perceived Parental Warmth and Depression in Early Adolescents: Path Analysis on the Role of Self-esteem as a Mediator. *Pertanika Journal of Social Sciences & Humanities*, 21, 165–178.
- Linehan, M. (1993). *Cognitive-behavioral treatment of borderline personality disorder*. New York: Guilford Press.
- Lobera, I. J., Ríos, P. B. ve Casals, O. G. (2011). Parenting styles and eating disorders. *Psychiatric and Mental Health Nursing*, 18 (8), 728-735.
- Lomanowska, A. M., Boivin, M., Hertzman, C. ve Fleming, A. S. (2017). Parenting begets parenting: A neurobiological perspective on early adversity and the transmission of parenting styles across generations. *Neuroscience*, 342, 120-139.
- Love, K. M. ve Thomas, D. M. (2014). Parenting styles and adjustment outcomes among college students. *Journal of College Student Development*, 55(2), 139-150.
- Luft, J. (1957). Psychological control patterns within families. *Journal of Consulting Psychology*, 21(3), 206.
- Lundberg, M., Perris, C., Schlette, P. ve Adolfsson, R. (2000). Intergenerational transmission of perceived parenting. *Personality and Individual Differences*, 28, 865-877.
- Luthar, S. ve Cicchetti, D. (2000). The construct of resilience: Implications for interventions and social policies. *Development and Psychopathology*, 12, 857-885.
- Luthar, S. S., Cicchetti, D. ve Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development*, 71(3), 543-562.
- Luyckx, K., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Goossens, L. ve Berzonsky, M. D. (2007). Parental psychological control and dimensions of identity formation in emerging adulthood. *Journal of Family Psychology*, 21, 546–550. <http://dx.doi.org/10.1037/0893-3200.21.3.546>
- Luyten, P., Fonagy, P., Lowyck, B., & Vermote, R. (2012). Assessment of mentalization. A. W. Bateman ve P. Fonagy (Yay. haz.), *Handbook of mentalizing in mental health practice* içinde (s. 43–65). American Psychiatric Publishing, Inc.

- Lyvers, M., Holloway, N., Needham, K. ve Thorberg, F. A. (2019). Resilience, alexithymia, and university stress in relation to anxiety and problematic alcohol use among female university students. *Australian Journal of Psychology*, 72, 59-67.
- Mabbe, E., Soenens, B., Vansteenkiste, M. ve Van Leeuwen, K. (2016). Do personality traits moderate relations between psychologically controlling parenting and problem behavior in adolescents? *Journal of Personality*, 84(3), 381–392.
- Maccoby, E. E. ve Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. *Handbook of child psychology*, 4, 1-101.
- Maestripieri, D., Lindell, S. G. ve Higley, J. D. (2007). Intergenerational transmission of maternal behavior in rhesus macaques and its underlying mechanisms. *Developmental Psychobiology*, 49 (2), 165-171.
- Mahan, R. M., Kors, S. B., Simmons, M. L. ve Macfie, J. (2018). Maternal psychological control, maternal borderline personality disorder, and adolescent borderline features. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 9(4), 297-304.
- Main, M. (1991). Metacognitive knowledge, metacognitive monitoring, and singular (coherent) vs. multiple (incoherent) models of attachment: Findings and directions for future research. C. M. Parkes, J. Stevenson-Hinde ve P. Marris (Yay. haz.), *Attachment across the life cycle* içinde (s. 127–159). Londra: Tavistock-Routledge.
- Main, M., Kaplan, N. ve Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood, and adulthood: A move to the level of representation. *Monographs of the Society for Research in Child development*, 50(1-2), 66–104.
- Main, M. ve Stadtman, J. (1981). Infant response to rejection of physical contact by the mother. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 20, 292-307.
- Mancini, C., Van Ameringen, M. ve MacMillan, H. (1995). Relationship of childhood sexual and physical abuse to anxiety disorders. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 183(5), 309–314.

- Manzeske, D. P. ve Stright, A. D. (2009). Parenting Styles and Emotion Regulation: The Role of Behavioral and Psychological Control During Young Adulthood. *Journal of Adult Development*, 16, 223. <https://doi.org/10.1007/s10804-009-9068-9>
- Markus, M. Th., Lindhout, I. E., Boer, F., Hoogendijk, T. H. G., ve Arrindell, W. A. (2003). Factors of perceived parental rearing styles: the EMBU-C examined in a sample of Dutch primary school children. *Personality and Individual Differences*, 34, 503-519.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*, 56(3), 227–238.
- Mathews, S., Abrahams, N. ve Jewkes, R. (2013). Exploring mental health adjustment of children post sexual assault in South Africa. *Journal of Child Sexual Abuse*, 22(6), 639–657.
- Mayer, J. D., Salovey, P., Caruso, D. R. ve Sitarenios, G. (2003). Measuring emotional intelligence with the MSCEIT V2.0. *Emotion*, 3, 97-105.
- Mazzeo, S. E. ve Espelage, D. L. (2002). Association between childhood physical and emotional abuse and disordered eating behaviors in female undergraduates: An investigation of the mediating role of alexithymia and depression. *Journal of Counseling Psychology*, 49(1), 86–100.
- McKinney, C., Brown, K. ve Malkin, M. L. (2018). Parenting style, discipline, and parental psychopathology: Gender dyadic interactions in emerging adulthood. *Journal of Child and Family Studies*, 27, 290-301.
- McLeod, B. D., Wood, J. J. ve Weisz, J. R. (2007). Examining the association between parenting and childhood anxiety: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 27, 155–172.
- Miller, T. Q., Smith, T. W., Turner, C. W., Guijarro, M. L. ve Hallet, A. J. (1996). Meta-analytic review of research on hostility and physical health. *Psychological Bulletin*, 119(2), 322–348.
- Mitchell, S. A. ve Black, M. J. (1995). *Freud and beyond: A history of modern psychoanalytic thought*. Basic Books.

- Mills, R. S. L., Freeman, W. S., Clara, I. P., Elgar, F. J., Walling, B. R. ve Mak, L. (2007). Parent proneness to shame and the use of psychological control. *Journal of Child and Family Studies*, 16, 359-374.
- Moehler, E., Biringen, Z. ve Poustka, L. (2007). Emotional availability in a sample of mothers with a history of abuse. *American Journal of Orthopsychiatry*, 77, 624–628.
- Moran, K. M., Turiano, N. A. ve Gentzler, A. L. (2018). Parental warmth during childhood predicts coping and well-being in adulthood. *Journal of Family Psychology*, 32(5), 610-621.
- Morrison, A. S. ve Heimberg, R. G. (2013). Social anxiety and social anxiety disorder. *Annual Review of Clinical Psychology*, 9, 249–274.
- Mousavi, S. E., Low, W. Y. ve Hashim, A. H. (2016). Perceived parenting styles and cultural influences in adolescent's anxiety: A cross-cultural comparison. *Journal of Child and Family Studies*, 25, 2102-2110.
- Muller, R. T., Hunter, J. E. ve Stollak, G. (1995). The intergenerational transmission of corporal punishment: A comparison of social learning and temperament models. *Child Abuse & Neglect*, 19(11), 1323–1335.
- Müller-Pinzler, L., Gazzola, V., Keysers, C., Sommer, J., Jansen, A., Frassle, S., Einhauser, W., Paulus, F. M. ve Krach, S. (2015). Neural pathways of embarrassment and their modulation by social anxiety. *Neuroimage*, 119, 252-261.
- Nanda, M. M., Kotchick, B. A. ve Grover, R. L. (2012). Parental psychological control and childhood anxiety: The mediating role of perceived lack of control. *Journal of Child and Family Studies*, 21(4), 637–645.
- Nelson, L. J. ve Barry, C. M. (2005). Distinguishing features of emerging adulthood: The role of self-classification as an adult. *Journal of Adolescent Research*, 20 (2), 242-262.
- Nelson, L. J., Padilla-Walker, L. M., Christensen, K. J., Evans, C. A. ve Carroll, J. S. (2011). Parenting in emerging adulthood: An examination of parenting clusters and correlates. *Journal of Youth and Adolescence*, 40, 730–743.

- Neppl, T. K., Conger, R. D., Scaramella, L. V. ve Ontai, L. L. (2009). Intergenerational continuity in parenting behavior: Mediating pathways and child effects. *Developmental Psychology*, 45, 1241–1256.
- Newell, H. W. (1934). The psycho-dynamics of maternal rejection. *American Journal of Orthopsychiatry*, 4(3), 387–401.
<https://doi.org/10.1111/j.19390025.1934.tb06302.x>
- Nicaise, M. (1995). Treating test anxiety: A review of three approaches. *Teacher Educational Practices*, 22(7) 65-81.
- Norris, F. H., Friedman, M. J., Watson, P. J., Byrne, C. M., Diaz, E. ve Kaniasty, K. (2002). 60,000 disaster victims speak: Part I. An empirical review of the empirical literature, 1981-2001. *Psychiatry*, 65(3), 207–239.
- Norris, F. H., Stevens, S. P., Pfefferbaum, B., Wyche, K. F. ve Pfefferbaum, R. L. (2008). Community resilience as a metaphor, theory, set of capacities, and strategy for disaster readiness. *American Journal of Community Psychology*, 41(1-2), 127-150.
- O'Dougherty-Wright, M., Masten, A. S., Northwood, A. ve Hubbard, J. J. (1997). Long-term effects of massive trauma: Developmental and psychobiological perspectives. D. Cicchetti ve S. L. Toth (Yay. haz.), *Rochester Symposium on Developmental Psychopathology: Vol. 8. Developmental perspectives on trauma* içinde (s. 181–225). University of Rochester Press.
- Odenweller, K. G., Booth-Butterfield, M. ve Weber, K. (2014). Investigating helicopter parenting, family environments, and relational outcomes for millennials. *Communication Studies*, 65(4), 407-425.
- Oestergaard Hagelquist, J. (2017). The mentalization guidebook. Karnac.
- Osofsky J. D., Osofsky H. J. ve Harris W. W. (2007). Katrina's children: social policy considerations for children in disasters. *Social Policy Reports, Society for Research in Child Development*, 21, 1-20.
- Özçürümez, G. ve Alpay, E. (değerlendirme aşamasında). Zihinselleştirme Ölçeği'nin (MentS) Türkçeye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*.

- Palmer, E. J. ve Hollin, C. R. (2000). The interrelations of socio-moral reasoning, perceptions of own parenting and attributions of intent with self-reported delinquency. *Legal and Criminology Psychology*, 5(2), 201-218.
- Park, Y., Shim, S. ve Byon, K. (2014). The Relationship among Resilience of Young Children, their Interactive Peer Play, and Mothers' Overprotective Parenting Attitudes. *Korean Journal of Human Ecology*, 23(6), 1089–1104. <https://doi.org/10.5934/kjhe.2014.23.6.1089>
- Parker, G. (1983). Maternal overprotection and rejection. *Arch Neurol and Psychiatry*, 25, 886-889.
- Parker, G., Tupling, H. ve Brown, L. B. (1979). A parental bonding instrument. *British Journal of Medical Psychology*, 52(1), 1-10.
- Parker, G., Hadzi-Pavlovic, D., Greenwald, S. ve Weissman, M. (1995). Low parental care as a risk factor to lifetime depression in a community sample. *Journal of Affective Disorders*, 33, 173–180.
- Parry, B. L., Meliska, C. J., Sorenson, D. L., Lopez, A. M., Martinez, L. F., Nowakowski, S., Ellioyt, J. A., Hauger, R. L. ve Kripke, D. F. (2008). Plasma melatonin circadian rhythm disturbances during pregnancy and postpartum in depressed women and women with personal or family histories of depression. *American Journal of Psychiatry*, 165, 1551–1558.
- Patterson, G. R. ve Stouthamer-Loeber, M. (1984). The correlation of family management practices and delinquency. *Child Development*, 55(4), 1299–1307.
- Patock-Peckham, J. A. ve Morgan-Lopez, A. A. (2009). Mediation links among parenting styles, perceptions of parental confidence, self-esteem, and depression on alcohol-related problems in emerging adulthood. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 70(2), 215–226.
- Pearlman, L. A. (2001). The treatment of persons with complex PTSD and other trauma-related disruptions of the self. J. P. Wilson, M. Friedman ve J. Lindy (Yay. haz.), *Treating psychological trauma and PTSD* içinde (s. 205–236). New York: Guilford Press.
- Pears, K. C. ve Fisher, P. A. (2005). Emotion understanding and theory of mind among maltreated children in foster care: Evidence of deficits. *Development and Psychopathology*, 17(1), 47–65.

- Pedersen, S., Vitaro, F., Barker, E. D. ve Borge, A. I. (2007). The timing of middle-childhood peer rejection and friendship: Linking early behavior to early-adolescent adjustment. *Child Development*, 78(4), 1037–1051.
- Perris, C. (1994). Linking the experience of dysfunctional parental rearing with manifest psychology: a theoretical framework. C. Perris, W. A. Arrindell ve M. Eisemann (Yay. haz.), *Parenting and psychopathology* içinde (s. 93-109). Chichester: John Wiley & Sons.
- Perris, C., Jacobson, L., Linstorm, H., Von Knorring, L. ve Perris, H. (1980). Development of a new inventory for assessing memories of parental rearing behavior. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 61, 265-274.
- Perry, B. (2003). Complex PTSD in children: Brain and behavior. P. Stein ve J. Kendall (Yay. haz.), *Psychological trauma and the developing brain: Neurologically based interventions for troubled children* içinde, (s. 97-132). New York, NY: Taylor & Francis.
- Petrowski, K., Brähler, E. ve Zenger, M. (2014). The relationship of parental rearing behavior and resilience as well as psychological symptoms in a representative sample. *Health and Quality of Life Outcomes*, 12, 95. <https://doi.org/10.1186/1477-7525-12-95>
- Pinquart, M. (2017). Associations of parenting dimensions and styles with externalizing problems of children and adolescents: An updated meta-analysis. *Developmental Psychology*, 53(5), 873–932.
- Pribram, K. ve Gill, M. (1976). *Freud's project reassessed*. New York: Basic Books.
- R Core Team. (2013). *R: A language and environment for statistical computing*. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria.
URL <http://www.R-project.org/>
- Raby, K. L., Lawler, J. M., Shlafer, R. J., Hesemeyer, P. S., Collins, W. A. ve Sroufe, L. A. (2015). The interpersonal antecedents of supportive parenting: A prospective, longitudinal study from infancy to adulthood. *Developmental Psychology*, 51(1), 115-123.
- Rafaeli, E., Bernstein, D. P. ve Young, J. (2011). *Schema therapy: Distinctive features*. Routledge.

- Ran, M. S., Mendez, A. J., Leng, L. L., Bansil, B., Reyes, N., Cordero, G., Carreon, M. F., Maminta, L. ve Tang, M. (2016). Predictors of mental health among college students in Guam: Implications for counseling. *Journal of Counseling & Development, 94*, 344–355.
- Randolph, J. J. ve Dykman, B. M. (1998). Perceptions of parenting and depression-proneness in the offspring: Dysfunctional attitudes as a mediating mechanism. *Cognitive Therapy and Research, 22*, 377-400.
- Rapee, R. M. (1997). Potential role of childrearing practices in the development of anxiety and depression. *Clinical Psychology Review, 17*(1), 47–67.
- Reed, K., Ferraro, A. J., Lucier-Greer, M. ve Barber, C. (2015). Adverse family influences on emerging adult depressive symptoms: A stress process approach to identifying intervention points. *Journal of Child and Family Studies, 24*, 2710–2720.
- Repetti, R. L., Taylor, S. E. ve Seeman, T. E. (2002). Risky families: Family social environments and the mental and physical health of offspring. *Psychological Bulletin, 128*(2), 330–366.
- Reuther, E. T. ve Osofsky, J. D. (2013). Resilience [Resilience after trauma in early development]. R. E. Trembley, M. Boivin ve R. DeV. Peters (Yay. haz.), *Encyclopedia on Early Child Development* [çevrimiçi] içinde. <http://www.child-encyclopedia.com/sites/default/files/dossiers-complets/en/resilience.pdf>
- Rezaei, M., Ghazanfari, F. ve Rezaee, F. (2016). The role of childhood trauma, early maladaptive schemas, emotional schemas and experiential avoidance on depression: A structural equation modeling. *Psychiatry Research, 246*, 407-414.
- Riley, P. J. (2003). The relationship between parental warmth and parental pressure to achieve with adolescent depression and anxiety in China [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Maryland Üniversitesi.
- Roberts, R. E. L. ve Bengtson, V. L. (1996). Affective ties to parents in early adulthood and self-esteem across 20 years. *Social Psychology Quarterly, 59*(1), 96–106.
- Roberts, R., O'Connor, T., Dunn, J. ve Golding, J. (2004). The effects of child sexual abuse in later family life; mental health, parenting and adjustment of offspring. *Child Abuse and Neglect, 28*, 525–545.

- Robey, P. A. ve Ford Sori, C. (2011). Compassionate parenting: The antidote to poisonous parenting. S. M. Dunham, S. B. Dermer ve J. Carlson (Yay. haz.), *Poisonous Parenting : Toxic Relationships Between Parents and Their Adult Children* içinde, (s. 25-48). Taylor & Francis.
- Rogers, A. A., Memmott-Elison, M. K., Padilla-Walker, L. M. ve Byon, J. (2019). Perceived parental psychological control predicts intraindividual decrements in self-regulation throughout adolescence. *Developmental Psychology*, 55(11), 2352–2364.
- Rohner, R. P. (2004). The parental "acceptance-rejection syndrome": Universal correlates of perceived rejection. *American Psychologist*, 59(8), 830–840.
- Rohner, R. P. (2005). Glossary of significant concepts in parental acceptance-rejection theory. R. P. Rohner ve A. Khaleque (Yay. haz.), *Handbook for the study of parental acceptance and rejection* içinde (4. bs., s.379-398). Storrs, CT: Rohner Research Publications.
- Rohner, R. P. ve Britner, P. A. (2002). Worldwide mental health correlates of parental acceptance-rejection: Review of cross-cultural and intellectual evidence. *Cross-Cultural Research*, 36, 16-47.
- Rohner, R. P., Khaleque, A. ve Cournoyer, D. E. (2005). Parental acceptance-rejection: Theory, methods, cross-cultural evidence, and implications. *Ethos*, 33 (3), 299-334.
- Rohner, R. P., Khaleque, A. ve Cournoyer, D. E. (2012). Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications. Erişim adresi: <http://csiar.uconn.edu/wpcontent/uploads/sites/494/2014/02/INTRODUCTION-TO-PARENTALACCEPTANCE-3-27-12.pdf>
- Rohner, R. P. ve Rohner, E. C. (1981). Parental acceptance-rejection and parental control: Cross-cultural codes. *Ethnology*, 20 (3), 245-260.
- Rohner, R. P. ve Veneziano, R. A. (2001). The importance of father love: History and contemporary evidence. *Review of General Psychology*, 5, 382–405. doi:10.1037/1089-2680.5.4.382
- Rork, K. E. ve Morris, T. L. (2008). Influence of parenting factors on childhood social anxiety: Direct observation of parental warmth and control. *Child & Family Behavior Therapy*, 31 (3), 220-235.

- Rosenblum, K. L., McDonough, S. C., Sameroff, A. J. ve Muzik, M. (2008). Reflection in thought and action: Maternal parenting reflectivity predicts mind-minded comments and interactive behavior. *Infant Mental Health Journal*, 29(4), 362-376.
- Rosso, A. M., Viterbori, P., ve Scopesi, A. M. (2015). Are maternal reflective functioning and attachment security associated with preadolescent mentalization? *Frontiers in Psychology*, 6, 1134. doi: 10.3389/fpsyg.2015.01134
- Rousseau, S., Grietens, H., Vanderfaeillie, J., Hoppenbrouwers, K., Wiersema, J. R. ve Van Leeuwen, K. (2013). Parenting stress and dimensions of parenting behavior: Cross-sectional and longitudinal links with adolescents' somatization. *The International Journal of Psychiatry in Medicine*, 46(3), 243-270.
- Rousseau, S., Grietens, H., Vanderfaeillie, J., Hoppenbrouwers, K., Wiersema, J. R., Baetens, I., Vos, P. ve Van Leeuwen, K. (2014). The association between parenting behavior and somatization in adolescents explained by physiological responses in adolescents. *International Journal of Psychophysiology*, 93 (2), 261-266.
- Roth, S., Pelcovitz, D., Van Der Kolk, B. A. ve Mandel, F. (1997). Complex PTSD in victims exposed to sexual and physical abuse: Results from the DSM-IV field trials for posttraumatic stress disorder. *Journal of Traumatic Stress*, 10, 539-555.
- Rothschild-Yakar, L., Levy-Shiff, R., Fridman-Balaban, R., Gur, E. ve Stein, D. (2010). Mentalization and relationships with parents as predictors of eating disordered behavior. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 198(7), 501-507.
- Russ, E., Heim, A. ve Westen, D. (2003). Parental bonding and personality pathology assessed by clinician report. *Journal of Personality Disorders*, 17, 522-536.
- Sadock, B. J ve Sadock, V. A. (2007). *Kaplan & Sadock's Synopsis of Psychiatry: Behavioral Sciences/ Clinical Psychiatry* (10. bs.). Lippincott Williams & Wilkins.
- Sarıtaş, D., Grusec, J. E. ve Gençöz, T. (2013). Warm and harsh parenting as mediators of the relation between maternal and adolescent emotion regulation. *Journal of Adolescence*, 36, 1093-1101.

- Sarsour, K., Sheridan, M., Jutte, D., Nuru-Jeter, A., Hinshaw, S. ve Boyce, W. T. (2011). Family socioeconomic status and child executive functions: The roles of language, home environment, and single parenthood. *Journal of the International Neuropsychological Society*, 17, 120–132.
- Sart, Z. H., Börkan, B., Erkman, F. ve Serbest, S. (2016). Resilience as a mediator between parental acceptance-rejection and depressive symptoms among university students in Turkey. *Journal of Counseling and Development*, 94 (2), 195-209.
- Satir, V., Banmen, J., Gerber, J. ve Gomori, M. (1991). *The Satir model: Family therapy and beyond*. Science and Behavior Books.
- Savelieva, K., Hintsanen, M., Dobewall, H., Jokela, M., Pulkki-Raback, L., Elovainio, M., Seppala, I., Lehtimaki, T., Raitakari, O. ve Keltikangas-Jarvinen, L. (2019). The role of oxytocinergic genes in the intergenerational transmission of parent-child relationship qualities. *Hormones and Behavior*, 114, DOI:10.1016/j.yhbeh.2019.06.004
- Sayıl, M. ve Kındap, Y. (2010). Ergenin Anne-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrol: Psikolojik Kontrol Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği. *Türk Psikoloji Yazıları*, 1325, 62-75.
- Sayıl, M., Kındap, Y., Bayar, Y., Bayraktar, F., Kurt, D., Tığrak, A. ve Yaban, E. H. (2012). *Ergenlik Döneminde Ebeveynlik ve Ergenin Psikososyal Uyumu*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Scaramella, L. V., Neppl, T. K., Ontai, L. L. ve Conger, R. D. (2008). Consequences of socioeconomic disadvantage across three generations: Parenting behavior and child externalizing problems. *Journal of Family Psychology*, 22, 725–733.
- Scarpate, J. M., Vazsonyi, A. T., Burcu, E., Hernandez, G. T. ve Sheu, C. J. (2008). Revisiting “The Exotic Enterprise”: The adolescent Family Process Measure in Slovenian, Spanish, Taiwanese, and Turkish youth. Society for Research on Adolescence Konferansı, Mart, Chicago, Illinois, ABD.
- Schaefer, E. S. (1965a). Children's reports of parental behavior: An inventory. *Child Development*, 36, 413-424.
- Schaefer, E. S. (1965b). A configurational analysis of children's reports of parent behavior. *Journal of Consulting Psychology*, 29, 552-557.

- Schneider-Rosen, K. ve Cicchetti, D. (1991). Early self-knowledge and emotional development: Visual self-recognition and affective reactions to mirror self-images in maltreated and non-maltreated toddlers. *Developmental Psychology*, 27(3), 471–478.
- Scheidell, J. D., Quinn, K., McGorray, S. P., Frueh, B. C., Beharie, N. N., Cottler, L. B. ve Khan, M. R. (2018). Childhood traumatic experiences and the association with marijuana and cocaine use in adolescence through adulthood. *Addiction*, 113, 44–56.
- Schema Therapy Institute. (2020, 4 Temmuz). *Coping Styles*. <http://www.schematherapy.com/id62.htm>
- Schludermann, E. H. ve Schludermann, S. M. (1988). Children's report of parent behaviour inventory (CRPBI-30) for older children and adolescents (Technical Report). Manitoba Üniversitesi, Psikoloji Bölümü: Winnipeg, MB, Kanada.
- Schofield, T. J., Conger, R. D. ve Neppl, T. K. (2014). Positive parenting, beliefs about parental efficacy, and active coping: Three sources of intergenerational resilience. *Journal of Family Psychology*, 28(6), 973–978.
- Schrodt, P. (2016). Relational frames as mediators of everyday talk and relational satisfaction in stepparent-stepchild relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 33, 217–326. doi:10.1177/0265407514568751
- Sears, R. R., Maccoby, E. E. ve Levin, H. (1957). *Patterns of childrearing*. Evanston, IL: Row, Peterson.
- Segrin, C., Wosidlo, A., Givertz, M. ve Montgomery, N. (2013). Parent and child traits associated with overparenting. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 32(6), 569–595.
- Senehi, N., Brophy-Herb, H. E. ve Vallotton, C. D. (2018). Effects of maternal mentalization-related parenting on toddlers' self-regulation. *Early Childhood Research Quarterly*, 44, 1-14.
- Sharp, C. (2006). Mentalizing problems in childhood disorders. J. G. Allen ve P. Fonagy (Yay. haz.), *Handbook of mentalization-based treatments* içinde (s. 101-121). Chichester: Wiley.

- Sharp, C. ve Fonagy, P. (2008). The parent's capacity to treat the child as a psychological agent: Constructs, measures and implications for developmental psychopathology. *Social Development, 17*(3), 737-754.
- Sharp, C. ve Venta, A. (2012). Mentalizing problems in children and adolescents. N. Midgley ve I. Vrouva (Yay. haz.), *Minding the Child: Mentalization-Based Interventions with Children, Young People and their Families* içinde (s. 35-53). Routledge.
- Sharp, C., Williams, L. L., Ha, C., Baumgardner, J., Michonski, J., Seals, R., Patel, A. B., Bleiberg, E. ve Fonagy, P. (2009). The development of a mentalization-based outcomes and research protocol for an adolescent inpatient unit. *Bulletin of the Menninger Clinic, 73*(4), 311–338.
- Shek, D. T. L. (2006). Perceived parental behavioral control and psychological control in Chinese adolescents in Hong Kong. *The American Journal of Family Therapy, 34* (2), 163-176.
- Shipman, K. L. ve Zeman, J. (1999). Emotional understanding: A comparison of physically maltreating and nonmaltreating mother–child dyads. *Journal of Clinical Child Psychology, 28*(3), 407–417.
- Shipman, K., Zeman, J., Penza, S. ve Champion, K. (2000). Emotion management skills in sexually maltreated and nonmaltreated girls: A developmental psychopathology perspective. *Development and Psychopathology, 12*(1), 47–62.
- Shute, R., Maud, M. ve McLachlan, A. (2019). The relationship of recalled adverse parenting styles with maladaptive schemas, trait anger, and symptoms of depression and anxiety. *Journal of Affective Disorders, 259*, 337-348.
- Siegel, D. J. (2007). *The mindful brain: Reflection and attunement in the cultivation of well-being*. New York: W.W. Norton.
- Simon, N. M., Herlands, N. N., Marks, E. H., Mancini, C., Letamendi, A., Li, Z., Pollack, M. H., Van Ameringen, M. ve Stein, M. B. (2009). Childhood maltreatment linked to greater symptom severity and poorer quality of life and function in social anxiety disorder. *Depression and Anxiety, 26*(11), 1027-1032.
- Sirsch, U., Dreher, E., Mayr, E. ve Willinger, U. (2009). What does it take to be an adult in Austria? Views of adulthood in Austrian adolescents, emerging adults, and adults. *Journal of Adolescent Research, 24* (3), 275-292.

- Slade, A., Grienenberger, J., Bernbach, E., Levy, D. ve Locker, A. (2005). Maternal reflective functioning, attachment, and the transmission gap: A preliminary study. *Attachment & Human Development*, 7 (3), 283-298.
- Smaling, H. J., Huijbregts, S. C., van der Heijden, K. B., Hay, D. F., van Goozen, S. H., ve Swaab, H. (2016). Prenatal reflective functioning and development of aggression in infancy: The roles of maternal intrusiveness and sensitivity. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 45, 237-248.
- Smetana, J. G., Crean, H. F. ve Daddis, C. (2002). Family processes and problem behaviors in middle-class African American adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 12(2), 275–304.
- Smith, T. W. (1994). Concepts and methods in the study of anger, hostility, and health. A. W. Siegman ve T. W. Smith (Yay. haz.), *Anger, hostility, and the heart* içinde (s. 23–42). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Soenens, B., Elliot, A. J., Goossens, L., Vansteenkiste, M., Luyten, P. ve Duriez, B. (2005). The intergenerational transmission of perfectionism: Parents' psychological control as an intervening variable. *Journal of Family Psychology*, 19 (3), 358-366.
- Soenens, B. ve Vansteenkiste, M. (2010). A theoretical upgrade of the concept of parental psychological control: Proposing new insights on the basis of self-determination theory. *Developmental Review*, 30(1), 74–99.
- Sroufe, L. A., Egeland, B., Carlson, E. A. ve Collins, W. A. (2005). *The development of the person: The Minnesota study of risk and adaptation from birth to adulthood*. New York, NY: Guilford Press.
- Steeger, C. M. ve Gondoli, D. M. (2013). Mother-adolescent conflict as a mediator between adolescent problem behaviors and maternal psychological control. *Developmental Psychology*, 49(4), 804-814.
- Steel, Z., Marnane, C., Iranpour, C., Chey, T., Jackson, J. W., Patel, V. ve Silove, D. (2014). The global prevalence of common mental disorders: a systematic review and meta-analysis 1980-2013. *International Journal of Epidemiology*, 43(2), 476–493.

- Steele, E. H. ve McKinney, C. (2019). Emerging adult psychological problems and parenting style: Moderation by parent-child relationship quality. *Personality and Individual Differences*, 146, 201-208.
- Stein, H., Fonagy, P., Ferguson, K. S. ve Wisman, M. (2000). Lives through time: An ideographic approach to the study of resilience. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 64(2), 281–305.
- Stein, M. B., Fuetsch, M., Müller, N., Höfler, M., Lieb, R. ve Wittchen, H. U. (2001). Social anxiety disorder and the risk of depression: a prospective community study of adolescents and young adults. *Archives of General Psychiatry*, 58(3), 251–256.
- Steinberg, L., Elmen, J. D. ve Mounts, N. S. (1989). Authoritative parenting, psychosocial maturity, and academic success among adolescents. *Child Development*, 60, 1424-1436.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Darling, N., Mounts, N. S. ve Dornbusch, S. M. (1994). Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 65(3), 754–770.
- Steinberg, L. ve Silk, J. S. (2002). Parenting adolescents. M. H. Bornstein (Yay. haz.), *Handbook of Parenting* içinde (Cilt 1, s. 103–133). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Steinberg, L. ve Silk, J. S. (2012). Parenting adolescents. M. H. Bornstein (Yay. haz.), *Handbook of parenting, Volume 1: Children and parenting* içinde (s. 103-134). New York: Psychology Press.
- Sternberg, K. J., Baradaran, L. P., Abbott, C. B., Lamb, M. E. ve Guterman, E. (2006). Type of violence, age, and gender differences in the effects of family violence on children's behavior problems: A metaanalysis. *Developmental Review*, 26, 89–112. <http://dx.doi.org/10.1016/j.dr.2005.12.001>
- Stevens, E. N., Bardeen, J. R. ve Murdock, K. W. (2015). Parenting behaviors and anxiety in young adults: Effortful control as a protective factor. *Journal of Individual Differences*, 36(3), 170-176.
- Strassberg, Z., Dodge, K. A., Pettit, G. S. ve Bates, J. E. (1994). Spanking in the home and children's subsequent aggression toward kindergarten peers. *Development and Psychopathology*, 6(3), 445–461.

- Substance Abuse and Mental Health Services Administration, Center for Behavioral Health Statistics and Quality. (2012). 2010–2011 National Survey on Drug Use and Health: Model-based prevalence estimates (50 states and the District of Columbia). <http://archive.samhsa.gov/data/NSDUH/2k11State/NSDUHsae2011/ExcelTabs/NSDUHsaeTables2011.pdf>. Accessed October 1, 2014.
- Sun, S., Fan, F., Zheng, Y., Zhu, Q., Chen, S., Zhang, L. ve Tan, Y. (2012). Mediating effect of resilience between parenting styles and PTSD symptoms in adolescents. *Chinese Journal of Clinical Psychology*, 20(4), 502–505.
- Şahin, N. H. ve Durak, A. (1994). Kısa Semptom Envanteri (Brief Symptom Inventory-BSI): Türk gençleri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 44-56.
- Şar, V., Öztürk, E. ve İkikardeş, E. (2012). Çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri*, 32(4), 1054-1063.
- Tanaka, M., Kitamura, T., Chen, Z., Murakami, M. ve Goto, Y. (2009). Do parents rear their children as they were reared themselves? Intergenerational transmission of parental styles (warmth and control) and possible mediation by personality traits. *The Open Family Studies Journal*, 2, 82-90.
- Tani, F., Pascuzzi, D. ve Raffagnino, R. (2018). The relationship between perceived parenting style and emotion regulation abilities in adulthood. *Journal of Adult Development*, 25, 1-12.
- Tanner, C. A. (2006). Thinking like a nurse: a research-based model of clinical judgment in nursing. *The Journal of Nursing Education*, 45(6), 204–211.
- Tein, J.-Y., Sandler, I. N. ve Zautra, A. J. (2000). Stressful life events, psychological distress, coping, and parenting of divorced mothers: A longitudinal study. *Journal of Family Psychology*, 14(1), 27–41. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.14.1.27>
- Thomasgard, M. ve Metz, W. P. (1993). Parental overprotection revisited. *Child Psychiatry and Human Development*, 24 (2), 67-80.
- Tracy, D. K., Hanson, K., Brown, T. ve James, A. J. B. (2019). Integrated care in mental health: Next steps after the NHS long term plan. *The British Journal of Psychiatry*, 214(6), 315-317.

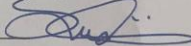
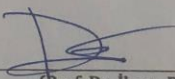
- Tremblay, C., Hébert, M. ve Piché, C. (1999). Coping strategies and social support as mediators of consequences in child sexual abuse victims. *Child Abuse & Neglect*, 23(9), 929–945.
- Udachina, A. ve Bentall, R. P. (2014). Developmental pathway to paranoia is mediated by negative self-concept and experiential avoidance. *Psychosis*, 6(2), 143-154.
- Van Ingen, D. J., Freiheit, S. R., Steinfeldt, J. A., Moore, L. L., Wimer, D. J., Knutt, A. D., Scapinello, S. ve Roberts, A. (2015). Helicopter parenting: The effect of an overbearing caregiving style on peer attachment and self-efficacy. *Journal of College Counselling*, 18(1), 7-20.
- van der Kolk, B. A. (2005). Developmental trauma disorder: Toward a rational diagnosis for children with complex trauma histories. *Psychiatric Annals*, 35, 401– 408. <http://dx.doi.org/10.3928/00485713-20050501-06>
- Vazsonyi, A. T., Hibbert, J. R. ve Snider, J. B. (2003). Exotic enterprise no more? Adolescent reports of family and parenting processes from youth in four countries. *Journal of Research on Adolescence*, 13(2), 129-160.
- Vertommen, T., Kampen, J., Schipper-van Veldhoven, N., Uzieblo, K. ve Van Den Eede, F., (2018). Severe interpersonal violence against children in sport: Associated mental health problems and quality of life in adulthood. *Child Abuse & Neglect*, 76, 459-468.
- Wagner, A. W., Rizvi, S. L. ve Harned, M. S. (2007). Applications of dialectical behavior therapy to the treatment of complex trauma-related problems: When one case formulation does not fit all. *Journal of Traumatic Stress*, 20(4), 391–400.
- Weich, S., Patterson, J., Shaw, R. ve Stewart-Brown, S. (2009). Family relationships in childhood and common psychiatric disorders in later life: systematic review of prospective studies. *The British Journal of Psychiatry*, 194(5), 392–398.
- Weiss, L. H. ve Schwarz, J. C. (1996). The relationship between parenting types and older adolescents' personality, academic achievement, adjustment, and substance use. *Child Development*, 67 (5), 2101-2114.
- Weissmann wind, T. ve Silvern, L. (1994). Parenting and family stress as mediators of the long-term effects of child abuse. *Child Abuse & Neglect*, 18 (5), 439-453.

- Werner, E. E. (2000). Protective factors and individual resilience. J. P. Shonkoff ve S. J. Meisels (Yay. haz.), *Handbook of early childhood intervention* içinde (s. 115–132). Cambridge University Press.
- Werner, E., Bierman, J., French, F. E., Simonian, K., Connor, A., Smith, R. ve Campbell, M. (1968). Reproductive and environmental casualties: A report of the 10-year follow-up of the Kauai Pregnancy Study. *Pediatrics*, 42, 112–127.
- Whiteford, H. A., Ferrari, A. J., Degenhardt, L., Feigin, V. ve Vos, T. (2015). The global burden of mental, neurological and substance use disorders: An analysis from the Global Burden of Disease Study 2010. *PloS One*, 10(2), e0116820.
- Whitbeck, L. B., Hoyt, D. R., Simons, R. L., Conger, R. D., Elder, G. H. Jr., Lorenz, F. O. ve Huck, S. (1992). Intergenerational continuity of parental rejection and depressed affect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63 (6), 1036–1045.
- Wicks-Nelson, R. ve Israel, A. C. (2009). *Abnormal Child and Adolescent Psychology* (7. bs.). New Jersey: Pearson Education.
- Widom, C. S., DuMont, K. ve Czaja, S. J. (2007). A prospective investigation of major depressive disorder and comorbidity in abused and neglected children grown up. *Archives of General Psychiatry*, 64(1), 49–56.
- Wijsbroek, S. A. M., Hale III, W. W., Raaijmakers, Q. A. W. ve Meeus, W. H. J. (2011). The direction of effects between perceived parental behavioral control and psychological control and adolescents' self-reported GAD and SAD symptoms. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 20, 361-371.
- Williams, S. E., Shoo, L. P., Isaac, J. L., Hoffmann, A. A. ve Langham, G. (2008). Towards an Integrated Framework for Assessing the Vulnerability of Species to Climate Change. *PLoS Biology*, 6(12), e325.
- Williamson, V., Creswell, C., Fearon, P., Hiller, P. M., Walker, J. ve Halligan, S. L. (2017). The role of parenting behaviors in childhood post-traumatic stress disorder: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 53, 1-13.
- Winnicott, D. W. (1965). *The maturational process and the facilitating environment*. New York: International Universities Press.
- Winnicott, D. W. (1998). *Oyun ve Gerçeklik* (T. Birkan, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları. (Orjinal çalışma basım tarihi 1971.)

- Winefield, H. R., Tiggemann, M. ve Winefield, A. H. (1994). Parental rearing behaviour, attributional style and mental health. C. Perris, W. A. Arrindell ve M. Eisemann (Yay. haz.), *Parenting and Psychopathology* içinde. Chichester: Wiley.
- Wolf, N. L. ve Shi, J. (2010). Trauma and incarcerated persons. C. L. Scott (Yay. haz.), *Handbook of correctional mental health* içinde (2. bs., s. 277-320). Arlington, VA: American Psychiatric Association.
- Wolford, S. N., Cooper, A. N. ve McWey, L. M. (2019). Maternal depression, maltreatment history, and child outcomes: The role of harsh parenting. *American Journal of Orthopsychiatry*, 89(2), 181–191.
- Xu, F., Hilpert, P., Nussbeck, F. W. ve Bodenman, G. (2018). Testing stress and dyadic coping processes in Chinese couples. *International Journal of Stress Management*, 25, 84-95. doi: 10.1037/str0000051
- Yap, M. B., Pilkington, P. D., Ryan, S. M. ve Jorm, A. F. (2014). Parental factors associated with depression and anxiety in young people: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 156, 8–23.
- Yap, M. B. ve Jorm, A. F. (2015). Parental factors associated with childhood anxiety, depression, and internalizing problems: a systematic review and meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 175, 424–440.
- Yan, J., Han, Z. R. ve Li, P. (2016). Intergenerational transmission of perceived bonding styles and paternal emotion socialization: Mediation through paternal emotion dysregulation. *Journal of Child and Family Studies*, 25, 165-175.
- Yaroslavsky, I., Pettit, J. W., Lewinsohn, P. M., Seeley, J. R. ve Roberts RE. (2013). Heterogeneous trajectories of depressive symptoms: adolescent predictors and adult outcomes. *Journal of Affective Disorders*, 148(2-3), 391–9.
- Yeung, E. W., Davis, M. C. ve Ciaramitaro, M. C. (2016). Cortisol profile mediates the relation between childhood neglect and pain and emotional symptoms among patients with fibromyalgia. *Annals of Behavioral Medicine*, 50, 87–97. <http://dx.doi.org/10.1007/s12160-015-9734-z>

- Young, B. J., Wallace, D. P., Imig, M., Borgerding, L., Brown-Jacobson, A. M. ve Whiteside, S. P. H. (2013). Parenting behaviors and childhood anxiety: A psychometric investigation of the EMBU-C. *Journal of Child and Family Studies*, 22, 1138-1146.
- Zamir, O., Gewirtz, A. H., Labella, M., DeGarmo, D. S. ve Snyder, J. (2018). Experiential avoidance, dyadic interaction and relationship quality in the lives of veterans and their partners. *Journal of Family Issues*, 39, 1191–1212. doi:10.1177/0192513X17698182
- Zanarini, M. C. (Yay. haz.). (1997). *Role of sexual abuse in the etiology of borderline personality disorder*. Washington, DC: American Psychiatric Press.
- Zautra, A. J. (2009). Resilience: One part recovery, two parts sustainability. *Journal of Personality*, 77(6), 1935-1943.
- Zautra, A. J., Hall, J. S. ve Murray, K. E. (2008). Resilience: A new integrative approach to health and mental health research. *Health Psychology Review*, 2, 41–64.
- Zautra, A. J., Hall, J. S. ve Murray, K. E. (2010). Resilience: A new definition of health for people and communities. J. W. Reich, A. J. Zautra ve J. S. Hall (Yay. haz.), *Handbook of adult resilience* içinde (s. 3–29). New York, NY: Guilford Press.
- Zimmermann, J. J., Eisemann, M. R. ve Fleck, M. P. (2008). Is parental rearing an associated factor of quality of life in adulthood? *Quality of Life Research*, 17, 249-255.
- Zimmermann, P. ve Iwanski, A. (2019) Attachment Disorder behavior in early and middle childhood: Associations with children’s self-concept and observed signs of negative internal working models. *Attachment & Human Development*, 21(2), 170-189.
- Zivin, K., Eisenberg, D., Gollust, S. E. ve Golberstein, E. (2009). Persistence of mental health problems and needs in a college student population. *Journal of Affective Disorders*, 117(3), 180–185.
- Zuravin, S., McMillen, C., DePanfilis, D. ve Risley-Curtiss, C. (1996). The intergenerational cycle of child maltreatment: Continuity versus discontinuity. *Journal of Interpersonal Violence*, 11(3), 315–334.

EK 1. ORJİNALLİK RAPORU

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p>
Tarih: 09/07/2020
<p>Tez Başlığı : Ebeveynlik Tutumunun Psikolojik Belirtilere Etkisinde Zihinselleştirmenin, Dayanıklılığın Ve Çocukluk Çağı Deneyimlerinin Rolü: Nesiller Arası Bir Çalışma</p>
<p>Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 190 sayfalık kısmına ilişkin, 09/07/2020 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 5'tir.</p>
<p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2- ☒ Kaynakça hariç 3- ☐ Alıntılar hariç 4- ☒ Alıntılar dâhil 5- ☒ 5 kelimededen daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç
<p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p>
<p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p>
<p>09.07.2020 Tarih ve İmza</p>
<p>Adı Soyadı: Sena Cüre Acer</p> <p>Öğrenci No: N14244877</p> <p>Anabilim Dalı: Psikoloji</p> <p>Programı: Klinik Psikolojisi Doktora Programı</p> <p>Statüsü: ☒ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.</p>
<p>DANIŞMAN ONAYI</p> <p>UYGUNDUR.</p> <p>(Prof. Dr. İhsan Dağ)</p>

EK 2. ETİK KURUL İZİNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172-300
Konu : Sena CÜRE ACER Hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Psikoloji (Klinik Psikoloji) Anabilim Dalı doktora programı öğrencilerinden **Sena CÜRE ACER**'in **Prof. Dr. İhsan DAĞ** danışmanlığında hazırladığı **“Ebeveynlik Tutumunun Psikolojik Belirtilere Etkisinde Zihinselleştirmenin, Dayanıklılığın ve Çocukluk Çağı Deneyimlerinin Rolü : Nesiller Arası Bir Çalışma”** başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **20 Kasım 2018** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim

e-izimdir
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Evinizin elektronik imzalı suretine <https://ib.digisigortama.hacettepe.edu.tr> adresinden 6 51406a-2b9-4312-866a-615b1f3ca845 kodu ile erişebilirsiniz. Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta: yazirimd@hacettepe.edu.tr İnternet
Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Duygu Dilem İLP®

EK 3. GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Gönüllü Katılım Formu

Sayın katılımcı,

Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi Klinik Psikoloji Doktora Programı kapsamında Prof. Dr. İhsan Dağ danışmanlığında yürütülen “Ebeveynlik tutumunun psikolojik belirtilere etkisinde zihinselleşirmenin, dayanıklılığın ve çocukluk çağı deneyimlerinin rolü: Nesiller arası bir çalışma” başlıklı bir tez çalışmasıdır. Çalışmada, anne ve yetişkin çocukları arasındaki etkileşimler ile bu etkileşimin doğurduğu sonuçların araştırılması hedeflenmiş, elde edilen sonuçlar ile yetişkinlik dönemi anne-çocuk ilişkileri ve bu ilişkide rol alan faktörlerin aydınlatılması amaçlanmıştır. Bu çalışmanın yürütülebilmesi için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu’ndan gerekli izin alınmıştır.

Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalıdır, derseniz bu çalışmaya katılmamayı tercih edebilirsiniz. Çalışma verilerinin sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesi açısından anket formlarının eksiksiz doldurulması büyük önem taşımaktadır, fakat katılmaya karar verdikten sonra vazgeçerseniz istediğiniz noktada yanıtlamayı bırakabilirsiniz. Çalışma esnasında araştırma sorularından kaynaklanan bir rahatsızlık hissederseniz, bu rahatsızlığınızın giderilmesi için gerekli destek araştırmacılar tarafından verilecektir.

Bu araştırmada toplanan veriler tamamen gizli tutulacak, yalnızca araştırma ekibi tarafından görülecektir. Araştırma öncesinde, sırasında veya sonrasında sormak istediğiniz herhangi bir konu olduğu veya araştırma bulguları hakkında bilgi almak istediğiniz takdirde bize aşağıdaki iletişim bilgilerinden ulaşabilirsiniz.

Saygılarımla,

Sena Cüre Acer
Klinik Psikoloji Doktora Öğrencisi
Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih:

Katılımcı:

Adı, soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Araştırmacı:

Adı, soyadı: Sena Cüre Acer

Adres: Bahçeşehir Üniversitesi Psikoloji Bölümü

Çırağan Cad. Osmanpaşa Mektebi Sok. 34353

Beşiktaş/ İstanbul

Tel: 02123810438

E-posta: sena.cureacer@eas.bau.edu.tr

EK 4. GENÇLERİN DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

DBF-G

Yaşınız:

Cinsiyetiniz: Kadın Erkek

Sınıfınız:

Bölümünüz:

Üniversiteniz:

Aşağıdakilerden hangisi ekonomik düzeyinizi en iyi ifade etmektedir?

- Çok düşük
 Düşük
 Orta
 Yüksek
 Çok yüksek

Herhangi bir psikolojik rahatsızlığınız var mı?

Hayır Evet Belirtiniz: _____
 Ne kadar süredir? _____

Daha önce hiç psikolojik veya psikiyatrik tedavi gördünüz mü?

Hayır Evet Belirtiniz: _____
 Ne kadar süre? _____

Şu an psikolojik veya psikiyatrik bir tedavi görüyor musunuz?

Hayır Evet Belirtiniz: _____
 Ne kadar süredir? _____

Tedavi görüyorsanız herhangi bir psikiyatrik ilaç kullanıyor musunuz?

Hayır Evet Belirtiniz: _____
 Ne kadar süredir? _____

EK 5. ANNELERİN DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU**DBF-Anne**

Yaşınız:

Eğitim durumunuz:

 Okur-yazar değil Okur-yazar İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Yüksek lisans/ Doktora

Aşağıdakilerden hangisi ekonomik düzeyinizi en iyi ifade etmektedir?

 Çok düşük Düşük Orta Yüksek Çok yüksek

Herhangi bir psikolojik rahatsızlığınız var mı?

Hayır Evet

Belirtiniz: _____

Ne kadar süredir? _____

Daha önce hiç psikolojik veya psikiyatrik tedavi gördünüz mü?

Hayır Evet

Belirtiniz: _____

Ne kadar süre? _____

Şu an psikolojik veya psikiyatrik bir tedavi görüyor musunuz?

Hayır Evet

Belirtiniz: _____

Ne kadar süredir? _____

Tedavi görüyorsanız herhangi bir psikiyatrik ilaç kullanıyor musunuz?

Hayır Evet

Belirtiniz: _____

Ne kadar süredir? _____

EK 6. KISALTILMIŞ ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI ÖLÇEĞİ – ÇOCUK FORMU

KAET-Ç

Aşağıda çocukluğunuz ile ilgili bazı ifadeler yer almaktadır. Anketi doldurmadan önce aşağıdaki yönergeyi lütfen dikkatle okuyunuz.

1. Anketi doldururken, anne ve babanızın size karşı olan davranışlarını nasıl algıladığınızı hatırlamaya çalışmanız gerekmektedir. Anne ve babanızın çocukken size karşı davranışlarını tam olarak hatırlamak bazen zor olsa da, her birimizin çocukluğumuzda anne ve babamızın kullandıkları prensiplere ilişkin bazı anılarımız vardır.

2. Her bir soru için anne ve babanızın size karşı davranışlarına uygun seçeneği yuvarlak içine alın. Her soruyu dikkatlice okuyun ve muhtemel cevaplardan hangisinin sizin için uygun cevap olduğuna karar verin. Soruları anne ve babanız için ayrı ayrı cevaplayın.

Örnek:

Annem ve babam bana iyi davranırlardı.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

1. Anne ve babam, nedenini söylemeden bana kızarlardı ya da ters davranırlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

2. Anne ve babam beni överlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

3. Anne ve babamın yaptıklarım konusunda daha az endişeli olmasını isterdim.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

4. Anne ve babam bana hak ettiğimden daha çok fiziksel ceza verirlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

5. Eve geldiğimde, anne eve babama ne yaptığımı hesaplamamı zorundaydım.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

6. Anne ve babam ergenliğimin uyarıcı, ilginç ve eğitici olması için çalışırlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

7. Anne ve babam, beni başkalarının önünde eleştirirlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

8. Anne ve babam, bana bir şey olur korkusuyla başka çocukların yapmasına izin verilen şeyleri yapmamı yasaklardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

9. Anne ve babam, her şeyde en iyi olmam için beni teşvik ederlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

10. Anne ve babam davranışları ile, örneğin üzgün görünerek, onlara kötü davrandığım için kendimi suçlu hissetmeme neden olurlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

11. Anne ve babamın bana bir şey olacağına ilişkin endişeleri abartılıydı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

12. Benim için bir şeyler kötü gittiğinde, anne ve babamın beni rahatlatmaya ve yüreklendirmeye çalıştığını hissettim.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

13. Bana ailenen “yüz karası” ya da “günah keçisi” gibi davranılırdı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

14. Anne ve babam, sözleri ve hareketleriyle beni sevdiklerini gösterirlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

15. Anne ve babamın, erkek ya da kız kardeş(ler)imi beni sevdiklerinden daha çok sevdiklerini hissedirdim.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

16. Anne ve babam, kendimden utanmama neden olurlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

17. Anne ve babam, pek fazla umursamadan, istediğim yere gitmeme izin verirlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

18. Anne ve babamın, yaptığım her şeye karıştıklarını hissedirdim.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

19. Anne ve babamla, aramda sıcaklık ve sevecenlik olduğunu hissedirdim.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

20. Anne ve babam, yapabileceklerim ve yapamayacaklarımla ilgili kesin sınırlar koyar ve bunlara titizlikle uyarlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

21. Anne ve babam, küçük kabahatlerim için bile beni cezalandırırlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

22. Anne ve babam, nasıl giyinmem ve görünmem gerektiği konusunda karar vermek isterlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

23. Yaptığım bir şeyde başarılı olduğumda, anne ve babamın benimle gurur duyduklarını hissedirdim.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, bazen	Evet, çoğu zaman	Evet, her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

EK 7. ZİHİNSELLEŞTİRME ÖLÇEĞİ

MENTS

Bu ölçek 28 maddeden oluşmaktadır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyunuz ve size en uygun seçeneği 1 ile 5 arasında işaretleyiniz.

1	2	3	4	5
Tamamen yanlış	Çoğunlukla yanlış	Hem doğru hem yanlış	Çoğunlukla doğru	Tamamen doğru

1.Davranışlarıma yol açan nedenleri anlamayı önemserim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2.Başkalarının kişilik özellikleri hakkında karar verirken ne söyleyip ne yaptıklarını dikkatlice gözlerim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3. Başkalarının duygularını tanıyabilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.Çoğunlukla başkaları ve onların davranışları üzerine düşünürüm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5.Genellikle insanları neyin rahatsız ettiğini ayırt edebilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6.Başkalarının duygularını paylaşabilirim (örn. acısını/sevincini paylaşmak gibi).	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7.Birisi beni sinirlendirdiğinde neden o şekilde tepki verdiğimi anlamaya çalışırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8. Kendimi kötü hissettiğimde üzgün mü, korkmuş mu yoksa kızgın mı olduğumdan emin olamam.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9.Başkalarının davranışlarını anlamaya çalışarak vaktimi harcamayı sevmem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10.Başkalarının düşünce ve duygularını bildiğimde davranışları hakkında doğru tahminlerde bulunabilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11.Çoğu kez kendime bile neden öyle bir şey yaptığımı izah edemem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12.Bazen bir başkasının duygularını o bana henüz bir şey söylemeden anlayabilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13.Yakın olduğum insanlarla ilişkilerimde ne olup bittiğini	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

anlamayı önemserim.					
14.Kendimle ilgili hoşuma gitmeyecek bir şeyi keşfetmek istemem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15.Bir kişinin davranışını anlamak için düşünce, duygu ve isteklerini bilmemiz gerekir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16.Yakın olduğum insanlarla sık sık duygular hakkında konuşurum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17.Psikolojik konular hakkında yazılmış gazete makalelerini ve kitapları okumaktan hoşlanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18.Üzüldüğümü, incindiğimi ya da korktuğumu kendime itiraf etmeyi güç bulurum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19.Sorunlarım hakkında düşünmekten hoşlanmam.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20.Yakın olduğum insanların belirgin özelliklerini doğru ve ayrıntılı biçimde tarif edebilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21.Tam olarak nasıl hissettiğim konusunda sıklıkla kafam karışıktır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
22.Duygularımı ifade etmek konusunda uygun sözcükleri bulmak benim için zordur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
23.İnsanlar bana kendilerini anladığımı ve akıllıca tavsiyeler verdiğimi söyler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
24.İnsanların neden belirli şekillerde davrandıkları hep ilgimi çekmiştir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
25.Ne hissettiğimi kolayca tanımlayabilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
26.İnsanlar kendi duyguları ve ihtiyaçları hakkında konuşurlarken aklım başka şeylere kayar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
27.Hepimiz hayat şartlarına tabi olduğumuz için başkalarının niyetlerini veya isteklerini düşünmek anlamsızdır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
28.Çocukların öğrenmesi gereken en önemli şeylerden biri duygu ve isteklerini ifade etmektir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

	Belirsizdir	<input type="text"/>	iyi düşünölmüştür
21. Kurallar ve düzenli alışkanlıklar ...	Günlük yaşamımda yoktur	<input type="text"/>	Günlük yaşamımı kolaylaştırır
22. Yeni insanlarla tanışmak ...	Benim için zordur	<input type="text"/>	Benim iyi olduğum bir konudur
23. Zor zamanlarda, ailem ...	Geleceğe pozitif bakar	<input type="text"/>	Geleceği umutsuz görür
24. Ailemden birisi acil bir durumla karşılaştığında...	Bana hemen haber verilir	<input type="text"/>	Bana söylenmesi bir hayli zaman alır
25. Diğerleriyle beraberken	Kolayca gülerim	<input type="text"/>	Nadiren gülerim
26. Başka kişiler söz konusu olduğunda, ailem şöyle davranır:	Birbirlerini desteklemez biçimde	<input type="text"/>	Birbirlerine bağlı biçimde
27. Destek alırım	Arkadaşlarımdan/aile üyelerinden	<input type="text"/>	Hiç kimseden
28. Zor zamanlarda ... eğilimim vardır	Her şeyi umutsuzca gören bir	<input type="text"/>	Beni başarıya götürebilecek iyi bir şey bulma
29. Karşılıklı konuşma için güzel konuların düşünölməsi, benim için ...	Zordur	<input type="text"/>	Kolaydır
30. İhtiyacım olduğunda ...	Bana yardım edebilecek kimse yoktur	<input type="text"/>	Her zaman bana yardım edebilen birisi vardır
31. Hayatımdaki kontrol edemediğim olaylar (ile) ...	Başa çıkmaya çalışırım	<input type="text"/>	Sürekli bir endişe/kaygı kaynağıdır
32. Ailemde şunu severiz ...	İşleri bağımsız olarak yapmayı	<input type="text"/>	İşleri hep beraber yapmayı
33. Yakın arkadaşlarımla/aile üyeleri ...	Yeteneklerimi beğenirler	<input type="text"/>	Yeteneklerimi beğenmezler

EK 9. ÇOCUKLUK ÇAĞI RUHSAL TRAVMA ÖLÇEĞİ

CRTO

Bu sorular **çocukluğunuzda ve ilk gençliğinizde (20 yaşından önce)** başınıza gelmiş olabilecek bazı olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uyan rakamı daire içersine alarak işaretleyiniz. Sorulardan bazıları özel yaşamınızla ilgilidir; lütfen elinizden geldiğince gerçeğe uygun yanıt veriniz.

Çocukluğumda ya da ilk gençliğimde...

	Hiçbir zaman	Nadiren	Kimi zaman	Sıklıkla	Çok sık
1. Evde yeterli yemek olmadığından aç kalırdım.	1	2	3	4	5
2. Benim bakımımı ve güvenliğimi üstlenen birinin olduğunu biliyordum.	1	2	3	4	5
3. Ailemdelikler bana “salak”, “beceriksiz” ya da “tipsiz” gibi sıfatlarla seslenirlerdi.	1	2	3	4	5
4. Anne ve babam ailelerine bakamayacak kadar sıklıkla sarhoş olur ya da uyuşturucu alırlardı.	1	2	3	4	5
5. Ailemde önemli ve özel biri olduğum duygusunu hissetmeme yardımcı olan biri vardı.	1	2	3	4	5
6. Yırtık, sökükle ya da kirli giysiler içerisinde dolaşmak zorunda kalırdım.	1	2	3	4	5
7. Sevildiğimi hissediyordum.	1	2	3	4	5
8. Anne ve babamın benim doğmuş olmamı istemediklerini düşünüyordum.	1	2	3	4	5
9. Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti.	1	2	3	4	5
10. Ailemde başka türlü olmasını istediğim bir şey yoktu.	1	2	3	4	5
11. Ailemdelikler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu.	1	2	3	4	5

12. Kayış, sopa, kordon ya da başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.	1	2	3	4	5
13. Ailedekiler birbirlerine ilgi gösterirlerdi.	1	2	3	4	5
14. Ailedekiler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi.	1	2	3	4	5
15. Vücutça kötüye kullanılmış olduğuma (dövülme, itilip kakılma vb.) inanıyorum.	1	2	3	4	5
16. Çocukluğum mükemmeldi.	1	2	3	4	5
17. Bana o kadar kötü vuruluyor ya da dövülüyordum ki öğretmen, komşu ya da bir doktorun bunu fark ettiği oluyordu.	1	2	3	4	5
18. Ailemde birisi benden nefret ederdi.	1	2	3	4	5
19. Ailedekiler kendilerini birbirlerine yakın hissederlerdi.	1	2	3	4	5
20. Birisi bana cinsel amaçla dokundu ya da kendisine dokunmamı istedi.	1	2	3	4	5
21. Kendisi ile cinsel temas kurmadığım takdirde beni yaralamakla ya da benim hakkımda yalanlar söylemekle tehdit eden birisi vardı.	1	2	3	4	5
22. Benim ailem dünyanın en iyisiydi.	1	2	3	4	5
23. Birisi beni cinsel şeyler yapmaya ya da cinsel şeylere bakmaya zorladı.	1	2	3	4	5
24. Birisi bana cinsel tacizde bulundu.	1	2	3	4	5
25. Duygusal bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma (hakaret, aşağılama vb.) inanıyorum.	1	2	3	4	5
26. İhtiyacım olduğunda beni doktora götürecek birisi vardı.	1	2	3	4	5
27. Cinsel bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.	1	2	3	4	5
28. Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.	1	2	3	4	5

EK 10. PSİKOLOJİK KONTROL ÖLÇEĞİ

PKO-A

<p>Aşağıda annenizle ilgili bazı ifadeler yer almaktadır. Eğer bu ifadeler ya da belirtilen özellikler annenizin özelliklerine;</p> <p>Hiç benzemiyorsa 1'i, Biraz benziyorsa 2'yi, Benziyorsa 3'ü ve Çok benziyorsa 4'ü daire içine alınız.</p> <p>ANNEM,</p>	Annemin özelliklerine hiç benzemiyor	Annemin özelliklerine biraz benziyor	Annemin özelliklerine benziyor	Annemin özelliklerine çok benziyor
1. Eğer onu utandıracak bir şey yaparsam, beni görmezden gelmeye çalışır.	1	2	3	4
2. Eğer bazı şeyleri onun gibi düşünmezsem bana soğuk davranır.	1	2	3	4
3. Herhangi bir şey hakkındaki hislerimi ve düşüncelerimi değiştirmeye çalışır.	1	2	3	4
4. Ben konuşurken sözümü keser.	1	2	3	4
5. Ailedeki problemler yüzünden beni suçlar.	1	2	3	4
6. Eğer onu kıracak bir şey yaparsam, gönlünü alıncaya kadar benimle konuşmaz.	1	2	3	4
7. Ne zaman bir şey anlatmaya çalışsam konuyu değiştirir.	1	2	3	4
8. Beni eleştirirken geçmişte yaptığım hataları dile getirir.	1	2	3	4

EK 11. ERGEN AİLE SÜRECİ ÖLÇEĞİ

EASO-A

Aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyunuz ve her bir durumun sizin için ne kadar uygun olduğunu düşünerek yanıtlayınız. Size uyan seçeneği daire içine alarak belirtiniz.	Hiç Uygun Değil	Uygun Değil	Biraz Uygun	Uygun	Çok Uygun
1. Okulda ne yaptığımı annemle sık sık paylaşıyorum.	1	2	3	4	5
2. Annem bana yeterince sevgi/ilgi gösterir.	1	2	3	4	5
3. Benim için olabilecek en kötü şeylerden biri annemi hayal kırıklığına uğratmaktır.	1	2	3	4	5
4. Üzerinde çok çalıştığım bir şeyi bitirdiğim zaman annem genellikle benimle gurur duyar.	1	2	3	4	5
5. Annem bana güvenir.	1	2	3	4	5
6. Arkadaşlarımla anneleriyle ilişkisini düşündüğümde, ben anneme daha yakındır.	1	2	3	4	5
7. Bazen annem insanların içinde beni küçük düşürür.	1	2	3	4	5
8. Annem bazen beni ya da fikirlerimi dinlemez.	1	2	3	4	5
9. Annem bazen davranışlarımı beğenmediğini belli eder.	1	2	3	4	5
10. Sanki annem benim şimdi olduğumdan daha farklı bir insan olmamı istiyor.	1	2	3	4	5
11. Annem arkadaşlarımla bulduğumda ya da birileriyle dışarı çıktığımda, kiminle olduğumu bilmek ister.	1	2	3	4	5
12. Evden uzakta geçirdiğim boş vakitlerimde, annem kiminle olduğumu bilir.	1	2	3	4	5
13. Eğer okuldan sonra hemen eve dönmeyeceksem annem nerede olduğumu haber vermemi ister.	1	2	3	4	5
14. Evde olmadığım zaman, annem nerede olduğumu bilir.	1	2	3	4	5

EK 12. KISA SEMPTOM ENVANTERİ

KSE

Aşağıda insanların bazen yaşadıkları belirtiler ve yakınmaların bir listesi verilmiştir. Listedeki her maddeyi lütfen dikkatle okuyun. Daha sonra o belirtinin sizi bugün dahil, son bir haftadır ne kadar rahatsız ettiğini yandaki kutulardan uygun olanının içini X işaretleyerek gösterin. Her belirti için sadece bir yeri işaretlemeye ve hiçbir maddeyi atlamamaya özen gösterin. Fikir değiştirirseniz ilk yanıtınızın üstünü karalayın.					
	Hiç	Biraz	Orta derecede	Oldukça fazla	Ciddi derecede
1. İçinizdeki sinirlilik ve titreme hali					
2. Baygınlık, baş dönmesi					
3. Bir başka kişinin sizin düşüncelerinizi kontrol edebileceği inancı					
4. Başınıza gelen sıkıntılardan dolayı başkalarının suçlu olduğu düşüncesi					
5. Olayları hatırlamada güçlük					
6. Çok kolayca kızıp öfkelenme					
7. Göğüs (kalp) bölgesinde ağrılar.					
8. Meydanlık (açık) alanlardan korkma duygusu					
9. Yaşamınıza son verme düşünceleri					
10. İnsanların çoğuna güvenilmeyeceği düşüncesi					
11. İştahta bozukluklar					
12. Hiç bir nedeni olmayan ani korkular					
13. Kontrol edemediğiniz duygu patlamaları					
14. Başka insanlarla beraberken bile yalnızlık hissetme					
15. İşleri bitirme konusunda kendini engellenmiş hissetme					
16. Yalnızlık hissetme					
17. Hüzünlü, kederli hissetme					
18. Hiçbir şeye ilgi duymama					
19. Ağlamaklı hissetme					
20. Kolayca incinebilme, kırılma					
21. İnsanların sizi sevmediğine kötü davrandığına inanmak					
22. Kendini diğerlerinden daha aşağı görme					
23. Mide bozukluğu, bulantı					
24. Diğerlerinin sizi gözlediği ya da hakkınızda konuştuğu inancı					
25. Uykuya dalmada güçlük					
26. Yaptığınız şeyleri tekrar tekrar doğru mu diye kontrol etme					
27. Karar vermede güçlükler					
28. Otobüs, tren, metro gibi umumi vasıtalarla seyahat etmekten korkma					
29. Nefes darlığı, nefessiz kalma					
30. Sıcak, soğuk basmaları					
31. Sizi korkuttuğu için bazı eşya, yer, etkinliklerden uzak kalmaya çalışma					
32. Kafanızın birden bomboş kalması					
33. Bedeninizin bazı bölgelerinde uyuşmalar, karıncalanmalar					

34. Günahlarınız için cezalandırılmanız gerektiği düşüncesi					
35. Gelecekle ilgili umutsuzluk duyguları içinde olmak					
36. Konsantrasyonda (dikkati bir şey üzerinde toplamada) güçlük/zorlanma					
37. Bedenin bazı bölgelerinde zayıflık, güçsüzlük hissi					
38. Kendini gergin ve tedirgin hissetme					
39. Ölüm ve ölmek üzerine düşünceler					
40. Birini dövme, ona zarar verme, yaralama isteği					
41. Bir şeyleri kırma/dökme isteği					
42. Diğerlerinin yanındayken kendini çok fazla gözlemek, yanlış bir şeyler yapmamaya çalışmak					
43. Kalabalıklarda rahatsızlık duymak					
44. Bir başka insana hiç yakınlık duymamak					
45. Dehşet ve panik nöbetleri					
46. Sık sık tartışmaya girme					
47. Yalnız bırakıldığında/kalındığında sinirlilik hissetme					
48. Başarılarınız için diğerlerinden yeterince takdir görmediğiniz düşüncesi					
49. Yerinde duramayacak kadar gergin ve tedirgin hissetme.					
50. Kendini değersiz görme, değersizlik hissi					
51. İzin verdiğiniz takdirde insanların sizi sömüreceği düşüncesi					
52. Suçluluk duyguları					
53. Aklınızda bir bozukluk olduğu düşünceleri					

